

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

26

IC 154 fra

NI 38

DE VITA
HIERONYMI
AEMILIANI

Congregationis Somaſchæ
Fundatoris.

LIBRI IV.

AVGVSTINO TVRTVRA
Eiuſdem Congregationis
Clerico Regulari
AVCTORE

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE.

S. Mariæ in For *ticiu in Campitello*

ROMÆ,
Typis Franciſci Monetæ. 1657.

Superiorum Permiſſu.

*Ex Libris Biblioth. nobis relicte ex legato H. M. P. M. J.
Augustini Archiepiscopi Franciscus Archiepiscopus*

MO,
EMINEN. AC REVER. D. MO

D. P E T R O
O T T O B O N O

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO,

BRIXLÆQVE EPISCOPO.

IBER hic de vita Venerabilis Patris Nostri Hieronymi *Æmiliani* conscriptus, qui ut piorum votis satis esset, non semel & iterum in lucem prodijt, typis nunc denuò cōmendatus Purpuræ tuæ splendorem amat (CARDINALIS EMINENTISSIME) non aliqua ductus ambitione, quippe qui neglectæ gloriæ præfert exemplar, sed ex-

* 2. citus

citus obsequio, cum non vno Tibi nomine intelligat se deberi. Nimirum par erat, ut eum confidentius adiret Hieronymus, quem Republicæ communiōne coniunctum, Nobilitate parem, Pietate cognouerat similem. Reddent oculis tuis huius codicis paginae summarum virtutum formas, quæ Parentem nostrum terris planè admirabilem exhibent; Eas verò intuebere Tibi apprimè adludentes: Tuam enim ipsius imaginem tanquam in speculo hic deprehendes, & quæ in alijs animi ornamenta deprædicas, vel intitus tuis in laudes retorquebis. Sapientiam, non Fortunam Rotæ innixam Roma suspexit, eum Te Sacræ Romanæ Rotæ consultissimum Auditorem delegit Urbanus; Morum candorem, & innocentiam Purpura decorauit Innocentius; suum habet Ephestionem Alexander, cum summam in rebus agendis dexteritatem, viuidam mentem, arduis quibusque negotijs parem, incorruptam
in

in omnibus probitatem, suam, hoc est,
integerrima dignam benevolentia (cui
vna Virtus in pretio est) probat, exer-
cet, Orbique Sanctiori præbet Oracu-
lo venerandam. Adeò humanum quo-
dammodo prætergressa fastigium Vir-
tus tua continuata honorum serie Cœ-
lo conterminam sibi conciliat maiesta-
tem. Cum igitur ames in alijs, quod in
Te optimi admirantur, quidni Virum
hunc omni laudum genere præstantis-
simum complectaris? Excipe vnà cum
Parentis nostri præclarè pieque gestis
totius Congregationis obsequium;
Nosque pro singulari qua foves huma-
nitate, vt cumulatissimè fortunes, qui Eccleſ44
adhuc in Terris deest tanti Viri meri-
tis, Cultum curare non desinas. Vale
Tibi, totiusque Christianæ Reipubli-
cæ bono.

I. M. L.

* 3

Impri-

Imprimatur, si videbitur Reuefendiff. P. Sacri
Palatij Apoft. Mag.

M. A. Oddus Episc. Hierap. Vicefg.

Imprimatur iterum,

Fr. Raimundus Capifuccus Mag. Sac. Pal. Apoft.
Ord. Prædicatorum.

PROTESTATIO AVCTORIS.

CVM Sanctiff. D. N. VRBANVS PP. VIII. die 13. Martij
anno 1625. in S. Congregationis S. R. & Vniuersalis
Inquisitionis Decretū ediderit, idemque confirmauerit die 5.
Iulij anno 1634. quo inhibuit imprimi libros hominum, qui
Sanctitate, seu Martirij fama celebres ē vita migrauerunt
gesta, miracula, vel reuelationes, seu quæcunque beneficia,
tanquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes
sive recognitione, atque approbatione Ordinarij, & quæ
hactenus sine ea impressa sunt, nullo modo vult censi appro-
bari. Idem autem Sanctissimus die 5. Iulij 1634. ita expli-
cuerit, vt mirum non admittantur Elogia Sancti, vel Beati
absolute, & quæ cadunt supra mores, & opinionem, cum
protestatione in principio, quod ijs nulla adsit auctoritas ab
Ecclesia Romana, sed fides tantum sit penes Auctorem.
Huic Decreto; eiusque confirmationi, & declarationi obser-
uantia, & reuerentia, qua pars est, insistendo profiteor me
haud alio sensu quicquid in hoc libro refero, accipere, aut
accipi ab vilo velle quàm quo ea solent, quæ humana dimit-
tat auctoritate, non autem diuina Catholice Romanæ Eccle-
siae, aut Sanctæ Sedis Apostolicæ nituntur, ijs tantummodo
exceptis, quos eodem Sancta Sedes Sanctorum, Beatorum,
aut Martyrum Catalogo adscripsit.

D. AVGV-

D. A V G V S T I N I

T V R T V R Æ

PRÆPOSITI GENERALIS

Clericorum Regularium Congre-
gationis Somaſchæ,

Et Doctrinæ Chriſtianæ in Gallia.

*Ad Patres, & Fratres eiusdem
Congregationis.*

Pastoralis exhortatio ad Hieronymi vitæ
lectionem, & imitationem.

OGITANTI mihi ſapè nume-
ro, & memoria ſapientis oracu-
lum repetenti. Laudemus viros Eccleſ. 44

gloriosos, & Patres noſtros in
generatione ſua. Sapius etiam
in mentem venit hoc me debere

pietatis officium Hieronymo Aemiliano noſtra
Somaſchenſis Congregationis parenti optimo,
nonnullisque eiusdem ſociis, quorum præclare
geſta ab aliis quidem ante me litteris mandata,
ſed adeò mutila, & imperſecta animaduertebam,
ut permulta de illis, eaque inſignis poſteritatem
laterent, ſuaque fraudaretur laude diuina boni-
tas, & Hieronymi, aliorumque virtus, & magno
carent pietatis fructu; qui eo duce ſpirituale

militia in hac nostra Congregatione nominatim
dissent: animum igitur aliquando adieci ad uni-
uersa, qua de Hieronymo colligere possem certo
ordine exseribenda; & factum est Deo benè iuua-
te, ut ardens in Hieronymi obsequium animus,
inter innumera penè obiecta impedimenta opus
tandem ad exitum perduxerit; quo euentu fa-
ctum erat mea in Hieronymum, eiusque socios
pietatis satis, nec ulterius modo ferebantur vo-
ta, sed iacebat opus in aduersariis quate quale
primo illo scribētis ardore exciderat, donec adhi-
bita per otium aridiorè punice, seu asperiore
lima liceret aliquando non malè expositum in lu-
cem proferre: eum noua hac publicaue persona
Propositi Generalis nō multo post mihi imposta
fecit, ut scriptiunculam hanc obliuioni penè tra-
ditam respicerem, eamque vobis potissimum, Pa-
tres, hoc tempore oblatam, & dicatam esse vo-
luerim; non tam de operis elegantia, & nitore,
quàm de Pastoralis meo munere, vestroque spiri-
tuali profectu sollicitus; elegantioris enim scri-
ptoris laudem negligere haud grauatè poteram;
propterea quod, ut nullam mihi scribenda histo-
riae peritiam arroga, ita nullius plausum in eo
genere ambio. Sed onus Pastoralis cura, quo ve-
stram in spiritali vita sollicitudinē in dies pro-
mouere, acriusque incitare cogor, vel negligen-
ter pertractasse, non nisi magno cum salutis no-
strae periculo futurum intelligebam: Quo circa
cum alias saepe multis modis, tum vero in præ-
senti hac Hieronymi vita vos omnes quantum
possum ad maiores vite spiritalis progressus,
quasi acutissimis calcariibus admotis, urgebo.

Cur

*Cur enim vos Patres religiosa vite studiis ad-
 dictos non multo facilius ad maiora pietatis in-
 crementa hac una ratione incitari mihi certissi-
 me persuadeam, qua vel facinorosos homines fa-
 cillime ab scelere auocari Spiritus Sanctus apud
 Ezechielem illis verbis aperuit: Tu autem fili ho-
 minis ostende domui Israel templum, vt con-
 fundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur
 fabricam, & erubescant ex omnibus, quæ fece-
 runt, Quem locum alibi expendens S. Gregorius
 nostro huic instituto aptissime sic interpretatur.
 Templum quippe Dei filijs Israel ad confusio-
 nem ostenditur, quando vniuscuiusque iusti ani-
 ma, quam inspirando Deus inhabitat, quanta
 sanctitate fulget ad confusionem suam peccato-
 ribus demonstratur; vt in illa bonum, quod ne-
 gligunt videant, & in se ipsis malum, quod ope-
 rantur erubescant. Metiri verò fabricam, est
 pensare subtiliter iustorum vitam. Huiusmodi
 templum Domini voce apud Ezechielem indica-
 tum vobis propono, cum Hieronymi Parentis, &
 Institutoris nostri vitam ad contemplandum
 offero, quem certè post mutatos diuina virtute
 in melius mores, viuum Dei templum appellare
 licet, in quo iuge sacrificium contriti cordis, &
 emaciati corporis offerebatur, & perpetuò diui-
 na lex illa viguit. Ignis autem in altari semper
 ardebit. Cuius rei testes ille dilectionis in Deum,
 charitatis in proximos, misericordia in egenos
 flagrantissima flamma, quæ ad animorum salu-
 tem procurandam ex incenso hominis peccatore pe-
 rennes erumpebant; quæque nunc hac noua eius
 vita euulgatione in totam Religionem euibrata,*

43.

Moral. in
 Iob lib. 24
 cap. 62.

Leuit. 6i

Sap. 3. *atque diffusa*. Tanquam scintillæ in arundineto discurrunt, & ad maiora virtutum opera emulanda nostros animos inflamabunt. Vt enim inficiari non possum sanctorum virorū exemplis, undecunque illa petantur, magnam inesse vim ad studia pietatis in nobis excitanda, ita fatendum omnino est domesticis, & auitis nescio quid amplius momenti, & auctoritatis ad hoc ipsum insidere: ut adeo à scriptoribus memoria proditum sit, statuas, & imagines, quibus nobiles familia exornare adium atria, & porticus ambitiosè solebant, non tam positas fuisse ad mortuorum memoriam propagandam, quàm excitanda studia viuorum, ut eo veluti incitamento parentibus filii, nepotes auis quàm simillimi esse contenderent. Vnde apud Romanos hoc usu receptum, quin etiam Senatus decreto cautum erat, ut si quis suas aedes alteri locaret, ne nouus inquilinus quidquam de conductarum aedium imaginibus, maiorumue signis detraberet. Erat quippe ait Plinius, maximum excitamentum exprobrantibus quotidie tectis imbellem Dominum ingredi in alienum triumphum. Et quem alium finem mihi propositum putatis, dum vobis, non mutas maiorum imagines, & signa, vel marmore expressa vel are fusa, vel coloribus adumbrata, sed cōmunis Parentis viam pene ac spirantem, & loquentem effigiem propono, nisi ut maximarum virtutum commemoratione, qua in Hieronymo nostri Instituti Parente, nonnullisque aliis maioribus nostris floruerunt, illud (Deo fauente consequar) Vt conuertam corda patrum in filios. Nequè difficilem rei euentum mihi polliceor;

Plin.

Luc. 1.

liceor, siue ad rudiores in via Domini, siue ad perfectiores, siue ad omnes simul huius libri lectio dirigatur.

A tenuioribus enim ut exordiar, de quibus Ezechielem interpretor, currit. Ostende eis templum, ut confundantur ab iniquitatibus suis. Quis quaeso, inter vos erit in religiosa disciplina adeò remissus, & elanguens, qui proposito sibi ad contemplandū hoc absoluta virtutis templo, id est in parente, & antesignano suo defigens oculos, nō vehementer cōmoueatur; si torpeat, non excite- tur; si tepestat non inflummetur si ab eius insti- tuto aberrat, pudore non suffundatur, & planè confundatur ab iniquitatibus suis, hoc est non indignetur iis erratis, quae licet alioquin pauca esse videantur; quia tamen in religioso viro ha- rent, eos iniquitatis nomine Propheta damnauit. Quod si in eam mentem eorum aliqui fortasse, venerint (quae minus firmis in via Domini, saepe demonum astu iniicitur) ut existiment nimis aspera, ac penè intoleranda esse, quaecumque le- gibus instituti religiosi mandantur, aut quae saepe vel pastoralibus litteris, vel paternis cohortatio- nibus ab ipsis conor impetrare, facilem isti habe- bunt, & paratam in Hieronymi vita, quam a morbo suo medicinam faciant, & errores ipsi sui semet arguant, nam ea de causa hoc illis virtu- tum exemplar obtrudi, Polycletum nobilem illu- statuariū in consimili factio non inepte fortasse imitatus. Euulgauerat is aliquando Commen- tarium, in quo de exacta, & adamussim mem- brorum omnium commensuratione, ac simetria, in effigendis statuis obseruanda diligentissime praeci-

*præcipiebat, qua in re permultos, qui eam artem
profiterentur grauissimè peccare animaduvertebat:
sed non deerant item quamplurimi (eius artis vi-
delicet non admodum periti) qui negarent posse
quempiam scalpello tam absoluti operis statuam
effingere; addebantque faciliè quidem Polycleto
fuisse præcepta illa scriptis mandare, sed qui exa-
ctè eadem in opere retineret inueniri posse ne-
minem? quem errorem ille egregiè confutauit,
non verbis, sed fabricata statua iuxta commen-
tarii sui præscripta, & ad specimen operis abso-
lutissimi; qua palam omnibus proposita, contem-
debat ab vnoquoque, possentne, quæ de arte sta-
tuaria præceperat omnia re ipsa accuratè serua-
ri, & religiosè retineri; vnde prouerbio locus est
factus, ut cum de perfectissimo opere loquimur.
Ad canonem Policleti factum dicamus. Iam ve-
rò in simili causa, non dissimili argumento utar;
cum enim & vulgatis nonnullis constitutioni-
bus, quæ magis quotidiano vsui inferuire posse
videbantur, additisque sæpius tum litteris, tum
cohortationibus, id quod religiosa perfectionis
est ab omnibus exigere sim conatus; non deerunt
fortasè, qui quod præcipitur, id humana imbe-
cillitati nimis rigidum, ac minimè ferendum
conquerantur, sed Polycletum sequutus, non
agam verbis, ipsum illi Hieronymum nostrum
absolutissimum exemplar propono. Ad canonem
Hieronymi eos prouoca, quem diligentius con-
templantes intelligent, multò maiora esse in
exemplari virtutum incitamenta, quam quæ illi,
vel religionis legibus, vel paternis vocibus, &
hortamentis obseruare iubentur, & inspecto
semel*

semel hoc virtutum templo, ex Propheta oraculo confundentur. Ita Gregorius ad rem nostram egregie ait. Sanctorum virorum exempla conspicit, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit.

Sed neque rudimentis solum, minusue perfectis, verum etiam perfectioribus huius vite lectionem, vehementissime profuturam ait: qui se ad Hieronymi normam vitam, & mores expendent, ex illius contentione facile animadvertent, quam longe ab eo perfectionis gradu distent, ad quem idem Pater viam manit, & inuitat. Utinam isti licet spectatissima probitatis viri Metiantur fabricam huius spiritualis edificij, quod illis offerimus, seque totos cum eo componant, hoc enim est, inquit S. Gregorius, Metiri fabricam, pensare subtiliter iustorum vitam, quam dum metimur, necesse est, vt ex cunctis, quæ facimus erubescamus. Certè quicumque in hac religione datis nominibus serid perfectionem emulamur, instar eorum videri possumus, qui aurum venantur in fodinis, cum pro suo quisque studio, & conatu absoluta perfectionis aurum, quæ vera, & solida charitate continetur, quærere, & comparare sibi contendat; & fortasse permulti satis ab eo instructos, satis munitos se ipsos putabunt: sed quæso videant, ne falsa opinione decepti, hoc tantum bonum sibi gratulentur. Sua deo vobis Patres emere aurum ignitum: & ne quis fallaci specie decipiatur, en lapis Lydius, & Coticyla, ad quam illud exploret, & examinet: en Hieronymi nostri vita; illius comparationem se probent isti; conferant, quæso, obedientiam, pa-

S. Greg.
loco cit.

Apoc.
cap. 3.

perta-

pertatem, animi demissionem, & in primis suam
 in Deum, & proximos charitatem cum Hiero-
 nymi charitate, aliisque virtutibus; hoc enim est,
 quod ait Propheta Metiri fabricam hoc est quod
 interpretatur S. Gregorius, Metiri verò fabricaã,
 est pensare subtiliter iustorum vitam, & licet ab
 his virtutibus sint non plandè destituti, vel etiam
 probe exculti: Hieronymi tamen comparatione
 erubescant certè, & ex intimo cordis affectu con-
 cussentur, quia Dum metimur fabricam necesse
 est, ut ex cunctis, quæ facimus, erubescamus.
 Hoc sincerum, hoc purum, & recoctum illud
 aurum est, quod vobis comparandum suadeo, cum
 vitam Hieronymi nostri propono, & ad eius Ca-
 nonem omiſſis aliorum Sanctorum exemplis, vos
 constanter urgeo, atque prouoco. Et quamuis
 non paucos ex vobis Patres igne charitatis instar
 carbonum succensos sciam, quorū virtute igne-
 feit domus Domini, & tepentium pectora inca-
 lescent; sapiſſimè tamen (quæ humana imbecil-
 itas est) aliquibus etiã errorum cineribus asper-
 sos, si non obductos, noui, quibus exentiendis
 istius vite lectio tanquam flabellum profuerit, ut
 purius emicet charitatis ardor, & diuini amo-
 ris flamma ardentius excitetur.

Verum quando non vni, vel alteri hominum
 generi; sed vniuersa demui Israel templum
 ostendere Dominus Propheta denunciat. Ita ego
 non cum perfectioribus, vel minus perfectis seor-
 sim agam, sed vniuersam prorsus Congregatio-
 nem nostram ad assiduam huius vite lectionem,
 & accuratam imitationem incitabo, hanc enim
 sapius euoluere, & attentè contemplari non mi-

nus est omnibus futurum utile, quàm fuerit mibi
eam illis offerre necessarium. Cum namque saepe
menti recurrerent illa diui Bernardi verba :
Discite Prælati matres esse, non domini, stude-
re magis amari, quàm metui, suspendite verbe-
ra, producite vbera: ita ego mecum tacitus re-
putabam, quæ nam vbera filiis carissimis offeram
gratiora, aut quæ cum illorum stomacho magis
conueniant, quàm Hieronymi communis Paren-
tis nostri vita? propterea quod, ut est à philoso-
phis usurpatum, quibus rebus constant vniuersa,
iisdem etiam nutriuntur, & conseruantur; cibus
vtimur ex elementis omnibus cõcretis, quoniam
hoc ipsum corpus humanum constat ex ipsis;
materno lacte viuit infans aptissimè, quod è san-
guine matris illud corpusculum natura compe-
git; atqui lac ipsum sanguis est, qui in mammis
candescit, & in eiusmodi vitalem succum digerit-
tur. Iam verò quis ignorat Congregationem
hanc nostram Somaſchensem Hieronymi Insti-
tutoris nostri, charitate, paupertate, humilita-
te, aliisque virtutibus veluti vitali sanguine
olim cõpactam fuisse, atque cõcretam? iisdemque
succis ab illis, qui proximè Hieronymum sequuti
sunt, tanquam materno lacte connaturalique
cibo nutritam, felici progressu adoleuisse, ac pro-
inde in posterum etiam non alieno cibo, & insue-
to, sed assimili nutrimento virtutum, ac spiri-
tualium, exercitiorum esse conseruandam, &
Quamobrem cum Prælatos illis verbis audirem
commoneri: Producite vbera, diutius moras ne-
tere non potui, quin purum illud, & natium
lac nostræ Religionis, ac primi spiritus nutri-
menta

Serm. 23.
in Cant.

Petri I.
C. 2.

menta vobis instillarem, simulque orgerem apostolica voce. Quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite. *Auertat enim à nobis Deus, ut nativum succum nostræ Religionis aliquando fastidiamus, ut nos humilitatis, abiectionisque Hieronymi pudeat, ut eius mortificationis exercitiorumque tædeat: quid enim aliud esset, quam Religioni ipsi interitum afferre, Spiritus Sancti domicilium demoliri; eque interna cordis nostri habitatione depelleret neque enim soli Moyse, sed cuique nostrum illa dicuntur. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte. Negavit Deus se inter populum Israeliticum commoraturum, nisi prius constructo ab eis tabernaculo, ad exemplar, quod ab illo in monte fuerat indicatum; & nobis maxime verendum est, Patres, si ab institutis, & virtutum exemplis per Hieronymum, à Domino indicatis desectamus, si eam religiosa disciplina speciem, qua semper eadem esse debet immutare, & refringere velimus, ne unquam nobiscum habitare Spiritus Domini dignetur, vel hoc ipso, quod Parentis nostri mores imitari, & exprimere non conamur. Ut enim ad illud tabernaculum eleganter construendum singulari quodam privilegio artifices fuere Beseleel, & Ooliab à Domino delecti, idemque sapientia, atque intelligentia, & Spiritu Dei obertim instructi; ita profus religiosarum congregationum Parentibus, & Conditoribus singulare quoddam sapientia munus ad eas instituendas inseri, & propria quedam virtutum dona, ac exercitia tribui existimandum est, quibus eiusdem*

dem instituti homines facilius ad pietatem, & suavius ad communem religioſe vitæ perfectionem ducantur; quæ autem ſemper è primo illo fonte haurire, & veluti à natura inſita bona quotidie excolere, & retinere unumquemque noſtrum permagni refert. Atquæ hoc illud eſt, Patres, quod in hac hiſtoria euulganda, & vobis ob oculos proponenda ſpectaui; nimirum, ut eundem ſpiritum animis veſtris inſillarem, qui Hieronymi Parentis noſtri fuit, ut vos primogenio illo ſpiritualis vitæ noſtræ Congregationis lacte nutrirem, ut Paſtoralia vbera illa, quæ monet S. Bernardus proferrem. Facti enim ſumus paruuli in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos, ut vos, inquam, ad Hieronymi exemplar exigere cuius vitam, meditates illius quam ſimillimi eſſe ſtudeatis, quò in totum Religionis noſtræ corpus ſimilitudine ſtudiorum, & animorum coniunctione compactum, & ubique ſibi ſuoque capiti coherens diuinæ beneficentiæ riui copioſius inſluerent, Attendite, igitur, ad

Ad The.
ſal. 2.

petram, vnde exciſi eſtis, attendite ad Patrem veſtrum, ſi modo religioſi cordis veſtri ſacrificium acceptum Deo, & vnicè carum eſſe cupitis.

Iſa. 51.

Cuius rei gratia rependite vobiſcum attentius, quid olim Nehemiæ acciderit, qui gratiſſimum Deo ſacrificiũ oblatorus, non quemcumque ignem admoueri victimæ paſſus eſt, ſed eũ inquire iuſſit, quem acceptum de altari, cum in Perſidem captiui ducerentur, Sacerdotes in puteo abſconderant: Verum cum non ignem, ſed aquam craſſam in puteo iacere conſpexiſſent, neglecto cœnoſo humore redierunt. Sed iuſſit eos haurire,

2. Mach.
1.

re, & afferre sibi, & sacrificia, quæ imposita
erant, iussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa
aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Utque
hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit,
qui prius erat in nubilo, accensus est ignis ma-
gnus, ita, ut omnes mirarentur. *Et quid causa
esse dicemus, cur nouum ignem adhiberi Domi-
nus noluerit, sed veterem illum, cum adhuc tem-
plum staret, sibi ardentem conquiri iusserit, &
hoc studium Sacerdotis excitandi è dissueto iam,
& obducto igne flammam, tam fausta volupta-
tis obtestatione comprobaret: an non fortè diui-
nitas ex nihilo excitari, num cœlitus, ut olim
demitti potuit? quid opus erat mortuos refoderet
qua tanta iam non ignis, at crassi, frigidique li-
mi necessitas urgebat? quasi verò minus gratum
futurum esset holocaustum Deo, si eo igne non
inflammaretur. Est hoc omnino. Patres, nobis
attentè meditandū, quod certè permagni refert;
sed ego rem, quam breuissimè potero expediam.
Parum iucunda Deo nostrarum virtutum sacri-
ficia offeremus, nisi illo veteri igne cōcrementur,
qui stante Hieronymo Sancto videlicet virtutū
Templo, vixit. Sed videte quaso ne in Hierony-
mi virtutes intuentes, eas quasi cœnosam aquam
repudiatis, ne, si quid vobis Hieronymi exemplo
ad proprii sensus mortificationem iniungatur,
illud quasi cœnum, hoc est tanquam vile, & abie-
ctum opus auersimini; ne vos limo sedari existi-
metis, si ad illa paupertatis, & penitentia incō-
moda, quæ in Hieronymo intuemini, deueniatis:
ut enim eos iussit Nehemias aquam crassam, li-
mosam, scilicet, & cœnosam haurire, factoque
experi-*

experimento, non tam limum, quam purissimum ignem esse ostendit; ita planè sentient, qui ardenti imitatione Hieronymi seipfos, ceu holocausta incendi, & inflammari studuerint. Haustum ego aquam hanc crassam ex alio, & sicco puteo, penèque omnibus ignoto vobis offero hoc est Hieronymi gesta ex vetustis monumentis, & tabulis penè intermortuis non leui diligentia excerpta propono: & per magna eiusdem Hieronymi merita vos oro, atque obtestor, ut ferè consopitum antiquum illum charitatis ignem, qui stante Hieronymo vigit egregia virtutum Parentis nostri emulatione excitetis, & obsequium vestrū in regulari disciplina ad exemplum maiorū nostrorum, quam maximè componatis: quando ad horū exemplar nos exigit Dominus, quo gratiora illi nostri spiritualis sacrificij holocausta reddātur

An illud fortè vobis excidi, quod sacrificanti Aarōni mandatum est, ut rationale de pectore penderet, in quo nomina duodecim Patriarcharum gemmatis lapillis insculpta micarent? Cuius rei mysteria S. Gregorius aptissimè ad eam rem, de qua agimus, explicavit hisce verbis. Ascriptos enim Patres in pectore ferre; est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc Sacerdos irreprehensibiliter graditur, cū exempla Patrum præcedentium indefinèter intuetur. En vobis Patres huiusmodi rationale attentæ cura à me elaboratū, Patrum nostrorum scilicet virtutes, & exempla, nō quidem auro gemmisque intexta, sed simplici stylo hisce libris expressa, ut in ea dies, noctesque acrius intueri, & eorum imitatione gratissima Domino spiritus vestri sacrificia

Exod. 28.

Regist.
lib. 1.
epist. 26.

Ad Phi-
lip. 1.

Mach. 2.
cap. 1.

Ad Phi-
lip. 4.

*sacrificia reddere possitis. Hoc unum à vobis effla-
gito, hoc, eo paterna charitatis aestu succensus,
enixe contendò, quò testis est, mihi Deus quo-
modo cupiã omnes vos in visceribus Iesu Chri-
sti, & hoc oro, vt charitas vestra magis, ac ma-
gis abundet. Hunc igitur Parentis nostri spi-
ritum in Dei obsequio concipite, Patres, has ma-
iorum nostrorum virtutes amulamini, vestros
conatus omnes, studia, & labores antiquo illo
Hieronymi charitatis igne incēdite: præter enim
grauissima holocausta, que Dño reddemus, illud
etiã consequemur, quod Nebemia, accidit, cū li-
mosa illa aqua sacrificium aspergi iussit. Vtque
hoc factū est, sol refulsit, qui prius erat in nubilo
nēpe si nobis iratus Deus benignitatis sue radios
aliquando cobibet, si flagella densat, si nubibus
rerum aduersarū opprimit, vbi primum hoc hu-
mili cœno illiti, hac aqua aspersi erimus; vbi hic
verè charitatis ignis, qui in Hieronymo vigat,
in nobis emicuerit omnis, hæc cœli turbulenta
facies, & calamitatum nimbus detonabit, paca-
ta omnia diuinæ clementiæ solem multò clario-
rem nobis patefacient. Quod si ad hanc Hiera-
nyimi amulationem promouendam, maiorumque
imitationem extorquendam minus apud vos va-
lent quæcunque hætenus dixi, valeat centè ipsius
Hieronymi auctoritas, valeant eius merita, va-
leat grauissima, & incensa illius oratio, qua isdē
Diui Pauli verbis, & spiritu vnumquemque na-
strum hoc modo compellat. Quæ & didicistis, &
acepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agi-
te, & Deus pacis erit vobiscum. Amen.*

DE

DE VITA

HIERONYMI

ÆMILIANI

Congregationis Somaſchæ
Fundatoris.

LIBER PRIMVS.

Patria, natales, ortus.

Cap. I.

VENETORVM Republica
quàm ſingulari hominum pru-
dentia, ſapientique legum mo-
deratione fuerit initio domi-
forisque diuinitus conſtituta,
& tot ſæculorum diuturnitate
diuino planè beneficio adminiſtrata, vel ex eo
intelligere licet; quòd vna, eademq; Reipubli-
cæ ratio moderata, & concors, nullis ſeditioni-
bus, nullo inteſtino diuexata malo; magno non
virtutis, & prudentiæ ſolum, ſed & cęleſtis præ-
ſidij diuinæque opis argumento, annos ſuprà
mille opibus, & imperio florentiſſima perdura-

A

uit,

2 De Vita Hieronymi Aemiliani

uit: atque eò planè mirabiliùs, quòd aduersis
& calamitosis Italiae temporibus paruis initijs,
hoc est, profugis hominibus exorta, qui seruitu-
tem auersantes, fortunis omnibus abiectis, è cò-
tinenti se se in vndas aestusque coniecerunt, mo-
do vnam secum libertatem extollerent; breui
tamen ad eam imperij magnitudinem, quàm
modo nò sine admiratione suspicimus, perue-
nit. Imperij sedes & caput, est ipsa Venetrarum
Ciuitas, florentissimum totius Italiae lumen, &
Emporium longè opulentissimum; hæc inter il-
lustriores Europæ Ciuitates, ob egregiam situs,
naturæque speciem, & eximiam artis industriã,
facile princeps. Adeò enim spectando theatro,
& speciosa naturæ ostentatione vrbs vndiq; to-
ta se prodit, vt neque locum ad opportunitatè
omnem aptiorem, neq; ad aspectum iucundio-
rem facile queas inuenire; quãdò in eo situ ef-
fingendo, formãdaq; Ciuitate, natura ipsa, qua-
si cum arte suscepto certamine, ad loci digni-
tatem, & venustatem augendam, vires conten-
disse videatur. Etenim magno quã naturæ, quã
artis miraculo nilos euriposque introrsum ad-
mittit complures; quorum intercurfantium an-
fractibus, vagisque mæandris interluitur, & iu-
cũdo prospectu discinditur vniuersa. Nili duo,
perpetuo tractu Urbem totam percurrunt, ab
ijs transuersa euripi minores, & minores publi-
ca, & priuata ædificia, vicosque ferè omnes si-
nuosis meatibus intersecant, & distinguunt, &
vago, multiplicique flexu maiori euectionis, &
subuectionis commodo in aestuaria, mareque
ipsum

ipsum remeât: latè marginatis vtrinque, vel altera ex parte semitis, & ad terrestre iter adstructis, vt pedibus, & cymba pleriq; vici simul adiri possint; lapidei pôtes egregiè facti supra mille recēsentur; ad homines verò modica etiã mercede quacunque transmittendos, cymbæ tum certis traiectibus dispositæ, tum tota Vrbe vagæ, & dispersæ, frequentissimæ occurrūt. Publica ædificia, necnō priuata per multa operis elegantia, & inusitatæ molis magnificentia, communi admiratione maiora; Aduenarum, & mercatorum eò commeantium numero longè maximo refertissima. Ciuitas trecentorum habitatorum millibus frequentari dicitur; vt superante multitudine, etiam ipsa aqua constrata nauigijs incolatur. Eiusmodi denique Ciuitas est, vt ex illius aspectu, quasi Imperij facie, orisq; dignitate, reliquam augustissimi corporis maiestatem faciliè conijcias. Inter cætera autem sapientissimæ Ciuitatis decreta hoc vnum in primis illis solemne est, vt Reipublicæ administrandæ certis familijs, ab Urbis vsque initio, veteri nobilitate clarissimis potestatem faciât, prætereà nemini. Eæ claræ, nobilesque habentur; reliqui (hoc illi ordini peculiare nomē est) Ciues nuncupântur: quorū etsi perâplæ sunt fortunæ, genusq; familiæ perhonestū; nullam tamē Ciuitatis procuracionem attingunt; nisi fortè, aut apud Magistratus domi, aut apud Oratores ad Principes foris officio, quod est à secretis honestentur. E priscis autem, nobilioribusq; familijs *Æmiliana*, & *Maurocena* maximè com-

4 *De Vita Hieronymi Æmiliani*

mendantur; è quibus paternum, maternumque genus traxit Hieronymus, cuius modò vitam scribere ordinur. Vtriusque familiæ decora non multis recensebo; cū nouerim nec humano nec diuino iudicio his rebus hominis dignitatem expendi. Apud sapientes enim non multū refert, quali genere ortus sis, sed quāta fide pietatem colas; neq; quot gentilitia maiorum insignia numeres, sed quorum vestigia prosequare; apud Deum verò nullum habet locum humani generis claritas, sed virtutis diuinæ præstantia. Verùm nec eadem surda omninò aure præteribo; cum ad eximiam probitatis, & sanctitatis laudem per magni referre omnes existiment, hominem nobilem domi, militiæque illustrem maiorum gloria despecta, familiæ insignibus, titulis, & honoribus abiectis; spiritali militiæ ac euāgelicæ, paupertati se se addixisse. Ut autem à Romanis vsque Æmilianæ stirpis originem non accersam, à quibus ea gens cum pari nobilitate familijs Mārcella, Cornelia, Valeria, Quirina, Pisona, alijsque ad Venetos commigravit (quarū postrema vitio multitudinis, nomine corrupto, Pisana dicitur, quòd & Æmilianę accidit, quæ Miana patrio vsu appellatur) illud in primis constat Hieronymum paterna, & materna stirpe, his maioribus natū, qui pari cū prisca nobilitate, pietate etiam, & religione in Deum commendentur. Decimoseptimo enim suprā nongentesimum salutis nostræ annum illustre Diui Thomę Apostoli fanum Venetijs ab Æmilianis, priuatis sumptibus, extructum: vix
alte.

altero interiecto anno, ea, quæ modo Sancti Angeli eſt, Diuo Mauro gentis patrono, à Maurocenis eſt ædificata. Plures verò Æmilianorum ſago, togaque illuſtres, vetuſta monumenta referunt. Inter quos Io: Æmilianus, euerſa Tenedo, Corcyra in Venetorum poteſtatem redacta, Nauplia dira obſidione ſoluta, militaris gloriæ laude maximè claruit; & Ioannes alter, qui in extremo illo, Reipublicæ discrimine ad Foſſam Clodiam cum Ianuenſibus, & Carrario Patuino Tyranno res Venetas penè acciſas, pari Venetorum Ducum in eo bello, tum virtute, tum ardore ſtrenuè dimicando tutauit, & propè labentem Rempub. ſuſtinuit. Duo item Marci Diui Marci Procuratores inſigni ciuilibus prudentiæ gloria floruerunt; quorum alter apud Turcarum Imperatorem Reipub. Interpres in, ipſa grauiffimarum rerum tractatione, alter difficili Reipub. tempore in Præfectura Cydoniæ ſibi obiuit. Petrum verò Æmilianum Pontificem Vicentinum, & vitæ probitas ſacro Antiftitæ digna, & doctiſſima, quæ de ſacris litteris ingenij monumenta reliquit, ſatis cõſequentis poſteritatis memoriæ commendant; vt alios eiſdem notæ veræ nobilitatis fulgore conſpicuos plurimos omittamus. Quod verò ad Maurocena parentis maiores attinet, longum, & extrarem eſſet eos referre, quos aut ciuilibus, aut ſacra purpura, aut militaris diſciplina inſignes reddidit: præter quos tres etiam Sereniſſimi Reipub. Principes, Dominicus, Marinus, & Michael ex eadem familia recensentur; quam tandem

6 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

Thomasiuſa lectiſſimæ fœminæ virtus ad ſupremum honoris culmen euexit; quæ anno ducen-
teſimo octogefimo ſeptimo ſupra milleſimum,
Stephano Pannoniæ Regi fortiffimo ſacro ma-
trimonij vinculo copulata, & ex eo Regni ſuc-
ceſſore Andreaſio relicto, prima Regale decus
in Maurocenam familiã inuexit. His ergò ma-
ioribus feliciffimo ſatu editus, Angelum Æmi-
lianum Senatorem ampliffimum, & Eleonoram
(Dionoram vulgò vocant) prudentiffimam fœ-
minam parentes agnoſcit Hieronymus noſter.
Dignus vtique truncus, vnde eximius hic efflo-
reſceret furculus, quem editis iam Luca, Caro-
lo, & Marco Antonio, poſtremo loco ſuſcepe-
runt, anno ab ortu ſalutari Saluatoris noſtri, mil-
leſimo quadringentefimo octogefimo primo,
1481 cum ſacris Romæ præſſet anno iam decimo
Sixtus Quartus, & Venetorum Imperio Ioan-
nes Mocenicus anno quinto. Qui verò natalis
ei fuerit dies, nihil certi produnt auctores.
Ad ſalutares aquas, & expiatrices lymphas eius
Pareciæ, qua paterni lares cenſebantur, delatus,
& primigenia labe expurgatus, è vitali fonte,
parentum iuſſu, Hieronymus dictus eſt, diuino
planè nutu, nè nomen, quod futuram ſancità-
tem redoleret, tanto natalium ſplendori deſſe
videretur. Adhuc Infantem tantò impenſiùs
Domino commendarunt parentes, quantò
maior in minores filios eorum amor, & in-
dulgentia eſſe ſolet: neque incallum fuſæ præ-
ces; nam ſancitatem augurali nomine indica-
tam factis aliquando æmulatus, multò ſua,
quàm

quàm maiorum laude factus, illuſtior, antiqua
familix inſignia nouis virtutum ornamentis
reddidit illuſtiora .

*Ingenium , puerilis educatio , litterarum
ſtudia. Cap. II.*

EXactis infantix puerilis incunabulis , quæ
prima latētis naturæ prodire indicia egrē
giam, & præclaram ad omnem virtutem indo-
lem declararunt. Inerat illi oris, & aſpectus ele-
gantia; ſeruitas , & lepos in loquendo non ta-
men omninò puerilis, & mollis, ſed nescio quid
ſpirans auitæ dignitatis; elucebat iam tum in-
genium illud acre, atque docile in quamcunq;
partem trahere velles; nec non animi celeres
motus , ſed ingenui; qui ſi ad virtutem ab op-
timo præceptore incitarentur, facerent in om-
ni genere ſtudiorum fructus vberriſimos: deniq;
in ſummis ornāmētis fortunæ prima ingenui-
tatis ornāmētā nō deſiderabantur. E prima lu-
ce reliquum diem facile coniectaffes. Neq; verò
Parentes tam excellentem in puero indolē cu-
ra, & ſtudio deſtitutam voluerunt: ſed Matris
religioſiſſimæ fœminæ diligentia tenellus ad-
huc animus Chriſtiana religione, fidei noſtræ
miſterijs , & ſummis eiufdem capitibus eſt im-
butus, atque ad omnem pietatem informatus;
vt ſacrificijs quotidie intereſſe, bis in die ſta-
tas præces fundere, ſacras ædes crebrò inuiſere,
Sacerdotes, ſacraſque imagines maximè vene-
rari,

8 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

rari, iisdemque Sanctorum imagunculis delectari, & capi, firmo vsu assueuerit. Non omninò sterili solo commissa tam egregia pietatis fata; quæ, licet densis vitiorum vepribus, & dumis aliquandò obducta, radicibus tamen hac prima ætate iactis, vberes tandem solidæ virtutis fructus attulere. Cum primùm per ætatē liduit, idoneis præceptoribus adhibitis, ingenij facilitate, & primo illo discendi ardore, eos breue in studijs progressus fecit; vt æqualibus suis docilitatis, atque industriæ laude antecelleret. Ad decimumquintum annum ferè in litteris fuit. Tum (vt est ea ætas equè laboris impatiens, ac libertatis appetens) nouis illorum temporum belli motibus à primo studiorum ardore tantisper auocatus, breui aliò cogitationes & animi studia penitus conuertit, factoque cum musis repudio, armis & militia se oblectare cœpit; affinibus id indignè ferentibus, & Matre quàm maximè reclamante; sed mente ille in armis obfirmata, suos tandem peruicit monitores; pessima, vt tunc quidem videbatur, victoria, sed quæ tandem, diuina prouidentia, victorem ipsum salubriter aliquandò vinceret. Cum electis enim omnia proficiant in bonū; ita occulto Dei numine, cœlestiq; instinctu accidisse minimè dubitandum: vt antequam spirituale contrà spirituales nequitias bellum susciperet, hostium visibilibus pugnis, & victorijs exerceretur, indeque primo eternæ salutis existeret initiū, vnde damnationis sempiternæ certissimum imminabat exitium. Sed quæ prima fuerint eius militiae rudimen-

dimenta, accuratius eſt dicendum : nam, qui de Hieronymi rebus geſtis antè me ſcripſerunt, ab eo admodum adoleſcente literarum ſtudia, magna cum affinium Matrifque moleſtia, noui belli ardore reiecta conſentiunt ; qua tamen in expeditione prima ille induerit arma, haud diſtinctè ab vilo accepimus . Quod enim de Caſtri noui præfectura, vbi diuinitus prima illius conuerſionis ſunt iacta ſemina, ſubijciunt ; non eſt eiufmodi, vt vel in hæc immaturam ætatè cadere, vel cum aliqua ſuorum Matrifque moleſtia accidere potuerit : quippè trigefimum fere iam annum natus, ſatis ei inuenerit maturus ; & aliquot annis ipſi Matri ſuperſtes, eam præfecturam obiit ; quæ certa hiftoriarum luce, præeunte, in dubium vocari nullo modo poſſunt . Quibus igitur alijs primùm motibus ad arma ſit excitatus, tradendum eſt .

Quando primùm ad arma tranſierit .

Cap. III.

Quoniam verò in obſcuris, ac difficillibus rebus, & vetuſtate penè obrutis, benè etiam dubitaſſe non poſtrema laus : liceat nobis in re perantiqua, & à ſcriptoribus parùm dilucidè explicata, quaſi diuinando coniectare ; ea tamen lege, vt maximè veritati affinis noſtra videatur coniectura . Quod non erit, opinor, difficile oſtendere, cum hæc vna apud Venetos belli occaſio, quàm modò ſubtexam, in hanc Hieronymi ætatem incidere, quæ illum à ſtudijs

10 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

dijs auocatum facile ad arma traxit. Cuius grauissimi belli initia paucis omninò repetenda sunt. Carolus Octauus Galliarum Rex, expeditione in Aragonios Neapolitanos Reges suscepta, ingenti cum exercitu in Italiam trāsmisit, nulloque ex Principibus nostris prohibēte, paucis diebus Italia ferè omni pacatissimè emensa, nullo belli discrimine, nulla aduersæ fortunæ alea obiecta, Aragonijs Neapolitano Regno pulsus, eius Prouinciæ Imperium paucis mensibus occupauit. Cuius victoriæ fastu Rex iuuenis mirificè elatus, ipsaque natura, gloriæ studio, & vasta Imperij propagandi cupiditate vehementissimè incensus, reliquam ferè Italiani animo sibi destinare videbatur; cum reliqui Principes non ignari, quam perniciosum vniuersæ Italiæ bellum intestinum atque domesticum, ab exteris illa tum, & tanta victoria confirmatum, futurum esset; rebusque suis, tam facile Aragoniorum opibus excisis, ab insolente Victore nemo non certam impendere cladem timeret; vt Carolo noua, & libertati Italiæ maximè perniciosa molienti, sese obijciant, vniuersi, decernunt: Gallorum amicis æquè, ac inimicis maximè verentibus, nè nimium auctæ victoris potentiæ, vniuersa tandem cederent. His enim, vt ab inimico victore certa perniciēs; ità illis ab amico non certa salus expectanda videbatur. Adeò hominum vesana, dominandi libidine rarum, & insolens in summa victoria summæ moderationis exemplum. Igitur Veneti Italiæ dignitati studentes, cum

eam

eam periculo vacuum, & armorum terrore liberam cuperent, in communem fœderis societate alios conuocarunt; inquit; fœdus est anno MCCCCVC. cum decem iam annos Ducariam dignitatem in Venetos exerceret Augustinus Barbadicus. Fœderis iuramento conuenere cum Venetis Summus Pontifex Alexander Sextus, Maximilianus Cæsar, Hispaniarum Rex Ferdinandus, & ipse Ludouicus Sfortia, Carolo belli auctor, & suator, Regulique Estensis, & Gonzaga. Eo verò nomine fœdus euulgarum est, ut pace inter socios seruata, communibus armis bellorum incendia ab Italia arcerentur, eiusque libertas, & Summi Pontificis auctoritas, & Maiestas seruaretur; socij, cuiusque ditionem tuerentur, & quò magis citrà Caroli iniuriam hæc facta viderentur, nec ipsi negatus infedere locus, si socijs amicus, hostili ferro ab eorum finibus abstinuisset. Verùm ille accepto de fœdere nuncio, quid tandem consilij subeslet probè intelligens, fœderatis vehementer iratus, extremam illorum rebus perniciem illaturus mox Neapolitano Regno discessit. Quo nuntio cum rebus suis à Gallo excidiū imminere haud dubiè omnes intelligerent, ut tantum, ac tam propinquū periculum, & tam còmune ex fœderis lege mutuis propulsarent auxilijs celerrimè quisque iunctum sibi militem describere maturat: idque Veneto Senatu, cuius amplissimum erat in Italia Imperium, studiosissimè curante, lectissima nobilium virorum manus, ad publicam rem tutandam, infœderatorum castra còfluxit, in quibus

12 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

bus Hieronymum fuisse, si hac ille ætate (quod produnt auctores) in armis fuit, mihi persuasum est. Quod Matri non accidere non molestissime potuit; nam paulò antè Angelo coniuge carissimo, satis integra ætate, in ipso magnorum honorù cursu, nò immaturo magis, quàm acerbo funere ex humanis prærepto, filiù hunc natu minimum, Patrem inter cæteros referentem, veluti vnicum præsentis orbitatis relictum solatium, in ea viduitate thori, ea ætate ab se lōgiùs abesse periniquo animo ferebat; tùm verò libera illa militum viuendi licentia nòdum satis firmatos iuuenum mores labefactari, castitatem haud dubiè quati, conceptos pietatis igniculos cōsopiri sciebat, excitatis silicet amatorijs, & turpioribus domi sub pudoris cineribus delitescentibus. Ad hæc varios casus, & pericula, quæ militem adire necesse est, incertos, & aduersos plerumque belli enētus Hieronymo vehementer extimescebat; in quo vno eximium familiæ decus, & magnarù rerum laudem ingēti spe collocarat. Quare cum illam, & amor, & spes, & metus, & quæ maternos animos mirificè torquet, diuturnior absentia sollicitā haberet; nihil intentatū relinquere, amicos adhibere, interponere affines, nullum lapidē non mouere quò filium à suscepta animi sententia deterreret: sed ille vel militaribus amicorum vocibus, vel insita illa animi magnitudine, alacritate naturæ ad ardua, & eximia quæq; extimulante, vel quod ad familiæ decus, & honores in Repub. sibi parandos, armorù studia literarijs

præ-

præstare existimaret; nullis vel precibus, vel difficultatibus expugnatus, iugo maternæ seruitutis excusso, iugum præue libertatis, ac militaris licentiæ subdita ceruice lætus exceptit: adhuc ignarus summum esse seruitutis genus, iuuentutis licentiam. Quinto igitur, & decimo ætatis anno, militari Sacramento est addictus; qua ætate Sanctus Martinus prima militiæ stipendia fecisse dicitur. Summa verò totiùs bellii tandem hæc fuit. Gallo Venetos laceffente, annuëtibus Melchiore Triuifano, & Luca Pisone Legatis, pugnatum est in agro Parmensi ad Tari fluminis ripã adeò felici marte; vt victore exercitu fugato, opulentissimaq; tantę victorię præda direpta, parum abfuerit, quin à Veneto Senatu Italia leges acciperet. Atque hæc quasi diuinantes in tâta rerum obscuritate: ne rem incertam pro certa prodere videamur. Sed reliqua, quę clariora, & magis distincta accepimus profequamur.

Depravati adolescentiæ mores.

Cap. IV.

IN primis autem certum est ab ea ætate Hieronymum ita militari studio delectatum, vt nihil cū voluptate præter arma tractaret: quibus ille se totum ætatemque omnem propterea magno laudis ardore deuouerat, quod maxima interdum terra, marique bella Reipub. imminere cum didicisset: permagni ad nominis immortalitatem, & ad æternum familiæ decus referre

141 *De Vita Hieronymi Aemiliani*
referre intelligebat, si vel externis bellis Rem-
pub. vexatam propugnare, vel imperij fines ar-
mis longius proferre sibi contigisset. Sed nobi-
lem illam, & Matris post eam non adeo ingratham
armorum tractationem infecti militiæ mores,
quibus illud hominum genus fœdari solet, co-
mitabantur. Nam secutus castra cōtraxerat in-
de solita vitia, & labes militares verò, & feroces
adeo spiritus hauserat, vt idētidem audax ani-
mus, & efferum illud ingenium sese proderent;
quippe leuissimis etiam de rebus vehementer
excandescens ita animi furore abripietur,
vt iam penè ferrum non posset. Quod impotentis
iræ vitium ita paulatim in naturam abiit, vt ope-
rosius postea ab vno ira motu, quam ceteris vi-
tibus animo expurgando laborarit; iracundia ve-
rò sedata, nihil illo mitius, nihil humanius. An-
tiquior illi militiæ gloria, quam aut literarum,
aut etiam christiana pietatis, laus erat. Infe-
dis amicitijs, aut in conciliatis, & firmatis mu-
tuis deinde benevolentia officijs excolendis
studiosissimus. Ex quo factum, vt æqualibus
esset vnice carus, eiusque consuetudine, & ami-
citijs delectarentur vniuersi; quibus tamen ille,
& deprauato naturæ sensu impellente, & iu-
uenilis ætatis impetu concitante, non tam in
amicitijs socium, quam in patrando scelere du-
cem diligentissimum se præbebat; siquidē ama-
toris vesania, & voluptatum illecebris delin-
tus, naturæque blandimentis sopitus, cupidita-
tibus omnibus facile obtemperabat; in quibus
ætatis florem, cum magno damno, tum pernici-
cioso

cioſo ſodalibus ad imitandum exemplo, miſerè conſumpſit. Senſit tùm eius Mater prudentiſſima femina ſe haud dubiam coniectricem de illius moribus, & vatem extitiſſe, cum primùm militaribus eius ſtudijs refragari cępit. Hęc Hieronymum ſępè ad ſe vocatũ maternis adhortationibus, ſaluberrimis conſilijs, & precibus ad ſaniora reuocare conſilia, grauiter obiurgare, reprehendere, impietatem, & audaciam iuuenilem deteſtari, vt dignum ſuis natalibus induat ingenium, obteſtari. Sed in caſſum fuſę, vel cum lachrymis preces. His ſeuerores accedebant fratrum obiurgationes, quibus ſępiſſimè ab illis tentatum, ſi forte eius animum tam obfirmatũ, & tam durum in ſcelere aliqua ratione mollire poſſent. Verũ ille frænum momorderat, qui obiurgationibus, non quaſi iniecto fræno coerceri, ſed veluti acutis ſtimulis ad peiora impelli videbatur; quam eſſe improborum naturam Spiritus ſancti voce commone-mur. Sed ita cęleſti nutu permiſſum quò diuinę gratiæ vis, roburque ſplendidiũ eluceret; quæ inueteratas in ſcelere volũtates, & diũ obfirmatos in malum mores repente commutat, eque impenſe improbis egregiè Sanctos efficit. Cæterum, eſſi ea militari licetiã, laxatis vitiorum omniũ habenis, in extremam prorsus animi perniciem, nullo penitus prohibente, tuere videretur; quandoque tamen fluxos ætatis mores, & periculofam iuuetutis libertatem humana quædam iura mirificè moderabantur. Cũ enim magiſtratus in Repub. nõ tam nobilitati,

quã

16 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

quàm virtuti, & morù integritati deferri intel-
ligeret; maxime verebatur, nè suis flagitijs apud
Senatores læsa de moribus opinio impediret,
quò minus propositas nobilibus viris dignita-
tes assequeretur. Itaque ardens illa honorum fi-
tis, & ad magnos in Repub. progressus flagran-
tissima cupiditas, quæ eius animum vehemen-
ter accenderat, nonnunquam à sceleribus auo-
catum, ad frugem, & libero homine dignam vi-
uendi consuetudinem reuocabat. Adeò misera,
vel cæca hominum ingenia, potiora diuinis
humana iura ducunt; & facilius terrenæ ambi-
tionis gloria, quàm christianæ pietatis disci-
plina reguntur.

*Iterum difficillimo Reipub. tempore ad
arma reuocatur. Cap. V.*

PAUCIS omninò annis ab ea tempestate seda-
ta turbulentior alia procella exorta est, &
nescio quo infelici aduersoq; Reipublicæ astro
nouo rursus belli turbine Venetorum res in-
uoluuntur. Rem multorum celebratam literis
placet hic, nec longa, nec à decursu narrationis
aliena egressione, ab ipso principio repetere.
Maximilianus Cæsar, nobilibus aliquot oppi-
dis Germanicæ ditionis ad Carnorum iuga, Li-
uiani Venetorù Ducis opera spoliatus, nec dis-
simili exitu ad Tridentinas fauces bello vexa-
tus: Venetis vehementer infensus, eorù Imperio
excidium animo concipere, reque ipsa moliri
cepit. Verum non temerè putauit tantum bele-
lum

lum aduersus Rempub. copijs, atque opibus, terra marique insuperabilem comparandum; nisi communi omnium Europæ Principum cōsensu & viribus, arma in Venetos expedirētur; quos ille vniuersos certa coniectura facillimè sibi assensuros nō dubitabat; fuitq; votis euentus. Qui enim tum sacris præerat Iulius Secundus, infenso in Venetos animo, prouinciam minimè detrectauit, quòd primariæ Vrbes Ariminum, Fauentia, & Rauenna Pontificiæ ditioni creptæ, & sæpius repetitæ, minimè redderentur. Ludouicus Gallorum Rex Cremonam, & Brixiam, aliasque Vrbes Mediolanensi Imperio detractas vehementer dolebat. Hispaniarum Rex Ferdinandus minùs tutam & integrā Neapolitani Regni possessionem putabat; cum maritimæ Apulorum Vrbes Tranium, Monopolis, Brundisium, Hydruntus, Barleta, Sipontum non ità pridem ab Aragonijs oppignoratæ Venetorum præsidio, & Imperio tenerentur. Ferrariensis verò Dux Rhodigio, Mantuanus Asulo in Cenomanis, & Pischeriæ inhiabant; nec vllus ferè Principum erat, qui non aliquam Veneti Imperij partem ad suam pertinere ditionem, quoquo tandem iure, non assereret. Quare vniuersi euocantur, tanquam ad solempne sacri belli edictū, totius Europæ Principes; eisque indictus apud Cameracum Morinorum in Belgis conuentus; vbi ad diem statutā illorū Oratores frequentes adfuere. Totius deliberationis summa fuit, vt omnes vno belli federe sociati, communibus copijs, & viribus bellum

18 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

in Venetos suscipere; & quod magni fuit, tanta religione, silentij sacramentum ab omnibus obseruatum, vt eius belli calamitas, priusquam suspicio, ad Venetos peruenerit. Annus octauus suprâ millesimum, & quingintefimum à die Christo natali numerabatur, cum belli cõsilia clanculum agitari, & tantum incendium excitari cœptum est; cuius deindè flamma anno quingentesimo nono, quarto idus Decēbris erupit. Tantò autem formidolosius bellum exortum est; quantò fuerūt principia occultiora. Non est credibile, quanto animi ardore, quàm acerbis odijs, quanta credulitate sit vtrinque pugnatum. Senatus de tam graui Principum omnium expeditione accepto nūcio, in summa rerum perturbatione & discrimine, neq; metu superatus, neque dolore victus veterem constantiam retinuit; fortique ac præsentis animo ius suum bello persequi, & laborãti Reipub. trepidisq; rebus subuenire aggreditur: terra mariq; quanta celeritate fieri potuit, militem cõscribere, copias expedire, imperij fines munire. Cum verò ab omnibus acriter impeterentur, tum maximè ab vno Cæsare extrema calamitas imminere videbatur; qui capitali odio in Venetos incensus non discessurus ab armis videbatur, priusquam Venetorum Imperium dedisset excidio; tantam quippè bellatorum manū contraxerat, vt militū copia reliquos omnes fœderatos solus penè superaret, centum enim armatorū millia sub signis habuisse fertur: quo exercitu in eam Fori Iulij partem primo impetu

inua-

inuaserat, quã partem tutari maximè Reipub. intererat. Itaque missis in eam rem ducibus, cum exercitu; Hieronymus Castro Nouo cum tribus militum centurijs Prætor decernitur. Arcis Præfectus erat Andreas Rimundius, Eo profectus impigrè omnia præstitit, Hieronymus, quæ Ducem optimum decent, locum omnem diligenter perlustrare, minus tutas partes confirmare, repurgatam fossam, ruderibusque euectis altius deprimere, tormenta muralia promenibus aptè disponere, suas præsidijs stationes assignare, nihil omittere, quo inimico aduentanti sese opponeret, quem iam iam imminere locis superioribus deuictis, audiebat: nec longa expectatione fatigatus est; siquidem hoc tanti robur exercitus Bassiano, & Acelo in Euganeis direptis, alijsq; locis incendijs, cædibus, & populatione vastatis, tandem agrum Taruisinum infedit, & peruigilio Sancti Augustini sexto Calen. Septembris quingentesimo vndecimo anno, ad Castrum Nouum tanta belli moles deflexit. Locus est ad ripam Plauis fluminis in regione cui nomen est Querium, in Alpibus supra Taruisinos fines, leni iugo editus, artis, & naturæ præsidio valdè munitus; quem locum Cæsariani, quod suis conatibus valdè officere viderent, omninò aggrediendum, & expugnandum sibi esse statuerunt.

Castrum Nouum acri oppugnatione Caesariani inuadunt. Cap. VI.

DUtabat Cæsaris copias Palissia magni nominis Dux. Is, copijs eductis, sese in conspectum Castrum dat, tantamque multitudinem oppidanis loco idoneo conspiciendâ ostentat, ratus fortè obsessos viso hostium numero trepidos, metuque perculsos, deditioem facturos. Et nisi per Hieronymum stetitset, respondebat votis euentus. Ad sunt celeres Legati Hieronymum admonentes, vt Castro excedat, extrema minantes, si deditio, aut recusetur, aut differatur. Breue responsum ad ea fuit Hieronymi: deuotum caput habere libertati Patriæ; atque adeo sibi statutum vita potius quam loco cedere; experiretur vbi vellet Imperator Venetam fortitudinem pectus telis quantumlibet petens, abeuntis terga non visurus. Irarum, & diræ feritatis incitamentum Palissia ea responsio fuit, qui rem armis bellicisque machinis ex templo agere statuit; murosque oppidi tormentis æneis diuerberare cœpit. Quæ in menia primum tum saxea, tum ferrea machinis bellicis impellebantur missilia, parum nocere; si quæ verò intrâ menia accidebant, deiectis ædificijs, magnam stragem edebant. Sed longa tandem eiaculatione, & continuata plures dies murorū verberatione, e maioribus tormentis ingentis magnitudinis explosæ ferreæ pilæ, omni regione horribili sonitu latissimè personâte, ita Oppidi

pidi mœnia quassarunt; vt solutis iuncturis pluribus in locis, maxima muri pars corruerit, hostique irruenti aditus patefecerit. Quare, tormentorum oppugnatione intermissa, diripiendi Oppidi signum milites expectabant; Veneti tam horrenda murorum vastatione animo consternati, salutem desperare cœperant. Andreas Rimundius Arcis Præfectus, cum oppugnatione amplius sustinere se posse planè diffideret, idque palam dictitaret, tandem pleno sceleris atque perfidiæ cōsilio, nocte intempesta ex Arce, & è Castro clā dilapsus, fuga fœdissima sibi consuluit. Ea res propterea grauissimè offendit Hieronymum, quòd militum animos timore debilitauit, ac fregit, & oppidanos in eam rerum desperationem coniecit; vt de deditioe palam agerèt, nihilq; propius erat, quàm vt ad colloquium hostes vocarentur. Ea re intellecta, Hieronymus vehemētissimè vniuersos pro cōtione obiurgauit; quò tandem vesaniæ deuenissent, vt leuissimi transfugæ, & hominis perfidiæ scelere contaminati exemplo mouerentur: probè intelligerent non modò quidquam turpius ea deditioe illis accidere posse, quæ insigni dedecoris infamia notatos deformabit; sed etiam, quòd perfidi hominis facto permoti, ad ista cōsilia deflexerint, non leuem turpitudinis notam contraxissè; proinde non desponderent animos, tam nefaria cōsilia abijcerent, dignū Venetò nomine induerent ingenium; sibi quidem esse, & gloriæ famam, & Patriæ defensionē, quauis omninò vita potiore, sequerentur er-

22 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

go optimi Ciues, & fortissimi milites amantissimum Patrem, & Ducem. Hæc aliaque permulta militari planè vultu, atque incredibili animi ardore locutus ità vniversos confirmauit; vt deposito metu, nihil præter pugnam exoptarèt, in qua ad extremum vsq; spiritum Oppidum se defensuros pollicebantur. Et dictis respondere facta. Nam diripiendi Oppidi dato signo, per muri ruinas facto impetu, intra mœnia non vno in loco per vim conantur irrupere Germani. Sed, Hieronymo Duce fortiter ex aduerso Venetis pugnantibus, primi Germanorù impetus magna suorum clade sunt reiecti. Tum Hieronymus diurnis, nocturnisq; operibus quàm murum instaurare, quàm apertis locis nouas munitiones obijcere, per milites, & oppidanos terram comportare, aggerem construere, quaquam tandem ratione posset, aditum obstruere. Nec irritus omninò labor; qui enim locus antea hostibus is videbatur, vt leui tormentorum disputatione, & vno aut altero militum impetu facile obtineri posset; Hieronymi virtute factum est vt penè insuperabilis appareret, vel nò nisi maxima hostiùm clade posset expugnari. Iam enim tertio Oppidum aggressi magna semper suorù cæde, & ignominia, aditu erant prohibiti. Suppudebat iam Palissiam tam exiguo hostium numero se tandiù distineri, quando maiores ad mouere copias, & delectum tanti exercitus florem in paucos expedire statuit. Itaque dato pugnae signo, acrior, quàm vnaquàm antea oppugnatio instituitur: lectissimos milites, & totius exer-

exercitus roborâ primò immittit, qui aditum in Caſtrum ſtrenuè pertentent. Hos auxiliares copias, quæ feſſis ſubſidio ſint, ſubſequi mandat; ut nulla noſtris, vel murum reficièdi, vel à prælio ceſſandi data quiete, certior eſſet victoriæ ſpes, cum integri ſèper feſſos adorirentur. Æmilianus etſi tantam belli molem in ſe vnum, & admodum paucos milites, eoſque laboribus fractos incumbere; & multis partibus vno tempore cum frequenti, & integro hoſte dimicandum animaduerteteret; tamen, quod vix credibile videatur, animo ſtetit, ac viribus; milites egregiè cohortatus, peritè diſpoſuit. In prima acie ille conſtitit, periculoſiorem ſibi ſtationem Prouinciãq; depoſcit: exemplo, & virtute Ducis reliqui, itâ animo confirmati ſunt, ut exercitus impetum excipere, diuq; acerrimè pugnando ſuſtinere, & Oppido arcere non dubitarint. Sed longam, & ſemper ardentioſiorem oppugnationem diutius ferre non potuerunt ij, quos, præter certaminis labores, & vulnera, diuturnæ pariter, & nocturnæ vigiliæ conficiebant; quippè propter paucitatem aſſiduus penè ſtationibus diſpoſiti circâ mœnia, dies nocteſq; in armis traducere cogebantur. Quæ damna hoſtis in magna militum copia facile ſarciebat; cum deſerta ſtationum loca alij ſubindè, alijque replerent. Nouis itaq; ſemper, ac viribus integris ſibi per vices ſuccedentibus Germanis, tandem paucorû virtus, multitudini ceſſit. Adeò enim multis locis perſoſſo dirutoq; pariete, cû Veneti, quos præter cæteras, ut dixi, belli difficulta-

24 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

res; ipsa semper magis paucitas fatigabat, admodum infrequentes, & ij perpetuo labore, & vulneribus confecti apparerent, liberoq; introitu irruerent alij post alios Germani, vis ac numerus sustineri vltra non potuit; Iraque rotis commixti viribus, & multis partibus simul irruptione facta, Castro tandem, sed haud incruenta victoria, sunt potiti.

Castro Novo direpto, Hieronymus carceri addicitur. Cap. VII.

IN tam difficili, & cruenta oppugnatione eximia certè, & singularis tum militum, tum oppidanorum virtus enituit; licet penè omnes tandem, aut tormentorum foeda laceratione discepti miserè interierint, aut hostiù copijs circumuenti, fortiter pugnando, extremo vitæ periculo multitudini cesserint. E Bellonensibus, qui eò subsidij causa conuolarant, duo minores duces Michael Paganus, & Victor à Cruce magna fortitudinis laude cæsi leguntur. De Rimundi fuga nihil amplius compertum est. Sed Hieronymi virtus militaris, & prudentia in primis admiranda. Is enim, & antè prima signa fortiter dimicando, & idoneis locis disponendo milite, & vbi res postularet, celeriter muniendo, omnia tandem militaria munera impigrè obeundo, fortissimi simul bellatoris, & Ducis præstantissimi laudem, etiam inimicorum testimonio est consecutus. Verùm nec longo quidem interuallo victorum virtus in ea oppugnatione

tione Germanorum immanitatem in Oppidi direptione exequauit. Primum enim Oppidum ingressi, vix credibile est, qualia in audita sæuitiæ, & barbaræ crudelitatis spectacula exhibuerint, seu militum virtute in resistendo, seu tanta suorum clade in rabië acti: nã obtruncatis passim militibus, & oppidanis; promiscua cæde in armatos æquè, atq; inermes, nullo sexus, vel ætatis discrimine, debacchati sunt; in trucidata quoque oppidanorum, & militum corpora scænitum. Itaque breui fœdissima, & confusa omnium ordinum, & ætatum strage, ad eò locum deformarunt, vt humano sanguine satiari haud posse viderentur. Cæterum in tam horribili rerum omnium clade, in tãto sauciorum numero, illud miraculo par, vnum Hieronymum, qui inter primos ordines prælium ciebat acerrimè, cuius vniuersi ferè iugulum petebant, tanta hostium cæde in oculis omnium edita, viuum, & nullo accepto vulnere, in hostium manus deuenisse. Eò capto, fuit pugnæ finis; partam tanto sudore, ac sanguine victoriam inter se gratulantur Germani. Nota virtus Æmiliani, probataq; magno cum eorù damno militaris fortitudo prædam reddit illustriorem; quem Palissæ tanquam insigne partæ victoriæ trophæum sistunt. Is Hieronymum in tetrum ac tenebri-
cosum carcerem in imo turris fundo anguste admodum effossum detrudi, & debitis supplicijs audacissimi hominis scelus vlcisci iubet (sicut enim appellabat, quòd deditiõni minimè annuisset, quòd pari fortitudine, atq; fide, locum esset

esset ad extremum vsque egregiè tutatus . Hic pane, & frigida tantum aiebatur; ferrea vincula manus, & pedes constringebant; collum ambiebat in mancipij morem circuis ferreus, è quo duorum triumue anulorum catenula cum pila marmorea pendeat; globus tormentarius is erat, haud exiguae magnitudinis, additus, sine vt nocte quiescentem vexaret, vel fatigaret interdium vigilantem; aut si fugam intentasset, crebro ictu globi tergum, vel pectus diuerberantis fugienti cursus retardaretur; & ne qua tandem membra quiete fruereutur, ad grauem carceris fetorem, loci angustiam, & tenebras varij accedebant corporis cruciatus; quippe Ducis edicto acerbis quotidie supplicijs exquisitè torquebatur. Multos iam dies carceris acerbissimam, & Germanorū sauitiam eo loco perpeffus nihil praeterea, quā vt extrema de suo capite statuerentur, Hieronym. expe&abat. Sed hominum consilia diuina bonitas anteuertit; dum enim huius vitæ imminens periculum à mortalibus extimescit, æternæ vitæ ab immortali Deo certissima initia recepit; & qui miseriarum, & calamitatum locus plenissimus videbatur: is caelesti solatio, & maximorum dolorum leuamento, non multò post extitit iucundissimus: quandoquidem illi Deus tantis belli laboribus, & tam apertis vitæ periculis, non extremam perniciem corporis, sed salutarem occasionem promarendi æternam salutem impendere, singulari, & inaudito miraculo, consequenti posteritati prorsus admirando declarauit. Singula-

re hoc eſt diuinæ bonitatis medicamentum, vt quos beneficijs ad virtutem allicere nequit, ſe-
nioribus pœnis à ſcelere auocare contendat. Adeò enim diuturna peccandi conſuetudo ma-
lorum animis callum impietatis obducit, & ſen-
ſus cupiditatibus addictos immanitate quadam
ſtuporis offundit, vt nullos diuinæ gratiæ mo-
tus, nullas internæ vocationis voces auribus ad-
mittant: niſi irati numinis plagis contuſi, atque
debilitati, medicinam aliquando non aſperna-
ri condiſcant. Quod cœleſtis providentiæ ſin-
gulare beneficium in Hieronymo mirificè per
id tempus eluxit; qui diuina benignitate diutiùs
ad ſuam perniciem abusus, tenebricoſo, &
ſqualore obſito carcere, è flagitiorum tenebris
ad honeſtatis lucem contuendam eſt excitatus.
Sed quoniam res eſt omnium, quæ in illius vita
acciderant, commemoratione digniſſima, quòd
ex ea tam inſignis conſecutæ pietatis initia
extiterunt, cogit me ratio inſcepti muneris, vt
magni euentus ſeriem ſi minus æqua, ſaltem
ſua narratione proſequar, vt diuinæ benefi-
centiæ, vel aliqua ex parte inferuiat ſcriptoris
diligentia, vel certè minimum ſua negligentia
detraxiſſe videatur.

*E carcere inſigni Beatiffimæ Virginis
miraculo liberatur. Cap. VIII.*

EO in carcere nulla grauior moleſtia Hiero-
nymum ſolicitabat, quàm acerbæ, & diræ
necis, cuius ſibi periculum in ſingula momen-
ta à

esset ad extremum vsque egregiè tutatus . Hic pane, & frigida tantum aiebatur; ferrea vincula manus, & pedes constringebant; collum ambiebat in mancipij morem circulus ferreus, è quo duorum triumue anulorum catenula cum pila marmorea pendebat; globus tormentarius is erat, haud exiguae magnitudinis, additus, sine vt nocte quiescentem vexaret, vel fatigaret interdium vigilantem; aut si fugam intentasset, crebro ictu globi tergum, vel pectus diuerberantis fugienti cursus retardaretur; & nè qua tandem membra quiete fruerentur, ad grauem carceris fetorem, loci angustiam, & tenebras varij accedebant corporis cruciatus; quippè Ducis edicto acerbis quotidie supplicijs exquisitè torquebatur. Multos iam dies carceris acerbissimam, & Germanorū sauitiam eo loco perpeffus nihil præterea, quàm vt extrema de suo capite statuerentur, Hieronym. exspectabat. Sed hominum consilia diuina bonitas anteuertit; dum enim huius vitæ imminens periculum à mortalibus extimescit, æternæ vitæ ab immortali Deo certissima initia recepit; & qui miseriarum, & calamitatum locus plenissimus videbatur: is caelesti solatio, & maximorum dolorum leuamento, non multò post extitit iucundissimus: quandoquidem illi Deus tantis belli laboribus, & tam apertis vitæ periculis, non extremam perniciem corporis, sed salutarem occasionem promouendi æternam salutem impendere, singulari, & inaudito miraculo, consequenti posteritati profusus admirando declarauit.

re hoc eſt diuinæ bonitatis medicamentum, vt quos beneficijs ad virtutem allicere nequit, ſenioribus pœnis à ſcelere auocare contendat. Adeò enim diuturna peccandi conſuetudo malorum animis callum impietatis obducit, & ſenſus cupiditatibus addictos immanitate quadam ſtuporis offundit, vt nullos diuinæ gratiæ motus, nullas internæ vocationis voces auribus admittant: niſi irati numinis plagis contuſi, atque debilitati, medicinam aliquando non aſpernari condiſcant. Quod cœleſtis providentiæ ſingulare beneficium in Hieronymo mirificè per id tempus eluxit; qui diuina benignitate diutiùs ad ſuam perniciem abuſus, tenebricoſo, & ſqualore obſito carcere, è flagitiorum tenebris ad honeſtatis lucem contuendam eſt excitatus. Sed quoniam res eſt omnium, quæ in illius vita acciderant, commemoratione digniſſima, quòd ex ea tam inſignis conſecutæ pietatis initia, extiterunt, cogit me ratio inſcepti muneris, vt magni euentus ſeriem ſin minus æqua, ſaltem ſuſa narratione proſequar, vt diuinæ beneficiæ, vel aliqua ex parte inſeruiat ſcriptoris diligentia, vel certè minimum ſua negligentia detraxiſſe videatur.

E carcere inſigni Beatiffimæ Virginis miraculo liberatur. Cap. VIII.

EO in carcere nulla grauior moleſtia Hieronymum ſolicitabat, quàm acerbæ, & diræ necis, cuius ſibi periculum in ſingula momenta à

28 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

ra crudeli ab hoste imminere non dubitabat .
 Quam cogitationē diu animo versans vehemē-
 ter est commotus, serioq; cœpit, nō tam de cor-
 poris, quā de animæ salutē agitare secum fa-
 lubria consilia : & ab omni humana ope desti-
 tutus, vnum sibi in diuina præsidium reliquum
 esse cogitare, quā tamen, nē implorare con-
 fidenter auderet, faciebant ante actæ vitæ com-
 missa, quæ multa, & grauissima menti occurre-
 bant; quorum conscientia deterritus, ægrè ad-
 modum precibus suis locum futurum apud di-
 uinam clementiam verebatur. Sed illum iam,
 fatis cruciatibus, carcere, & inedia macera-
 tum, & scelerum conscientia afflictum, res-
 pexit Deus : diuinæ lucis splendore, & suauis gra-
 tiæ cœlestis virtute in eius animum sese liberius
 effundente. Cuius beneficio ita cœpit pecca-
 torum grauitate, ac turpitudine angī; vt iam
 longē maior contempti numinis, quā præsen-
 tis calamitatis dolor eius animū discruciatet :
 iamq; cœlestem iram in se meritō concitatam,
 diuinamque iustitiam, quā ille suis flagitijs,
 & effrenata libidine tandiū contempseret, &
 cuius imperium sanctissimis legibus repudiatis
 etiam detrectasset, iustas suorum scelerum pœ-
 nas repetere intelligeret. Quare obortis la-
 chrymis, se meritō diuina tutela, & præsidio
 exclusum in supremum capitis, & salutis peri-
 culum adductum inclamabat; quod cœlestis
 gratiæ beneficentiam semper ingrato animo re-
 iecerit; quod toties diuina misericordia de sua
 salute, tam varijs modis admonitus, ad pristina
 tamen

tamen scelera magnum in dies singulos impietatis cumulum addere studuerit . Hæc ille , & alia multa ex magno animi dolore , & lachrymarum copia cum mente volutaret; ac penè ad extremos desperationis scopulos miserè deferri videretur ; de repente aura cœlestis numinis leniter eius pectus afflâte, in pacatissimum portam salutis est inuectus . Animum enim eius penè destitutum subiit Deiparæ Virginis Tarvisinæ memoria, quam Matrem misericordiæ mortalibus datam, vnicum miseriarum solatium, & peccatoribus extremè laborantibus certissimum perfugium à Deo constitutum recordatur . In huius igitur Beatissimæ Virginis tutela salutis suæ præsidia collocanda putat; qua Patrona , & Aduocata si apud Deum vtatur , non dubiam sibi scelerum indulgentiam , & æternæ salutis auxilium pollicetur . Itaque fusa illicò ad Virginem , non tam longo verborum ambitu , quàm interno animi affectu , & lachrymarum imbre grauis , & pia oratio ; nè se miserum , licèt eius clientela , & patrociniò indignum , tot circumuallatum calamitatibus , & tot pressum malis negligeret; se è Christianis illis peccatoribus vnum esse, eumque insignem, quibus à Christo Mater misericordiæ , & commune perfugium data est ; proinde ne abiectissimum famulum, à filio sibi commendatum clementissima Cæli Regina , & Dei Mater despiceret : de salute, atque incolumitate animi propè desperanti maturè subueniret; flagitijs, criminibusque suis , quæ ille innumerabilia fate-

retur

30 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

retur, ab irato filio veniam, & pacem posceret: non desereret Patrona clientem, Regina seruum, communis misericordiae Parens iacentem in fordibus, & squalore filium. Ad hæc se nudis pedibus eandem sacram Taruisinam ædem inuisurum, ibique certum factorum numerum suo ære curaturum, & voce tabulisque tam insigne beneficium palam testaturum voti religione obstrinxit. Cordi utique Deo, Beatissimæque Virgini fuere preces & vota; vix enim ea Hieronymus absoluerat, cum sese oranti, & multis lachrymis supplicanti, candida in veste, necnon cœlesti luce circumfusa, ac diuina planè maiestate conspicua Dei Genitrix obtulit, carcerisque tenebras inusitato, atque inexplicabili radiorum suorum splendore dispulit, ac fugauit. Ex oculis enim, ac vultu, atque adeò toto celsissimæ Virginis corpore tanta claritas emicabat; vt neque posset in eam oculorum aciem defigere, nec emicantem indè fulgorem diutiùs intueri. Itaq; huiusmodi spectaculis infuetus, terrore attonitus, totis artibus contremiscere, quid rei esset expectare; cum Beata Virgo Hieronymum benignè intuita, & proprio compellans nomine, præsentis animo, & hilari vultu, omni cura vacuum esse iubet: cuius preces & vota, se aduocata, & patrona, essent à filio clementer admissa. Ille animo erectus patronam suam intueri connixus haud commodè potuit; cumque oculorum, & animi voluptate quadam delinivis illam obniteretur attentius acriùsque contemplari, tanta sensit radiorum

vi obtutus aciem perſtringi, ac propè obtundi, vt potuerit ardentem meridiani ſolis facem multò commodius intueri. Quare adhuc animo dubius, leui aliqua ſomni imagine ſe illum putat; cùm Beata Virgo cęptis addit, vt vota ſoluat, & vitę emendationis in poſterum conſilia ineat; tùm manu ad eum porrecta, clauſes offert, quibus, & vincula, & carceris oſtia referare; & quocunq; libeat, abire mādāt Fidem viſi fecit expleta promiſſio; ſiquidem ille impiger ad iuſſa, acceptis clauibus, vinculis, & carcere referatis, ſenſit haud vanam eſſe tantarum rerum imaginem, tum ad cęleſtem patronam venerabūduſ, & in gratiarum aſtione totuſ eſſuſ ſe conuertit: Sed illa tenues in auras momēto dilapſa lætiſſimū Hieronymū ſummo mærore ſuo diſceſſu compleuit: qui tandem verbis, & lachrymis dolore, & lætitiā ſimul intermixtis, actis intimo cordis affectu Deiparę Virgini gratiſ, e carcere liber egreditur.

Novo miraculo Taruiſum deducitur.

Caput. IX.

EXtulit e carcere; quò tanti beneficij ſempiternum aliquod ad poſteros extaret monumentum, & probata fides; clauſe e Cęlo ſibi delatas, tùm manicas, & compedes, cum pila marmorea, & reliqua crudelitatis inſtrumenta, præter interiorem ſubuculā, cæteris veſtibus nudatus. Ea ſarcina, quaſi trophæo ſuę victorię, ornatus veriùs quā oneratus, ſeſe in
viam

viam dat. Sed mox aliud imminet grauius periculum; vix enim aliquot passibus, processerat cum in exercitum Cæsaris incidit, & viam omnem armato peruigiliq; milite occupatam circumspemat. Expalluit Æmilianus, animoque corruit subito hostium incurfu; humanisq; deficientibus, ad diuina perfugia se conuertit; inuocat iterum Patronam, & Dominam suam, vt se præfenti periculo ereptum, certo itinere incolumen dirigat, præcatur. Nec irritæ preces; vix enim ea cõplerat; cum priorem, & speciem, habitum referens Beatissima Virgo præsto est, & mox miraculum miraculo cumulat, manum apprehendit, securum sequi iubet, & per medios hostes ferrea vincula gestantem, alienis oculis minimè conspicuum educit; hoc præterea, singularis beneuolentiæ specimen addidit, quod Taruifini itineris ignaro se comitem præbuit, donec Ciuitatis mœnia in conspectum sese darent. Tum Diua tutelarum, & comes Hieronymi repente ex oculis sese mira celeritate proripuit, illius mente nouo, & insolito splendore diuinæ lucis sub ipsum discessum illustrata, & perfusa; occultoq; igne diuini amoris corde succenso. Atque vtinam hic mortali fas esset dulcissima & prorsus cœlestia Beatæ Virginis hortamenta referre. Ille Ciuitatem ingressus Beatissimæ Virginis æde in adit, longa, & pia oratione filio, Matrique gratijs actis, noui miraculi euentum omnibus prædicat: obligatam voti sponsione sacrorum fidem integrè liberat; tabellam, quæ rei admirandæ exitum,

& ac-

& accepti beneficij memoriam scripto, & pictura, perpetuò testetur, cum manicis, compedibus, collique vinculo, & marmorea pila, è summo tholo pendentem curat, remque totam quo ordine gesta est publica fide scriptis consignari mandat. Illud verò vehementer dolendum, claves per Sanctissimam Virginem cœlitus delatas infelici euentu, quo templum illud multis abhinc annis conflagrauit, deperijisse. Ideò cætera, quæ integra superfuerunt, à communi illa anathematum turba delecta, in interiorem altaris partem ijsdem ferreis cancellis, quibus Sanctissimæ Virginis Imago, conclusa, singulari religione asseruantur, nec nisi pia aduentium postulatione pròduntur. Compedes verò non eius sunt generis, quibus ferè vti consueuimus, vt ferreo vecte claudantur, sed quales interdum equis ad pasqua dimissis iniicere solemus breui anulorum catena colligatæ. Hieronymus his ritè Taruisij perfunctus, Venetias eodem habitu properat, insigne Beatæ Virginis beneficium palàm per vicos, & compita in Area magna Diui Marci enunciat; quamplurimis hominem, quasi insanum somnia narrantem, iridentibus; alijs dubiam rei fidem, & suspectam non planè admittentibus: permultis verò, quibus Hieronymi ingenium ab omni fictionis, & vanitatis suspicione alienum iam pridem notum erat, admirandæ rei euentum obstupescantibus.

*Bellicis rebus compositis Castro Nouo
Aemilianus praeficitur .**Cap. X.*

CVM verò per annos fermè quatuor , eoque amplius, varijs bellorum motibus tota nuncasset Italia , ac omnis ferè Europa : tandem de compositione inter Christianos Principes agi coeptum est ; nec multò post æquis conditionibus commune pacis foedus initum . Non facile credi potest , quanta lætitiã , & iucunditate , subitus hic de cõpositione inter summos Principes nuntius omnem Europam perfuderit, atque compleuerit , & quàm mira serenitate miserabilem illorum temporum faciem diuturno mœrore obscuratam, illustrarit . Sed apud Venetos præsertim lætissima omnia , quandò eadidit tempestas , quæ paulò antè non terrorem modò, sed extremam perniciem, & interitù toti Venetorù Imperio attulisse videbatur, exitus habuisset omnium opinione feliciores . Siquidem opulentissimis Ciuitatibus, antea amissis , in potestatem reductis , tanti Imperij decor , & maiestas est iterum constituta . Sed ducibus, & militibus optimè de Repub. meritis larga ex veteri Senatus munificentiã præmia decreta sunt ; Inter quos cùm emineret Hieronymus , hoc in eum grati animi, & beneuolentiæ monumentum, ac eius virtutis singulare testimonium extare voluit sapientissimus Senatus : vt Castro Nouo in potestatem recepto Aemilianæque familiae

milia ad annos triginta attributo; iterum Hieronymus ſumma cum poteſtate præficeretur; vt qui locus paulò antè calamitatis, & ærumnarum plenus extitiſſet; idem & dignitate & commo-
modo illi, totique familiae iucundiſſimus foret. Sed alia omnia animo voluens, totum hoc, quidquid erat ſplendoris, & dignitatis, quod ſuæ deferebatur virtuti, conſtantiffimè repudi-
diaſſet Hieronymus, niſi familiae ratio aliter ſuaſiſſet, cuius, non modò dignitati, ſed opi-
bus etiam, quas neceſſarijs belli ſumptibus penè exhauſerat vniuerſas, hac tanta Reipublicæ munificentia honeſtè conſulendum amici, & af-
fines contendebant: quorum adeò obfirmatos in ea re cernebat animos, vt in præſentia omne contradicendi ſtudium fruſtra ſuſcipi apparet. Quasi igitur ſupremum illud Reipub. & familiae præſtaret obſequium, oblatam dignitatem non tam admittit, quàm ſubiit, quia citrà Senatus, & affinium offenſionem recuſare nõ potuit. Pluribus autem annis Caſtrum Nouum Æmilianæ genti paruiſſe fatiſ conſtat; ad alios poſteà fœdali iure auctoritate Reipublicæ tranſlatum. Commodo igitur tempore in viam ſe dat. Taruiſium primò profectus, Patronam ſuam Beatam Virginem inuiſit, eamq; religioſiſſimè precatus, vt quandò voluntatis ſuæ planè conſcia, non ſtudio quaſitos à ſe faſces, non ambitam prouinciam ſciret, vires eidem oneri parès à filio impetraret, & quem primum vellet eſſe ingreſſum quemq; extremum adminiſtrandæ prouinciæ exitum, indicaret; qui iam vo-

196 *De Vita Hieronymi Amiliani*

is de nouo genere vitæ conceptis, commodo,
non impedimento foret. Ad oppidanos verò,
quos funesta Patriæ calamitas reliquos fecerat,
nec eodem impetu furentis exercitus rabies
obruerat, simulatque de Hieronymi rēditu fa-
ma peruenit: eius visendi studio maximè fla-
grantes, summa omnes læticia compleuit, ni-
hilque, quod ad celebrandum aduentum eius
excogitari ab incolis, aut præstari posset, præ-
termisissimum; tam gratis animis exceptus, quam
expetitus. Vt enim primum Prætores aduen-
tare nunciatum est, non domi venientem expe-
ctant, sed multitudine ad aliquot miliaria Ca-
stro Nouo obuiam effusa, faustis acclamatio-
nibus accedentem excipiunt: & festis clamori-
bus deducunt, non sine multis expressis gau-
dio lachrymis; in omnibus tandem beneuo-
lentia studio, summæq; voluntatis signifi-
catio enituit. Augebat in dies eorum læticiam
admirabilis quædam Hieronymi, tum læntas
& clementia in ciues, tum pietas, & ardor in
Deum, quibus virtutibus administrationem il-
lam ita obiuit, vt eorum commodis accurra-
tissime inserviens, nunquam tamen à pietatis
officijs in Deum retardaretur. Quare sanctio-
ris vitæ studijs incensus, aliquo modo in ege-
nos liberalis, nulli impatiens, publicæ utilita-
tis perstudiosus, omnium denique virtutum ge-
nere ornatus, cunctis repente admirationi pa-
riter, & exemplo fuit.

non solummodo in mentibus, sed in corpore quoque
eiusdem virtutibus, quibus in animo, in corpore
etiam virtutes, quibus in animo, in corpore
etiam virtutes, quibus in animo, in corpore

*Defuncto fratre, Magistratus se abdicat,
rei, familiaris administrationem
suscipit. Cap. XI.*

SED ista summa cum iustitiae, & pietatis laude administranti, tristis est Patria nuntius, nec opinanti allatus est, Lucam fratrem charissimum visisse. Molestissimum id accidit Hieronymo, eoque nuncio penè consternatus facile declaravit, quanto in pretio, & amore fratrem viventem haberet, quem sensu vitaeque carentem, tanto animi sensu deploraret. Caterum, ut lacrymis indulgit, quantum prudens humanitatis ratio, & sanguinis conjunctio postulare videbantur; omnia tandem diuinæ bonitati accepta referens, eidemque gratias habens, morientem animam solatus est, & sacras ac solemnes expiationes de morte pro illius quiete procurari iussit: ut igne purgante, si illo detineretur, liberaret; pauperibus insuper pecunias erogare, ipse frequens in oratione sollicitare cœlites, ut illud sua apud Deum gratia subleuarent, ab omnibus, ut idem faciant postulare; nihil tandem omittere, quod in acerrimis tormentis versanti aliquid præsidij posset afferre. Sed quoniam Hieronymo præ cæteris negotium dederat ille moriens, nè quid ex testamento aut immutaretur, aut prætermitteretur, filiorumque tutelam vni illi maxime demandarat; crebris evocabatur affinium literis ad res domesticas rite componendas, ad lugen-

38 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

tem viduam solandam, ad nepotum curam tutelamque suscipiendam. Ille Prætoriam Provinciam diu pertæsus, id saltem commodi, ex graui illo familię incommodo sibi colligendum putauit, vt oblata occasione domestici vulneris, publicę gubernationis fasces deponat: qua propter rei familiaris impedimenta caufatus, honestaque missione ab Senatu impetrata, eo Magistratu, & imperio se quam primum abdicauit, & ex eadem Aemiliana gente nouo Prætoro subrogato, Venetias contendit. Quam verò libenter, & peramanter in primo congressu ab oppidanis exceptus, tam mox ægrè, & permolestè in digressu dimissus. Cum primum Venetias attigit, duo maxime nepotum gratia præstitit: alterum, quòd tenellos adhuc puerorum animos ad omnem pietatem informandos, honestis moribus imbuendos, studiisque literarum erudiendos curauit; Alterum, quòd cum illis multa, atque amplæ varijs in locis rationesque cum multis essent à Patre contractæ, earum ille procurationem suscepit accuratissimam, & illorum mercaturis faciendis, rei que augendæ se diligenter tradidit. Nemini autem mirum, aut nouum esse debet homines natalibus nobiles, & honorum luce conspicuos mercimonijs implicari, quando non modo liberis in Ciuitatibus, veteri consuetudine approbante, factum est, vt nihil mercatura nobilitati officiat; quod apud Iamenses, Lucenses, Epidaurios, aliosque liberos homines cernimus, quorum institutis, & legibus nullam

nobi-

nobilitatis iacturam tractandarū mercium occupatio cuiquam civium parit; Sed multò magis etiam, quòd si rem suis pendamus momentis, si antiquorum diligenter discutiamus monumenta, & illustrium testimonio scriptorum, pariq; rationum suffragio, & exemplorum copia, nobilem hominem mercaturam haud dedecere comperiemus; sordidam semper, ac vilem excipio, quā civibus suis interdixerat Lycurgus, & nobilioribus exercendam vetuit Aristoteles. Necessè est enim huiusmodi homines sordidos esse, ac pusillos; vt qui lucello magnoperè inferniunt, quæstuique se prorsus dunt; ac proindè nullius honestæ rei studio incendi, nullius præclari facinoris gloria duci consueverunt. Quod luculenter expressit Cicero. *Mercatura, autem, inquit ille, sit tenuis est, sordida putanda est; si magna, & copiosa, multa undiq; apportas, multisq; sine vanitate impertiens, non est admodū vituperanda.* Sed veterū dictis illustria grauissimorum hominū accedunt exempla. Solon, qui & sapiens vnus fuit ex septem, & legum scriptor longè prudentissimus, cum ei per angusta domi res familiaris esset, propterea quod Pater ad beneficentiam propensior Patrimonium valdè imminuisset, ad mercaturam, rei agendæ gratia, se contulit. Thaletem quoque mercaturam exercuisse auctor est Aristoteles. Platoni etiam olei in Ægyptum, exportationem peregrinationis viaticum supeditasse, docet Plutarcus. De Zenone præterea Stoicæ familiæ Principe sunt, qui idem

7. Pol. c. 9.

1. Off.

Plutarco in vita

3. Pol. c. 7.

In vita Solomoni

40 *De vita Hieronymi Acemiliani*

ex Laertio haud leui coniectura affirmant; propterea, quòd purpuram ex Phœnice mercatum tradat; non alia certa causa, vt conijciunt, nisi vt iterum distrahendo quæstum aliquem faceret. Neque enim ea fortuna fuit Zeno; aut eo luxu, vt eam sibi vestem emeret. Auget etiam mercaturæ fidem, quòd ex pecunia quæstum, quærere illi familiare erat, Patremq; Mameam mercatorem habuit. Catonem insuper Censorium, absolutum apud antiquos probitatis exemplar, negotiationi fuisse deditum, seque mercimonijs implicasse auctor est Plutarchus. Sed à sapientibus ad nobilissimos, hoc est ad Reges, & Imperatores gradum faciamus. Tarquinius Priscus qui præclaris virtutibus Romanorum Regnum est assecutus, quique cultum Deorum nouis sacerdotijs illustrauit, Senatuum numero auxit, Equestrem ordinem frequentiore reddidit, ex Patre mercatore mercator ipse extitit, & ingentes opes mercatura congeffit. Vespasianus Imperator, non solum antè Imperium ad mercaturæ quæstum, sustinendæ dignitatis causa, descendit; sed illo etiam adepto negotiationes palàm exercuit, multa viliori emendo, quòd pluris distraheret. Ælius Pertinax Imperator renunciatus, non secus mercaturam per suos homines exercere institit, ac si priuati ordinis extitisset. Ad datur & hoc postremo loco. Mercurius Rex, & Philosophus à priscis illis inter Deos relatus quòd mercaturæ non modo operam dedit, sed & eam primus omnium cæteris tradidit: ideòque

Ex Laur.

In eius
vita.

Val. Max.
lib. 3: c. 3.

Dionys.
lib. 3.

Ex Suet.

Dionys.
lib. 6.

alio qd
alio modo

que diuini honores illi decreti. Vides igitur, & Regiam, & Imperatoriam dignitatem, quin etiam diuinitatem mercatoribus ab antiquis deferri; vt minùs mirum fit, ſi eundem hominẽ nobilem eſſe, & mercatorem ſæpè contingat. Sed iſta longiùs proſequi præſentis non eſt inſtituti; hæc pro oblata occasione, leuiter deliſſe fatiſ: nec enim Veneta nobilitas cuiuſquam eget deſenſione, cui primas deferri inconfreſſo eſt apud omnes. Ad Hieronymum redeamus, qui nepotum ſuſcepta tutela, integra fide illorum bona curauit, nullo emolumento, nulla quæſtus vtilitate ductus; quippe non iſtis rebus labores ille ſuos metiebatur, ſed Chriſtiane charitatis ardore magis, quàm vtilitatis fructu, aut ſanguinis coniunctione, ad ea procuranda motus, vberiores laborum ſuorum prouentus à Deo, cuius cauſa erant ſuſcepti, ſibi pollicebatur.

Inſignis in Hieronymo morum mutatio
Cap. XII.

Haud ſegniſior autem in ſuorum morũ cultura, quàm in rei familiaris adminiſtratione extitit Hieronymi induſtria, & diligentia. Solutus enim grauioribus publicæ gubernationis curis, diligentius cepit ſpiritualium, ac celeſtium rerum ſtudijs vacare; vitiorum omnium in primis ſeruitutem depellere, & liberam animi ſui poſſeſſionem ab improbis, & iniuſtis diſreptoribus, quibus iam ad eũ fuerat addi-
tus

42. De Vita Hieronymi Aemiliani

tus, ad verum Dominum omninò transferre statuit. Nec diuinarum rerum studio flagranti presens numinis auxilium defuit: quod occulta virtute, ità cœpit Hieronymi mentem animumque versare, vt admirabilis vitæ correctio, & insignis morum emendatio breuissimè extiterit. Nam reiectis omnibus antea, aut ad vanitatem, aut ad luxum quæsitæ vniuersa, tum in habitu, & ornatu corporis, tum in dictis & factis, ad grauitatem, & modestiam composita; excisæ ad breues capillos luxuriantes comæ, quibus maximè iuuentus aut calamistro comptis, aut in cincinnos inflexis, aut in obeliscum erectis, delectari solet. Venustas oris in speciem virilem commutatur; verborum parcus, & prudens æstimator; Denique à seipso planè diuersus, atque in alterum mutatus totus apparet; vt in eo faciliè cerni posset diuinæ gratiæ atque benignitatis virtus & amplitudo. Cum autem numeris omnibus absolutam hominis conuersionem, & sui ipsius cognitionem, & commissorum detestationem contineri didicisset; harum ille rudis rerum, & ignarus, diuini verbi præconibus, de superiori loco in Ecclesijs, saceris diebus ad populum differentibus aures dabat quàm assidue attentissimas; quò facilius animus salutaribus eorū monitis informatus, in reconditâ, & difficilem sui cognitionem deueniret; & præteritorū scelerum dolorem cōciperet salutarem. Quo audiendi studio contestatam à Diuo Paulo veritatem illam sæpius est re ipsa expertus: *Vianus est sermo Dei & effectus*

Ad Rom. 4

cap.

caz, & omni gladio anticipi penetrabilior; quipè inter audiendum incaleſcere, triftariq; & damnata rerum ſpecioſarum vanitate, pauper-tatis, & pœnitentiæ amore ſuccendi, ſibimet acriter indignari, quòd veræ virtutis ſpeta dignitate, in tam vilia, & obſcœna deieciſſet animum; eoquæ celeſti gladio admodum ſalubriter tranſuerberatus, altis præcordijs conceptû ſalutaris vulneris dolorem, modò ex oculis vberi ſteru, modò ex peçtore crebris ſingultibus, ac ſuſpirijs erumpentibus, indicabat. Dimiſſa concione, è templo diſcedens, non luxuriabat in plauſus quòſdam vulgares, & inanes; ſed in vberrimam virtutis ſolidæ frugem matureſcebat; nõ leui quadam animi titillatione, aut aurium dulcedine delinitus, ſed corde cõpunctus tacitus, ac meditabundus ſanctiora vitæ conſilia coquens, abibat. Indè, Hieronymi peçtus diuini ſpiritus lumine in dies clariùs illuſtrante, cœpit ipſe intentâ mentis acie, cum antea vitæ ingratitude, & impuritate, cœleſtium bonorum magnitudinem & præſtantiâ diligenter conferre; qua vna cogitatione ſic ille afficiebatur interdum: vt veluti ſenſibus deſtitutus, non modò nullû ampliùs è rerû terrenarum vſu, atque aſpectu ſolatium caperet; ſed ingens etiam earum odium, atque faſtidium hauriret. Tum ſæpè acrioribus conſcientiæ ſtimulis agitatus, humi proſtratus ad Chriſti ſignum de Cruce pendentis, manantibus vbertim lachrymis, & ſuperioris vitæ annos in amaritudine animæ ſuæ memoria repetens,

peçtus

44 De Vita Hieronymi Aemiliani

cunctis tundere, oscula terræ figere, se identi-
 dem inter lachrymas, & singulus, ingratus, im-
 pius; mortalium omnium vilissimum caput,
 idemque sceleratissimum vocitare; tum in seip-
 sum asperius anima ducere, ac penè desuare.
 Sic humi diu hærens, quicquid fluxum, immun-
 dum, & fœditum antea in amico fuerat, id to-
 tum, & longo lachrymarum imbri diluere, pe-
 nitentiæ nitro expurgare, & celestis charitatis
 incendio in ara cordis concromare studebat;
 ac euāgelici publicani humilitatem æmulatus,
 non haudebat oculos ad cœlum tollere. Illud
 etiam identidem vsurpabat, vt charitatis feruo-
 re, diuiniq; amoris æstu exundante, ad sanctifi-
 sonum Crucifixum conuolaret, eiusque pedes
 arcè complexus enixè deprecatur: vt quan-
 dā seipsum æthere Patri, pro totius mundi sa-
 lutis effuso sanguine, immaculatam hostiam in
 arā crucis daret; sibi etiam misero peccatori
 tam pretiosi sanguinis sacrificium salutare esse
 præciperet. Hęc ipsa verba crebro ingeminans:
Dubiosissime Iesu, nō sis mihi Iudex, sed Saluator.
 Hocque illi erat per familiare iaculum, quod
 singulis penè momētis quodcumq; aliud agens
 in aures diuinas contorquere confueuerat. Fre-
 quentissimam Sancto Augustino fuisse eandem
 formā grandi formulam, in hæc verba legimus:
Iesus, esto mihi Iesus. Quę præcandi rasiō eodem
 plane quā Hieronymi præcatione recidit. Ver-
 ri non ex Augustini scriptis adhuc illi ignotis
 hoc hauserat, sed eodem certè Magistro, quod
 Sanctus Augustinus didicerat, qui vtrumq; si-
 mili

mili orationis formula pari in eos effuſo ſpiritu precum, inſtruxerat. Ad hæc habitus ab eo prudens aliquorum delectus, quibuſcum frequenter ageret, & familiariter verſaretur; non ignarus, quàm multa ſubſidia ad hominum mores in quamvis partem formandos ex priuata conſuetudine petantur; quin longè faciliùs homines prauorum congreſſu ad impietatem traduci, quàm bonorum ſtudijs ad pietatem inſormari; Tantò procliniùs malorum ad perniciem, quàm bonorum ad ſalutem impuſus, & exempla cæci mortales ſequuntur. Qua igitur diligentia malorum auerſabatur familiaritatē, eadem planè conquirebat bonorum, quos mirificè diligebat, & obſeruabat, poſita ſibi antè oculos non oſcitanter fraternę virtutis diſciplina, & morum ſanctimonia; vt virtutum flores vndecunque collectos in aluearium meli cordis ſedula æmulatione comportaret.

Rerum ſpiritualium Moderator

ſc. totum permittit.

Cap. XLII.

CVM in cæteris artibus magnum aliquid, atque arduum aggreſſuris, prudens omnino, & peritus Dux eligendus eſt; tum verò in ſpiritualis vitæ diſciplina, in qua vna periculoſum, & anceps nimis ſine Rectore, & Magiſtro verſari, idque quotidie magis quàm virtutis difficultate qua interioris conſcientiæ moleſtia ex- periebatur Hieronymus; vt idè prudentem

ali-

46 De Vita Hieronymi Aemilianensi

aliquem virū piū, ac religiosum sibi deligendū
 conuenit: cuius consilio in studio pietatis vte-
 retur, ne solus in stadio christiane virtutis ober-
 rans, in eius vmbriis, & imaginibus occupatus,
 ipsam solidam, & expressam virtutis rationem
 amitteret. E sacro igitur Canonorum Late-
 ranensium ordine, quibus est preillustre, & an-
 tiquum Venetis templum, cui nomen Charita-
 ti, delectus est dux spiritualis, & conscientie
 moderator Sacerdos doctus iuxta, ac pius. Huic
 annos plures confessiones audienti operam
 dedit Hieronymus, ab eo primum enixe con-
 tendens, vt studia omnia sua dirigat, vota vo-
 luntatesque componat, dicta, facta, cogitataque
 omnia pro arbitrio, & prudentia moderetur
 sua; se omnino futurum in præcipientis pote-
 state. Hieronymus illi excepit amanter sui que
 manseris partes: expleuit egregie; nam salutis
 monita, virtutum præcepta, mundi, sui que ip-
 sius contemptum inculcans sitienti animæ æter-
 næ vitæ pocula abunde offerebat; quibus illa
 sobriè inebriata, ad virtutum, & bonorum ope-
 rum studia maiori, quam antea impetu exarsit.
 In primis illi persuasum, vt sacræ poenitentie, &
 Eucharistie mysteria frequentissime sumit obiret:
 quorum alterum, quæ mystarij sanctitate, &
 quæ sacre conscientie infirmitate deiectus, licet
 frequentissime optaret, minus tamen frequen-
 ter usquepotebat: vtili vt eum quidam putabat:
 religione, & iustitia non enim abstine-
 bat, quod autem in se non efficias facinus epus-
 lus promptus, sed de cetero (quæ hæc erant alio-
 qui

qui Chriſti amantiffimum, ab eius conſpectu, atque confortio reuocabat ſuæ tenuitatis, ac peccatorum conſcientia, atque ideo cum maximè cuperet adhærere Chriſto (aiebat enim *Domine ad quem ibimus verba vita æterna habes*) cum tamen alias ſe profanum, atq; immundum cognoſceret, aiebat; *Exi à me Domine quia homo peccator ſum*. Cæterum, cum hoc ſibi nõ admodum ſalutare è ſpiritali Magiſtro didiciſſet Hieronymus, propterea quòd eo cæleſti pabulo vnicum exilij noſtri ſolatium, & humanæ imbecillitatis præſidium contineretur, quo ſepiùs recreatæ piæ mentes, præter ſummam dulcedinẽ, & eximiam iucunditatem, qua perfunduntur, ijs etiam virtutum præſidijs inſtruantur, quæ nõ facile hoſtis ſempiterni viribus labefactari, & infringi valeãt, cautior factus, ſæpiùs ſacris epulis magno vtiquè bono ſpiritali accumbebat, exindeque in morem duxit hebdomadis minimum ſingulis Pœnitentiæ Sacramento peccatorum ſeſe vinculis expedire, & ſacram Synaxim peragere. Et certè Sancti Auguſtini teſtimonio, illi licere quotidie ſumere, qui dignam quotidie homine chriſtiano vitam ducat, non ignoramus. Prætereà ancipiti perturbatione, fluctuantis conſcientiæ ſtimulis eiufdem Magiſtri conſilio maximè conſultum, illos enim carniſices implicatæ mentis aculeos, quos icrupulos vocamus, adeò graues cum ſuſceptæ pietatis incommodo, atque etiam periculo experiebatur; vt illis agitatus, non diutiùs conſcientiæ diurnam, nocturnamque luctationem ferre, non

Ioh. 68

Luc. 50

ora-

48 *De Vita Hieronymi Aemilianii*

orationi, aut rerum cœlestium contemplationi ardentius vacare, non tandem institutum, sanctioris vitæ cursum diù tenere posset, nisi periti institutoris consilio, & opera, molesta illa perturbationum, & punccionum diuexatio, quæ in spiritali schola tyronum animos mentemque obsidere solet, depelleretur. Commissorum igitur conscientia non leuiter vexato præsto erant solatia verborum, & consiliorum, ad leuandam huius morbi ægritudinem, & erigendum animum penè deiectum; hominem enim orsus pius Sacerdos spiritualis vitæ expolire præceptis, scrupulosque, ac sollicitudines animi, quibus dies & noctes exedebatur, eximere; præterita, primum, quoad usque memoriam longissimi temporis consequi potest vltimam, Hieronymum confiteri iubet. Præstitit vir pius, quod iubebatur, animi ardore, & demissione incredibili, fructu, & vtilitate pari: vitam omnem confessione accuratissima recognouit: crebri gemitus, suspiria, & lachrimæ subinde confessionem interpellantes, satis aperta veræ pœnitentiæ indicia prodebant; tum à confessione Hieronymum metum omnē in posterum, & animi solitudinem abijcere mandat; sperare se, Deo fauente, inanissimam illam mentis exulceratæ, scabiem pœnitentiæ Sacramento sanatam; si quid molestiæ huiusmodi acciderit, fore illa obstrepentiū Daemonū machinamēta, quæ eludendo potius, quam contrā nitendo depellantur. Fuit prædictioni euentus: reddita enim menti securitas, & tranquillitas conscientiæ; omnia

Omnia pacatiora deinceps in oratione, & rerû
cœlestium commentatione expertus: nisi illud
vnum hominem miserè torqueret nõ infrequē-
ter, quòd cum menti recurret, quàm multa,
ardua, & perpeſſu aspera, ac difficillia milita-
ris gloriæ studio, & cupiditatum ardore antea
præstitisset: nunc Christi signis, militiæq; man-
cipato, adeò in bonorum operum cursu otio,
& inertia torpere sibi, ac gelu obrigescere vi-
deretur; vt nè inter gregarios quidem cœseri
mereretur. Sæpius itaque ea Christi Dñi voce:

Qui vult venire post me abneget semetipsum, *Matth.
cap. 16a*

& tollat Crucem suam, & sequatur me: quasi
tuba terribilius in hominis pectore perſtrepen-
te, ad pugnam excitatus, acri bello voluptati-
bus omnibus, quarum antea crudeli dominatu
premebatur, indiçto, superioris adolescentiæ
vitia cœlestis auxiliij præsidio, magnis postea
virtutibus compensavit.

Varia Virtutum exercitia. Cap. XIV.

Militiæ spiritualis exordia, & certa sui ipsius
abnegationis, atque victoriæ duxit initia
ab gloriæ & magistratum contemptu. Etenim
rationis appetitum honorum illecebris, & di-
gnitatum splendori valdè obnoxii quò facilius
christianæ humilitati ac despicientiæ subiuga-
ret; abdicato à se publicæ rei tumultu, nauce-
ribus ac dignitatibus valere iussis, nuncio ma-
gistratibus, & publicis officijs remisso, omnem
illi ambitionis escam, & inanis gloriæ segetem

D

subtra-

30 *De vita Hieronymi Aemiliani*

subtraxit Itaq; non amplius frequentare Sena-
 tum, non in curiam ventitare, non publicis in-
 teresse conuentibus, neminem præhensare, nul-
 lam deniq; reipublicæ procurationem attinge-
 re: satis perdifficilem rempublicam sibi admi-
 nistrandam ratus; propriæ salutis inuigilare, &
 varios sensuum motus honestè, & cum pietate
 moderari. His igitur publicis muneribus, qua-
 si compedibus, quibus maximè retardari solèt
 cõcitati ad summam virtutem animorum cur-
 sus, fractis, & reiectis, mirum est, quàm, quan-
 tum nusquam antea, ad sanctioris, & asperio-
 ris vitæ studia concitatè raperetur. Superbiam
 in primis, & animi elationem, malorum om-
 nium incitamentum & originem, crebris hu-
 militatis exercitationibus radicitus ex animo
 aggressus, acclere humilis vestitus, altoquio, &
 consuetudine vsque apparebat, neq; exterior
 modò humilitas, interioris haud dubiè index,
 in eo enitebat: sed multò magis interior certis
 indicijs sui ipsius contemptu, ac despicientia
 emicabat; quippè laudum præconia, & gloriæ
 splendorem perindè auersabatur, & horrebat,
 ac cæteri dedecus & ignominiam de seipso ita
 demisse & abiectè, quasi de mortalium omniũ
 despiciatissimo, ac scelestissimo loquebatur;
 nec aliter sentiebat; si quid verò præclare gesti
 negare, aut dissimulare non poterat; id totum
 diuinæ gratiæ acceptionum ingenuè referebat. Ef-
 fusa etiam, & Christiano homine digna libera-
 litate superioris vitæ cupiditati obuiam itum.
 Cum enim elemosynarum parcissimus, pro-
 fusissi-

fufiffimus autem vanorū ſumptuum extitiſſet ,
adeò prolixam , & beneficam poſtea in paupe-
res induit naturā; vt inops nullus occurreret ,
in quem ille ſtipem benignè non cōferret. Eius
verò benignitatem non mediocriter in primis
ſentiebant Virgines , quas egeſtas poſſet im-
pellere ; vt quæſtui haberent pudicitiam . Has
enim , nè qua inhoneſtæ turpitudinis macula
proſtituerentur, dote locupletatas , & veſte or-
natas , honeſtè collocandas curabat. Mulieri-
bus, ac familijs, quæ ad inopiam redactæ, inge-
nuo pudore à corroganda ſtipe arcebantur: ip-
ſe ſuis fortunis clanculum ſubueniebat? ne-
minem denique abſe vacuum & inanem, quoad
poſſet, abire patiebatur . Sed & inuidentiæ fra-
ternæ felicitatis per id tempus medicinam fe-
cit; vt qui priùs immodicè ſui amans non æquo
animo ſecundos proximorum euentus ferret ,
poſtmodum charitate efferueſcente , factum
ſit , vt magnis aliorum commodis omnis Hie-
ronymi deſudaret industria , & alienæ ſalutis
procurandæ vniuerſæ excubarent cogitationes
& ſtudia; proſperos eorum ſucceſſus ea vultus
ſerenitate & hilaritate excipiēdo qua illius ani-
mus perpetuò fruebatur, niſi quando commiſ-
ſorum recordatio, depulſo gaudio , dolorem
immitteret. Acriùs autem illi, & difficilius bel-
lum aduerſus effrænatos appetitionū impetus
& incendia carnis inſtabat; eoque periculoſius
& grauius, quò ſuperiorum vulnerum nondum
obductis cicatricibus, & incommoda ſubindè
& damna in progreſſu virtutis , acerrima expe-

30 *De vita Hieronymi Aemiliani*

abtraxit. Itaq; non amplius frequentare Sena-
 tum, non in curiam ventitare, non publicis in-
 teresse conuentibus, neminem præhensare, nul-
 lam deniq; reipublicæ procurationem attinge-
 re: satis perdifficilem rempublicam sibi admi-
 nistrandam ratus, propriæ salutis inuigilare, &
 varios sensuum motus honestè, & cum pietate
 moderari. His igitur publicis muneribus, qua-
 si compedibus, quibus maximè retardari solēt
 cōcitati ad summam virtutem animorum cur-
 sus, fractis, & reiectis, mirum est, quàm, quan-
 tum nusquam antea, ad sanctioris, & asperio-
 ris vitæ studia concitatè raperetur. Superbiam
 in primis, & animi elationem, malorum om-
 nium incitamentum & originem, crebris hu-
 militatis exercitationibus radicitus ex animo
 aggressus euellere humilis vestitu, alloquio, &
 consuetudine vbique apparebat, neq; exterior
 modò humilitas, interioris haud dubiè index,
 in eo enitebat: sed multò magis interior certis
 indicijs sui ipsius contemptu, ac despicientia
 emicabat; quippè laudum præconia, & gloriæ
 splendorem perindè auersabatur, & horrebat,
 ac cæteri dedecus & ignominiam de seipso ita
 demissè & abiectè, quasi de mortalium omniū
 despiciatissimo, ac scelestissimo loquebatur;
 nec aliter sentiebat; si quid verò præclare gesti
 negare, aut dissimulare non poterat; id totum
 diuinæ gratiæ acceptum ingenuè referebat. Ef-
 fusa etiam, & Christiano homine digna libera-
 litate superioris vitæ cupiditati obuiam itum.
 Cum enim elemosynarum parcissimus, pro-
 fusissi-

fuſiſſimus autem vanorū ſumptuum exitiſſet, adeò prolixam, & beneficam poſtea in pauperes induit naturā; vt inops nullus occurreret, in quem ille ſtipem benignè non cōferret. Eius verò benignitatem non mediocriter in primis ſentiebant Virgines, quas egeſtas poſſet impellere; vt quæſtui haberent pudicitiam. Has enim, nè qua inhoneſtæ turpitudinis macula, proſtituerentur, dote locupletatas, & veſte ornatas, honeſtè collocandas curabat. Mulieribus, ac familijs, quæ ad inopiam redactæ, ingenuo pudore à corroganda ſtipe arcebantur: ipſe ſuis fortunis clanculum ſubueniebat? neminem denique abſe vacuum & inanem, quoad poſſet, abire patiebatur. Sed & inuidentiæ fraternæ felicitatis per id tempus medicinam fecit; vt qui priùs immodicè ſui amans non æquo animo ſecundos proximorum euentus ferret, poſtmodum charitate efferueſcente, factum ſit, vt magnis aliorum commodis omnis Hieronymi deſudaret industria, & alienæ ſalutis procurandæ vniuerſæ excubarent cogitationes & ſtudia; proſperos eorum ſucceſſus ea vultus ſerenitate & hilaritate excipiēdo qua illius animus perpetuò fruebatur, niſi quando commiſſorum recordatio, depulſo gaudio, dolorem, immitteret. Acriùs autem illi, & difficilius bellum aduerſus effrænatos appetitionū impetus & incendia carnis inſtabat; eoque periculoſius & grauius, quò ſuperiorum vulnerum nondum obductis cicatricibus, & incommoda ſubindè & damna in progreſſu virtutis, acerrima expe-

De Vita Hieronymi Aemiliani

iebatur & grauissima. Quare cum magnum esse in victus continentia præsidium ad insanas corporis libidines debilitandas, & frangendas intelligeret: ac quasi lorica & scuto tectus, furentibus sensuum appetitionibus sese obijcere statuit. Itaque multa inedia, & assiduus ieiunij delicatum corpus affligere, in fumina rerum omnium copia extremæ inopiæ & victus incómoda, ad perdomandas corporis cupiditates, libentissimo animo subire cœpit. Somni erat parcissimus, necessitasq; veriùs, quàm voluntas hominem cubitum discedere cogebat; ubi satis naturali corporis desiderio intra naturæ necessitatem fecisset, depulso somno de multa nocte vigilabat: præmissa oratione vilioribus se domi exercitijs dabat. Interdiu Ecclesiarum limina religiosa animi pietate frequenterebat. Egros inuisens voce & opera recreabat, eorūq; corporibus iuxta & animis perutilis aderat; cumq; alia deessent vniuersa, in Asceticis versabatur assiduus; quorū lectione, diuini amoris cōsopitus ignis excitaretur ardentius. Orationis studiū cōprimis in eo enituit singulare; licet enim nondum satis diuinarum rerū cōmentationibus esset expolitus, & informatus: vocali tamē precatiōni plures horas tribuebat, paulatim mentali sese accommodans; idque tanto animi ardore, vt lachrymas cohibere, reprimere suspiria nequiret: quo orandi studio maxime adiutus breui suorū sensuū corporisq; victoriam, difficilem post dimicationem, reportauit, & spiritalis pugnæ trophæa reuexit.

Ad

Ad quem perfectiōnis gradum, & quara-
tione breui peruenerit. Cap. XV.

E tanta bonarum frugum semente in Hieronymi pectore diuinitus iniecta, & exercitiorum labore, atque optimi diligentissimiq; magistri disciplina exulta, non modò albicabat ad futuram messem vberima virtutum seges; sed iam tum fructus legebantur omnium admiratione non indigni, eiusque virtutis imprimis, quæ quò rarior in terris, eò præstantior censeri, & in summa admiratione haberi solet: in Hieronymo autem tantò admirabilior, quãtò longo vsu deprauatæ cōsuetudinis vehemētius aduersabatur, de iræ moderatōne loquitur. Erat enim ipsa natura, vt antea diximus, animi concitationibus, & iræ motibus maxime obnoxius. Emiliams, vt leuissimis etiam de causis iracundiæ & stomacho excandesceret, neque iratus, animo, aut verbis, aut manibus moderaretur. Sed cum didicisset nihil magis proprium christiani hominis, aut dignum, quàm concordissime viuere cum omnibus; & tanquàm proximos ex imo quodam amore vniversos complecti, nihil verò christiana religione magis alienum, & abhorrrens, quàm inimicitias, licet alioquin iustificas, exercere cum aliquo; vel tacitas & occultas, vel indictas & apertas, hoc vnum Christum Dominum egisse, hoc à nobis enixè contendisse, vobis studio, & voluntate non diffideremus; proposita hactenus mutæ bene-

volentię & inimicorum dilectionis nota ad ve-
ros Dei filios a gehennę filijs fecernendos; hac
ille reputans efferatos iracundię motus cōpri-
mendos, omnesque odiorum, & inimicitiarum
fibras euellendas constituit. Itaq; firmo in pri-
mis decreto induxit prorsus in animum, quae-
scunque vel grauissimas, offensiones ad eum vs-
que diem hominum improbitate acceptas, li-
berissimę Christi Domini Crucifixi amore de-
ponere ac condonare; tum, si quę in posterum
inferrentur iniurię, ac contumelię non solū re-
mittendo, sed etiam, beneficijs compensando;
christiana nobilitate vlcisci; extititque breui
eximius salutaris instituti fructus; nam tolerā-
tię studium, & exercitium patientię tam insi-
gnis est subsecuta incitatoris illius naturę mo-
deratio, & moderatissime ad offensiones com-
motionis castigatio; vt grauissimis cōtumelijs
in ipsis presentibus, qui palam iniuriam intul-
issent, non modo ardentius nō succenseret, sed
etiam ita se moderatum, lenem, patientemque
præberet; nullam vt in vultu tristitiam, nullam
in verbis iracundiam præferret. Satis erit
quasi ad speciem tantę virtutis, quod illi in hoc
genere mirandum accidit, recensere. In Arca
Marciana Venetijs cum nepotū negotia curā-
ret, nescio qua causa, vt sæpe fit, ab improbo
quodam & peruicaci homine, & quidem iure
bono, discentiebat Emilianus. Ille contra iur-
gis & clamore contendere, ac nris vrgere, atq;
ferocius insolere (sic enim Paulus Iustinia-
nus Senator, grauissimus qui tūm forte aderat

cômemorare solebat) Hieronymus incitatum lenire blandis verbis & christiana patientia ad moderationem inuitare conabatur, at ille nihil minus furens ac frendens plurima in eum maledicta coniecit & egregiè conuicijs onerans eidem se barbam carptim conuulsurum postremo minatus est . Hieronymus ac tanta , & tam insigni accepta iniuria, quanquam ea esset ætate, quæ solet esse ad maledicendum effrenatior & ad vlci scédum acerbior, ac impatientior ad ferendum: ijs verò & fortunæ & corporis præfidijs munitus , vt hæc omnia faciliè præstare, posset; ità tamè se gessit, vt nemini omnium vel oratione, vel vultu, vel animo visus sit in conuiciatorem, vel mediocriter commoueri . Quin etiam (quod vix credibile videatur) minanti barbæ euulsionem, sereno & hilari vultu, paulù inflexa ceruice , & producto capite, mentum porrigit; tum blando oculo hominem intuitus, placido ore, & ad risum ferè composito, en, inquit, barbam: si Deo ità cordi est, vt lubet, age. Quod tantæ moderationis exemplum nefarium hominè sin minus penitètia emendatù pudore certè, confusum abegit; circumfusamque multitudinem admiratione compleuit: palàm assentibus, qui ad iracundiam præcipitem Hieronymi naturam iam antea perspectam habebât, si quid olim tale eidem contigisset, futurum, fuisse proculdubio, vt hominem dentibus dilaniaret, quando cætera ad vindictam defuissent. Sed vicefat iam christiana animi submissio & mansuetudo nature fasti; & sui ipsius despectus

& contemptus vindictæ cupiditate represserat; studiumque irritandi Christum, insanam vulgi opinionem abiecerat; idque in omni vita constantissimè postea retinuit; ut quavis graui offensione interposita, sermone tamen singularis modestia suauitate, & humanissimis verbis retrocur condito; ut in omnibus dictis & factis ea præstantis animi effigies; & quasi interna species appareret, quæ perturbationibus sedatis; anima tranquillitate perpetuò fruëretur. Sed vnde tanta in christiana disciplina progressiones extiterint, nec iniucundū, nec inutile christiano lectori erit cognoscere. Aggressus euellere, quam inimicus homo in eius animo superstitiaauerat zizaniam, dum veterno peccatorum consopitus detineretur; ita sibi cum vitis agendum putat, ut omnia simul nullo prælio adiuuaret, sed quasi singulorum viribus diuisio retinuerit, nec sibi bellum inferat, interiturumque molietur, idque tentatum ex animi sententia cessat; nam, cum aliquod vitium exis, cui diu, iniquitate assueuerat, contrariis virtutis acibus quatere, & peccatis machinis euertere conaretur, non longe post oppugnationem, tandem victoria periebat; neque prostratos, & penitus deiectos, aliud in aciem præparabat; rursumque aduersus virtutis exercitum oppugnatione instructa, non prius desistebat, quam ex pugnao vitio, virtus in animo dominaretur, tum ad reliqua pari pene victoria periret. Itaque diuino auxilio maiores in dies auerente vires, breuis facta est,

vt quasi minutis prælijs vniuersum vitiorū agmen vicerit, ac profligarit, quod simul adoriri difficile fuisset ac periculosum. Itā cordis agro veluti noxiō femine expurgato, paratior in dies mens erat ad suscipiendos celestes diuinæ gratiæ satus, vt faciliē credita semina in centuplum segetem cultori suo referret. Nec dissimili ratione ceteros informabat. Cum enim ex eo nobilis quidam eius per familiaris, qui Hieronymi exemplo & exhortatione oppressam sceleribus conscientiam exonerare aggressus accurata & diligenti cōfessione collectum per multos annos peccatorum exitiale virus euomuerat; quæreret diligēter: quibusnam gradibus in posterum, certam salutis rationem inire, & illius vestigia posset insistere. Hoc vnum illi ingerebat Hieronymus: Amice, si, peccatorum labe deterfa, ea cordis puritas est in votis, quæ non indignè Christum Dominū excipiat hospitio a certum aliquod, & singulare vitium primò aggressus, eo satis idonea, te iudice, castigatione emendato; ad reliqua scorsim perge, & breuī recuperatam sanitatem experiere. Quod ad eū salutare ad vitia perdomanda consiliū nō tam è terrenæ militiæ institutis petitum, vbi maxime distractis hostiū viribus, victoria queritur; quàm è Spiritus sancti schola haustum crediderim. Itā enim in Collationibus apud Cassianum, Abbati Serapioni, aduersus animi prauitates procliuitatesq; vitiorum pugnandum visum est: vt non cum vniuersis, sed cum singulis atque infestioribus, & principibus certamen

*Collat. 51
cap. 14.*

inea-

ineatur; quò leuioribus quasi pugnis, vniuersa
 facilius animo depellantur: Minutis enim præ-
 lijs quotidie debilitatum hostem, ad summam
 etiã belli totius, mox inualidum habebimus.
 Dignus planè Cassiani locus, qui totus hic in-
 teger adscribatur. Sic autem habet. *Quamo-
 brem ita nobis aduersus hæc arripienda sunt præ-
 lia, ut unusquisque vitium, quo maxime infesta-
 tur, explorans, aduersus illud arripiat principa-
 le certamen, omnem curam mentis, ac sollicitu-
 dinem erga illius impugnationem obseruationemq;
 defigens, aduersus illud quotidiana ieiuniorum
 dirigens spicula, contra illud cunctis momentis
 cordis suspiria, crebraque gemituum tela con-
 torquens; aduersus illud vigiliarum labores,
 ac meditationem sui cordis impendens, indefinen-
 tes quoque orationum ad Deum fletus fundens,
 & impugnationis suæ extinctionem ab illo spe-
 cialiter ac iugiter poscens. Impossibile namque
 est de qualibet passione triumphum quempiã pro-
 mitteri, priusquam intellexerit industria, vel la-
 bore proprio victoriam certaminis semet obti-
 nere non posse; cum tamen, ut valeat emundari,
 necesse sit eum die noctuque in omni cura, & soli-
 citudine permanere. Cumque se ab ea senserit
 absolutum, rursum latebras sui cordis simili in-
 tentione perlustrat, & excipiat sibi, quam inter
 reliquas prospexerit duriorẽ, atque aduersus
 eã spiritualibus omnia spiritus arma comoueat;
 & ita semper validioribus superatis, celerem de-
 residuus habebit, facilemque victoriã; quia & mens
 eius in processu redditur fortior, & in fin-*

morum pugna succedens, promptiorem ei prouē-
 tū faciet præliorum; ut fieri solet ab his, qui co-
 ram regibus mūdi huius omnigenis cōgredi be-
 stis præmiorum contemplatione consueuerunt,
 quod spectaculi genus vulgò Pancarpium nun-
 cupatur. Hi, inquā, feras quasq; fortiores ro-
 bore, vel feritatis rabie conspexerint diriores,
 aduersus eas primæ cōgressionis certamen arri-
 piunt; quibus extinctis, reliquas, quæ minū ter-
 ribiles, minūsq; uehementes sunt, exitu faciliore
 prosternunt. Itā & vitijs semper robustioribus
 superatis, atq; infirmioribus succedentibus, pa-
 rabitur nobis absq; ullo discrimine perfectā vi-
 ctoria. Sed præter Cassianum Diuum etiam Ba-
 siliū, eius rei auctorem placet referre, cuius
 verba in eandem sententiam ad Chilonem Mo-
 nachum sunt: *Præstat enim paulatim proficere,
 & per gradus quodāmodo exercitationis ad al-
 tiora tendere. Ne subito vitæ voluptates omnes
 abscinde, nè ab extremo ad extremum statim cō-
 mutatio fiat. Quia, si cumulativè omnes illicò abs-
 te illecebras absterrene velis, tentationū turbā
 tibi magnam creaueris. At si vnā fortè cæpe-
 ris per vim superare, ad aliam vincendā, iam te
 quodāmodo prepara, ut sic omnes postea paula-
 tim extinguas.* Cæterum hæc aliaq; huiusmo-
 di non Cassiani, aut Basilij, alteriusve scriptis,
 quæ manu terere nondū didicerat, sed Spiritus
 sancti institutioni accepta referēda sunt. In sen-
 su autē omniū, in linguæ præsertim, & oculorū
 custodia, totiusq; corporis, & habitus cōpositio-
 ne adeo multus & emendatus; ut ipsa externa-

60 De Vita Hieronymi Aemiliani

pietatis specie omnium Civium ora oculosque in se
vnum defixos teneret; tanta morum emendatione
& correctionem vite, vix ijs ipsis credentibus;
qui eam oculis quotidie cernerent. Ceterum
non fucata, & adulterinam Hieronymi virtu-
tem, sed veram & solidam fuisse extrema illa
communi & peracerba sequentis anni calami-
tate, quasi aurum cotricula, comprobatum est.

Miseris in magna annone caritate plura
collata subsidia. Cap. XVI.

1528

Annus appetebat eius seculi vigesimus octa-
vus, calamitatibus atque hominum fune-
ribus fecundissimus & memorabilis, si quis
alius. Hic satis amplam charitatis & patientie
palatram; optatam & copiosam arumnarum
segetem; & uberriorem, quam antea, beneme-
rendi de hominibus materiam Hieronymo ob-
tulit. Laboratum enim eo annotata fere Gai-
lia Cisalpina adeo graviter annone caritate, ut
nullus tantam aliquando se vidisse, aut audisse
rei frumentarie ceterarumque frugum difficul-
tatem testaretur: quod malum ita brevi auctum
est, qua soli sterilitate, qua bellorum difficul-
tate, in agro presertim Mediolanensi ipsaque
Insubrum principe Civitate; ut, quincente dira
fame natura fastidii cum nausea sordidos in-
solentesque cibos reiicientis, consumptis ciba-
rijs, iumentorum strages passim homines edide-
rint; feles, canes, mures deoranis, aliaque
multa in iucundissimas epulas habuerint, que
hu-

humanus ſtomachus perhorreſcere cōſuevit. E fertiliffimo totius Inlubriæ agro de reliquis facilis eſt coniectura ; vt non leuiter dubitaretur à multis, nè fame Ciuitates illæ ciue exhaustæ, delerentur . Multò melius cùm Venetis, Præfectorum annonæ diligentia, agebatur, qui cōmunem egeſtatem certis indiſijs præſagientes, ingentem vndique rei frumentariæ, cæterarumque frugum copiam per annotinas naues mature comportandam curarant . Sed eius abundantia fama per Ipſubrū Ciuitates euulgata, adeò breui omnium ordinum vndiq; multitudinem acciuit, vt ibi etiam durior in dies annonæ fieri, grauique fame Ciuitas vrgeri cœperit, cuiusq; non multò poſt commutata facies, miſera ſpecies, flebilis aſpectus extiterit. Oberabant ſiquidem antè omnium oculos miſerorum greges, omnia mendicis, atque ægris late compita obſeſſa laborabāt, adulta iam hyeme, & ingraueſcente in dies egeſtate, algore & fame eneētis: ora pallentia, corpora, quaſi horribili tabe conſumpta, color exhaustus, fractæ vires ad vocem & eiulatum, nedum ad inceſſum imbecillæ vultus animosque bonorū omnium triftitia, & mœrore defixos tenebant ; & vrgens extremi tot miſerorum caſus expectatio omnium mentes ſolicitabat . Indoluit præ cæteris Hieronymus diræ calamitatis acerbitatem, & innumerabilium penè egenorum fauēſtas clades intimo animi ſeſu ingemuit, hæſitq; aliquandiu peracerbo dolore vehementer conſternatus. Sed magnanima illa ſua in proximos

cha-

62 *De Vita Hieronymi Aemilianii*

charitate paulò post erectus, omnium egestatè
 animo complexus, de omnibus subleuandis,
 etiãsi domesticas omnes in eam rem opes ex-
 hauriri oporteret, cogitauit, reque ipsa cogita-
 ta perfecit: nam omnium calamitosorum cura
 magno animi ardore suscepta, eos domum ad-
 ductos, omni charitatis officio recreatos, sti-
 ppe auctos, veste etiam, si opus esset, ornatos di-
 mittebat; in compitis ac vijs iacentibus largè
 & copiosè sua pecunia subueniebat; quocunq;
 iret, nemo inops occurrebat, in quem ille non,
 fusè de sua misericordia, deriuaret. Familias,
 quarum inopiam nobilis pudor aggrauabat,
 clam alendas sibi assumebat. Cumque de tan-
 ta in pauperes benignitate admodum frequen-
 tes, & secundi manarent tota Ciuitate rumores;
 egenorum turba ad Hieronymi aedes alimenta
 petitura, velut examen apum, undecunque con-
 uolabat: quos ille profusa & benefica in paupe-
 res natura, exceptos, cibo reficiebat, veste te-
 gebat, nummis etiam instruebat. Quæ inde-
 fesse pietatis officia, quotidiana nec interrump-
 ta benignitate, eò breui processerunt, vt deficien-
 te censu, & excussa in pauperes crumena, ne-
 vnus quidem illi superesset ad se ipsum, alédum
 nedum ad inopes subleuandos, nummus. Sed
 tum maxime cum nihil esset pietati relictum,
 intellegum est, quo pietatis ardore ferueret,
 & quo charitatis studio pauperù inopia suble-
 uanda flagraret. Multa enim secum animo vol-
 uens, id tandem consilij cepit, vt ornamenta
 domus, pretiosamque suppellectilem distrahe-
 ret,

ret, & quæ antea parietibus domoq; exornandis inferuierant, tum feliciori conſilio ad animæ ornamentum, pauperumque ſubſidium traduceret; quò diutiùs chriſtianæ pietatis fons largiſſimè flueret. Magna itaque bonorum diſtractione facta, nec vilioris ſubſtantia, quin veſtium & indumentorum, pretioſiorisq; rei domeſtica, & ingenti collecta pecunia, largius eſt multorum neceſſitatibus proſpectum; ſolemneq; illi exinde fuit nihil domi proprium, quâuis eximium aut neceſſarium, ſed cuncta pauperibus poſſidere; eaque promiſcuè, ſolius fraternæ neceſſitatis habita ratione, emulgare. Itaq; breui domum ſuam nobili antè peritromate, & delicata ſupellectili fulgentem, vniuerſo ornamentorum apparatu denudatam, & vacuam, in Xenodochium propemodùm conuertit; vulgò enim à miſeris nullo diſcrimine eius atria, porticus, interiora domus frequentabantur; ſi qui etiam tecto carerent, hoſpitiò excipiebantur; Vt nõ minùs in Hieronymum cadere, quod de ſe S. Iob affirmabat, mihi videatur: *Si negaui, quod volebãt, pauperibus, & oculos Viduæ expectare feci; Si comedi bucellã meã ſolus, & nõ comedit pupillus ex ea: Quia ab infãtia mea creuit mecum miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum. Si deſpexi prætereũtẽ, eò, quod nõ habuerit indumentũ, & abſq; operimẽto pauperẽ. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt.* Hæc inquam uſurpare poterat, & miſericordiæ laete ſe nutritũ gloriari; qui a deò reſerta pietatis

Iob 31.

visce-

viscera gerebat, nihil ut sibi reliquum faceret,
 quo humana quæque in egentes derivaret sub-
 sidia, cumque pecunia, vel cibus ad manum nõ
 essent, diuenditare familiari, eorum inopiam
 subdeuaret. Hac tanta Hieronymi charitate to-
 ta vrbe enitente, prouocata est multorum in-
 pauperes misericordia, plurimis iniectus subue-
 niendi ardor, reque ipsa maior deinceps fuit in
 miseros ciuim charitas, largior in egenos ero-
 gata benignitas: excita haud dubiè tam illustri
 Hieronymi exemplo. Sed his non contenta fi-
 nibus ad decumbentes, & occumbentes etiam
 progressa est Hieronymi cura: ijs enim crebrò
 affidere, sedulo ministrare, solatio pariter &
 auxilio esse studebat; quos in lecto vis morbi
 extingueret, hos supremam illam summæ rei
 clausulam, non summa præcedit adhortationibus sa-
 lutaribus, & tribuitis adhibebat, ardentissimis
 verbis exhortabatur, nihilque quod in extremo
 illo certamine præfudio futurum esset, omittebat.
 Verum ne cum suprema quidem occumbentis
 vitæ clausula tam spectata pietatis periodus clau-
 debat: ipsa etiam defunctorum cadauera om-
 nis vitæ & sensus expertia, cõplexa. Cum enim
 res sollosi deuenisset, ut passim iacentes in cõ-
 pits pauperes miserandum in modum expira-
 rent, & nõ raro per medias vias atque fora tri-
 sti sine, & lætoso spectaculo prostrata eorum
 corpora, nec vel diu fames extinxisset, vel
 si quæ hyems, sepulturæ
 beneficio in lectura, iaceret; hoc etiam ad tuam
 partem charitatis Hieronymus arbitratus
 diebus

diebus in viuorum miniſteriũ aſſumptis, in ſepeliendis mortuorum corporibus noctes inſudabat. Erat enim hoc illi frequentiffimum per media intempeſtæ noctis ſilentia vicos Ciuitatis obire, vt ſi quem extremo languore oppreſſum, & iam vita deſtitutum inueniſſet, conſuetæ charitatis officio, vel funus ei curaret, vel in humeros ſublaturum, quod ſæpiſſimè faciebat, ad ſacra cœmeteria ipſe deferret. Et quamuis tam inſigne pietatis officium clam ille cuperet eſſe; hæud tamen diũ celari potuit, fuitque tam egregium facinus etiam ab illius ætatis Oratoribus celebratum; quod ſuo loco dicemus. His ille miſericordiæ operibus annum fermè totũ tranſegit, magnamque pauperum turbam, quoad nouis frugibus ditior annus copiam, frumenti vberiore ſuppeditare cœpit, aluit: vt hac tam benigna, & proluxa in pauperes natura fontes ſibi diuinæ aperuiſſe clementiæ, tutamque muniuiſſe ad ſalutem viam planè videri poſſit.

Lib. 4. c. 10

Ioanne Petro Caraffa familiariter Utitur.

Cap. XVII.

AVt uſus eſt Hieronymus per id tempus alio non ignobili ſpiritualis vitæ magiſtro: iſ fuit Ioannes Petrus Caraffa, vir & doctrinarum omnium inſigni laude florens, & magnæ integritatis, pietati ſque fama illuſtris, qui poſtea in Cardinalium Collegium à Paulo Tertio lectus, eiufque ordinis Princeps, Marcelli Se-

E

cundi

cundi Pontificatum excipiēs Paulus IV. mutato de more nomine, appellari voluit: huius opera & cōsilio utebatur assiduē Hieronymus, eiq; tantum deferebat, nihil vt, eo inconsulto, moliretur; vt ideò multa deinceps à Hieronymo sua sponte gesta Carassē consilij ascriberētur, quod suis infrà locis dicitur. Interim quis eo tempore Carassa, & quæ illi occasio Venetijs commorandi, & consuetudinis cum Hieronymo (paulo altius repetita rei narratione, sed sine fastidio ac molestia) aperiendum. Datus fuerat Ioannes Petrus ab Iulio II. sub initium Pontificatus Theatinæ Ecclesiæ in Marsis Pontifex: & ad Archiepiscopatum Brundusinum, Theatinensilongè opulentiorē apud Clementem VII. à Carolo Cæsare postulabatur. Sed multò maiora in Dei gloriam, & animarum lucra animo moliens Carassa, etiam Theatinensi Episcopatu se sponte exiit, Summiq; Pontificis arbitrio liberè conferendum permisit: tum lectis noctę probitatis, & nobilitatis aliquot socijs, ipso Clemente approbante, anno sui Pontificatus primo, eiusq; sæculi vigesimo quarto, solemnioribus Religionis votis Romæ nuncupatis, Clericorum Regularium primus auctor extitit: quibuscum, exiguis ædibus ad Montem Pincium conductis, religiosam vitam ducebat. Sed mox annus irruptione turbulentissimus externa vigesimus septimus est subsecutus: cum Borbonij arma Romanæ Ciuitati superfusa, fœda populatione ac direptione simul vrbi, simul Religioni vastitatem intulere,

vt, inter Romanæ Urbis & sacrorum clades, nulla fortè maior, aut turpior numeretur. Erat exercitus penè totus ex catholicæ fidei desertoribus, & Pontificiæ sedis hostibus infensissimis conflatus, quibus studium desævire per lasciviã in sacra, & ex Clericorum iniurijs, ac dehonestamentis voluptas; Vndè sacri homines statim sævo victori ludibrium, & præcipua materies infestissimæ crudelitatis: Roma in primis miserante cum lachrymis, Ecclesiæ Catholicæ Põtificem eiectum, & sua pulsam sede vicariam, illam veri numinis maiestatem; Ædes verò sacræ, religiosorumque cœnobia militares in casas sèdo spectaculo concessere; Ibi manipulares nulla reuerentia sacri soli, tanquam in ganeo, & fornice, alea, ventre, & omni reliqua, fœditate lasciuiebant; atq; adeò vniuersa, cruento rapacissimoq; milite summa cum sacrorum iniuria, furente, & funestissimè populante, sèdata direpta. At, nè intrà vilia quidem & exigua tecta pauperes nouiq; religiosi, de quibus agimus, fuere tuti; ad erogandam siquidem pecuniam à direptore milite, compelluntur; idque domestica egestate prohibente indignis, probris ac verberibus malè accipiuntur, tenui & vili supellectili expoliantur. Quare in tam miserabili & extrema Urbis clade, & rerum omnium direptione, sibi diutiùs Romæ subsistendum non putarunt. Igitur Veneti Oratoris ab Vrbe discedentis benignitatem nacti, anni sub exitum, cum eo Venetias commigrarunt, conductisq; ædibus ad Sancti Nicolai Tolentina-

68 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

tis, anno ineunte vigesimo octavo, domicilium posuerunt; vbi fuit Carassa ad annum ferè trigessimum sextum, quo à Paulo III. sui item Pontificatus anno tertio, Cardinalis honore inauguratus est. Vt primùm doctrinæ & pietatis nouorum Religiosorum fama latiùs per Urbem manere cœpit multorum ad eos factus est concursus, multis religiosi instituti probata est disciplina, ardentè etiam expetita & suscepta: plurimorum ciuium Patrum opera & studio castigatus vitæ luxus & morum licentia; nec ferò ista ad Hieronymi aures deferuntur, qui vt erat proborum studiosissimus, facilè ad eos se confert, Carassæque cõsuetudine maximè delectatus cœpit religiosas ædes frequentare; nec molestus erat Ioanni Petro creber Hieronymi accessus, nec inutilis Hieronymo; ille enim hominis nobilitatem tanto cum pietatis ardore, coniunctam suspiciebat & admirabatur: Hieronymus vicissim in Carassa vniuersa humanæ diuinæq; sapientiæ ornamenta cum summa vitæ integritate, non sine admiratione vbique commendabat ac prædicabat: multaque in animæ & salutis suæ commodum, spiritalisque profectus vberiore fructum temper è cõgressu probatissimi hominis, hauriebat. Itaque venit illi in mentem ad sanctiora maioraq; pietatis studia informandum Ioãni Petro se tradere: quippè nihil in spiritalis vitæ progressu regèdarum animarum moderatore peritissimo antiquius habebat; qualis ei Carassa videbatur, è cuius nutibus, veluti certo diuinæ voluntatis interprete,

prete, totus penderet, ſeque & ſua componeret
vniuerſa; propterea quòd certa lege ſibi indi-
xerat iam pridem, nihil vt proprio ſtatuere ar-
bitrio, neuè in rerum ſpiritualiũ vſu, ſuo fallaci
ſenſu & inexperto vteretur ductore, nè hac vna
via occultis dæmonum fraudibus facilis pate-
ret aditus. Quod pium & prudens animi decrè-
tum adeò religioſè tota vita ſeruauit, vt ne pie-
tatis quidè opera, inſcio & in conſulto conſciè-
tiæ moderatore, aggredereſſetur: ſiue quòd adeò
illi in omnibus proprij ſenſus eſſet ſuſpecta
libertas: ſiue quòd ſcìret, quò minùs de noſtro
imperata res habet, eò cumulatiori mercede
meritum obſequij compenſari. Igitur, vel
priorè magiſtro deſtitutus, vel quòd vtriuſque
operam perutilem ſibi exiſtimaret, è Caraffa
quæſiuit, vt ſeſe rerum ſpiritualium doctrina in-
ſtituendum ſuſciperet, de ſe, & de rebus ſuis,
ex Dei gloria animæq; ſalute, liberè ſtatuerè
vellet; id ſibi per gratum fore. Non grauatè
prouinciam ſuſcepit Caraffa, ex eo fertili ſolo
vberem frugum copiam ſè breui collecturum,
(quod poſteà rei euentus comprobauit) conij-
ciens; & quod liberaliter ſponſponderat, pari
poſteà fide ac religione perſoluit; Sæpiùs actum
eſt inter eos de diuinis rebus, de proximorum
ſalute procuràda, de corruptis eius ætatis mo-
ribus ſanandis, de nouo certoque vitæ genere
deligendo; quibus frequentiffimis colloquijs
ad ſtrenuè in vinea Domini laboràdum, quoti-
diè magis inſflàmabatur Hieronymus; nec con-
temnendos in rerum ſpiritualium exercitatione

progressus ostendebat, quibus in dies eius spir-
 ritus pietasque Carassæ amplius probabatur :
 nunquam tamen illum suo nouo ordini adiun-
 gendum curauit; fortè, quia, cõmunicato cum
 eo animi sui consilio, intelligeret hominem [ad
 alia omninò, sed tamen Christianæ Reipublice
 proximorumque saluti perutilia, à Deo vocari,
 ac proindè, cum eum maximi faceret, quoti-
 dieque ad pietatis progressum vrgeret; interio-
 ri tamen religione prohibebatur, nè ad ingres-
 sum recentis religionis illum sollicitaret. Quin
 etiam Carassæ auspicijs & consilijs, Hieronymum
 ad pauperum derelictorum curam animum ap-
 plicuisse adeò certa & constans eorum opinio
 fuit, qui ab eodem Hieronymo in partem labo-
 ris socij lecti fuerant; vt anno ab eius obitu de-
 cimo, à Ioanne Petro Carassa tum Cardinali,
 hoc vno maximè nomine, cum suo ordine Cõ-
 gregationis vnionem postularint, quòd scilicèt
 eius auspicijs illorum operum essent fundamē-
 ta iacta, & quòd ad eos Hieronymum ipse de-
 stinasset; sed ré aliter se habuisse, idem ipse Ca-
 rassa datis ad Caietanum Thienensem literis af-
 firmat, qui totum hoc Hieronymi consilio &
 charitati ingenuè tribuit. Mirificè autem tem-
 porum progressu tanta illa Ioãnis Petri, & Hie-
 ronimi animorum consensio voluntatumq; cõ-
 spiratio apud vtriusque ordinis alumnos pro-
 cessit velut à radice mutue charitatis vigor ad
 ramos transmissus; vt non minoribus beneuo-
 lentie vinculis hæ duæ familiæ modò vincian-
 tur, quàm ipsa ambarum Religionum capita
 fuerint.

Lib. 3. ca. 6

fuerint amoris & charitatis neceſſitudine copulata. Qui verò primus Patrum Theatinorum locus à Hieronymo Venetijs eſt frequentatus, is poſteà noſtris uſui & commodo maximè fuit. Nam ad eius Seminarij adminiſtrationem, quod Ioannes Triuiſanus Patriarcha, magno fanè Venetæ Eccleſiæ non ſolùm ornamento, ſed fructu excitauerat, Patribus nobis ab eodem Veneto Patriarcha vocatiſ, ad idque ampliſſimis ædibus apud Sancti Hieremiæ conductis, ubi annos fermè viginti eoque ampliùs Seminarium ſubſtitit, nullum interim noſtris erat publicæ Eccleſiæ, nullum religioſæ ſepulturæ ius, ſed domeſtico Sacello ad quotidiana, & priuata ſacrificia utebamur. Itaque è Patribus per id tempus, qui deceſſiſſent ad Sancti Nicolai Patrum Theatinorum religioſo funere, efferebantur; ubi, lógo linteatorum Patrum ordine cantu, & funalibus occurrente, perhonorificè excepti, ſacriſque Eccleſiæ precibus & cœremonijs expiati, intrà domeſticum cœmeterium, eodem ſacro veſtium & luminum apparatu cantuque comitante, condebantur. Vt quaſi iam tùm videretur Hieronymus filijs deinceps in ſocietate procreãdis, ſæpulturæ locũ indicare, & viam aperire commodiſſimum, fanè locum; vt ijdem vita defuncti apud eos conqueſcerent, quibuſcum animorum ſumma coniunctiõne concordiffimè vixerant. Sed de Caraffa non ſemel mentio redibit.

progressus ostendebat, quibus in dies eius spi-
 ritus pietasque Caraffæ amplius probabatur :
 nunquam tamen illum suo nouo ordini adiun-
 gendum curauit; fortè, quia, cõmunicato cum
 eo animi sui consilio, intelligeret hominem *ad*
 alia omninò, sed tamen Christianæ Reipublice
 proximorumque saluti perutilia, à Deo vocari,
 ac proindè, cum eum maximi faceret, quoti-
 dieque ad pietatis progressum vrgeret; interio-
 ri tamen religione prohibebatur, nè ad ingres-
 sum recentis religionis illum sollicitaret. *Quin*
 etiam Caraffæ auspicijs & consilijs, Hieronymũ
 ad pauperum derelictorum curam animum ap-
 plicuisse adeò certa & constans eorum opinio
 fuit, qui ab eodem Hieronymo in partem labo-
 ris socij lecti fuerant; vt anno ab eius obitu de-
 cimo, à Ioanne Petro Caraffa tum Cardinali,
 hoc vno maximè nomine, cum suo ordine Cõ-
 gregationis vnionem postularint, quòd scilicèt
 eius auspicijs illorum operum essent fundamē-
 ta iacta, & quòd ad eos Hieronymum ipse de-
 stinasset; sed rē aliter se habuisse idem ipse Ca-
 raffa datis ad Caietanum Thienensem literis af-
 firmat, qui totum hoc Hieronymi consilio &
 charitati ingenuè tribuit. Mirificè autem tem-
 porum progressu tanta illa Ioãnis Petri, & Hie-
 ronimi animorum consensio voluntatumq; cõ-
 spiratio apud vtriusque ordinis alumnos pro-
 cessit velut à radice mutue charitatis vigor ad
 ramos transmissus; vt non minoribus beneuo-
 lentie vinculis hæ duæ familiæ modò vincian-
 tur, quàm ipsa ambarum Religionum capita
 fuerint.

Lib. 3. c. 6

ſuerint amoris & charitatis neceſſitudine copulata. Qui verò primus Patrum Theatinorum locus à Hieronymo Venetijs eſt frequentatus, is poſteà noſtris uſui & commodo maximè fuit. Nam ad eius Seminarij adminiſtrationem, quod Ioannes Triuiſanus Patriarcha, magno ſanè Venetæ Eccleſiæ non ſolum ornamento, ſed fructu excitauerat, Patribus nobis ab eodem Veneto Patriarcha vocatiſ, ad idque ampliſſimis ædibus apud Sancti Hieremiæ conductis, ubi annos ferme viginti eoque ampliùs Seminarium ſubſtitit, nullum interim noſtris erat publicæ Eccleſiæ, nullum religioſæ ſepulturæ ius, ſed domeſtico Sacello ad quotidiana & priuata ſacrificia utebamur. Itaque è Patribus per id tempus, qui deceſſiſſent ad Sancti Nicolai Patrum Theatinorum religioſo funere efferebantur; ubi, lōgo linteatorum Patrum ordine cantu, & funalibus occurrente, perhonorificè excepti, ſacriſque Eccleſiæ precibus & cœremonijs expiati, intrâ domeſticum cœmeterium, eodem ſacro veſtium & luminum apparatu cantuque comitante, condebantur. Vt quaſi iam tūm videretur Hieronymus filijs deinceps in ſocietate procreādis, ſepulturæ locū indicare, & viam aperire commodiſſimum ſanè locum; vt ijdem vita defuncti apud eos conquieſcerent, quibuſcum animorum ſumma coniunctiōe concordiffimè vixerant. Sed de Caraffa non ſemel mentio redibit.

*E graui morbo desperata salute
conualefcit.*

Cap. XVIII.

NEquè solùm effusa bonorũ largitione, sed grauissimi etiã morbi molestijs, & supremo vitæ discrimine explorata est Hieronymi virtus & constantia; siquidem diram famis calamitatem popularis quædam lues est consecuta. Morbi genus id erat, quod feбри non intermittente, & accessionibus per interualla increbescente, per aliquot dies, ægri corpore pertentato, mox illud varijs colorum maculis amethystinis, rubris, & murinis, haud dubio vicinæ mortis argumento, conspergebat (huiusmodi maculæ ab antiquioribus medicis papulæ nuncupantur, seu morbilli) Cùm verò mali cõtagio latius serperet, & nihilò verò segnius pietatis opera exerqueretur Hieronymus: eadem infirmitate correptus, lecto decumbere est cõactus. Morbi vim vt sensit, ad animæ curationẽ se primò conuertit, & expiatis peccatorum maculis, sacro pane refici voluit; tùm Deo ritè cõpositus, seque ipsum impensè illi commendãs, de corporis infirmitate perindè sollicitus fuit, ac si ad eum nulla ratione pertineret; itã Deo hærenti cœlestia præ terrenis erant in votis. Tenuit hominem aliquot dies morbus, cumque se febris perpetuò intenderet; itã inualuit, vt iam maculæ illæ supremi discriminis indices toto

corpore cerneretur, eò pernicioſiores quò ma-
iori nigredine, inficiebantur, vt eius ſaluti &
curationi medici planè diffiderèt. Grauior ta-
men quædam animi, quàm corporis moleſtia
Hieronymum torquebat, hinc ſpe, metu illinc
languentis animum ancipiti cura diſtrahente,
ſubindè lætior, triſtis interdum, ac mœrens
cernebatur; nãm, cœleſtium bonorum ſpe in
hominis animo nõnunquam largiùs ſeſe effun-
dente, ſecum ipſe magna cum voluptate repu-
tabat, nũm compèdiaria iſta via ſeſe Deus vel-
let ad amœna Paradifi his emiſſum vinculis euo-
care; eaque æternæ beatitudinis expectatione,
tantis voluptatibus perfundebatur, vt è vultu
ipſo, licèt vicinæ mortis appulſu, & morbi tabe
confecto, manifeſta tamen emicarent intimæ
delectationis & lætitiæ argumenta. Sed mox
inanem geſtientis & exultantis animi ſenſum
ſanior illa corrigebat, penitusque comprime-
bat plena timoris cogitatio; quæ nondum Cæ-
lo maturum hominem monebat, qui ad eò lon-
go tempore ſcleribus ſœdatus, & toties infer-
num ignem commeritus, nondũ tamen lon-
go aliquo, & a ſuperiore pœnitentiæ exercitio, &
charitatis officijs expiatus, ſuperiora criminæ
redemiſſet; abhorrere hoc à diuina lege, eſſe
admodum à ſuis culpis alienum. Itaque, talibus
curis in diuerſa trahentibus, anceps, ac dubius
nutabat animus, & extremo corporis langore,
conſtictatus, acerbiorẽ etiã æternæ ſalutis metu
diſcrueiabatur, veritus, nè, pœnitentiæ ſpatio
intempeſta morte prærepto, vel de rerum ſum-
ma

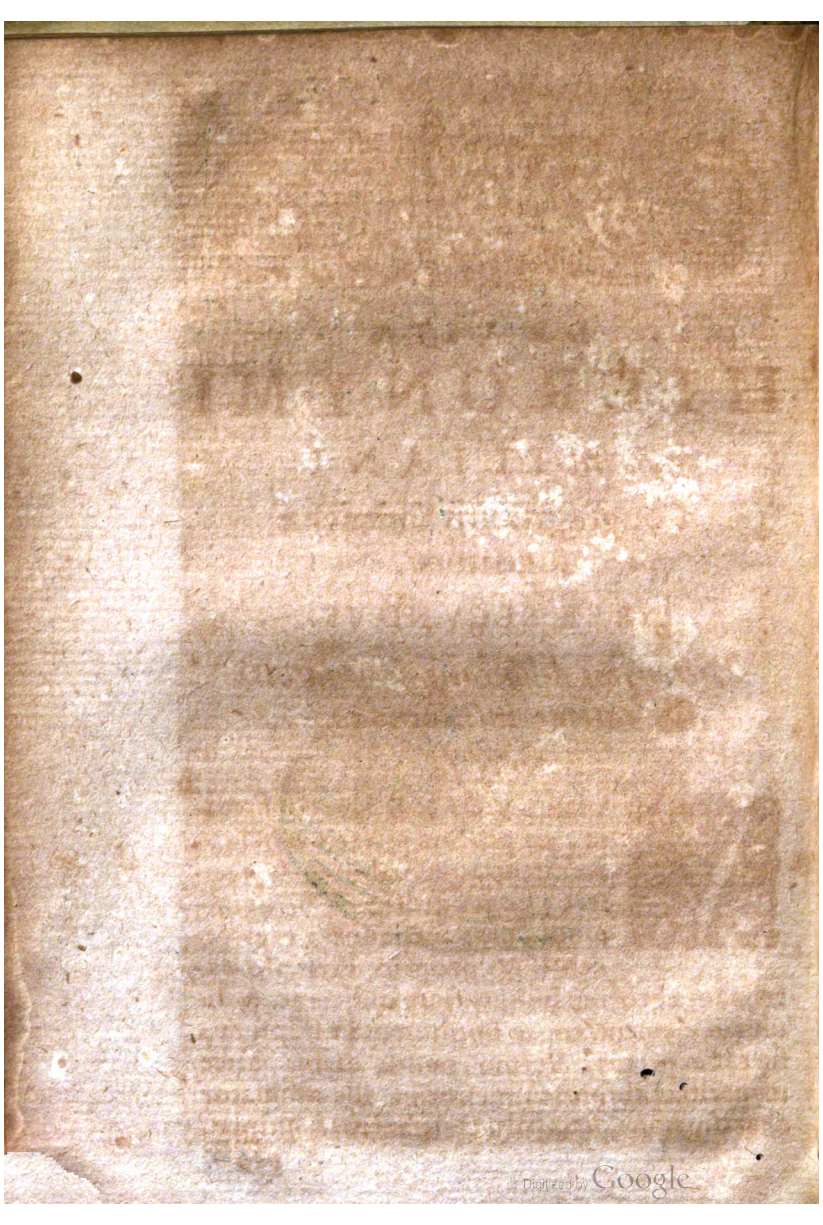
ma periclitaretur, vel certè longè diuturniora & acerbiora illum manerent post obitum supplicia perferenda. Inter hæc sacramentorum, vsu conscientiam repurgat, animum præparat, riteque ad extremum illud certamen inunctus supremam iam expectat horam. Cùm tandem gaudio & timore paulum abire iussis, se totum diuinæ voluntati permittit, & in preces effusus, Deum enixè rogat, vt, si è sua salute diuinique numinis honore foret, siuè præsens vitæ interitus ad suorum scelerum vindictam, siuè longior lucis vsura ad asperiora penitentiaë studia, & ea executioni mandanda, quæ in proximorum salutem tandiu, nõ sine illius instinctu, animo agitaret; supremus ipse, & æquissimus vitæ arbiter pro sua clemètia ancipitem futuri casus euentum moderetur; se omninò diuinæ voluntati libentissimè cessurum, & quocunq; vocaret, secuturum. Gratissimæ Deo fuere preces, cùm pœnitentiæ ardore, tam diuinæ voluntati obsequendi studio. Exindè enim melius factum est laboranti; vt reuelatus morbo, & leto surgere, & suis niti pedibus iam posset; citissimèque ex ea infirmitate medicis admirantibus emerfit, & idoneis auctus viribus, integer restitutus est suis: vt miraculo par visum sit hominem medicorum iudicio depositum conualluisse tam citò. At verò licèt æternæ quietis gaudia peroptaret: eam tamen dilationem tulit non inuitus; maximoque in lucro posuit, quòd diceret, sacrificium suæ vitæ, pœnitentiæ sibi lachrymis, & asperitatum incommodis per aliquot

quot etiam annos expiandum , & proximorum ſaluti conſulendum . Quippè tam inſigni vitæ diuinitus prorogata beneficio hæc ſibi diuino nutu imponi planè intellexit . Quare illud firmum certumq; ſtatuit eam totam , quam vnus Dei præſenti ope ac miraculo haberet , vitam , diuinæ gloriæ , pœnitentiæ ſtudijs , proximorumque ſaluti conſecrare, idque multò etiam præſtitit , copioſius , quàm promiſit .

Finis Libri Primi.

DE

DE VITA
HIERONYMI
ÆMILIANI
Congregationis Somaschæ
fundatoris.

LIBER SECVNDVS.

*Hieronymi deliberatio de noua Vita
ratione instituenda.*

Cap. I.

VALETVDINE iam confirma-
ta, ad pristina pietatis officia,
pœnitentiæquè labores se con-
fert; eoque ardentius in huius-
modi curas incumbit; quò re-
centi & proprio exemplo ex-
tremam ægrorum indigentiam didicerat, & di-
uinam clementiam ac bonitatem in se ipsum
fuerat expertus. Verùm, multis diebus hisce
muneribus absuntis, meliorum ille æmulator
charismatum, haud sibi satisfaciebat; quippè,

pro

78 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

progrediente die, nouo semper se pietatis studio excitari, ardentiore in Deum, & proximos amore incendi, ad maiora rapi sentiebat: quod excelsi animi flamma cœlesti igne succensa humili loco hærere non posset. Consilium itaque cœpit à cupiditate immortalis & æternæ gloriæ excelsum planè, & homine terrenis rebus superiore dignum, vt ab se opibus omnibus abdicatis, senatoria toga, nobilitatisque insignibus reiectis, & Reipub. dignitatibus penitus contemptis, liberiore voce tandem abiectum illud & humile vitæ genus, quod animo conceperat, profiteretur, vitamque omnem perpetuò operum charitatis ministerio, publicè deuoueret. Cæterùm deliberationem hanc de priuatæ, & abiectissimæ vitæ ratione seriò ingressus, spiritu cum carne luctante, satis arduam contrarientis sensus & reluctantis naturæ pugnam est expertus. Quæ contrà facere maximè videbantur, erant, nepotum cura, familiæ splendor, Reipub. pietas. Nepotum res, & familiæ decus negligere, inhumanum; Rempub. deserere impium videbatur. Verum Nepotum negotia minùs Hieronymum morabantur, quando illorum maior natu & rem familiarè curare, & rebus suis tutò per ætatem præesse posse videretur. Sed, eo enavigato scopulo, difficiliorem omnino exitum è mundi Reipublicæque honoribus est nactus, mirificè hominis animum torquente amore Patriæ. Est enim peculiare Venetis à natura insitum, adeò propensis & conspirantibus animorum studijs publicam rem diligere;

vt ceteris nationibus amore & pietate in Patriam longissimè antecellere putentur. Eam verò multò impensius adamabat Hieronymus, quòd cum illius causa extrema adisset pericula; mutua gratitudinis significationem ab se desiderari Republica nō permitteret, in qua præstas ac nobilis Senator haberetur & apud Ciuitatē vniuersam admodū gratiosus esset, & in qua tandem summa prudentia, multiplex rerū vsus, vitæ grauitas, & morum probitas expeditum illi ad amplissimos honores cursum, nisi per eum stetisset, ostentarent. Quare in vtramque partem, ita multa eademque grauissima succurrebant suadentia nouum vitæ institutum, atque dissuadentia; vt difficilis admodum, & perobscura existeret tantæ rai deliberatio: cumque, sēsus humanus & diuina pietas ex æquo ferè in eius decertarent pectore, nō sumpto cibo, non data oculis quiete, dies aliquot illo curarum æstu, quasque cogitationum conflictu, & vicissitudine inter ancipites hinc indè fluctuantis animi, & incerti propensiones magna cum perturbatione est iactatus: reque ipsa didicit quam difficilis & laboriosus sit egregius rerum humanarum contemptus, & quam agrè sensus ab his auellatur, quæ semel impensè dilexit. Inter hæc sæpè animo æstare, nunc algere, modò diuino amore incensus ad castra spiritualis militiæ aspirare, nunc honorum & nobilioris vitæ splendore, alijsque sensuum blandimentis ab ea mentē reuocari & deterreri donec hisce cogitationibus secum diu luctatus puriorem

hausit

80 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

hausit diuini luminis radium, seque ad sanctiora consilia, & perpetua pietatis officia, acriori, quàm antea, impulsu ferri persensit: iamque, caduca omnia fastidians, ac moræ omnium impatiens sibi met indignari, hisque ferè dictis non sine lachrymis seipsum acrius urgere, grauiusque obiurgare cœpit. Quid agimus anima? quid expectamus? cur acceptam à Domino vitam, non eidem reddimus? cur promissa non soluimus? quid tanto amore vanitatem sectamur? Quid tandem est in his rebus tam præclarum, aut sublime, quod nos à cœlestium amore possit abducere? an gloriæ splendor ac dignitas? quæ tandem hæc gloria? cuius causa præhensandum quotidie ac diligenter? supplicandû omnibus? multorum suscipiendæ inimicitie? & ab fluctuanti atq; incerto multitudinis iudicio pendendum? quantò sanè melius est diuinâ clementiâ assiduis orationû precibus præhensare æternû beatitudinis decus ambire diuinæ gloriæ, quàm priuatè studere? At Republicę pietas urget atqui satis illi operę præstitû, satis laboribus & periculis mortali huic patrię factum; cur modò pro æterna non laborandum? an Patriæ, quæ me mortalem genuit, summa erit apud me ratio; illius verò, quæ me immortalem expectat, nulla? ad illustrandum nè familiæ nomen, magnos in Repub. honores consecrari libet? at satis maiorum benè rebus gestis nobilitatam stirpis memoriâ cernimus; illustrioraque, cum uolet Deus, feret posteritas: cur Euâgelicam nobilitatem Cœlo planè dignam, unice Deo caram

caram & dilectam non conquirimus? cur non immortalē nominis famam apud Deum ſectamur? falſa hæc, fluxaq; bona plurimum apud me valebunt, æterna illa & vera minimum? cęleſtia præ terrenis, diuina præ humanis contempnam? quæ ſchola, quæ religio docuit præferre puluerem Cœlo, homines Deo? an cùm Reipublicæ Principem & vegetem vitæ partem impendero, cùm rem familiar em auxero, cùm prædia locauero, cùm humana omnia procurauero: tum ambitionis occupationem perofus, ſi quid ſupererit otij, me ad Dei cultum, animæq; procurationem conuertam? Hominum non Deo, ſed ſibi ſeruientiam, iſta ſunt. Pereat hic omnis amor, vt viuat cęleſtis. Quid enim ſalutarius, quid prudentius fieri poteſt, quàm, ſpretis labentibus & caducis, cęleſtia & æterna conſectari? Aude Hieronymus, Deum vocantem ſequere. Dum hæc, & huiusmodi multa intentæ mentis contentione, & cogitationum conflictu, ſecum ipſe loquitur; præſentem, & manifeſtam expertus eſt ſuperni numinis vim; ardentiffimè enim cœpit diuini amoris æſtu torrerī hominis pectus; vt ebullire & colliqueſcere; nec diutiùs poſſe ardoris flammam ferre videretur; & ad nouum de cœlo lumen, ita ſe totum ſenſit diuina virtute in virum alterum ſeſim cōmutatum; vt eundem ſe eſſe planè negaret. Quare depulſis ex animo rerum humanarum affectionibus, diſcuſſa ſenſuum & cœcæ mentis tetra paligine, diuinæ gratiæ ſtimulis diutiùs obluſtari non potuit, ſed excitanti vrgentiq; Deo ma-

82. *De Vita Hieronymi Aemiliani*

nus dare cōpulsus est. Igitur ad Christi pēdentis effigiem supplex stratus, calenti lachrymarum imbre irrorato solo, crebrisque gemitibus, & suspirijs imis pectoribus eductis, euocatisque ardentem inopem superis: seipsum suaque omnia, tota anima, toto corde, ac voluntate, ardētissimè Deo consecrat; abdicatis opibus & honoribus, perpetuo pauperum ministerio in vili abiectoque habitu se addicit; pro tam insigni diuinitus immisſę vocationis beneficio, imo pectore gratias agit, vt par est; voluntati vires sufficere, suęque gratiæ præsidio, in tam sancto & firmo proposito perpetuò tueri vellet, enixè deprecatur. Ab oratione digressus Nepotem natū maximum aduocat, ardēti cohortatione ad ea, quæ Christiani hominis & integerrimi Senatoris sunt, inflammat; vt tandem rerum suarum procurationem suscipiat, admonet: dati & accepti rationes, præteritæque administrationis diligentissimè reddit; quanta fide res eius procurarit, quanta cura auxerit, nullo ad se deriuato emolumento, ostendit; vt eadem tamquam villicus fidelis, & dispensator à Domino constitutus, integrè curare pergat, hortatur: se ad maiora à Domino vocatum, haud diutius posse talium rerum occupationibus distineri. Nondum, quid consilij subesset, intellexerat Nepos; obortis tamen lachrymis, Hieronymū enixè rogat, vt in suscepta rerum suarum procuratione, reique familiaris administratione pergeret, neue amplissimos Reipub. honores magno cum familiæ detrimento abijceret. Cum

inte.

interim hominem intuetur, quæ suboſcurè ver-
bis indicarat, palàm factis explicâtem, nouoq;
& inſolenti veſtiû genere, qualis internus eſſet
animi habitus, præſeferentem: Veſte oblonga,
manicis infrâ cubitû admodùm laxis, ſtrictio-
ribus ad manus vitur Veneta nobilitas, eaque
cômuni vſu nigri coloris; niſi vel maiores Rei-
pub. dignitates, vel ſolemnioreſ Senatorum côm-
curſus purpuram poſcant, eiſdemque coloris
in læuum humerum reiecta ſtola: hæc ſuâ nobi-
litateſ inſignia abſe tandem reiecit, perpetuoq;
ablegauit Hieronymus: nobiliores etiam qua-
ſcûque internas veſtes ad intimam vſque ſubu-
culâ ſibi detraxit & veluti à Domino hætenus
commodatas eidem libentiſſimè reddidit, ea-
rum loco vilem & pannofum habitum domi
fortè repertum in vſum pauperis cuiuſpiam an-
teâ comparatum induit, craſſioreſ calceos,
quibus ruſtici vtuntur (perones vocant) adhi-
bet, nec nobiliori pallio humeros regit. Intue-
batur hæc Nepoſ mærore & admiratione defi-
xus: Intuebantur domeſtici animo, & cogita-
tione ſuſpenſi, manantibus interim ex omnium
oculis vbertim lachrymis. Sed carnem aut ſan-
guinem non reſpexit nouus Chriſti miles; Ve-
rum nobilioribus & hucuſq; inſolitis ſpiritualis
militiæ armis munitus, qui proprium ſenſum
iàm ſubegerat, cum mundo ipſo quamprimùm
ſibi congregiendû ſtatuit. Quamobrem vel quâ
conſtanteſ, & ex animo ad Chriſtum defeciſſet,
mundoque bellum indixiſſet, declaraturus, vel
paupertatem humanarumque rerum deſpicien-

*Anno 474
115 ſua 48*

84 De Vita Hieronymi Aemiliani

riam iamdiu animo retentam palam professurus, ne salutatis quidem domesticis, statim pannosus & peronatus domo egreditur nobiliora Ciuitatis templa adit, seque nouis euangelicæ paupertatis insignibus ornatum; spectandum præbet. Non minus gratum Deo, & Angelis, quam hominibus admirabile spectaculum fuit. Mirum est, quam vehementer vniuersam Ciuitatem permouerit insolens vitæ ratio, & noua vitæ conditio: multis, vt fit, hominem risu & iocis excipientibus: alijs, quibus pridem Hieronymi pietas non ignota erat eiusdem religionem & animi demissionem admirantibus: quam plurimis rei admirandæ nouitate attonitis, ex ipso facti euentu tam inusitatæ mutationis iudicium expectantibus. Sed ille rumores ac suspiciones hominum neutiquam veritus, vni diuinæ voci cor suum alloquenti, omninò parendum, & inquamcunque vocaret partem, perpetuò obtemperandum statuit.

Eius Vocatio ad pauperum derelictorum curam.

Cap. II.

SED eo iam suscepto consilio, & quasi totius consequentis vitæ fundamento iacto, vt ex nobili illo, & illustri rerum humanarum fastigio, non ad æqualem modò cum cæteris, verum ad infimam etiam vitæ conditionem, & optatos Euangelicæ paupertatis amplexus descenderet: vnum illud supererat, vt qui se infimis

mis pauperum miniſterijs, eorumque ſaluti deuouiffet, è tot charitatis officijs varijsque exercitiorum generibus, quòd potiffimum amplecteretur, decerneret; qua in conſultatione aliquantum hæſit, quòd ad omnia charitatis muneræ æquè ſe paratum, atque animatum cerne-
ret: non illi animus ad discrimina ſubeunda, non vires ad perferendos labores deerant; ſed quid magis è diuina glotia, proximorumque ſalutè eſſet, ignorabat. Quare flagrantiffimus omni ratione probandi ſe Deo, vniuerſumque vitæ ſuæ curſum ad vnam eius voluntatem, re-
ctiffimam benefactorum regulam, dirigèdi, dies nocteſq; ſupplex illum precabatur, ſibi vt illu-
ceſſeret, eque tot ad ſalutem ſemitis, cui potiffimum ſe vellet inſiſtere, commoſtraret: neque multò poſt in hac re defuit homini diuinæ voluntatis ſenſum cognoscendi expedita ratio. E
præteritis recentis annonæ anguſtijs, & ciborum indigentia tetra grauiſque lues exorta, & per ciuium capita vagata, adeò ingenti fune-
rum ſtrage urbem vniuerſam fædum in modum deformatat, vt reſertiffima puerorum agmina,
parentibus orbata, internæ, externæque inſtitutionis cultura deſtituta, extremæ mendicitati,
& vitiorum omnium foeditati expoſita, paſſim occurrerent; acerbò ſanè & miferabili ſpectaculo. Pupugit vehementer hominis pectus mi-
ſerorum caſus, inſpectaq; ſæpiùs orbium ſolitudo & egeſtas in remedij cogitationè traxit;
ac dum quotidiè precibus diuinæ voluntatis decretum explorat, ardentius ſentit planè eam

86 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

sibi mentem inter orandum dari, quæ ad horum subleuandam inopiam, & morum institutionem suscipiendam, illum inflammet ac rapiat; & quidem tam effusa beneuolentia tanto voluntatis impetu, ut, siue cibum, siue somnum caperet, ab hac vna cogitatione animum abducere non posset. Quare in dies noui operis desiderio sese in ipso orationis feruore ardentius intendente, diuinæ vocantis gratiæ impulsus persensit, totoque pectore admisit, ac veluti tutor & pater miseris à Deo datus, non amplius sanctæ charitatis opus differre est ausus. Itaque fractis iam vitiosæ verecundiæ repagulis, & inani pudore deposito, operi manum celeriter admouit, & tum prima Venetijs orborum institutionis (quos mutuata à Græcis voce orphanos vulgus appellat) iecit initia, in quo opere subinde multis Italiæ locis promouendo, magno cum animarum fructu, & Ciuitatum commodo ad extremum usque spiritum strenuè decertauit vir egregius: & quæ ab eo postea emanauit humilis hæc Religio nostra Somaſchenſis, idem tuetur institutum, & vbique pro viribus vrget: quod certè quàm commodum Reipublicæ, Deoque gratū acciderit, fusè suo reponemus loco. Nunc pium Hieronymi conatum, sanctæque charitatis officia in tam laudabili pauperum institutione, prosequamur.

Collectis Orphanis certa domus assignata,

& perſcripta viuendi ratio.

Cap. III.

AC primùm , ad ſedulam huius miſeræ deſtitutæq; ſobolis institutionem inchoandam, ædes ſunt ab Hieronymo cõductæ ad Diui Rocchi illuſtre fanum : omni deindè inſtrumento & ſupellectili , quæ ad domeſticam habitationẽ vſui eſſe poſſet , & paupertati reſponderet , ornata: tum collecta vndique è triuijs , & plateis ingens orborum manus , in paratas ædes deducta ; poſtremò mercede acciti opifices , qui ſedentarijs artibus pueros inſtruerent , quibus ſcilicet & præſentem leuarent aliqua ex parte egeſtatem , & honeſtè aliquandò victitarent ipſi, & , cum neceſſitas poſceret , familiam etiam alerent : ad colligendam autem ſtipem , ſi poſſet neminem proſus dilabi patiebatur ; quippè ſanis ac benè valëtibus victum ſibi precario parare , niſi chriſtiana humilitate , vel Religionis inſtituto , aut neceſſitate impellente fieret , turpe ducebat , & inhoneſtum . Et quidem ijs , qui , robuſto cum ſint corpore & validis læcertis , languori , & ignauiæ ita ſe dedunt , quoduis vt malint , quàm manu & honeſto labore ſua ſibi vndè viuant , quærere , veteri quodam Græcorum verſu iubemur panẽ dare , ſed quaſi pro obſonio , inſuper pugnum impingere ; ſit fanè vtrumq; illud quidem , quia homini panem roganti negare vix hominis videtur ; hoc autem

88 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

vt discant ab illa sc̄da parandi victus ratione, abstinere, & intelligant se bonis omnibus meritò inuisos esse, qui per pudendam ignauiam ab alijs quærunt, quod laudabili industria sibi parare queunt. Inerti igitur, & desidiosa mendicitati nolebat Hieronymus teneram ætatem assuescere, sed opificio instare, illud identidem ingeminans: qui non laborat, non manducat. Sed exigua adeò è puerorum opera redibāt lucra, vt tam numeroso gregi alendo, longo intervallo satis esse non possent. Itaque tota alendæ familiæ cura & procurationis moles vni Hieronymo nitebatur, cuius erat & orbium tueri vitam, & conductarum ædium, ac magistrorum pensitare mercedem; neque verò ille in tanto puerorum numero, ac tãta annonæ caritate sua illa accensa in Deum fiducia præsentem extimescebat inopiam, quam diuina liberalitate citò subleuandam non dubitabat, quod breui deindè comprobauit euentus. Sed inter hæc multò impensius desudabat in puerorum animis christiana pietate excolendis, eaque altius hærebat animo cura; quòd cum vnà cum patris pauperum nomine, onus etiam periculi plenum in se suscepisset, ex christianæ legis institutis eorum mores fingendi, non rarò mente versabat, quàm carò sterisset Heli Sacerdoti honestã liberorum disciplinam neglexisse. Quare, nullis adhuc certis legibus ad eam rem constitutis, non negligenter tamen regebantur pueri. Primo mane somno expergefatos vnà omnes inter vestiendum precationem dominicam & saluta-

lutationem Angelicam, Symbolum fidei, & alia piè ab ipſo meditata elata voce recitare iuebat; tùm perſolutis de more precatiõibus, ſacro intererant attentiffimè; à ſacro deindè ad opificia diſcedebant. Nequè verò, dum operi manus intèta vacat, vagatur, animus inanibus cogitationibus, aut in leues ſoluitur lingua cõfabulationes; ſed in dicta violati ſilentij multa linguam cohibet, & ſacra lectio, vel pia cohortatio mentem ſalubriter occupat; poſt inter opificia ſæpè Cœlitum ſuffragia nominatim implorare, & ſacros Hymnos ac Pſalmos non ſine cantu recitare, Cœli terræque Reginam, & Matrè miſericordiæ præſcripta è formula cantuq; inuocare, nonnunquàm etiam, alternantibus choris, ſacram eiufdem Virginis Roſariam modulationem concinere, factò initio ab oratione Dominica, quã & primo loco, & abſoluta quaq; decade, omnes ſimul alta voce decantabant, & tota pentacontide decurſa, Litanias Beatæ Virginis addere; vt domus tota pſallentium vocibus iucundiſſimè perſonaret, non ſine magna pretæreuntium lætitiâ, & pietate. Tum bis in die ſerò, opificio dimiſſo, & manè, non in inito, de chriſtianæ legis præceptis, catholicæque fidei capitibus erudiebantur; deindè literarum elementa apicesque cognoscere, ſyllabas neciter, & verba ritè percurrere edocebãtur, ſua voce Hieronymus eos ſæpè ad virtutem formabat & excolebat; procul inde omnis profana garrulitas nullis fermè niſi de pietate ſermo, quod in generis animulis multum erat. Menſa accubaturis

90 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

turi, dum manus aqua mundant, quinquagesimum Psalmum alta voce reddunt, eorum animis solatij aliquid, & indulgentiæ benè precâtes, qui apud inferos vitæ maculas piacularis ignis ardoribus expurgant; idemque pietatis officium erga defunctos & vesperi cœnaturi, & à cœna cubitum discessuri persoluebant. Puerorum lectus erat culcitrula palea, vel stramine, facta, linteamina, si quæ suppetere, è crassiori aliqua materia rudia & aspera, nec lodicula nobilior; mensa item, pertenuis, eaq; ferè gratuita piorum misericordia instructa. Singulo quoque mense, nec non solemnioribus Christi Domini, Beatæque Virginis ferijs volebat eos de peccatis confiteri; albari prodibant omnes: vestes è tela non nihil genua excedentes, vt externus ille vestiam nitor internum innocentium, puerorum referre candorem videretur: singulis etiam & sertum globulorum ad orandum, beatamque Virginem salutandam, & sudariolum, de cingulo pendeat. Atque hæc erant ferè instituta, quibus pia loca id temporis, tanquam legibus, temperabat Hieronymus. Sed illud apud Cives commédationis plurimum habuit, & admirationis, cum festis diebus, quos totos religioso cultui dicatos volebat, veluti supplicatione indicta, sanctissimi Crucifixi signo salutari redemptionis nostræ trophæo præeunte, longo ordine pueri Beatorum patrociniâ nominatim deposcentes, & sacrarum precum carmina cœcinentes, in publicum procedebant, plâteas, fora, celebrioraque Ciuitatis loca obeuntes. Ad
 sacras

ſacras ædes vbi ventum erat; ibi mora aliqua ſupplicando ducta, repetebatur cantus, & intermiſſum iter; ſacræ rei, & concioni, vbi Hieronymo viſum eſſet, magna cū pietate intereant. Quàm iucundum & ſuaue præbuerit ea res Ciuitati ſpectaculum, non facilè oratione confequi quean: comitabatur pium agmen ingens populi multitudo admirabunda, quæ ad inuſitata rei ſpectaculum conuolarat; occurrebant omnes vndiq; vicatim viſendi gratia nobiliores Ciues nouo rei aſpectu ſuſpenſi; & quidem tanto omnium cum dietatis voluptatiſque ſenſu, vt cōplures præ gaudio à lachrymis ſibi nō temperarent: alij cantus ſuauiſſime, ſimulque puerorum pietate illecti, ad nomina Cœlitū deuotè reſponderent. Sed nihil ſtquē Venerorum animos cōmouit, ac vnus Hieronymi aſpectus, qui plebeio in amiſſu nouum agmen comitabatur, & in officio, ſi quid accideret, continebat, admirabili fanè chriſtianiæ humilitatis, & charitatis exēplo. Quod non ſatis pro dignitate admirari & cōmendare ſe poſſe videbantur, qui paulò antè Reipublicæ Senatorem bello, & pace longè clariffimum intuiti, modò nouo, & inſolenti illius æui exemplo, titulos & faſtum cum humili abiectiōne, opes & facultates cum euangelica inopia, purpuram, & trabeas cum attrita laceraque veſte commutaſſe cernebant. Sed humane ille ſalutis, quàm laudis ſtudioſior nihil, quòd diuinæ gloriæ cōmodum, hominibusq; ſalutare foret, aut ſua ab ætate alienū, aut perſona abhorrens ducebat. Ingentes motus
fecit

92. *De Vita Hieronymi Acemiliani*

fecit ea res in Ciuium animis, multorumq; languentia pectora ad pietatem excitauit & incendit. Hoc illustri pietatis exemplo sæpius repetito, adeò secunda totius Ciuitatis admurmuratione noui operis institutio est celebrata; vt inusitata rei famã exciti complures cunctis ex ordinibus, ad pauperum domicilium confluerent, insolitam christianæ pietatis speciem, quam auribus accepissent, oculis etiam vsurpaturi; & certè ipsa domesticæ disciplinæ ratio, ipsa pauperum pietas & modestia conspecta, letissima seges erat sanctissimæ voluptatis; cumq; bonus odor nouæ domus latius in dies tota Ciuitate manaret, magisq; in vulgus probaretur; omnium, quibus facultas aderat, excitata est, atque depròpta benignitas, qua puerorum solitudini & egestati succurrerent, nè tantæ pietatis opus vna penuria victus intercideret: quin etiam præter ea, quæ quotidie communi hominum misericordia colligebãtur, permulti Hieronymo certa pecuniarum subsidia ex interuallo subministrabant; quibus rei familiaris angustia ita paulatim leuari cœpta est; vt cum antea egestatè premente non infrequenter collectæ elemosynæ & corrata ex opellis lucra exiguæ familiæ vix alimenta præberent, postea peropportuna Ciuium benignitate, factum sit, vt ita omnia affluerent, vt apud egentes nullis iam videretur felictus indigentia locus. Pij vero operis fama non sine magna Hieronymi laude manans, celebriorem hominis virtutem & pietatem reddebat; quoq; illè intensiore cog

ra ad abiecta quæque, & viliffima è christiana demiffione ſeſe abijcere ſtudebat; eò magis in vulgus præclara nominis, & ſancitatis opinio augebatur: adeò ſolida virtus deſpecta abiectione clarior, & christiana humilitate redditur illuſtrior.

*Ad Orphanos è Vicinis etiam Inſulis
colligendos proficiſcitur.*

Cap. IV.

EO magis autem enitebat Hieronymi labor & charitatis ſtudium, quò miſeriarum cæpus latiùs excurrebat; neque enim Venetæ Urbis finibus popularis morbi calamitas circumſcribebatur, ſed ſèſim, vt fit, latiùs ſerpèdo, poſt vrbanam ſtragem, circumfuſas etiam Inſulas maiori clade peruaſerat; quàm vniuerſam, ſeu ærumnatum, & miſeriarum, ſeu æternæ gloriæ ſegetem ſibi vni demetendam deſtinauit Hieronymus. Cuius in his locis vt quàm fuerit fructuoſa charitas, & induſtria laborioſa, faciliùs æſtimari poſſit, pretium erit operæ, loci ſitum & naturã breuiter aperire, & ex Inſulis aliquot, quæ vagè diſpoſitæ Ciuitatem vndiq; ambiūt, referre. Æſtuarijs è ſupero mari leniter ſtagnantibus longè latequè circumluitur Ciuitas; quippè æſtuariorum ambitus omnis in centum triginta ferè milliaria expatiatur & alterno ſtagnantium aquarum æſtu ſtatis horis refluente

ac

94 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

ac redeunte, non nisi per varios mæandros cæcasque ambages patet ad Ciuitatem aditus, grandioribus illis ingētibusque phaselis exclusis, & quinto ab vrbe milliario ad Methamauchi, vel Popiliæ sinum subsistere coactis, ingēti fanè præsidio ad quoscung; hostiū accessus prohibendos; quippè loci insolentia solis indigenis, & longo vsu asuetis benè cognita, reliquis perpetuo & inconstanti aquarum accessu, & recessu, difficilem admodum & fallacem præbet ingressum: statis enim aquarum incrementis, certisque dumtaxat euripis æstuaria illa paulò maiora admittūt nauigia; quòd si certus ignoretur alueus, vel, æstu refluyente, aquarum decrementa occurrunt, patet in cæca vada, humilesq; syrtes præsentissimum discrimen. Æstuaria porrò ipsa modicis fretis euripisque discretà, multis & peramenis Insulis, Vrbi vndique circumfusi frequentantur. Inter viciniore, quæ tota fronte ab Austro in Africum Vrbs ipsa spectat, Fossa Clodia, Pallestrina, Methamaucum cernuntur; obuerso ad Boream tractu, Murianum occurrit: in ipsoq; flexu ad Caurum, Burianum, Maiorbium, Torcellum numeratur: quæ verò Septentrioni obiacet, Margheria cōtinenti ferè adhærens æstuaria claudit. Hanc adeò latè patentem benè merendi syluam primum extra Venetam Vrbe[m] suis laboribus obuiam habuit. Cum enim his in locis miserorū alios iam iam formè enectos, penè azimā agentes passim iacere in vijs, alios miserè errantes, extrema necessitate sensim confici intelligeret

ijs etiam sibi , tanquàm pauperum patri & Tutori à lege dato subueniendum ratus, sæpè subsidia è locupletioribus corrogata per certos homines submittebat , sæpè etiam eò ipse traieciēbat, gemina illa sua consueta animæ, & corporis adiumēta, quibus pròximorum commodis inferuebat, abundè subministraturus . Itaq; alios præfenti stipe , alios vestimento; alios pecunia subleuabat : aliorum verò filios adhuc infantes , vel parentibus orbatos , vel ad quos alendos nulla parentibus adesset facultas: (hos enim inter egentes præcipua charitate proferebatur Hieronymus, quorum imbecillis ætas omni periculo propior erat) Venetias adductos, victu, & vestitu in orborù cõtubernio attributo, artificio aliquo instrui curabat; satisq; pöfiteà & christianæ vitæ institutis ad scelera euitanda , & artis peritia ad paupertatis incömoda depellenda excultos , parentibus reddebat . Atqui cömunis salutis cupidissimus , diuinæq; gloriæ perstudiosus, in his etiam locis de rebus sacris cum omnibus colloquia serere, quemque pro re nata suæ salutis admonere, vniuersos ad Christianã pietatem erudire, & è præfenti temporum calamitate occasione arrepta , sapius iræ cœlestis minas inculcare , irati numinis timorem incutere , ad veram commissorum pœnitentiam vrgere; vt cunctos promiscuè docendo, corrigendo, monendo , multas tandem ab Insulis vitiqrum pestes abegerit, multos ad frugem reduxerit, prauis consuetudinibus ablatis, salutare innexerit, & postremò discedēs excel-

lentis

lentis cuiusdam sanctitatis vestigia apud Insulanos impressa reliquerit. Venetijs autem diu tenuit in primis illis ædibus propè Sæctum Rochum suum institutũ Hieronymus, illustri magis euangelicę paupertatis & abiectionis exemplo, quàm verbo & sermone, singulos de sua salute monens, & securum iter certamque viam, alacriter præeundo, ostentans. Neq; verò abiecta illa christianæ humilitatis ministeria, pœnitentię rigor, orationum assiduitas apud alios parũ valere, sed magnam Ciuitatis partem, ea schola imbuit disciplina salutis; nam per multi Hieronymi exemplo metu suę perditionis admoniti è vitiorũ probris emersere: multi ad pietatem ita seriõ adiacere animum, vt de ordiendâ perfectiore vita studiosè agerent; plerique non vulgari probitatis laude contenti, ad Religiosorum ordinum instituta sese aggregarunt, reliquo vitæ cursu summa pietatis cõmendatione transacto. Hieronymo interim simul lætitiã gesticente, simul ob diuinam bonitatem obstupescente, quæ hominem antea vitiorum & scelerum, nunc virtutis, & pietatis incitamentum fecisset; vt, quod corruerat aliquando exemplo nequitie, pœnitentię refarciret; nam obsecundante diuina gratia Hieronymi conatibus, magis noua persona, & vitæ ratio valuit ad christianos mores corrigendos, quàm paulò antè libera illa viuendi licentia ad deprauandos. Nouę autem domus institutio adeò bellè procedebat, & à primoribus Respublicę Senatoribus, honestioribusque Ciuibus, tanta

pecu-

pecuniæ vis ad sustinendum opus, & promouendum in dies deferebatur; vt cum antea paucioribus illis primis pascendis stipem aliqui desperarent, postea triplicato ferè numero diuinę vel prouidentię, vel fiducię fundo nõ fallente, vniuersos aleret abundè. Quare, cum incrementa noui operis polliceretur in dies vberiora diuina Bonitas, Hieronymus angustę domus recta ad augendum etiam numerum laxare cupiebat: quando cessit opportunè vt in ampliorem locũ euocata fuerit eius charitas & industria.

Valetudinarij Insanabilium cura

illi demandatur.

Cap. V.

NON ita pridem Venetijs insigne pietatis opus excitatũ fuerat eius Caietani Thionensis Vicentini opera, qui postea Romę cum Ioanne Petro Caraffa Clerico cum Regularium patris & auctor fuit, eoque in Religioso ordine non obscura sanctitatis laude decessit. Nosocomium scilicet, in quo potissimum fouerentur inter agros ij, quos vel insanabilis morborũ vexaret iniquitas, vel membrorum debilitas incurabili dehonestamento notaret: proinde loco insanabilium valetudinario nomen factum; seruantibusque (vt nouis in operibus solet) admodum inchois, perbelle aliquandò opus processit; sed pestilente vi morbi nondum satis repressa, dum alij super alijs continuè stermerentur: vel plus æquo excrecente agrorum turba;

G

vel

98 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

vel ingruentis mali timore ministros ab agrorum cura ad suimet tuendi curam auertente, adeo congelarat operarum charitas & industria; ut per paucis, ac tardis operi incumbentibus, quotidiana in egros tum animarum, tum corporis desiderarentur ministeria. Igitur, qui valetudinario præerant viri & pietate, & genere, planè nobiles, tot animarum periculis, & agrorum incommodis maximè anxij, egregia etiam Hieronymi charitate & vitæ ratione perspecta, nihil habuere antiquius, quàm ut salutaris loci procurationem ad eum deferrent. Hominem itaque enixè obsecrant, ut, conductis orbis in valetudinarij ædes satis amplas, eo in loco & pauperibus simul, & ægris operam suam nauet, languentia operarum studia suo excitet exemplo, & penè collapsum pietatis opus charitate erigat, & laboribus tueatur. Non irrita fuere nobilium virorum vota: Hieronymus quippe in omnem de proximo benè merendi occasionem imminens, prouinciam non detractauit, sed postulatis cumulatè satisfactorus, quò inuitabatur, breui se contulit, ac veluti optatâ à Deo charitatis palæstram adeptus, laxatis ardori habentis, ad ægros, sanosque iuuandos suas curas vigiliaeque studiosius, quàm antea, contendit. Orphanis eojin loco eadem erat, quæ antea, viuendi disciplina, idem opificiorum labor, orationum ardor, numerus autem multis capitibus auctior. Cum infirmis, & miserè iacētibus multus erat Hieronymus, singulos inuisebat, humanissimè solabatur, cibos apponebat, & ministra-

strabat, nec illos è strato tollere, brachijs gestare, tetrumque factorem perferre grauabatur. Eratque hoc ferè quotidiana charitatis pensum, agrorum lectos sternere, corporum sordes purgare, quisquilias è pauimento verrere, abieciioraq; munera obire. Nec corporum modò sed animarum curationi maximè instabat; vt enim miserrimo cuiq; affidebat, ità illù suæ salutis admonebat, pijs colloquijs ægritudinis molestiã leuabat, in supremo vitæ discrimine christianis adhortationibus viã munire studebat, quò egrotâtis animus paratior venièti Dño occurreret: maximè sollicitus, nè què sacra confessione in expiatum aduentantis mortis horror inuaderet: ijsque in extremo iam agone laborantibus ità assiduus erat, vt sorbitiuuculas, & pharmaca sua manu præberet, cõminutum cibum in os infereret, apud eosdè nocturnas duceret excubias, quo singulis momentis ingruentibus periculis præsentì celeritate subueniret. Quæ omnia quàm eximio agrorum bono & totius Venetę Ciuitatis admiratione ab Hieronymo præstarentur, testes illi ipsi grauissimi viri valetudinarij Curatores, qui tam multa, & tam honorifica cum laude de Hieronymi virtute (sed haud quaquam verò maiora) vbiq; prædicabant, vt Hieronimum vehementer tæderet puderetque: illud insuper addentes nihil interim aduersum Reipub. extimescendũ, quamdiũ huius Dei serui precibus niteretur. Sed ad externos etiã multum de sua charitate deriuabat. Conueniebatur quotidie à multis consi-

lij & institutionis causa, virique graues de rebus animæ cum eo acturi accedebant, & tanquam à Spiritu Domini monita salutis postulabant, quibus adeò piè prudenterque (Domino Hieronymi mentem gubernante) satisfaciebat; vt, quæ de illius virtute, cælestiq; spiritu omnium fama nunciabat, res ipsa comprobaret; cumq; incensis suo exemplo ad pietatem multorum animis, quotidie magis celebrarentur valetudinarij ædes; perhumanus & facilis omnibus aderat Hieronymus. Quæ in re, illud admirandum videtur esse maxime, quòd, cum orborum cura, quos magnum in numerum auxerat, infirmorù ministeria & externorum frequens accessus hominem adeò distinerent, omnibusque illè operam suam locaret assidue; ita tamen vniuersa hæc pietatis studia temperabat, vt externorum congressus & institutio nihil de domestica administratione detraheret; hæcque vicissim in domesticos, externosq; sedulitas nihil de ægrorum cura decerperet; rursus verò ægrorù studium nec externorum, aut domesticorum saluti fraudi esset. Igitur omnes ex congressu & sermone serendæ pietatis occasiones intentamente captans, nullo loco, aut tempore, quodcumq; etiam aliud agens, proximorù saluti procurandæ deerat. Si quos ad bonam euangelicæ virtutis frugem propensos, & paulò aptiores comperisset, hos salutaribus monitis, & institutionibus ad altiora pietatis studia prouehere conabatur, quos verò hærentes in vitiorum ceno deprehendisset, & precibus ad Deum fuis, & acrioribus

ribus adhibitis exhortationibus, modò iræ cęlestis intentatis minis, modò beatioris æui promissis lætioribus ingestis ab ea fœditate abducere studebat; nec rarò illorum pectora, hinc spe, hinc metu ità versabat; vt sacrę confessionis promissionem, & purioris vitę propositum haud ægrè extorqueret. Vix oratione consequi possem, quàm multos eo tempore ad meliora promouerit exemplo & verbo; ex quibus coniunctissimè præ cæteris cum eo agebat tunc temporis & quidem è nobilioribus is, qui, proprio nomine silentio obuoluto, primus Hieronymi vitam vix altero ab eius obitu anno literis consignauit; huic vni Hieronymus domestica omnia, huic puerorum opificia, huic ingenia sincerè aperiebat; quatuor ex toto numero, quã octauum necdum excederent annum, indicabat, quibus summam pietatis laudem in oratione tribueret; mecum (aiebat) isti orationi vacant, Deo frequentissimè simplicem innocentium puerorum fidem felici votorum successu comprobante; ità ille, si quid precibus impetraret, secundum rei euentum è christianã humilitate ab se abiudicãs, puerorum pietati simplicitatiquè adiudicabat: eidem qui lectione, qui scripture proficerent, qui opificio valerēt, qui obedientia, qui silentio excellerent, ex ordine ostendebat: nec ipsum, in quo cubaret, lectũ hunc vnum celabat, ad eò angustum & asperum vt non tam cubantis lectum, quàm occumbentis sepulchrum crederes: addita insuper ad huiusmodi vitę institutum suscipiendum tam ar-

denti cohortatione, vt interdum non tam verba è dicentis ore ad promouendum animum prodire, quàm celestis ardoris flamma è calentis pectore, ad audientem diuino amore incendendum, erumpere nobili illi viro videretur, lachrymis etiã interim Hieronymo manantibus, quas celestis vitæ desiderium exprimeret. Quare sua illa scriptione semet accusat, grauiterque hoc loco reprehendit amicus ille, quòd tam ardèntibus cohortationibus minus profecerit, neq; celesti illo dicentis ardore, veluti planè ferrens, fatis fuerit ad pietatem emollitus.

Ad continentis Ciuitates eadem charitate iuuandas se confert.

Cap. VI.

1531

APATIS 50.

QUO VERO feliciori euentu ex animi sententia & voluntate arridebant omnia, eò contentius ad maiora inflammabatur cupiditè Hieronymus: inter quæ subit eius animus aliquando ea rogatio, multum è diuina gloria, animorumque salute fore, si, maritima oronali-
 ta, eodem labore, ac diligentia mediterranea etiam Oppida excoleret: Itaque in eam sententiam ingressus, cum institutum opus Venetijs ita confirmatum, suisque viribus nixum cerne-
 ret; vt, se absente, casum & ruinam non timeret, sæpius diuino numine precibus consulto, & re diu, multumq; piorum hominum consilio deliberata, celeriter ad nouum opus se compa-
 rat.

rat. Ut vero Hieronymi diſceſſum certiffimè in-
ſtare vulgatum eſt, nihil intentatum ab amicis,
quò hominem à ſuſcepto conſilio deturbarent;
Verùm ille nullis hominum vel precibus vel la-
crymis ab ea ſententia, quam diuinitus ſibi im-
miſſam intelligebat, dimoueri potuit. Orbo-
rum igitur educationi relictis, quorum prudent-
tiam ſimul, & pietatem egregiam in eo munere
uſu ipſo cognouerat, cæteriſque rebus omnibus
rite compoſitis, & in nobiliũ amicorum tutela
relictis, multorum cum lacrymis & dolore, qui
celari non potuit; ad Lecificinam (extremus
hic verſus continentẽ Adriatici ſinus limes eſt)
nauis aduectus, tũ baculo viatorio innixus, nul-
loque viaticò, præter ſuam illam in Deum con-
fidentiam, & ardentem charitatem inſtructus,
Parauium & Veronam verſus iter intendit. Hac
vna in re eo in itinere maximè felix, quòd, cum
omnia ſua ad vnã Deigloriam referre, reli-
quos verò mortales de illis celare maximopere
ſtuderet, nè quid humanæ laudis ſenſus de di-
uina mercede decerperet, hac prima peregrina-
tione ſuſcepta, maximè obtinuit, quòd erat in
optatis; vt ſcilicet ex animi ſententiã lateret. Cum
enim indubitatum mihi ſit non otioſè ſibi eos
effluere dies Hieronymum eſſe paſſum, quin
conſueta charitatis munia, pœnitentiæ pauper-
tatiſque labores, exequeretur, vero ſimile eſt dum
ſub vili amictu inglorius inter pauperũ greges
ſeſe abdit, & cum iſdem ſtipem medicat oſtia-
tim, ſæpè illos de chriſtianiæ legis capitibus, de
ſpirituali ſalutẽ, de vitiorum fuga, de agẽda pœ-
niten-

nitentia commouisse, & ad pietatem extimulasse arrepta vndique occasio salutaria monita ingerendi. Illud verò prorsus indubitatum ac certum ex publica fide tabularum, & Pontificij Diplomati testimonio, Xenodochium orphanorum Veronæ Hieronymi studio atq; opera fuisse excitatum; sed hoc ipso nè, an alio tempore, cum vetera monumenta non distinguant, mihi in obscuro est; sunt tamen non pauca, quæ in præsens tempus animum magis inclinent, rei totius seriem, operisq; molitionem haud nobis diuinare licet, quare ad certiora stilum vertamus.

Brixia Orphanorum domus constituitur.

Cap. VII.

IN hoc ipsum tempus Brixiensem primâ eius professionem ex agro Veronensi, orborumq; Domicilij institutionem reijciendam mihi omnino persuasum: quò primùm Dominus Hieronymum aduocauit, vbi parem eius animo, ac virtuti benemerendi materiam præparauerat; communis enim calamitatis haud experta nobilis Ciuitas, famæ, & morbo peracerbè vexata, ingenti derelictorum pauperum turba laborabat. Quare latè omnia miseris obsideri cum cerneret Hieronymus, ingens eius animo cura iniecta, nec misericordia solum mota, sed industria excitata, ad ferendum in extremo casu destituta soboli solatium, quam sua posse opera erigi & iuuari non desperabat. Itaq; angustis

& obſcuris ædibus ad portam, cui à S. Ioanne nomen eſt, vtcumque paratis ad miſeros orphanosque colligendos dilabitur, breniq; non exiguus eorum inuentus eſt numerus, quos omni cura deſtitutos ſenſim in triuijs miſerè conſiciebat egeſtas; quibus ille paratas in ædes adductis, quotidiana pabula emendicabat, collectamque miſericordiam, & ipſe egenus, inter egenos, diuidebat; nec deerat miſeris Ciuitatis tempeſtiua benignitas, quam nõ tam pauperum egeſtas, quàm ardens Hieronymi in pauperes charitas, & ſumma in ſe ipſum vitæ aſperitas exprimebat; pauperibus enim neceſſaria ſubſidia tota vrbe conquirenti ſub noctè diurnis miſericordiæ officijs deſſo humus, vel aſſeres lectum, fruſtula emendicati panis pabulum præbebant; nihil illo ad ſuum victum admittente, quod oſtiarim non obſecraſſet, & è diuitiis etiam pro cuiuſq; inopia congeſtis ſubſidijs ſuperfuillet. Qui chriſtianæ pietatis ardor permultos dies ſpectatus, ad abundè cum Chriſti miſeris comunicandam benignitatem, vniuerſam Ciuitatem vehementer accendit; quare opportuna Ciuium charitate opificũ adiumenta ſunt quaſita, à quibus artificium aliquod domi cum didiciſſent, in promptu haberent, vnde ſibi aliquando victum, ſuiſque compararent. Sed cum ad celebriora Ciuitatis templa ſuo more, ſupplicatione indicta, ſacro pendentis è patibulo Chriſti vexillo præeunte, aliquandò proceſſiſſent pauperes, ſacrarum precum carmina concinentes: ingentem admiratiõnem ac volupta-

Riptatem omnibus attulit rei nouitas, & iustitata pietatis species, multorumq; animos religionis ardor incessit; exinde mirifice coepit opus tota Ciuitate celebrari, vehementerque approbari. E secunda igitur omnium admirumuratione, cum rei bene gerendae spem maxime affulgere cerneret Hieronymus, orborum causae non indormies, de ea apud primores Ciuitatis diligenter egit; nec irrito conatu: pia siquidem, & ardenti hominis facundia Ciuitate vehementer domicilium Orphanorum expetente, breui obuia Ciuium liberalitate, ea aris pretarij summa est expressa, quae ad cotubernij primordia & incrementa satis esset, donec angustum antea, rude & obscurum domicilium suis breui partibus expoliturum & auctum extiterit. Hieronymo semper ante Ciuium oculos orborum angustias proponente, acresq; stimulos ad prope-randum opus admouente; factum pio loco à misericordia nomen. Non modo autem per id tempus pia Hieronymi sedulitas, sed multo magis singularis de illius probitate opinio, quae apud Brixienses diu floruit, mirifice ad opus augendum, multos etiam post annos valuit; nam Zacharias Pezanus pius, & honestus Ciuis Misericordiae locum ex asse heredem sibi instituire decreuerat: sed cum plerique priscae paupertatis retinentissimi minus commodum assererent huiusmodi loca certis redditibus ditescere, alioque cuperent hereditatem transferri; Zacharias ita morem gerendum pauperum amatoribus censuit, nihil tamen ut pauperum com-
 modis

modis detraheretur: quare maiori Xenodochio Brixienſi ſua bona ea conditione legauit, vt orbis infirmis inſtrueret, paramentiſ; Eccleſiam inſtrueret, domicilium in ampliorem formam ædificaret; quæ omnia executioni mandari per Xenodochij Curatores Sanctus Carolus Apoſtolici Viſitatoris munere Prouinciam Venetam luſtrans omninò iuſſit: vndè extitit noua, quæ modò cernitur ædificatio. Sed ad Hieronymum redeamus, qui, dùm Brixia totus pauperum commodis inſudat, intelligit certa fama multorum ſermonibus vulgata nihilo meliori loco res pauperum Bergomi eſſe, quin acerbiori clade conſternatos extremum implorare piorum ſubſidium. Non tulere diù Hieronymi viſcera tantam miſerorum calamitatem; ſed, cùm Brixia locus Orphanorũ adeò iam in tuto videretur eſſe, vt alios per commodè adminiſtrari poſſet, habito è ſedula pietate aliquorum delectu, pio operi homines ſpectatæ fidei, charitatiſq; chriſtianæ præfecit; tùm non ſinè magno Brixienſium mœrore Bergomum accurrit.

In Agro Bergomensi fruges metit: duo pia loca in Ciuitate excitat.

Cap. VIII.

IN Agro, ipſaque Ciuitate Bergomensi mirum eſt, quàm multa & præclara è diuina re, animorumque ſalute geſſerit Hieronymus; vt felici planè Bergomenſium forte in eas partes, ad

ad vniuersas christianæ charitatis vires explicandas, à Domino destinatus videatur. Primum enim ditionem ingressus, domicilia penè omnia præterita fame, & lue habitatore exhausta, offendit; tanta inter cæteros rusticorum edita strage, vt, cum essent iam albæ ad messem fruges, nulli tamen, qui messem facerent, superessent operarij, & falce, ac messore diù frustra expectatis, iam iam fata deperirent. Sed tantam frugū iacturam nō tollit Hieronymi charitas, qua factus omnia omnibus, aliquot adhibet, quos ægrè colligere potuit, rusticos homines, messorias falces vndiquè conquirat, & communis calamitatis famis propulsandæ causa, non minus utili, quàm difficili & periculoso conatu messes adoritur; & licet flagrantissima æstate, ardentissimoque cælo, infesto caniculæ signo agros propè adurente; feruerent omnia caloribus, haud tamen vir pius vel laborum insolentia, vel mordentis syderis æstuosa vi furente factus est ad audendum segnior; vt enim magnis omnia caloribus arderent, vnus tamen Hieronymus ardentiori cōflagrabat charitate. Qui, bus verò horis dabatur messoribus ab opere cessatio, tum ad vires quiete subleuandas, tum ad corpus cibo reficiendum; ille ad statas preces fundendas sese referebat; tum aqua, & pane corpore nonnihil refecto, intermissum opus cū alijs repetebat, paucorumque dierum labore seruauit, quod operarū penuria deperisset. Sed non magis per id tempus in demetendis frugibus, quàm in messorum animis iuuādis, & Christianæ

ſtiana doctrinae rudimentis informandis verfabatur eius industria & labor. Cum enim illi veteri & recepta cōſuetudine, quamquā prana, in ipſo opere ad fallendum tempus, & laborem leuandum, ineptas, vanaſq; cantilenas, & plerumque turpes inducerent, Hieronymus, prudenter ea leuitare canrus reiecta, ad ſacra concinenda tanta facilitate traduxit, vt, cum Dominicum carmen, vel Angelicam Salutationem, fidei Symbolum, vel alia alta voce præcineret, præeuntem illi ſequerentur, quamq; precatōnis partem ipſe præfatus eſſet, eandem ceteri redderent; vt immenſa camporum ſpatia longè latèque pſallentium vocibus iucundiſſimè perſonarēt, nouo & ſalutari Hieronymi inſtituto. His in agro peractis Bergomum tādē peruenit, vbi parē iterum ſuæ indiſtriæ campum nactus, egregios ſubiit denuò labores, ſed non pœnitendos etiam fructus legit. In pauperes primum, & orbos coniectis de more oculis, quos extrema vexabat inopia, ac penè conficebat, de illorum leuandā egeſtate cogitare cepit nec multò poſt extra urbem paratis, quoad potuit, ædibus in ſuburbio S. Leonardi ad Dauriæ Mariæ Magdalenzæ, collectis Orphanis certa ſedes eſt attributa, & paupertati proſpectum: cumque ſeſtis diebus cum ijs per urbem egrederetur, concinentibus pueris litaniarum verſus, aliæque ſacras precatōnes, conuolabant omnes ad inuſitatum ſpectaculum admiratione deſixi; reliqua circa orbos curam, quia eadē ſerò cum ſuperioribus, ideo ſilentio ſatieta-

110 *De Vita Hieronymi Aemilianensis*

ti occurritur. Sed præter pueros, orbarum etiam puellarum maxime vicem indoluit, quarum inopia non modo vitam torqueret, sed etiam pudorem proderet; quare earum etiam solitudi- ni, & egestati Hieronymi charitate & labore cer- tum constitutum domicilium, annonæ in dies pauperum elemosynis attributa, & viuendi lege præscripta. Mira habuere locus usque ad hanc usque diem incrementa; & quidem Orphanorum contubernium, emptis commodiori loco amplioribus ædibus, alio est translatum. Puel- larum verò domo laxioribus spatiis aucta, non exiguus illarum numerus vel ad honestas nu- ptias, vel ad sacra Cœnobìa afferuatur.

Instructo Domicilio, impudicarum mulierum saluti consulit.

Cap. IX.

Magnum aliud præterea, & luculentum opus tota Italia celebre est aggressus, ut earum mulierum spiritali saluti, quas inhoneste Vene- ris labe fœdatas videbat, medicinam faceret; idque eo studiosius, quò latius manare; & plus æquo Bergomi earum turbam excrecere, magno cum animarum detrimento, cernebat. Re igitur semel tentata, non prius desistit, quam bonam earum partem ab impuro amore, ad christiane vitæ rationem traduxerit. Quis in re magnam illi gratiam, tamquam eximij operis primo in Italia Parenti & auctori, ab omnibus deberi censeo. Qui enim mulieres huiusmodi, e for- dido

dido, & infami corporis quæſtu, ad religioſam vitam traducere, vnoque in loco monialium in morè claudere curarit, in Italia, antè Hieronymum, nullum, quod meminerim, legi: Pariſijs certè à Ioanne Tiſſerrano Ordinis Minorum, Religioſo, hoc factum proditur apud Bardum in Chronicis anno M. C C C C V I C. Alexandri Sexti anno Secundo, vbi primus hic traditur, qui proſtituti pudoris mulieres ab illa vitæ ſceditate ad pudicitia curam, atque morum ſanctimoniam reuocarit. Bergomi autem Hieronymus hoc præſtitit anno M D XXXII. Clementis VII. anno nono, ætatis verò ſuae LI. Aggreſſus igitur eſt vir Dei opus plenum ſancti laboris & difficultatis; ſed par omninò extitit induſtria fructus. Primum ergo cum honeſtis aliquot matronis egit, vt apud eas, ſi quæ inciderent animarum lucra, in tuto ſtatim locaret, tum ardenti Dei amore, & magno ſalutis animarum zelo incenſus, impudicitiam in ſuis Caſtris adortus, ipſi lupanari diuini Verbi faces intulit, domiq; huiusmodi mulieres cõueniens, eas graui cohortatione, & chriſtianæ pietatis ardore inflammare (vt ipſe ardebat) ad meliorem frugem traducere conatus eſt: quia in re, adeò diſerta fuit indocti hominis ſimplex oratio, & feruens ſermo, vt plures euulgatæ famoſæque ſceminæ, quæ ardenti & pia Hieronymi oratione, quæ diuina virtute emollitæ, pudore & lacrymis perfuſæ, è ſuis probris, & impuritatibus emerſerint; quas ad honeſtas & nobiles ſceminas adductas, iubebat in primis, biduò

1494

1532

ætatis 51.

tri-

triduouè incontinentiæ motibus repressis, diuinis rebus vacare, attentas pijs exhortationibus aures præbere; intimo animi sensu, quæ de æternis inferorum cruciatibus, quæ de diuino iudicio, de peccati fœditate, & beatorum gloria dicebantur, diligentissime perpendere; quibus rebus fiebat, vt, vel æternæ damnationis metu percussa, vel cœlesti præmio illata, antequam vitam grauius detestarentur, nonamque amplecterentur ardentius: Cum verò cæterarum conuersionem in dies magis vrgeret Hieronymus, repugnantes admocum, & aduersas experiebatur permultas, quæ cum ludibrio hominem excipientes salutaria monita, risum, iocumque taceret, & surda omnino aure, viri Dei adhortationibus obstarent: quas tamen miris animarum ductor non deserebat, sed ijs artibus circumueniebat, vt victrici diuinæ gratiæ tandem cederent. Dominos conductitiarum edium, in quibus morabatur, sæpius adibat, monebatque, non permittendum turpem quæstum, non ferendum execrandum temporium in suis adibus, tanta cum numinis iniuria, exerceri; nec prius desistebat donec, expulso scelere, illi fratres meretricia, tartareaque frequentia expiasent: tunc verò diligentissime, ne alibi perditissimæ mulieres reciperentur, curabat; ita vt sæpè nobilissima scorta omnirecto exclusa conueniret, iisque grauissime obiurgatis, illud profremo obijceret; quò tandem vanissima capita obdufata in scelere voluntas adduxisset, vt omnium adibus eicta in tricinijs sub dio tatum non

non cubitarent: ardenti cohortatione urgebat, ut infamis vitæ conſilia abijcerent, ſanctioremq; induerent mentem; quam ſi modò conſtanter amplecti vellent, ſe & honeſtam habitationem & reliqua ad victum, neceſſaria curaturum: illæ ſimul conſcientia, ſimul neceſſitate extimulante, tanto oblato & animæ & vitæ commodo, manus dabant: domumque adductæ, haud ſegniter imperata exequabantur. Cùm igitur ab ſcedo illo, & exitiali quæſtu ad pudicitiam plures animum reuocarent, earumque numerus in dies increbreſceret; Hieronymus ſecundo rei euentu animo erectus, ut vberem illam animarum ſegestem tandem in horrea Domini inferret, de certo loco erigendo, quod antea animo conſtitutum habebat, agere cœpit; vbi & iam ab errore reuocata, & quæcunq; in poſterum ab illa ſœditate ad pudicitia curam, & morum pietatem rediſſent, ſimul alerentur, & certis legibus ac inſtitutis ad omnem pietatem informarentur. Res erat omninò perneceſſaria: tum, ut honeſtæ familiae eo tandem onere leuantur; tum, ut iſſis vix dum conuerſis mulieribus, nè ad eorſdem iterum impuritatis ſcopulos offenderent, diligentiffimè prouideretur; in quo omnis deſudabat Hieronymi induſtria. Arduum enim, & perdifficilè animaduertebat vir prudens huiusmodi mulieres, quæ pudorem ſuum iam publicaffent, palamque euulgaffent omnibus corpora, ita in officio continere, ut praua cõſuetudine naturæ vim obtinente, ad ingenium non redirent. Quare piorum hominum libera-

114 *De Vita Hieronymi Aemiliani*
litate, Hieronymiq. labore & industria, paucorum dierum spatio steterunt ædes satis amplæ, supellectili nec tenui, nec incommoda instructæ & ornatæ; in quibus simul omnes incluse ab hominum cōgressu & aspectu, eorum præsertim, quibuscum illis impura consuetudo fuisset, arcerentur: Sacramentorum in primis frequentia inducta, quorum vsu integram in posterum ab omni fœditatis labe mentem facilius conseruarent. Quæcunque verò in quotidianos sumptus necessaria erant, hinc inde diligentissime collectis tota Ciuitate piorū eleemosynis, abundè suppeditabat Hieronymus; nè cuius rei penuria nondum vitæ incommodis assuetæ à suscepto purioris vitæ proposito abducerentur, & quæ deessent, iterum ætatis flore fœdè conquirerent. Leges primum, viuendique Regulæ non admodum seueræ vulgatæ sunt, quarum vsu in sanctitate & iustitia proficerent; tùm paulatim mollesque per gradus seuerioribus præceptis coercitæ, & ad vitæ asperitatem, pœnitentiæq; rigorem informatæ. Amputati subito multarum crines, suscepta aspera ieiunia, corporū acerbæ verberationes, aliaq; id genus dura, satis aperta ex animo spreti sæculi indicia fuere. Quo circa ad eò toti Ciuitati probatam est opus, vt nõ exigua earū multitudo nullo certo vectigali abundè aleretur. Prompta siquidè ad id erat liberalitas Ciuiū, & piorū vtrò oblata benignitas: in præcipuis autè, quorum gratia & liberalitate pij loci nitebantur initia, Bergomensis Antistes Lipomanus, & Dñicus Tassus numerabatur.

Rudès

Rudes homines in agro Bergomenſi chriſtiana Fidei myſterijs imbuunt.

Cap. X.

Bergomi rebus ita conſtitutis, non amplius intra mœnia ſe continuit, ſed vicina egreſſus in Oppida ad ruſticos & rudes homines chriſtiane legis, cum explorato ſalutis discrimine, penitus ignaros, ſuo labore erudiendos animus adiecit. Dolebat verò vehementer ſe literarum præſidio deſtitutum impenſus non poſſe omnium ſaluti ſuccurrere; ſed, quando nec ætas nec otium ad literas inuitabat, ſtatuit alienæ ſalutis amator, exemplo vitæ & rerum ſalutarium ſimplici explicatione tradendiſque chriſtiane vitæ præceptis proximorum ſaluti, quoad poſſet, conſulere. Quare Bergomenſis Antiftitis ſacra benedictione communitus, bonaque cum venia dimiſſus, nihil enim ille maiorum minorumve rerum, Epifcopo inconſulto, eius in Diœceſi facere conſuevit, è pueris iam antè ab ſe collectis aliquot in ſummis totius chriſtiane doctrinæ capitibus magis verſatos, delegit qui ſe & ad alios erudiendos, vicis & Oppida obeuntem comitarentur; eoque puſillo grege ſtipatus, hoc ferme ordine rem aggreditur. Vicum aliquem ingreſſi Eccleſiam adeunt, ibique ſuſa oratione, & tutelari Dño eius loci cõſalutato, felicem operi progreſſum deprecantur; tum, tintinabulo in huc uſum allato per vicum circumſtrepente, aduocatur concio, collectoque audi-

tore, & ad salutarem christianæ doctrinæ institutionem inuitato, ad rudem & infimā plebem, tenellamque ætatem instruendam descendebat; opus egregiè adiuuantibus pueris, inter quos, partito onere, breui complures sacræ fidei mysterijs imbuebantur; neque verò inter puerorum opera languebat Hieronymi studium, aut remittebantur curæ: sed maiores ille conuenire, grauioris ætatis homines instruere, in quibus non exigua inerat laborū materies; summā enim reperiēbat symboli fidei, præceptorumq; Dei ignorantem, multos ætate iam graues, Dominicæ precatationis, Salutationis Angelicæ formulam minimè tenentes, ac ne quidem sanctissimæ Crucis signum manu sibi ritè imprimentes, quos ille Decalogi Ecclesiæque præceptis, & alijs Christianæ fidei rudimentis ad salutem necessarijs satis eruditos, ad ea omnia seruanda longa cohortatione inuitabat; idque publico in foro, in trinijs, aut agris; vbicunque tandem aut collegisset, aut collectam inuenisset multitudinem, ibi dicebat; aperto patentique celo tonabat. Erat autem illi dicendi initium per familiare ab illis Prophetæ verbis; *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra*: appposito sanè exordio ad obdurata hominū corda primo loco perstringenda; satis gnarus, nihil æquè diuinos afflatus, excitantisque gratiæ supernos impulsus retardare, vel repellere prorsus, ac extinguere, quàm humanæ voluntatis diuinæ semper obluētantis, duritiem & obfirmatam in suo sensu, hoc est, in scelere pertinaciā: in concio-

ne

Psal. 94.

ne obiectis, quâ superum præmijs, quâ inferorum supplicijs, multis de vitiorum turpitudine allatis, suos auditores ad christianæ legis obseruantiam impellebat. Quo in genere adeò eloquens Hieronymi pietas, & facunda charitas erat, vt plurimos à scelere reuocatos ad optimam frugem traduceret, qui Sacerdotum pedibus aduoluti, multorum annorum onera, sacra confessione deponebant: & sanè quos non mouisset ille, quem spiritus Dei planè mouebat & vrgebat? Simplici ille quidem, & inelaborata oratione ad multitudinem agebat; sed adeò plena pietatis, diuinorumque sensuum, tanto ardore animi atque oculorum, tanta cœlestis spiritus efficacia & ostensione; vt, ad auditorum animos ea spiritus dulcedine resperfa, & ardore incensa mirificè se profundens oratio, eos ad cordis compunctionem, & vitæ emendationem facilè promoueret. Itaque plures ille humili simplici que dicendi genere Christo peperit, quàm eruditæ & disertæ multorum conciones. Quoniam verò intelligebat se literarum, vt diximus, prorsus expertem, multò minùs posse aut dicendo, aut docendo aliorum facti prodesse, idcirco, quæ sibi hac in parte deesse intelligebat, pietatis exemplis, & vitæ documento compensare decreuit. Quare, cum circumiectos Pagos & villas assidua chatechesi obiret, communi tantum misericordia ostiatim emendicata uisitabat, & inter pueros, quos ad chatechesim adhibebat, meliøre stipe diuisa, si quid erat asperipanis & mucidi, sibi reseruabat. Vesperis vicis,

ac Pagis obeundis, rudibusque informandis defessus, orationi ad multam noctem de more se tradebat, eandemque, nondum illufcescente die, repetebat. Inter quotidiana etiam illa charitatis officia, & docendi labores suum institutum retinuit, ut certa commentandi precandique spatia non omitteret, ex quibus ad proximorum salutem procurandam alacrior & robustior redibat: nec tenuis certe, aut pœnitendus extitit tantorum laborum fructus; nam è lethali rerum salutarium ignoratione innumeri penè liberati: sacramentorum & pœnitentiæ creber usus multis persuasus: alij è veteri multorum annorum cœno, Hieronymo monitore, sacra confessione emersere; complures, eodem adhortante, depositis odijs, in mutuos amôres, & complexus cum inimicis concessere: præceptum etiam illa temerè iurandi, alienaque rapiendæ licentia (rusticorum consueta vitia) Hieronymi voce multum castigata & repressa; sed agros etiam eadem charitate complexus est, nam si qui erant in Oppidis, humanissimè inuisebat, eosque & precibus ad Deum, & salutari aliqua cohortatione leuare studebat: ijs in laboribus diebus permultis magno animorum quæstu absumptis, Bergomum redit.

Noua Sociorum ad Hieronymum facta accessio.

Cap. XI.

Anteuerterat hominis reditum prouolans laborum fama, vniuersamque compleuerat Ciuitatem; vt omnium sermonibus passim celebraretur tam ardens de omnibus benemerendi studium, tamq; excellens in infimos quosque, & effusa charitas, cuius illustri exemplo, non exigua ad eum nouæ sobolis lucra rediere; nam multi se laborum focios, constanti consilio, ad illum aggregarunt, inter quos præcipui referuntur Alexander Besuzius, & Augustinus Barilus Ciues nobilitate & fortunis clari, sed opulento etiam Sacerdotio vterque clarior & ditior; qui Hieronymi exemplo permoti, Sacerdotij reditibus sponte exuti, amploq; patrimonio pauperum vsibus attributo, strenuo in vinea Dñi Operario novos colonos sese addixerunt, & cuius incitabatur exemplis, eius etiam vitæ genus cupidissime expetiuerunt. Ab Hieronymo peramanter excepti in partem laboris & meriti; omnes suas curas, & cogitationes ad proximorum salutem, pauperumque curam in posterum contulere diligentissimam; illoque ductore, tantum diuina iuuante gratia, in charitatis schola profecerunt, vt ad vltimam vsque senectutem, omnium virtutum laude florentissimi in Congregatione vitam egerint non leui tandem san-

citatis opinione Cœlo, vt piè credimus, trans-
 cripti. Eadem ratione admissi etiam in eum-
 dem numerum alij pij probique viri, quibus ea-
 dem à Deo donata mens erat; Administri etiam
 plures, seu auxiliares socij ad domesticos labo-
 res destinati per id tempus Hieronymo nomina
 dedere, quorum pietatis feruor in Deum, & in
 pauperes ardor charitatis tota Ciuitate maxi-
 mè enitebat: horum certa summa iniri, singu-
 lorumque nomina distinctè reddi haud potuerunt;
 permixta confusaque omnia nobis vetustate
 tradente. Cæterum piorum fratrum nomina
 mihi haud dubium, esse Deo in æterna felicitate
 nota. Hieronymo autem non admodùm fuit
 eo tempore sermone vel exhortationibus labo-
 randum ad socios sibi conciliandos; cum oc-
 cursantis in omnium oculos christianæ pietatis
 fulgor, virtutumque lumen in singulis eius dictis
 ac factis emicans ardentius hominum corda &
 mentes, quàm disertissima oratio, inflammaret,
 & animos vehementius cieret ac raperet, quàm
 eloquentissima concio.

Profectio Hieronymi Nouocomum,

Ciuitati, & pauperibus ad-
modum frugifera.

Cap. XII.

EXTRA etiam Venetæ ditionis fines suz-
 pietatis studia per id tempus laxauit, siqui-
 dem Nouocomum vique ab eo excursum, oppi-
 dum

dum in Cisalpina Gallia, & antiquitate, & nobilitium ingeniorum gloria perillustre quò direxit iter Hieronymus consueto puerorum comitatu, sanctoque Crucis vexillo præeunte; & Primum Comitem tum Nouocomi commorantem primum adit, hominem antea illi, opinor: non ignotum; à quo mutuis benevolentia signis humanissimè exceptus, diu semoto loco assidentes simul egere; intermisso postea colloquio, iussit Primus nouis hospitibus mensam sterni, apponique cibaria. Ea dum curant domestici, Hieronymus cum suis supplex in genua, prouolutus, consuetae orationi aliquandiu vacat; qua absoluta, & benedictione ab eodem, appositis cibis impertita, communem benignitatem ipse inter pauperes diuidit; enixèque rogatus à Primo, vt honestiori, & lautiori domesticæ mensæ accumberet, collaudata hospitis humanitate, actisque gratijs, communi mensa, ciboque cum pauperibus vti voluit, quibus idem promus, & pocillator aderat. A mensa Deo gratias acturi in preces iterum se dant, quibus ritè persolutis, cum aliquandiu cum Primo, & Francisco eius fratre pijs colloquutionibus substitisset, hospites humaniter rogauit, vt bona eorum cum venia sibi liceret, puerorum supplicatione indicta, Ciuitatem obire. Circumduxit de more Hieronymus pium agmen sacras preces concinens; habuit inusitatum Ciuibus spectaculum solitos admirationis, & pietatis motus; breuique non frustra suscepta peregrinatio, aut supplicatio apparuit; plurima
fiqui-

liquidem in communem animarum salutem ab illo gesta, vt pauperum præsertim inopiæ solitudinique consuleret; quorum ibi etiam vagam multitudinem, & errabundam conspicatus, ad illos colligendos, domiciliumque instituendum, animum adiecit. Vesperi communicato cum Primo consilio, aduocatisque eiusdem Primi opera è ciuibus, qui pietate, & nobilitate cæteris præstarent, duobus tribusue in noui operis partem, celeriter ad pij instituti exordia maturanda, manus est admota; diuinoque numine piè & religiosè cœptis feliciter annuente, duo breui derelictorum loca, consueta Hieronymi industria & labore, sunt excitata: alterum in Ciuitate sub sancti Leonardi nomine; in Suburbijs, alterum ad Sanctum Gotardum; adnidente in primis, & vtrumque opus egregiè adiuuante Bernardo Odescalco è primaria Ciuitatis nobilitate viro, & Thomæ Odescalchi olim Mediolanensis Senatoris Patre, qui christiana liberalitate, inter cæteros, Hieronymi cœpta firmavit & auxit; nequè vnquam postea desiderata est Ciuium benignitas ad locorum perennitatem. Singula referre ad domesticam disciplinam spectantia, superioribus præsertim non dissimilia, supernacaneum puto: solita enim fuere Hieronymi in pauperes, & reliquos Ciues charitatis studia, eadem vitæ asperitas, pœnitentiæ rigor, orationum, commentationumque assiduitas, pauperum domicilia iisdem cum superioribus munita legibus, viuendique disciplina. **Quandiu verò apud Primum hæsit Hieronymus cubi-**

cubiculo ad pernoctandū sola palea strato cum pueris est vsus : nequē vllis Primi precibus, quin super paleas , & ipse cum pauperibus cubaret , adduci potuit. Non exigua interim ad alios Cives de more deriuata animæ subsidia , tūm opportunis cohortationibus, tūm tempestiuīs colloquijs . Quamquā solidā illa Christianæ virtutis species tanta cum animi dimissione omnium oculorum fide sepius explorata, maximos ad pietatem motus , etiam Hieronymo tacente , in omnium animis excitabat , plurimosque eius instituti studio incensos illi adiungebat : quorū deindē labore , & opera , post Hieronymi discessus , ex præscripta disciplinæ forma , fuere pia loca sanctissimē administrata .

*Primi Comitū Hieronymi socij
res gesta , & obitus .*

Cap. XIII.

INter multos , quos sibi adiunxit socios Hieronymus , meritō primum locum is obtinet , cui Primo etiam nomen fuit , à quo Hieronymū Nouocomi hospitio receptum diximus . Is ex nobili & perantiqua Comitum familia fuit, quæ à tribus Desiderij Longobardorum Regis ex sorore nepotibus Amphortio , Fusio , & Cato originem duxit ; quique toto eo tractu , qui inter Nouocomum & Leucum Lupiæ ad suprema usque Latij diuortia excurrit , à Rege liberali donatione accepto , honoris etiam gratia , sunt ab ipso

ipso Rege Comites appellati; inde factum est; ut horum etiam posteri sint Comites dicti, ab iisque maioribus propagata Comitum familia, quæ non modò in illis locis, sed etiam Mediolani còplures habuit nobilitate & doctrina illustres viros, inter quos Primus hic noster Aloysij filius eminet, qui Hieronymo agrum Nouocomensem oberranti, tandem hæsit, magno certè scènore impensæ charitatis hospitij. Erat verò Primus non modò latinis, græcisque, verum etiam hæbraicis & chaldaicis literis pereruditus, & tam humanæ quàm diuinæ sapientiæ doctrinis illustris, æquè autem in studijs bonarum artium, ac in rebus agendis optinè versatus, & quod caput est, ita innocenter vixerat, ut doctrinæ experientiæque ornamenta emendatissimi antea vitæ mores abundè cumulatent. Primus enim ità lubricos adolescentiæ annos in vorticoso illo & præcipiti ætatis flexu egerat; ut, cù christianæ disciplinæ institutione egregiè cohærent morum probitas ac innocentia. Sed, Hieronymi vitæ genus attentè postea contemplatus, sapiusque cum eo de rerum cœlestium amore, & humanarum contemptu collocutus, ità illius exemplo, & suavi consuetudine alloquio permotus est; ut se omninò Hieronymo adiungere, penitusque tradere decreuerit; idque tanta animi submissione, & verborum ardore præstitit, ut se nunquam ab illius sententia, & voluntate nè latum quidem vnguem recessurum profiteretur; & quidquid ille de se in posterum decerneret aut iuberet, id vnum non modò iu-

stunt

stium & æquum ducturum, sed etiam omninò gratum, & iucundum sibi futurum assereret; Magna cum animi voluptate excepit Hieronymus tam promptam, & alacrem in Dei obsequio hominis voluntatem, & in eandem charitatis palestra nouum admisit athletam; cuius adeò magni & ardentes extitere in nouo vitæ genere profectus, vt, cum antea philosophiæ, sacræque theologiæ eruditus magister haberetur Primus, tum, vbi in Hieronymi schola cœpit discipulus fieri, se nouo theologiæ genere apud imperitum Hieronymum exornatum, veròque christi-
anæ philosophiæ lumine collustratum ingenue, palamque gloriaretur, eoque nobiliori doctrina imbutum fuisse, quo præstantius est bene agere, quàm eruditè & subtiliter differere: Nox & tenebræ aiebat, cæcæque errorum ambages superiora omnia; vera tum mihi christi-
anæ philosophiæ lux oborta in humili Hieronymi schola, vbi non ingenium exacui, sed voluntatem, expoliri, & ad Dei amorem incendi, egregio sui ipsius rerumque humanarum contemptu, in dies experior. Huic vni postea satis iam euangelicæ paupertatis, & rerum cœlestium præceptis ex-
culto, nouorum locorum curam demandauit Hieronymus, reliquisque sodalibus in administratione præfecit; & operam suam præstitit Primus quam diligentèr, vniceque Hieronymo carus semper extitit, qui singularem in eo doctrinam tanta cum morum probitate, & sui ipsius despicientia vehementer admirabatur, sæpiusque commendabat; quòd rara admodum acci-
dat,

dat, vt ipse aiebat, scientiæ, & humilitatis coniunctio; illud verò frequentissimè experiamus: Scientia inflat. Is, quoad Hieronymus vixit, in pauperum cura tum Nouocomi; tum Mediolani, postremò etiam Somaschæ homini adiumento maximè fuit, & multis annis ipsi Hieronymo superstes, nunquam pium opus semel susceptum intermisit. Cæterum, cum Patres, anno altero supra trigesimum à Hieronymi obitu, de Religione instituenda cogitarent, impetratoque iam Pontificio Diplomate à Sanctissimo Pontifice Pio V. vt Apostolica facultate solemnia Religionis vota nuncupare liberè possent, Primus vnus è sodalitiis & solus abstinuit grauem ætatem causatus, ac virium imbecillitatem, quòd scilicet non parum animo socium, & religionis oneribus idoneum corpus esset fortitus; ~~vel eà causa fortasse, quòd homini licet tantis virtutum, & doctrinæ ornamentis exculto, persuasum esset sacris ordinibus nusquam initiari vt Hieronymi humilitatem in hoc etiam æmularetur nolletq; ad hoc Religionis imperio cogi.~~ Quamquam nè hac quidem via licuit Sacerdotio abstinere; cum enim ad grauem vsquè ætatem in ea perstitisset sententia, tandem è veteri & obfirmata voluntate hominem depulit Nicolaj Ormaneti auctoritas, cui vni plurimum in sui moderazione deferebat Primus ob egregiam illius probitatem, insitamque animi prudentiam, & rerum omnium cognitionem. Allegauerat autem Mediolanum Ormanetum Sanctus Carolus, propterea quòd Mediolanensis

Eccle-

Eccleſiæ Pontificatu inauguratus, cum Roma abeſſe per Summum Pontificem minimè poſſet, eximiam verò & numeris omnibus abſolutam, animorum curationem, & Eccleſiæ adminiſtrationem animo meditaretur, eam interea per idoneos viros vndique collectos, quoad liceret, ſibi præſtandam ſtatuerat. Quare Ormanetum virtutù fama perilluſtrem Verona Romam accitum, & Vicaria authoritate ornatum, Mediolanenſi Eccleſiæ adminiſtrandæ præfecit, ibique à nauo & diligenti viro prima ſemina iacta tantæ meſſis in agro Mediolanenſi, à S. Carolo poſtea excultæ atque collectæ. Primo igitur familiariter admodum cùm vteretur Ormanetus, eique ſacros ordines ardentiffimè ſæpius ſuaderet; tandem aliquandò rectè monenti ceſſit Primus eiſque probato conſilio, plurium dierum oratione & pœnitentia, ſacroque in primis confeſſionis Sacramento totius præteritæ vitæ culpis deterſis, ſacris ordinibus ritè initiatus eſt: ad primitias Sacerdotalis ordinis diuinæ Maieſtati libandas diſpoſitus, primum habuit ſacrum multa cum animi pietate & lacrymis: ex quo tempore ſuſcepti muneris dignitatem ſedulò perpendès, quo maioribus virtutum ornamentis ad tanti operis adminiſtrationem accederet, & ſeipſum hoſtiam viuam, ſanctam, & Deo placentem quotidie offerret; terrenis rebus procul ab animo remotis, tota mente cœleſtia deinceps eſt conſectatus. Quare, licèt religioſi inſtituti vinculo ſolutus eſſet, vitam tamen ferè omnem apud nos egit proximorum,

&

128 De Vita Hieronymi Amiliani

& pauperum commodis, animarumque procuratori maxime intentus; Mediolani permultos annos in pauperum sancti Martini domicilio ab Hieronymo erecto commoratus, theologiam, illam, quæ in differendi subtilitate, & christiane veritatis controversijs dirimendis versatur, pluribus in Religiosis domibus est professus: in explicandis præterea de interiori foro questionibus, & conscientie causis, multis per id tempus operam suam præstitit; sacre etiam scripturæ interpretem apud alios Religiosos Ordines magna cum laude egit; ad Gynæcea sacrarum Virginum crebra diuini Verbi ardensque, declamatio, & mirificè salutaris ab eo habita. Ab Episcopo Nouocomenfi ad nonos quosdam, Magistros e Valle Tellina missus, cum illis, cum plurimistatis catholica fidei descriptoribus admodum, ut ait, fuit, quos congressu & disputatione ab insanis opinionibus remotos, & voluntaria abiuratione heresi valere iussa: cum Catholica Ecclesia redirent in gratiam, ad Quæstorum tribunal adduxit. Magno præterea, & celeberrimo Tridentino Concilio interfuit, ubi eruditionem suam Patribus illis pluries egregiè probauit. Gregorio Decimoquarto Summo Pontifici charissimus fuit, cui etiam latinis literis datis summam Pontificis dignitatem est gratulatus: paupertatis studiosus beneficia ecclesiastica, quantumlibet pingua, nunquam admisit. Huius etiam opera, & studio aliquot Marci Antonij Maioragij politioris doctrinæ, & disertissimi oratoris monumenta prædierunt

in

in lucem; quorum, quæ plurimâ moriens impri-
menda reliquerat, ad Primum illius Confobri-
num cura delata eſſet; ex quibus lucubrationes
in partitiones oratorias Ciceronis, maxime cõ-
mendantur, quæ à Primo, Petro Galeſino in-
ſcriptæ, primum in lucem prodire. Nulla ipſe
literarum monumenta vir alioqui doctiſſimus
reliquit, vt non ab re celebre illud dictum ei
accommodauerit Albanus. Scribere renuit;
quia, quod ſcribendum erat, quotidiana ope-
rationis pagina monſtrauit. Vixit Primus ſu-
prà quintum, & nonageſimum annum adeò ve-
geta, tenacique doctrinarum omnium memo-
ria, vt quibuſcunque de rebus interrogatus eru-
diſſimè reſponderet, Doctorumque placita,
& animi ſenſa adeò promptè & fideliter redde-
ret ac ſi nuper de libro, quæ recitabat, hauſiſſet.
Obijt anno præteriti ſæculi nonageſimotertio.
Huic gratiæ habendæ quàm maximæ, quod mul-
ta, quæ de Hieronymo ſcribimus, ab eo deri-
uarint, quem vnum haud potuerunt latere Hier-
onymi opera, cuius ad obitum vſquè indiui-
uus vitæ comes extitit.

*Leonis Carpani vnius è primis Hierony-
mi ſocijs Vita, & obitus.*

Cap. XIV.

AD egregios etiam Hieronymi conatus pro-
mouendos Leonem Carpanum virum &
splendore generis illuſtrem, & fortunarum co-

130. *De Vita Hieronymi Aemiliani*

Pia opulentum ac prædiuitem Dominus excitauit, ad quem à Primo directus est Hieronymus vnà cum pauperibus, dum Meronij forte degeret Leo Plebis Incinij Pago quod olim Licinij Oppidum dicebatur non in frequenti, nec ignobili (sed à Longobardis postea dirutum in varios Pagos, seu vicos deductum est.) Is Hieronymi studio alienæ salutis procurandæ, & teneræ destitutaquæ sobolis instituendæ charitate mirificè delectatus, fuit primùm horum operum laudator, & admirator, mox etiam sectator euasit: ad hunc enim orbos vigintiocto, quos secum Nouocomi habuerat, adduxit, eiusque pietati commendauit; hos perhumaniter excepit Leo, partemque sularum facultatum ad eorum, aliorumque pauperum sustentationem liberaliter despondit. Fuit complures dies Hieronymus vnà cum pauperibus apud Leonè, à quo ad infimam plebem adiuuandam, & tradendis christianæ religionis initijs suo more passim dilabebatur; Interea sagaci viro Leoni maxima per id tempus cognoscendi noui hospitis, atque introspectiendi penitus eius animi sensus est data facultas; cœpit ergo diligentius illius vitam & mores peruestigare eius dicta, ac facta, dies noctesque, etiam ex inopinato, curiosis, & oculis, & auribus obseruare; cum autem non dubia oculorum fide maiora quotidie sanctitatis experimenta in Hieronymo deprehenderet, quam fama & auribus antea accepisset, semperque notitia pariter, & admiratio cresceret tanti viri, vehementer animo est commotus

Leo;

Leo, ſequē ipſum attentius intuens, & ad eius normam explorans, varia cœpit, & magna animo voluere, puriorisque vitæ & ſanctioris exordia meditari: ad id maximè vrgebant hominem frequentes ſubindè illati ab Æmiliano in quotidiano congressu de Chriſtiana perfectione, de animæ ſalute, de rerum humanarum contemptu ſermones, in quibus illud etiam ſapius ingerere ſolebat, non ſemper tanti eſſe in magna fortunarum copia, quandò libeat, & in quos velis, eſſe liberalem, & de eo, quod in tanta abundantia ſupereſt, aliquid indigentibus impertire: difficile illud vnum eſſe & arduum, in quo ſumma rei poſita videretur, rebus omnibus carentem, ipſa penuria viuere contentum; in pauperum vſus non modò quicquid in præſentia adſit, ſed, quicquid etiam conſequentia tempora ſint allatura, deſtinare: ad hæc omnem ſtatuendi, ſentiendi, agendique libertatem alterius imperio ſubiectam habere. Illud præterea non infrequenter repetebat Hieronymus ſtultiſſimè nos mbrum correctionem, vel bonorum operum executionem iam diù animo conceptam, in dies diſferre, quandò nos lateat qua hora Dominus noſter venturus ſit, qui, licèt pœnitenti veniam ſponſonderit, vel integrum tamen diem non promiſit. Hærebant hæc aliæque ijs affinia animo Leonis, & perinde ac ſibi vni à Domino dicta accipiebantur, propterea quòd antea etiam huiusmodi cogitationes eius animo ſapius ſubreperent, & occurrarent, varièque mentem cœcis offuſam tenebris, & ſomno præ-

fam pulsarent, sed cœlestium donorum ignarus
 immissa de Cœlo semina tacito fouebat in pe-
 ctore, nec vlla pietatis cultura excolebat. Ve-
 rum aliquando simul exhortationibus, simul
 Hieronymi exemplo mollitus & excitatus, ita
 ad amorem cœlestium, & mundi contemptum,
 est incensus, vt repudiatis rebus humanis, ad la-
 boriosam Hieronymi vitam, abiectamque exer-
 citiorum disciplinam sese aggregare statuerit;
 Re secum maturè perpensa, solum Hierony-
 mum solus adit, ad eiusque vestigia prouoluit
 supplex, in eundem vitæ institutum adscribi
 postulat, sibi in animo esse caducis rebus nun-
 cium remittere, & tam fortunarum, quam li-
 bertatis facultate abse penitus abdicata, se to-
 tum vni illius arbitrio, & imperio submittere,
 & seipsum pauperem pauperum seruitio deuo-
 uere; proinde faceret, orat, tam piæ & iustæ
 postulationi satis, quam Deo gratissimam fo-
 re non dubitaret. Nihil tùm ex Hieronymi vo-
 luntate magis. Quare de tam subita mutatio-
 ne tacito gaudio in sinu gestiens, Deo bono-
 rum omniû largitori ex imo corde gratias egit,
 & Leonem peramanter amplexatus Christi pau-
 perum numero sociauit, cuius facultates in
 eorundem ferè pauperum commodum cessere.
 Tam ardenti conuersioni ex æquo respondere
 reliqui progressus: ex quo enim semel in tanti
 viri perpetuam curam & disciplinam se tradi-
 dit, vix paulum commonstrata via, vrgeri toto
 cœpit animi impetu ad instituta Magistri, &
 fructuosa eius consuetudinis beneficio in dies

confirmatus, ita cœlestis ſapientia fontibus inhiare, vt inſtar apis ſedulæ ſpiritualium eloquiorum, & exemplorum floribus inſidens, intrâ pectoris ſui aluearium ſynceræ pietatis, virtutumque mella quotidie conderet. Sacris poſteâ initiatus, multos annos tanta pietate, Sacerdotio eſt ſanctus, vt omnes virtutum exemplis ad æmulationem prouocaret, orationis præſertim, piæque commentationis ſtudio, & humili ſui abiectioe perilluſtris. Multis annis hic etiam Hieronymo ſuperſtes, Paulo Quarto vnice carus exitit, à quo primas Aulae dignitates ſibi oblatas è Chriſtiana humilitate conſtantiffimè reiecit, ſupplex Pontificem deprecatus, ne à ſuſcepto humilioris vitæ inſtituto, & ſua, aliorumque ſalutis ſtudio abſtractum, inſanis fluctibus Aulae tumentis obijceret. Morienti Pontifici adſuit Leo, precibus, & pietatis officijs ad Deum migrantem ſtrenuè adiuuans. Nec minus poſteâ Pio Quinto grata exitit Leonis probitas; is enim plurimum hominis virtute delectatus, eum religioſo Sacello, cui ſacratiora ſanctioraque pignora Sancta Sanctorum nomen fecere, præfecit: adeoque mirificum de eius virtute iudicium, ſemper Pontifex dedit, vt Leonem ægrotantem non alienum duxerit à Pontificia Maieſtate, inuiſere. Archiepiſcopatum etiam Neapolitanum vltro ſibi à Pontifice delatum, eadem, qua reliquas dignitates, conſtantia; repudiatum ferunt. In quo non vulgare fuit Pontificiæ beneuolentiæ in Leonem argumentum, &

sociorum conuocandum suaderet. Igitur, conuentu coacto, post longā diuini numinis inuocationem ad communium rerū deliberationē accedunt. Primus ad conuocatos socios orationem habet Hieronymus ē christiana pietate satis ardentem & grauem, cuius ea summa fuit; Quæ à diuina mente manarent vniuersa certis legibus vinciri, & suauī diuinæ prouidentiaē dispositione, vario ac multiplici nexu inter se ad perpetuitatem stabiliri; quo certo & inuiolabili rerum ordine perturbato, deficerent singula, ac planē deperirent: proindē institutam hanc à se, susceptamque qualemēnque pauperum curam, eorum opera & charitate multis iam locis hucusq; administratam, à summo bonorum omnium largitore haud dubiē profectā, ad eandem quoque ab supremo numine præscriptam rationem omninō conformandā, & diuinę prouidentiaē exemplo constabiliendam, in perennem consequentis ætatis propagationē: nullo autē opportuniore modo perpetuitati & prudēti rerum administrationi consultum iri, quam constanti & certa rerum ordinatione communi sancita voto, eius rei causa accersitos opportunē conuenisse: nimirum, ut ijs de rebus, quæ ad publicam rem facerent, simul in Domino deliberarent. Cæterum ē multis, per eos dies ab illis in deliberationem vocatis, id vnum ad nos distinctē peruenit, potissimum in eo conuētu relatu, de certa sede, & principe cōgregationis loco deligendo. Quæ de re dicta multa cum varietate sententiæ, Meronij à multis vehemēter

menter

menter probatum. Vercuragum ab alijs magis expetitur; Petro Borello eius loci vicano maxime adhaerente, qui à re familiari abundè instructus, Hieronymoque impensè addictus, sua contulerat bona in pauperum obsequium, patriumque vicum ea principis loci dignitate ornare, suosque vicanos præſenti Patrum opera in diuinis rebus adiuuari cupiebat. Somaſcha verò nonnullis erat in votis, locusque multis partibus aptior videbatur. An eo in congressu de Somaſchæſi ſede quicquam certi decretum, mihi admodum incertum: qui enim Hieronymi temporibus propinquiores, ab illis, qui cum eo fuerunt, rei narrationem planius acceperunt, aiunt, variantibus ſententijs, nè in longum protraheretur anceps rei deliberatio, eam integram ad vnum Hieronymum reiectam, qui, varijs locis perlustratis, incolarumque animis pertentatis, eam deligeret ſedem, quæ rebus gerendis commodior videretur, quando nihil adhuc certi de Somaſcha, alioque loco statutum eſſet. Cum igitur in agro Bergomensi ſedem ille ſibi querere ſtatuiſſet, vnde Nouocomum & Bergomum, vbi boni operis ſeges iam adoleuerat, & alia pij inſtituti loca ſubitis excuſſionibus, cum opus eſſet, inuiſeret & Mediolanum, quò iam animo ferebatur comode peteret, ad hoc Sancti Martini Vallis peridonea viſa: quare Caloltij primùm conſiſtere in animo illi fuit, commodo nec infrequenti vico, vbi etiam Sancti Martini Vallis Patroni ædes religioſè frequentabatur; cumque omnia Hieronymi votis reſponderent, hominis

vaius

fam pulsarent, sed cœlestium donorum ignarus
 immissa de Cœlo semina tacito fouebat in pe-
 ctore, nec vlla pietatis cultura excolebat. Ve-
 rum aliquando simul exhortationibus, simul
 Hieronymi exemplo mollitus & excitatus, ita
 ad amorem cœlestium, & mundi contemptum,
 est incensus, vt repudiatis rebus humanis, ad la-
 boriosam Hieronymi vitam, abiectamque exer-
 citiorum disciplinam sese aggregare statuerit;
 Re secum maturè perpensa, solum Hierony-
 mum solus adit, ad eiusque vestigia prouolutus
 supplex, in eundem vitæ institutum adscribi
 postulat, sibi in animo esse caducis rebus nun-
 cium remittere, & tam fortunarum, quam li-
 bertatis facultate abse penitus abdicata, se to-
 tum vni illius arbitrio, & imperio submittere,
 & seipsum pauperem pauperum seruitio deuo-
 uere; proinde faceret, orat, tam piæ & iustæ
 postulationi satis, quam Deo gratissimam fo-
 re non dubitaret. Nihil tùm ex Hieronymi vo-
 luntate magis. Quare de tam subita mutatio-
 ne tacito gaudio in sinu gestiens, Deo bono-
 rum omniû largitori ex imo corde gratias egit,
 & Leonem peramanter amplexatus Christi pau-
 perum numero sociauit, cuius facultates in-
 eorundem ferè pauperum commodum cessere.
 Tam ardenti conuersioni ex æquo respondere,
 reliqui progressus: ex quo enim semel in tanti
 viri perpetuam curam & disciplinam se tradi-
 dit, vix paulum commonstrata via, vrgere toto
 cœpit animi impetu ad instituta Magiltri, &
 fructuosa eius consuetudinis beneficio in dies

confirmatus, ita cœlestis sapientiæ fontibus
inhiare, vt instar apis sedula spiritualium elo-
quiorum, & exemplorum floribus insidens,
intrâ pectoris sui aluearium synceræ pietatis,
virtutumque mella quotidie conderet. Sacris
postea initiatus, multos annos tanta pietate
Sacerdotio est functus, vt omnes virtutum exem-
plis ad æmulationem prouocaret, orationis
præsertim, piæque commentationis studio, &
humili sui abiectioe perillustris. Multis annis
hic etiam Hieronymo superstes, Paulo Quar-
to vnice carus extitit, à quo primas Aulæ di-
gnitates sibi oblatas è Christiana humilitate
constantissime reiecit, supplex Pontificem de-
precatus, ne à suscepto humilioris vitæ insti-
tuto, & suæ, aliorumque salutis studio abstra-
ctum, insanis fluctibus Aulæ tumentis obje-
ret. Morienti Pontifici adfuit Leo, precibus,
& pietatis officijs ad Deum migrantem strenuè
adiuans. Nec minus postea Pio Quinto gra-
ta extitit Leonis probitas; is enim plurimum
hominis virtute delectatus, eum religioso Sa-
cello, cui sacratiora sanctioraque pignora
Sancta Sanctorum nomen fecere, præfecit:
adeoque mirificum de eius virtute iudicium,
semper Pontifex dedit, vt Leonem ægrotantem
non alienum duxerit à Pontificia Maiestate,
inuisere. Archiepiscopatum etiam Neapoli-
tanum vltro sibi à Pontifice delatum, eadem,
qua reliquas dignitates, constantia; repudia-
tum ferunt. In quo non vulgare fuit Pontifi-
ciæ beneuolentiæ in Leonem argumentum, &

DE VITA
HIERONYMI
AMILLIANI

Congregationis Somaſchae
fundatoris.

LIBER TERTIUS.

De Principe Congregationis Loco Me-
ronij in communis Conuen-
ſu deliberatum.

Cap. I.

Non menses protracta apud Leo-
nem Hieronymi commoratio,
de communi re consultationi
locum fecit, deque ea delibera-
tum est, tum cu ijs, quos penes
se habebat, tum etiam accerſi-
tis, adesseque iussis, qui familijs alijs regendis
praerant; vel quia certum anni tempus ad pu-
blica negotia solemni cum aliorum congressu
transigenda constitutum vrgeret; vel quod pia
Leonis liberalitas reliquos inuitaret, ceterumque

sociorum conuocandum suaderet. Igitur, conuentu coacto, post longā diuini numinis inuocationem ad communium rerum deliberationē accedunt. Primus ad conuocatos socios orationem habet Hieronymus ē christiana pietate satis ardentem & grauem, cuius ea summa fuit; Quā à diuina mente manarent vniuersa certis legibus vinciri, & suauī diuinā prouidentia dispositione, vario ac multiplici nexu inter se ad perpetuitatem stabiliri; quo certo & inuiolabili rerum ordine perturbato, deficerent singula, ac plane deperirent: proinde institutam hanc à se, susceptamque qualemēnque pauperum curam, eorum opera & charitate, multis iam locis hucusq; administratam, à summo bonorum omniū largitore haud dubiè profectā, ad eandem quoque ab supremo numine præscriptam rationem omninò conformandā, & diuinę prouidentia exemplo constabiliendam, in perennem consequentis ætatis propagationē: nullo autē opportuniore modo perpetuitati & prudenti rerum administrationi consultum iri, quā constanti & certa rerum ordinatione communi sancita voto, eius rei causa accersitos opportunè conuenisse: nimirum, ut ijs de rebus, quæ ad publicam rem facerent, simul in Domino deliberarent. Cæterum ē multis, per eos dies ab illis in deliberationem vocatis, id vnum ad nos distincte peruenit, potissimum in eo conuentu relatū, de certa sede, & principe cōgregationis loco deligendo. Quæ de re dicta multa cum

o deli.

o deli. *o deli. eorum sententia. Meroniam à multis vehemē-*

menter

menter probatum. Vercuragum ab alijs magis expetitur; Petro Borello eius loci vicano maxime adhaerente, qui à re familiari abundè instructus, Hieronymoque impensè addictus, sua contulerat bona in pauperum obsequium, patriumque vicum ea principis loci dignitate ornare, suosque vicanos praesenti Patrum opera in diuinis rebus adiuuari cupiebat. Somascha verò nonnullis erat in votis, locusque multis partibus aptior videbatur. An eo in congressu de Somaschensi sede quicquam certi decretum, mihi admodum incertum: qui enim Hieronymi temporibus propinquiores, ab illis, qui cum eo fuerunt, rei narrationem planius acceperunt, variantibus sententijs, nè in longum protraheretur anceps rei deliberatio, eam integram ad vnum Hieronymum reiectam, qui, varijs locis perlustratis, incolarumque animis pertentatis, eam deligeret sedem, quæ rebus gerendis commodior videretur, quando nihil adhuc certi de Somascha, alioque loco statutum esset. Cum igitur in agro Bergomensis sedem ille sibi quaerere statuisset, vnde Nouocomum & Bergomum, vbi boni operis seges iam adoleuerat, & alia pij instituti loca subitis excursionibus, cum opus esset, inuiseret & Mediolanum, quò iam animo ferebatur comode peteret, ad hoc Sancti Martini Vallis peridonea visa; quare Caloltij primùm consistere in animo illi fuit, commodo nec infrequenti vico, vbi etiam Sancti Martini Vallis Patroni aedes religiosè frequentabatur; cumque omnia Hieronymi votis responderent, hominis

138 De Vita Hieronymi Aemilianii

vnius temeritas rem totam discussit atque di-
 ficcit. Ioannes Antonius Mazolenus is fuit, ho-
 mo lingua promptus, animo audax, opibus etiã
 fatis valens, pietate non item; hic cum primas
 suos inter vicanos sibi vsurparët, vnus Hierony-
 mo aduersari, eoque vico illum cum focijs pel-
 lere est aggressus; multa iniuriosa in hominem
 euomuit, multos commouit, ne ibi errorem
 mendicissimum, impostorem & rãbulam (citã
 ille Dei seruũ de salute animã ad circumfusant
 multitudinem magna cum pietate & fructu di-
 centem, appellabat) sedem figere paterentur.
 Hieronymus autem etsi multorum benignitate
 imitatus, facile Caloltij consistere potuisset;
 aliquorum tamen etiã alienatis animis ne quid
 dissensionis vel rixarum sua causa inter incolas
 Caloltianos oriretur, pacis & charitatis ama-
 tor, aliò diuertit, Bergomenſique ditione exces-
 sit, & Addua transmissa Garlati non digne ab
 Olginato, aliquandũ hæsit; sed não quidem
 loco res ex animi sententia processit: quare ite-
 rum à multis inuitatus, remensã Addua, ad Val-
 lem S. Martini reuertitur, in ea tandem sedes
 sibi quaesiturus iam inimicis ostrepitu, omninò
 deconuerant, quæ Mazolenus in Hieronymum
 coniecerat maledicta, cuius vbiq; nota probi-
 tas Caloltij in primis auidè expectabatur; sed ille
 ad postremos Vallis vicos Somaschiam; & Ver-
 curagum digressus, tandem non sine certo nu-
 minis afflatu Somascham cãteris omnibus locis
 prætulit, eamque primam suã Congregationis
 sedem & principem delegit. Cui verò adeò hu-

mili

mili Vico, nobiles poſthabuerit Ciuitates, haud mihi exploratum, niſi id fortè in eximiam hominis humilitatem referamus, qui lucem hominum, Ciuitatiſque ſplendorem auerſatus ſolitudinem quæreret & latrebas. Tanti certè Hieronymi ſententia hac in re perpetuò valuit, vt non modò, qui proximè Hieronymum ſunt ſecuti huic loco veluti omnium parenti primas detulerint, ſed multos etiam poſt annos exortæ Religioni, Somaſchenſi nomen indiderint, humidiſque Vici nomen, vix anguſtis antea ſinibus notum, multis iam orbis partibus illuſtrauerint.

Pagi Somaſchenſis deſcriptio,

aeris temperies.

Cap. II.

Quando nihil frequentius poſt hac occurret Somaſchenſis Domus côm memoratiõne, & prima Congregationis, atque adeò Religionis ſede; non erit à præſenti ſcriptione alienum, neque lectori iniucundum loci, non omninò noti naturam, ſitumque ad maiorem hiftoriz rerumque geſtarum claritatem, non longa digreſſione, à ſilentiõ vindicare. Agri Bergomenſis, quæ ad meridiem vergit, & interiecto Adna flumine, Brigantio monti opponitur, non ignobilis & peramœna Vallis S. Martini Bergamo ſex ferè milliaribus diſſita viſitur, duplo ferè in longitudinem, quàm in latitudinem

ſpa-

spatiosior, nam longitudine ultra septem mil-
liaria protenditur, vbi verò latissima est, tertiam
non excedit; Vallis tota non admodum late
in planities expatiatur, sed in colles clemur-
ter assurgens, vicis fermè duodecim distinguitur,
ipsæque non infrequenter nec incommodè
habitantur. Vicorum princeps est, cui Capri-
no nomen; edito in loco situs. Regio satis fer-
tilis, sed vini cum primis optima feracior: se-
cundùm vinum oleo, pecore, cæterisque fructi-
bus abundat, frumento non item, quo vix, ac
nè vix quidem incolæ alit, nisi aliunde impor-
tato; sed castaneæ, quarum in primis est Vallis
diuis, tritici vicem apud eos præstant; aquæ
non magnâ penuria, præter enim pluuiâles col-
lectas, fontibus etiam hinc inde passim erum-
pentibus, & aquarum diuortijs solo frequenter
interciso, satis irrigua conspicitur, præterea
Addua flumine perpetuo tractu alluitur; vnde
nec pisce caret. Gens indigena corpore robu-
sto, & viribus valens, celo videtur admodum sa-
lubri & peramano. Quæ Mediolanensi ditioni
Lencum Lupis versus contemina est; duo po-
stremi Vallis vici Somascha, & Vercuragum
ocurrunt; Somascha Vallidernæ mons immi-
net, iugo adeò excelso, ut ipsos animi volatus
fatigare possit; hic Somascham leni ac demis-
so collis iugo insidentem excipit; pede in imo
ad ipsam Adduæ planitiem Vercuragum So-
mascha è regione respondens sustinet, adis
duobus vicis clauditur Vallis; vix enim ab illis
digressa ad aliquot passus excurrit; *Originem
ferè*

ferè è regione vltra Adduam proſpiciſcit Somaſchæ; ideoque Medioloano ad eam accèſſus facilis, & apertus; Addua enim publico nauigio traieſta, ſpatioſa ſe ſe offert planities à montium, radicibus ad fluminis ripas excurrens; at ſolum non nihil aſperum, omni plantarum genere craſum; virgultiſque omnibus prorfus detoſum, & frequenti glareâ, grandioribusque ſaxis reſperſum; impeditum etiã Adduæ ripis, quæ pari libra cum aqua ſunt: quòd ſi magnæ pluuiæ ſiant, lubrico & lacunoſo cœno inæqualem & difficilem tranſitum præbet: Galaueſia præfertim interdum exundante, quæ in ſummis exorta montibus, & media inter illorum cacumina per abruptas cautes lapſa, longo varioque flexu, vorticofis gurgitibus per confragoſas valles agitur, donec in apertam hanc fluminis planitiem euadat, vbi nullas ferè, quibus contineatur, ripas habet, ſed paulum deſoſſo ſolo, nec fatiſ lato alueo, per glareas in Adduam ſe exonerat. Extremam huius planitiei partem, Galaueſia interſecat, eamque à montibus diuidit, qua tranſmiſſa, collis non magna accliuitate promiſſus naſcitur, paſſibus quingentis minus, quâ breuior eſt via, nullibi apertus, ſed, vndequaque multa ſuccreſcente arborum ſylua, & agrorum cultu ſylueſtris; itã vt non facilè introrſum inſpici poſſit. Vt autem ſe ſe iugum implicat, partim via ſe oſtendit, partim latet; itã verè leni tractu attollitur collis, vt ſubindè in agrorum planities expatietur, & frumenti, vini, aliarumque frugum feraciſſimus exiſtat, vire-

ſcen-

fcentiumque segetum & arborum varietate per-
 ramanus . Ipsum cliui verticem Somaſcha inſi-
 det humilis omninò Vallis Vicus , vbi ducenta
 ad ſummum capita recensentur : aeris verò ſa-
 lubritate , cœlique clementia maximè inſignis ;
 vix enim fide digna , quæ de illius cœli temperie
 feruntur , videri poſſent , niſi longa incolarum
 ætas , vegetaque ſemper in longa ætate ſenectus ,
 eadem confirmarent , qui immature admodum
 eripi putantur , ſi ſexagenarij ſupremum diem
 clauserint , cum in ea ætate maximè agriculturæ
 labores perferre , & caloris frigoriſque vim , ac
 ceteras temporum iniurias negligere ſoleant ;
 viridique ſenectæ ad centeſimum uſque annum
 vtantur : quam adeo amicam cœli naturam , cum
 in alia multa , tum in ipſam loci regionem , tum
 in ventos referendam arbitror . Et quidem col-
 lium habitationem ſaluberrimam non ſemel
 affirmavit Ariſtoteles , ibique degentes duplo
 ferè diutiùs cæteris viuere multis in locis expe-
 rimenta comprobant , quòd ſcilicet non pigro,
 immoto , ac torpente cœlo , ſed ventorum ſtabris
 purgato , ac ferè ſemper irrequieto vtantur : nul-
 lius enim loci aer impurius , quàm eius , qui agi-
 tationis expers eſt , propterea quòd halitibus
 vaporibusque è terra quotidie remiſſis , pigrum
 illud cœlum craſſeſcere , ſumidis ſœculentis que
 ſpiritibus oppleri , & tanquam ſordibus inqni-
 nari , ac ſœdari ſit neceſſe ; inde ſit , vt qui ſub illo
 viuunt habitudine corporis ferè nunquam bona
 vtantur , colore omni firmæ valetudinis indice
 deſtituantur , maciemque perpetuam ex eo tra-

hant donec sensim corpore in tabescente longo morbo ad interitum ferantur. Quod, si ventorum appulsu & agitatione vapores illi & exhalationes dissipentur, aut, calore validiore flabrorum impulsione nato, concoquantur & expurgentur, tum salubritas celo, & hilaritas accedit maxima. Quarum rerum Somascha admodum diues; quippe collibus vndique enascentibus, peramœna: & crebra ventorum agitatione aerem perpurgante bonæ valetudini peropportuna: ventorum autem salubrioribus admixtis, noxijs bonæque valetudini aduersantibus caret. Et quoniam rapidis validioribusque ventis optabiliore sunt, & iucundiores lenes remissæque auræ; (propterea quod aiunt multum ad loci salubritatem facere si vehementiores venti etsi salubres, obiectu montium aut sylvarum prius refracti & vaccisi afflent, & quasi de longinquo itinere fessi aspirent.) nè hoc quidem commodum Somascheni oræ deest; quandoquidem ex ea parte, vnde ventorum vis maior existere, & rabies erumpere potest, ita oppositis montibus ijsque syluestribus est communita, ut, omni sæuitia refracta, lenissimi adspirēt, molliorque accedant: quod etiā cū voluptate fit, ubique enim densæ arbores, quatientibus ventorum flabris, luxuriantem comam ita ramos inter se collidunt, ut eo ramorum foliorumque attritu, auræ murmur perennis sibilusque gratissimus erumpat. Atque hæc situs locique natura. Ad Hieronymum igitur, institutumque nostrum ut reuertamur, exploratis, ille, uti diximus, alijs

locis

egregium de virtute Leonis testimonium, vel quod a tam sancto tamque sapienti Pontifice ad amplissimam Ecclesiam fuerit expetitus, vel quod tam insolito studio paupertatis illud egregie Leo contempserit: extrema senectute confectus obiit Leo: et virtutum laude & sanctitatis opinione florens, ut haud indignus Hieronymo Magistro discipulus censi possit. de alijs

Libri Secundi Finitis.

lo vnde carus exiit, a quo primus Anula di-
gnitates sibi opibus & Christiana familiaritate
constantissimum respectu, supplex Pontificem de-
procurans, vix inhi-
sio abis-
obice-
scibus,
am strenue
gru-
plurimum
eum religioso sa-
pienter dignetur
Sanda sanctorum
virtute indolentia
Leonem egrotantem
Fons hinc dicitur a Fontibus Miliaribus
Archiepiscopatum etiam Nepolit-
tam, sed sibi a Pontifice delatum, eadem
qua reliquis dignitates, constantia: repudia-
tam sunt. In quo non vultare sine Pontifi-

DE VITA
HIERONYMI
MILLIANI

Congregationis Somaschæ
fundatoris

LIBER TERTIUS

*De Principe Congregationis Loco Me-
ronij in communis Conuen-
tu deliberatum*

Cap. I.

Non menses protracta apud Leo-
nem Hieronymi commoratio,
de communi re consultationi
locum fecit, de que ea delibera-
tum est, tum cū ijs, quos penes
se habebat, tum etiam accersiti-
is, adesseque iussis, qui familijs alijs regendis
præerant; vel quia certum anni tempus ad pu-
blica negotia solemnium cum aliorum congressu
transigenda constitutum vrgeret; vel quod pia
Leonis liberalitas reliquos inuitaret, cœtumque

fociorum conuocandum suaderet. Igitur, conuentu coacto, post longā diuini numinis inuocationem ad communium rerum deliberationē accedunt. Primus ad conuocatos socios orationem habet Hieronymus ē christiana pietate satis ardentem & grauem, cuius ea summa fuit; Quæ à diuina mente manarent vniuersa certis legibus vinciri, & suauī diuinæ prouidentiaē dispositionē, vario ac multiplici nexu inter se ad perpetuitatem stabiliri; quo certo & inuiolabili rerum ordine perturbato, deficerent singula, ac planē deperirent: proinde institutam hanc à se, susceptamque qualemēnque pauperum curam, eorum opera & charitate multis iam locis hucusq; administratam, à summo bonorum omnium largitore haud dubiè profectā, ad eandem quoque ab supremo numine præscriptam rationem omninò conformandā, & diuinę prouidentiaē exemplo constabiliendam, in perennem consequentis ætatis propagationē: nullo autē opportuniori modo perpetuitati & prudēti rerum administrationi consultum iri, quam constanti & certa rerum ordinatione communi sancita voto, eius rei causa accersitos opportunè conuenisse: nimirum, ut ijs de rebus, quæ ad publicam rem facerent, simul in Domino deliberarent. Cæterum ē multis, per eos dies ab illis in deliberationem vocatis, id vnum ad nos distinctè peruenit, potissimum in eo conuētu relatū, de certa sede, & principe cōgregationis loco deligendo. Quæ de re dicta multa cum varietate sententia, Meronij à multis vehē-

menter

menter probatum. Vercuragum ab alijs magis expetitur; Petro Borello eius loci vicano maxime aditente, qui à re familiari abundè inſtructus, Hieronymoque impensè addictus, sua contulerat bona in pauperum obsequium, patriumque vicum ea principis loci dignitate ornare, suosque vicanos præſenti Patrum opera in diuinis rebus adiuuari cupiebat. Somaſcha verò nonnullis erat in votis, locusque multis partibus aptior videbatur. An eo in congressu de Somaſchēſi ſede quicquam certi decretum, mihi admodum incertum: qui enim Hieronymi temporibus propinquiores, ab illis, qui cum eo fuerūt, rei narrationem planius acceperunt, variantibus ſententijs, nè in longum protraheretur anceps rei deliberatio, eam integram ad vnum Hieronymum reiectam, qui, varijs locis perlustratis, incolarumque animis pertentatis, eam deligeret ſedem, quæ rebus gerendis commodior videretur, quando nihil adhuc certi de Somaſcha, alioque loco ſtatutum eſſet. Cum igitur in agro Bergomenſi ſedem ille ſibi quaerere ſtatuiſſet, vndè Nouocomum & Bergomum, vbi boni operis ſeges iam adoleuerat, & alia pij inſtituti loca ſubitis excursionibus, cum opus eſſet, inuiſeret & Mediolanum, quò iam animo ferebatur commodè peteret, ad hoc Sancti Martini Vallis peridonea viſa; quare Caloltij primùm conſiſtere in animo illi fuit, commodo nec infrequenti vico, vbi etiam Sancti Martini Vallis Patroni ædes religioſè frequentabatur; cumque omnia Hieronymi votis reſponderent, hominis

vnius

ynius temeritas rem totam discussio atque di-
 ficcit. Ioannes Antonius Mazolenus is fuit, ho-
 mo lingua promptus, animo audax, opibus etiã
 fatis valens, pietate non item; hic cum primas
 suos inter vicinos sibi vsurparet, vnus Hierony-
 mo aduersari, eoque vico illum cum focijs pel-
 lere est aggressus; multa iniuriosa in hominem
 euomit, multos commouit, ne ibi errorem
 mendicissimum, impostorem & rãbulam (citã
 ille Dei seruũ de salute animã ad circumfusam
 multitudinem magna cum pietate & fructu di-
 centem, appellabat) sedem figere paterentur.
 Hieronymus autem etsi multorum benignitate
 inuitatus, facile Caloltij consistere potuisset;
 aliquorum tamen etiã alienatis animis ne quid
 dissensionis vel rixarum sua causa inter incolas
 Caloltianos oriretur, pacis & charitatis ama-
 tor, aliõ diuertit, Bergomenisq; ditione exces-
 sit, & Addua transmissa Garlati non digne ab
 Olginato, aliquandũ habuit; sed ne eo quidem
 loco res ex animi sententia processit, quare ite-
 rum à multis inuitatus, remissa Addua, ad Val-
 lem S. Martini reuertitur, in eã tandem sedes
 sibi quaesiturus iam inimico strepitu, omninõ
 detonerant, quã Mazolenus in Hieronymum
 coniecerat maledicta, cuius vbiq; tenota probis-
 tas Caloltij in primis auidẽ expectabatur; sed ille
 ad postremos Vallis vicos Somaschiam; & Vera-
 curagum digressus, tandem non sine certo nu-
 minis afflatu Somascham ceteris omnibus locis
 prætulit, eamque primam suã Congregationis
 sedem & principem delegit. Cui vero adeo hu-

mili Vico, nobiles posthabuerit Ciuitates, haud mihi exploratum, nisi id fortè in eximiam hominis humilitatem referamus, qui lucem hominum, Ciuitatisque splendorem auersatus solitudinem quæreret & latrebas, Tanti certè Hieronymi sententia hac in re perpetuò valuit, vt non modò, qui proxime Hieronymum sunt secuti huic loco veluti omnium parenti primas detulerint, sed multos etiam post annos, exortæ Religioni, Somaschensi nomen indiderint, humilisque Vici nomen, vix angustis antea finibus notum, multis iam orbis partibus illustrauerint.

Pagi Somaschensis descriptio,

deris temperies.

Cap. II.

Quando nihil frequentius post hac occurret Somaschensis Domus cõmemoracione, & prima Congregacionis, atque adeò Religionis sedes, non erit in presenti descriptio alienum, neque lectori iniucundum loci, non omninè notum naturam, situmque ad maiorem historiarumque geographiarum claritatem, non longa digressione in silentio vindicare. Agri Bergomensis, qui ad meridionem vergit, & interiecto Adna flumine Brigantio monti opponitur, non ignobilis & peramœna Vallis S. Martini Bergomæ fere fere nullis agris diffusa videtur, duplo fere in longitudinem, quàm in latitudinem

spa-

spatiosior, nam longitudine ultra septem miliaria protenditur, ubi verò latissima est, tertiam non excedit; Vallis tota non admodum late in planities expatiatur, sed in colles clementer assurgens, vicis fermè duodecim distinguitur, iisque non infrequenter nec incommodè habitatur. Vicorum princeps est, cui Capri-
no nomen; edito in loco situs. Regio satis fertilis, sed vini cum primis optimi feracior: secundùm vinum oleo, pecore; ceterisque fructibus abundat, frumento non item, quo vix, ac ne vix quidem incolas alit, nisi aliunde importato; sed castaneæ, quarum in primis est Vallis diuis, tritici vicem apud eos præstant; aquæ non magnâ penuria, præter enim pluviales collectas, fontibus etiam hinc inde passim erumpentibus, & aquarum diuortijs solo frequenter interciso, satis irrigua conspicitur, præterea Addua flumine perpetuo tractu alluitur; unde nec pisce caret. Gens indigena corpore robusto, & viribus valens, celo vitur admodum salubri & peramano. Quæ Mediolanensi ditioni Leucam Lupis versus contemina est; duo postremi Vallis vici Somascha, & Vercuragum occurrunt, Somascha Vallideræ mons imminet, iugo adeò excelso, ut ipsos animum volatus fatigare possit; hic Somascham leni ac demisso collis iugo insidentem excipit; pede in imo ad ipsam Adduæ planitiem Vercuragum Somascha c. regione respondens sustinet, diis duobus vicis clauditur Vallis; vix enim ab illis digressa ad aliquot passus excurrit. Olginaque
ferè

ferè è regione vltra Adduam prospicit Somaschæ; ideoque Mediolano ad eam accessus facilis, & apertus; Addua enim publico nauigio traiecta, spatiosa se se offert planities à montium radicibus ad fluminis ripas excurrens; at solum non nihil asperum, omni plantarum genere crassum; virgultisque omnibus prorsus detonsum, & frequenti glareâ, grandioribusque saxis respersum; impeditum etiam Adduæ ripis, quæ pari libra cum aqua sunt: quòd si magnæ pluuiæ fiant, lubrico & lacunoso cœno inæqualem & difficilem transitum præbet: Galauesia præfertim interdum exundante, quæ in summis exorta montibus, & media inter illorum cacumina per abruptas cautes lapsa, longo varioque flexu, vorticosis gurgitibus per confragosas vâlles agitur, donec in apertam hanc fluminis planitiem euadat, vbi nullas ferè, quibus contineatur, ripas habet, sed paulum defosso solo, nec satis lato alueo, per glareas in Adduam se exonerat. Extremam huius planitici partem, Galauesia interfecat, eamque à montibus diuidit, qua transmissa, collis non magna accliuitate promissus nascitur, passibus quingentis minus, quâ breuior est via, nullibi apertus, sed, vnde quaque multa succrescente arborum sylua, & agrorum cultu syluestris; ita vt non facilè introrsum inspicì possit. Vt autem se se iugum implicat, partim via se ostendit, partim latet; ita verè leni tractu attollitur collis, vt subindè in agrorum planities expatietur, & frumenti, vini, aliarumque frugum feracissimus existat, vire-

scen-

fcentiumque segetum & arborum varietate pe-
 ramænus . Ipsum cliui verticem Somaſcha inſi-
 det humilis omninò Vallis Vicus , vbi ducenta
 ad ſummum capita recensentur : aeris verò ſa-
 lubritate , cœlique clementia maximè inſignis ;
 vix enim fide digna, quæ de illius cœli temperie
 feruntur, videri poſſent, niſi longa incolarum
 ætas, vegetaque ſemper in longa ætate ſenectus,
 eadem confirmarent, qui immature admodum
 eripi putantur, ſi ſexagenarij ſupremum diem
 clauserint, cum in ea ætate maximè agricultura
 labores perferre, & caloris frigoriſque vim, ac
 ceteras temporum iniurias negligere ſoleant ;
 viridique ſenectæ ad centeſimum vſque annum
 vtantur: quam adeo amicam cœli naturam, cum
 in alia multa, tum in ipſam loci regionem, tum
 in ventos referendam arbitror. Et quidem col-
 lium habitationem ſaluberrimam non ſemel
 affirmavit Ariſtoteles, ibique degentes duplo
 ferè diutiùs cæteris viuere multis in locis expe-
 rimenta comprobant, quòd ſcilicet non pigro,
 immoto, ac torpente cœlo, ſed ventorum ſtabris
 purgato, ac ferè ſemper irrequieto vtantur: nul-
 lius enim loci aer impurius, quàm eius, qui agi-
 tationis expers eſt, propterea quòd halitibus
 vaporibusque è terra quotidie remiſſis, pigrum
 illud cœlum craſſeſcere, ſumidis fœculentiſque
 ſpiritibus oppleri, & tanquam ſordibus inqni-
 nari, ac fœdari ſit neceſſe; inde fit, vt qui ſub illo
 viuunt habitudine corporis ferè nunquam bona
 vtantur, colore omni firmæ valetudinis indice
 deſtituantur, maciemque perpetuam ex eo tra-

hant donec sensim corpore intabescente longo morbo ad interitum ferantur. Quod, si ventorum appulsu & agitatione vapores illi & exhalationes dissipentur, aut, calore validiore flabrorum impulsione nato, concoquantur & expurgentur, tum salubritas cœlo, & hilaritas accedit maxima. Quarum rerum Somascha admodum diues; quippe collibus vndique enascentibus, peramœna: & crebra ventorum agitatione aerem perpurgante bonæ valetudini peropportuna: ventorum autem salubrioribus admisis, noxijs bonæque valetudini aduersantibus caret. Et quoniam rapidis validioribusque ventis optabilius sunt, & iucundiores lenes remissæque auræ; (propterea quod aiunt multum ad loci salubritatem facere si vehementiores venti etsi salubres, obiectu montium aut sylvarum prius refracti & accisi afflent, & quasi de longinquo itinere fessi aspirent;) ne hoc quidem commodum Somaschensi oræ deest; quandoquidem ex ea parte, vnde ventorum vis maior existere, & rabies erumpere potest, ita oppositis montibus iisque syluestribus est communita, ut, omni sauitia refracta, lenissimi adspiciant, molli terque accedant: quod etiã cum voluptate fit, ubique enim densæ arbores, quatientibus ventorum flabris, luxuriantem comam ita ramos inter se collidunt, ut eo ramorum foliorumque attritu, auræ murmur perennis sibilusque gratissimus erumpat. Atque hæc situs locique natura. Ad Hieronymum igitur, institutumque nostrum ut reuertamur, exploratis, ille, uti diximus, alijs

locis, vicinarumque animis pertentatis, difficultatibus vndique suborientibus, nullus aptior Somaſchenſi iugo viſus eſt locus, vbi tandem poſita ſedes, & domicilium noſtræ religionis eſt conſtitutum.

*Qualis Somaſchæ domesticorum diſciplina,
& in externos charitatis officia.*

Cap. III.

A Pud Ondæos primum diuertit Hieronymus quorum ædes in area Somaſchenſi viſebantur, pauperibus recipiendis per idoneæ; poſteâ Hieronymi, & ſociorum uſibus conductæ & Andree Borelli liberalitate, qui vnus maxime pitum opus industria & pecunia vrgebat, ſupelleſtili ditatæ, ſed Hieronymi inſtitutis, & legibus longè ditiores redditæ. In his enim domeſtica diſciplina eiufmodi eſt conſtituta, qualis domum hanc cæterarum caput ac præſidem deceret, à qua veluti à fonte in cæteras vberiore deriuarentur omnium exempla virtutum, & vnde certa, ac firma, & vbique ſui ſimilia viuendi iura, tanquam à capite omnes accerſerent familiæ, purumque noſtri inſtituti & diſciplinæ ſpiritum haurirent. Paupertas eminebat in primis, cum in victu ac veſtitu, tum reliqua ſupelleſtili, quam pauperem & curtam exoptabat Hieronymus, malebatque refulam, quam rem familiarem ſibi domi eſſe. Et certè victus pertenuis erat, idemque aridus & durus ex eo genere

genere maximè, quod ruſticis uſui eſſe ſolet; ac ne vel illa cibi tenuitate quippiam de priſtino ardore deperiret, pius inducebatur ſuper menſam Anagnoſtes, qui conceptum pietatis ignem, ſacra lectione inter epulas perpetuò aleret. Aſterioribus autem cibus ut citò aſſueſcerent delicioſiores ſtomachi, natura & uſu lautioribus aſſueti faciebat patiendi ardor, & mortificationis ſtudium; quod ſupra modum inter eos feruebat; nouas ſemper faces Hieronymo ſubijciente: & maiores flammas excitante: qui mirum ſe præbebat magiſtrum in corporibus caſtigandis, & Patrum voluntatibus frangendis, reiſciendisque appetitionibus, ut nonnunquam nimiam hominis ſeueritatem accuſarent & aſperitatem; & quidem veteris Adami commotionibus interdum excitabantur, quibus poſteà (diuinæ gratiæ beneficio) ſedatis rationabilè omninò obſequium ab Hieronymo depoſci omnes fatebantur. Inſignem hanc corporum voluntatumque mortificationè comitabatur obedientiæ & humilitatis ſtudium; quarum virtutum feruentiſſimus Hieronymus ſibi non diſſimiles alios volebat. Ad hæc diurna, nocturna que preces, quotidiana etiam de rebus diuinis commentandi ſpatia nunquam intermittebantur, ſacriſque libris iucunda pabula animo aſſidua lectione quærebantur: ac, nè perpetua quiete languerent, ſubindè laboribus etiam frangebant corpora; atque hæc quidem domi. Foris verò ſedula opera nauata proximis, ac plurima animæ & corporis collata ſubſidia tum

agris, tum sanis ad conquirendam miseram & derelictam sobolem, suo more se vertit Hieronymus, vsitataque in pauperes ministeria explicanda. Cum verò plurimos non tam egestate, quam varijs morbis miserè consistari, ac propè confici cerneret, nec vallis opportunos haberet egrorum curatores, eorum ille curationem in se suscepit. Quippe non ignarus multarum rerum, quæ ad plagas & vlcera illa persananda; morbosque tollendos valerent, qui spontè interdum suborientes, aut tumore, aut suppuratione, vomiticisque certas corporis partes acerbissimo languore torquent, atque discruciant; nouo spiritus ardore, nouum etiam hoc charitatis genus in eos exercere constituit, in quorum gratiam harum sibi rerum cognitionem & vsum diligenter comparabat. Itaque plurimus vndiquè conquisitus & collectus æger est Hieronymi curatione breui sanandus; per multi accedebant de formi tumore, & vlceribus fœdi; alij quibus putrefacti sub cute humores sanguinem in saniem verterant; aliorum ex tuberculis scatentes vermes odorem teterrimum efflabant; sed Hieronymus nunquam, aut sordes cauit, aut putridam tabem exhorruit, aut foetorem est auersus; sed pietatis & officij plenus loca tumore & sanie fœda leni, mollique tactu contrectans: (nè cura aut officium faceret dolorem) calida lauabat, ebullientes cum sanie vermes expurgabat, tum, imposito medicamine, & fascijs obuolutis, data elemosyna, domum dimittebat: cumque sapiùs simili foueretur

tur officio ægri, tandem ſanitati reddebantur. Nec dubito vlcera permulta, quæ omnium medentiam artem & induſtriam facile eluſiſſent, excellenti Hieronymi apud Deum gratia magis, quàm vnguentis, purgata atque ſanata. Quantum verò ſtudij & ardoris, ad hæc munera charitatis adferret, illud vnum in hoc genere admodum inſigne teſtetur; quòd, ſi quando alicuius morbi vlcerumque fœditatem experiretur ſenſum nonnihil abhorrere, eoque aſpectu ab officio retardari, deformatum agrum illum, & fœdiſſimum ſtatim aduocabat, præ cæteris diligentius curabat, ac vt de repugnant ſenſu vindictam ſumeret, vlceribus ſabris admotis oſcula ſæpius imprimibat: idque tantà cum animi voluptate, quanta Chriſti Domini vulnera exoſculari contigiſſet. Intenſiori etiàm cura à corporis ad animæ ſalutem Hieronymi ſtudia verteabantur. Circumobibat frequens Vallis vicos, ſingulos Catechiſmi inſtitutione, & Chriſtianis præceptis erudiens, nulluſque ferè Hieronymi, & ſociorum ſermo cum externis erat, niſi de animæ ſalute, pijsque rebus, de ſupremo ſcilicet vitæ die, de reddenda ab vnoquoque ſummo Iudici ratione, de inferorum cruciatibus, & æternæ vitæ gaudijs, vtili ſanè & frugifera admodum congreſſione. Adeò verò piorum colloquiorum vſus illis erat ſolemnis, vt criminis inſtar haberetur, ſi quis cum externis agens, non commodum aliquem de pietate ſermonem inſtituſſet, hominemque ſalutari alioquo documento autum dimiſſet. Nulla tam-

dem illis studia æque cordi, quàm diuinæ quærendæ gloriæ, & humana tuendæ salutis, in qua procuranda pijs intenti curis, perpetuò deludabant; cum proximorum fructu non tenui aut penitendo; magni etenim fiebant ad Patres vndique concursus spiritualis institutionis gratia, diebus præsertim festis, quibus totis in habendis ad simplices cohortationibus, simulque tradenda pueris, ac rudè illi vulgò Christianæ fidei doctrina singuli versabantur.

Hieronymi Mediolanum profectio, in Deum fiducia, & Francisci Sfortiæ in Hieronymum liberalitas maxime insignis.

Cap. IV.

DVM hæc Somaschæ geruntur, Hieronymus maiora semper animo in pauperum gratiam moliens, nouum etiam domicilium in eorum vsum (quod iam diu, animo complexus erat) sibi tandem Mediolani excitandum statuit, maxima videlicet spiritualis lueri spe in admodum nobili, & frequentissima Ciuitate blandiente. Quo circa re familiari egregie constituta, domesticis & externis benè precatus, ac valere iussis, hoc quoque proficere nouale, est aggressus, & quando magnam Prouinciam adoriretur, magno etiam stipatus milite, triginta quinque scilicet puerorum manu discessit, quos ille sub verillo Crucis, quasi agmine instructo;

structo, disposito, & Sactorum Litanias, aliasq; preces inter itineris molestias cōcinentes, sicut circumducebat, quòd consimilium locorum disciplinam vsu iam didicisset, facilius per eos, in nouis domibus constitui, ceterosque eorum exemplo commodius erudiri. Ad pios autem Hieronymi labores magis illustrandos, diuinae providentiæ nutu factum est, ut in ipso itinere Hieronymus non leui corripereetur febris, & è pueris nonnulli cum eo pariter decumberent. Nulla verò hic erant pecuniæ subsidia, nulla humana solatia ad ægros leuandos, quippe Dei seruus præter vnã in summo numine certissimam spem nihil præsidij ad itinera afferebat, nulloquẽ alio instructus viatico prodibat, siquidem itineris auxilia erant obuia hominum misericordiæ, tectum Nosocomia suppeditabant. Itaque aliquandiu cum morbo & lassitudine in itinere luctatus locum tandem obuium habuit olim valetudinarium, sed tum vetustate dirutum, easa veriùs fuit ruinosa, quã domus, celi patens iniurijs, reuulsis foribus & ostijs, ventorum flabris atque imbribus vndique peruia. Huc se recepit cum suis æger Hieronymus, humique super stramine cubitans, quod fortè aderat, morbi molestias tolerabat, omni præterea humana ope destitutus, solam celestem expectans. Sed fidelem seruum non est frustrata summa bonitas, quando non multò post factum est, ut quidam Hieronymi studio sus illac iter haberet, qui puerorum turbam conspicatus, & quod erat, fortè conijciens, locum adijt, hominem

febrimiserat, affluantem ut offendit, amico benefi-
 cat, & enixè rogat, ut se deferri patiatur ad hos-
 pitium, quod non indigebat, quò si solus se-
 cedere, humanissimi exceptus, liberaliter quàm
 haberetur, donec, vi morbi citius, donuale-
 sceret. Sed nulla ratione admittit Hieronymus
 sibi vini oblati domicalij beneficii; namq; huma-
 nissime actis amico gratijs, eo beneficio se uti
 non posse, respondit, nisi secum Christi paupè-
 ribus etiam admittis, quibusculi vivere & mori
 si sibi statutum esset, verum, vel quòd homini
 nisi implectum videretur eam domi colligere
 puerorum turbam, vel quòd testi hospitijq; an-
 gustia tantam excluderet multitudinem, bonus
 ille vir non anquit, Mediolanum què dispellit.
 Hieronymus verò, cum ea quiete meliuscule se
 habere & diuina etiam opè aliquòd virtutum in-
 cepisse videretur, & pueris melius omnino esset
 factum, ad cepti itineris labores & incommo-
 da hilaris, animo que erectus reuertii iam medi-
 tabatur; adeò Christi amore, & Crucis siti, quòd
 quilibet a sperari mitigante si sed minime pa-
 res animo corporis vires suppetebant. Interim
 autem amicus ille Hieronymi, Franciscus Sfor-
 tia Mediolanensium Ducis negotiorum cura
 tor, quid illi in itinere accidisset, quantumque vir
 Hieronymus esset, ad Ducem abundè detulerat:
 quibus permotus religiosissimus Principes, sta-
 tim qui agrum Hieronymi Mediolanum com-
 mode adheherent, dimiserat, quorum opera in
 urbem delatus, (nec enim languente iam cor-
 pore pedes ulterius progredi valebat) ad humi-

Je Xenodochium; stipante eius latera exigua
 illa puerorum manu, deferri enixè postulauit:
 cumque dantiorem & honestiorem locum, vel
 etiam in aula, & omnia curationi opportuniore
 illi sponte offerrent, ac Ducis etiam voluntatem
 obtenderent, duncquam anñit Hieronymus, qui
 voluntate paupertatis incommoda cunctis au-
 lae delicijs ac splendoribus anteferet. Exigua
 igitur per angusta que domo receptus est, quae
 Dni Martini Sacello iuncta illis pueris colligent
 dis ac seruandis vsui erat qui fortè à paterna
 domo, vel parentibus vagi ac dispersi tota vrbē
 aberrantes, vagarentur: Iucundum maxime fuit
 Hieronymo vite hospitium, utpotè suo instituto
 valde consentaneum; cumque illum Dux impen-
 raret quibuscumque rebus opus erat liberaliter
 haberi; ille gratijs semper Ducis benignitatē
 per interuencios actis, Euangelicæ paupertatis
 memor, oblatas commoditates non admittebat.
 Quare Dux tantæ rerum humanarum despicien-
 tia, veræque paupertatis Euangelicæ periculum
 facturumobilem Aulicum ad Hieronymum
 allegat, qui sibi à Duci magnopere imperatum
 referat, ut quæcunque ad suam, suorumque vi-
 tam tuendam necessaria essent, munificè suppe-
 ditaret; ac, ut dictis fidem facta astruerent,
 crumenam illi multo auro refertam Ducis nomi-
 mine offert, vrgetque, ut velit transmissum hoc
 manus libenti animo accipere, ac proprijs suo-
 rumque necessitatibus consulere. Hieronymus
 quamquam ignoraret, quorsum Principis libe-
 ralitas tenderet, tamen à solida paupertatis vitæ

1534.
 ap. as. sue
 anno 53.

tute consilium sibi petens, actis verbis amplissimis, ut tanta Ducis magnificentia postulabat, gratijs, ei que omnia fausta feliciaque precatus, respondit, se summæ illius paupertatis legibus, quam sibi, profitendam proposuerat, omninò impediri, nè præsentis pecunie subsidio fruere-
 tur; è contra instabat Nuncius, licere pauperibus, saluis paupertatis legibus, oblata admit-
 tere, proinde nihil illum in perfecta paupertatis iura peccaturum, si Principis liberalitati morem gereret; sed nullis planè rationibus per-
 pelli potuit, ut vel obolum admisteret, testatus se non auro, sed hominù salutem, Evangelicæque paupertati studere; quin divinæ providentiæ non leuam se irrogaturum iniuriam, si tantam auri vim collectam apud se reconderet, cum illa sibi, suoque gregi victum passim & ostiatim, emendicanti in dies abundè sufficiat; quare, sibi magnopere cauendù, nè humani auxilij tam larga liberalitas aliquid de diuinæ opis & pro-
 uidentia fiducia detraheret; quocirca patere-
 tur orat, ut vel quotidianis laboribus, vel precario victu paratim collecto, se sociosque pro suo veteri instituto aleret: cumque studiosius adhuc offerret, enixèque obtruderet Aulicus Ducis nomine pecuniam, semper tamen idem aut persimile tulit responsum, collaudata scilicet Regia Principis magnificentia, sedulaque Aulici opera cõmendata. Denique ut finis sit in pecunia tam fortiter, constanterque repudiandâ, ad eò sanctæ paupertatis tenacem se præbuit Hieronymus, ut, superante liberalem Principis beneficentiam,

Aulicique industriam paupertatis proposito, maiori omnino, quam obtruderetur, constantia, reiecta pecunia fuerit. Franciscus hoc tam egregio facto mirifice delectatus, et si opinionem, de Hieronymi virtute non vulgarem induerat; certior tamen reddi per suum Oratorem voluit, qui tunc apud Venetos morabatur de hominis nobilitate, & rebus gestis; à quo cum multa, quæ armatus foris, & domi togatus Hieronymus gesserat, pari laude & admiratione digna, accepisset, ex illo cepit hominem magis, quam antea, humanissime colere, eiusque instituto vehementer fauere, cuius virtutem magna sanctitatis opinione firmatam admirabatur.

*Pij loci exordia, & Varia de Hieronymo
Mediolanensium iudicia.*

Cap. V.

EO autem Hieronymi cura primam spectabant, ut pueris tum secum adductis, tum urbe tota Mediolanensi vagis, ac dispersis certam poneret domicilium, & corporis animaque periculis suo more subductos, in tuto locaret; quod pium hominis votum ad Ducem delatum, ab eo vehementer probatum est, certumque ex suis nauum, & industrium hominem negotio profecit, qui loci institutionem maturaret, efficeretque, ne quid ad eam rem absolendam desiderari posset. Curatum est Ducis mandatum diligenter, & illæ ipsæ ædes, in quibus

bus supra Hieronymum primò confedisse docuimus, sunt in pauperum vsu destinata, Hieronymo locum maximè approbante. Cumque ædes illæ ad Xenodochij maioris iura pertinerent, Ducis nomine & auctoritate, cum Xenodochij curatoribus ritè confectis emptionis tabulis, & certa pretij parte persoluta, ita inter partes conuentum est, vt perpetuò pauperum vsui cederent ædes, interim Francisco annum censum persolvente donec integram pretij summam curaret, aliquanto etiam æris ad primam nouam domus supellectilem attributo, quod Sfortia imperante, omninò seruatum est. Sed vix altero ab ea pactioe anno, peracerbo, & perpetuò Mediolanensibus flebili funere, elato Francisco, haud potuit pacta pecunia persolui.

2535. Quare ad Philippum Secundum Mediolanensi Imperio deuotulo, placuit Catholico Regi eandem esse prioribus tabulis vim, è publicisque, ærarij Regij pecunijs, annum pensum nondum soluti pretij, persoluendum iussit, quod pium Regis edictum ad multos annos religiose seruatum est, donec Galeatij Moroni Maceratenfis Antistitis hæreditate, ita pij loci necessitatibus subuentum est, vt cum ad reliqua nomina, tum ad hoc etiam dissoluendum facultas fuerit. Sed ad Hieronymum redeo, qui optatum iam nactus domicilium, ad pauperes orbosque colligendos sedulò se conuertit, quorum tantam breui intra hospitij septa turbam coegit, vt admirationi voluptati que pariter eorum aspectus esset. Non referam hic amplius

intra

Instituendorum locorum rationem; satis ex hucusque dictis indicata. Eadem Hieronymo cura; iidem exhauriendi labores; dum domesticam disciplinam constituit, dum pietate, & officio pueros informandos curat, dum illis subsidia precario tota Vrbe conquirat. Neque etiam multis referam; quam ingenti primorum ordinum gratulatione prodeuntium festis diebus solemni cum supplicatione agmen sit exceptum, & quantis laudibus pueros pietas, & modestia commendata; facilis ex superioribus coniectura, licet hæc omnia Mediolani nescio quid amplius splendoris & publicæ acclamationis habuisse videantur. Verum, ne qua deesset in tanta operis laude humilitatis, & patientiæ materia, probataque virtus magis eniteret, cum aliorum incerta & dubia, tum vulgi iniqua de seipso iudicia expertus est Æmilianus. Siquidem dum tanti Principis nixus præsidio, seu multò magis Dei, eo in opere multos labores exudat, & multis est admirationis materia pariter & sermonis; multiplex etiam & frequens de eo, variantibus sententijs, obmurmuratio populi; in tam ampla præsertim, adeoque frequenti Ciuitate; & nondum planè illius intimæ sanctitatis fulgore apud omnes explicato. Quare inter operum initia, contemptui erat multis, qui hominem hypocrisis & ignauiæ in simulantes, palàm deceptorem, delirum, varijsque ad contemptum nominibus appellabant, & probris ac contumelijs inceslere non verebantur. Alij, ita diuino numine eorum studia

attem-

bus supra Hieronymum primò confedisse docuimus, sunt in pauperum vsum destinata, Hieronymo locum maximè approbante. Cumque ædes illæ ad Xenodochij maioris iura pertinerent, Ducis nomine & auctoritate, cum Xenodochij curatoribus ritè confectis emptionis tabulis, & certa pretij parte persoluta, ità inter partes conuentum est, vt perpetuò pauperum vsui cederent ædes, interim Francisco annum censum persolvente donec integràm pretij summam curaret, aliquanto etiam æris ad primam nouam domus supellectilem attributo, quod Sfortia imperante, omninò seruatum est. Sed vix altero ab ea pactione anno, peracerbo, & perpetuò Mediolanensibus flebili funere, elato Francisco, hand potuit pacta pecunia persolui.

2535. Quare ad Philippum Secundum Mediolanensi Imperio deuotò, placuit Catholico Regi eandem esse prioribus tabulis vim, è publicisque, ærarij Regij pecunijs, annum pensum nondum soluti pretij, persoluendum iussit, quod prius Regis edictum ad multos annos religiosè seruatum est, donec Galeatij Moroni Maceratenfis Antistitis hereditate, ità pij loci necessitatibus subuentum est, vt cum ad reliqua nomina, tum ad hoc etiam dissoluendum facultas fuerit. Sed ad Hieronymum redeo, qui optatum iam nactus domicilium, ad pauperes orbosque colligendos sedulò se conuertit, quorum tantam breui intra hospitij septa turbam, coegit, vt admirationi voluptatique pariter eorum aspectus esset. Non referam hic amplius

instituentium locorum rationem; satis ex hucusque dictis indicata. Eadem Hieronymo curæ, ijdem exhauriendi labores, dum domesticam disciplinam constituit, dum pietate, & opificio pueros informandos curat, dum illis subsidia precario tota Vrbe conquirat. Neque etiam multis referam, quàm ingenti primorum ordinum gratulatione prodeuntium festis diebus solemni cum supplicatione agmen sit exceptum, & quantis laudibus puerorum pietas, & modestia commendata; facilis ex superioribus coniectura, licet hæc omnia Mediolani nescio quid amplius splendoris & publicæ acclamationis habuisse videantur. Verum, ne qua deesset in tanta operis laude humilitatis, & patientiæ materia, probataque virtus magis eniteret, cum aliorum incerta & dubia, tum vulgi iniqua de seipso iudicia expertus est Æmilianus. Siquidem dum tanti Principis nixus præsidio, seu multo magis Dei, eo in opere multos labores exudat, & multis est admirationis materia pariter & sermonis; multiplex etiam & frequens de eo, variantibus sententijs, obmurmuratio populi; in tam ampla præsertim, adeoque frequenti Ciuitate; & nondum planè illius intimæ sanctitatis fulgore apud omnes explicato. Quare inter operum initia, contemptui erat multis, qui hominem hypocrisis & ignauiæ in simulantem, palam deceptorem, delirum, variisque ad contemptum nominibus appellabant, & probris ac contumelijs incessere non verebantur. Alij, ita diuino numine eorum studia

attem-

attemperante, melius sentientes cum aliquid supra humanum de Hieronymi virtute animo conciperent, eius sanctitatem veneraturi, in manus aut vestrum oscula certatim ruebant, vel propriam manum, qua prætereuntis vestes religiosè contigissent, osculaturi ori admonebant. Nonnullorum verò iudicia erant euentus expectatione suspensa, quando nec in præsentia novum, insolensque opus externi hominis approbare vellent, neque palàm vitio vertere aude-
rent, quod, approbante Principe & summis ordinibus, in ipsa curiæ luce gerebatur. Quare attentis animis obseruabant, quò tandem eius gesta euaderent, cuius virtutis splendorem, caligantis mentis acie nondum clarè dispicere poterant. Sed Hieronymo, vt permolesta erant, quæ in eius venerationem obsequia deferebantur, ità cum, inter mendicandum alios obuiam haberet sese dicerijs & scommatibus irridentes, vel conuicijs, & lædorijs palàm profcidentes, hos ille obturata aure præteribat, mirificè lætus, quòd pretiosiora, quàm peteret, ac magis optata dona reciperet, nobilem scilicet ludibri, & contumeliarum stipem: eratque per familiare, cum ad communem misericordiam colligendam totus squalore deformis, ac macie, crassa tunicula tectus prodiret, sibilis & conuicijs excipi, insequente à tergo velut amentem lasciuiente puerorum turba; ità scilicet summus in ore palor, attrita lacerna, humeroque pendentes manticiæ, squallens & promissa barba hominem ludibrijs & probris facillè opportu-
num

num apud insanum vulgus reddebant. Diti tulit indignum infimæ plebis contemptum Hieronymus, nunquam animo vel leuissimè commotus; adeò Christi charitas, & sui contemptus omnes exorbebat irrisiones, & probra deuorabat; donec in vulgus solida virtutis clarius explicandæ oblata occasione, quam subijciam, omnia tandem cessere in cõmendationem probitatis & virtutis; verso in admirationem contemptu, & contumelijs in laudem recidentibus. Idque huiusmodi fuit.

*Mediolanensibus morbo laborantibus
succurrit insigni Ducis testimonio
eius charitas commendatur.*

Cap. VI.

E Bellorum motibus, quibus per aliquot annos tota Mediolanensis Prouincia nutarat, quasi è funesta semente hæserant in Mediolanensium animis mortifera vitiorum omnium germina, quæ sedatis deinde tumultibus, pacem & quietem, quasi culturam nacta in dies manare, latiusque se fundere, vt nulla pietatis facies, nulla charitatis indicia apparerent. Cùmque in tartarum ruentibus animis Hieronymus quâ vitæ exemplo, quâ verbo & cohortatione tempestiuam porrigere dexteram maturaret, nullo vulgus pia hominis officia in pretio habebat; sed, cùm ad malorum scelera vindicanda, proborumque exercendam virtutem, cœpit morborum

borum grauitas Ciuitatem affligere, frequenterque inuadere domos, tum maximè enituit Hieronymi virtus, commendataque pàssim in vulgus nullo ylanè discrimine præcellens hominis charitas. Omnibus siquidem in ea morbida, ac ferè pestifera anni intemperie metu trepidis ac percussis, cum admodum rari & infrequentes apparerent, qui laborantium multitudini nauarent operam, & tantam ægrorum subirent molem: vnus Hieronymus, metu omni deposito, cum in Nosocomio suo Diui Martini, tum alibi etiam vel sui periculo capitis, præsto erat ægrotantibus, quibus omninò sibi subueniendum, aut certè in communi calamitate, abijciendam vitam statuerat. Et sanè hic, si quisquam locus, Hieronymi charitatem maximè illustrauit. Quos enim grauiori morbo confictari sentiebat, hos sapius inuisens, vario placidoque sermone, ad perferendam animi ægritudinè & corporis dolores, hortabatur, multisque de aliorum constantia in cruciatibus & doloribus perferendis memori ter, & iucundè narratis, ægritudinis fastidium & morbi acerbitatem lenire curabat: Cumque, morbo grassante, omnia tandem miserorum squalore, & grauissimo ac teterrimo odore, qualis ægrotantium in egestate solet esse, complerentur; Hieronymum tamen strenuè omnibus adesse, iacentes, si opus esset, erigere, præparatos cibos suis manibus apponere, omnia denique munera, quæ in Dominum ab officioso & diligenti famulo præstanda viderentur, studiosè ac demissè exequi magna cum

cum admiratione, cernebant vniuerſi. Neque
 verò tam pio labori tamque ardenti charitari
 diuina Bonitas defuit; ſiquidem, cum tota iam
 Ciuitate inſanabilis illa morborum vis adeo gra-
 uiter per omnium ordinum capita graſſaretur,
 nullis vt hominum conſilijs, nulla diligentia,
 nullis ſuis precibus mitigari poſſe videretur,
 quotidieque multa corpora lurida tabe affecta,
 vi morbi miſerè contererentur & interirent;
 integer tamen Hieronymus atque intactus ſem-
 per ſeruatus eſt: quin etiam (quod fidem penè
 ſuperat) neque eorum vilus, quos inter ægro-
 tantes in ſuo Xenodochio aluit & curauit, ſiue
 ex pueris, ſiue ex adminiſtris toto eo tempore
 deſideratus eſt, quod pro miraculo ab omnibus
 eſt habitum; idque Hieronymi non quidem
 diligentia & industria, quamquàm ea maxima
 erat, ſed ſanctitati acceptum retulerunt vni-
 uerſi: cum ille ſeuientem ægritudinem non tam
 medicina depellere, quàm orationibus & ma-
 gnis pœnitentiæ aſperitatibus læſi numinis iu-
 ſtiſſima flagella auertere iratumque Deum ſuæ
 familiæ propitium facere niteretur. Quàm mul-
 ta verò, & omnium æſtimatione maiora in rem
 communem gesserit eo tempore Hieronymus,
 facile, quæ ſubijciam, teſtabuntur. Nam ipſe
 Dux cum Ioannis Petri Caraffæ opera (è cuius
 nutu hominem plurimum pendere didicerat)
 exiſtimaret Hieronymum ad ea pietatis ſtudia
 Mediolanum deſtinatum, datis ad Caraffam lite-
 ris humaniſſimis per ſuum Internuncium apud
 Rempublicam Venetam tum commorantem,

ei gratias egit quam maximas, quod hominem
 Mediolanum allegasset, tam magno totius Ci-
 uitatis bono: quam gratiarum actionem mini-
 mē sibi debitam ingenuē fatetur Caraffa. Pla-
 cet hic eius verba adscribere, quibus in Episto-
 la ad Caietanum Thienæum Neapolim data Ve-
 netijs quatuordecimo Kalendas Februarij 1534.
 ita rem explicat. Bergomensis Æmilianus no-
 ster, permittente Episcopo, reliquit Bergomum,
 & ducto secum quinque & triginta militū exer-
 citu, Mediolanum petijt, vbi, non dico, quanto
 cum apud ausu exceptus sit; hoc tantum dicam,
 gratias mihi Illustrissimum Ducem Mediolani
 egisse per suos, qui hic sunt, qui cum literis ad
 me venerunt, quasi ego illuc Æmilianum mise-
 rim, & certē hic honor mihi sine causa defertur.
 Vbi Bergomensem vocat, quod ibi aliquantō
 commoratus, ea, quæ supra diximus, gesserit.
 Exercitu autem illo triginta quinque militum,
 pueros innuit, quos secum Hieronymus addu-
 xerat. Habes amice Lector eodem in loco duo
 grauissima de Hieronymi virtute testimonia,
 alterum Francisci Sfortiæ Ducis Mediolanensis,
 alterum Ioannis Petri Caraffæ non inde multo
 post in Summum Pontificem electi. Quantō au-
 tem in pretio eum haberent reliqui Ciues, &
 quale iudicium de eius vitæ genere facerent,
 frequentissimi ē nobilioribus declarant, qui ad
 idem vitæ genus sponte se se aggregarunt. In-
 ter quos præcipua pietatis laude commenda-
 tur Fridericus Panigarola ex eo ordine, quos
 Prothonotarios Apostolicos vocant, qui, spre-
 tis

opibus

opibus contemptisque honoribus, diuino se totum famulatu mancipauit, Hieronymique vestigijs insistens, in eodem Sancti Martini loco, vitam omnium virtutum laude florentem permultos annos traductam magna tandem sanctitatis opinione Somasche absoluit. Eadem etiam mens à Domino donata Francisco Bauio, & Hieronymo Nouato, alterique Hieronymo Calco, & Ambrosio Schiepato Mediolanensibus; quibus accessere Augustinus Gallus, is, cuius de agricultura monumenta vulgari sermone conscripta leguntur, & Iacobus Alesius nobiles Brixienfes, tum Bernardus Odescalcus Nouocomensis, & alius è Spinulorum familia Ianuensis, Franciscus item Dertonensis vir eruditione insignis, & Guido Vercellensis. His autem complures alij quotidie & splendore generis, & literarum eruditione nobiles iungebatur, qui spretis humanæ vitæ commodis, & nuncio libertati misso, Christi paupertatis incommoda subire, seque totos Hieronymo informandos committere non dubitabant. Hoc verò certum planè diuinæ virtutis indicium apud cordatos habebatur, hominem scilicet externum, & penè ignotum vili abiectoque pauperum seruitio addictum, tam multos, eosque è principibus Ciuitatis sibi adiunctos à summo opum & familiæ splendore ad abiectissima pauperum ministeria deducere.

mirabantur vniuerſi, qui tam graui ætate, tam vili in veſte, tanta cum animi ætatione & religione, ſupplicationem comitaretur, cuius grauis ille, ardenſque, & permodeſtus oculorum circumiactus, & nobilis ſpecies licet ſqualore obſita, obſoletaque ipſa veſtimenta pietatem afflare, & redolere ſanctitatem videbantur. Itaque certatim nobiliores quique ei proprias ades deferebant, hoſpitiſque inuitabant, rati nimirum ſatis eum felicem, magnoque auctum honore, cui primo contigiſſet Dei ſeruum recto excipere. Sed ille ſux paupertatis & humilitatis tenaciſſimus, omnibus permodeſtè gratijs actis, peruiſit tandem, vt ad Noſocomium duceretur, quod adeò libenti animo curauere, qui publico valetudinario (cui à miſericordia nomen eſt) præerant, vt complures iam ibi receptos miſſos facerent, quò Hieronymo cum ſuis commodior locus eſſet; fortè enim ſuperante multitudine, non omnes admittebant eo tempore valetudinarij ſpatia; ſed hoc nulla ratione tulit Hieronymus, enixè obteſtatus, ſe omnino aliò in quemuis publicum patentemque locum ſecefſurum, ſi vel tantillum incommodi primis hoſpitibus ſuis afferret aduentus. Quare per aliquot dies ad fanum Sanctorum Gernafij & Protafij ſub communi porticu fuit. Tantam animi demiffionem, & in proximos charitatem abundè compenſauit diuina benignitas; ſiquidem viſum eſt Xenodochij curatoribus locum Hieronymo deſtinare, quò ſolus cum ſuis ſecederet, liberèque illis præſſe poſſet. Domuncula

erat prope Sacellum Spiritui sancto sacrum, cui loco à columba Spiritus sancti Symbolo, quæ pro foribus expressa cernebatur, Columbinæ nomen fecerat Ciuitas, estque illi etiam hodiè solemne Columbinam appellari. Ut eò diuer-
 rat Hieronymus permissum, sed non sine magna numinis prouidentia; quod breuè euentus ipse indicauit. Ibi solita cæpit obire in pauperes & reliquos omnes charitatis munera, sed præcipuè cum primoribus Ciuitatis, de nono orborù domicilio instituendo magno animi conatu agere est aggressus; nec fuit difficile rem ex animi sententia perficere, quippè libentissimè annue-
 runt vniuersi, quorum intererat, eundemque ipsum locum, quò cū suis secesserat, ad eam rem perficiendam illi perpetuò concesserunt. Quo felici euentu Hieronymus mirificè lætus, nihil cunctatus statim orbos derelictos sibi aggregare, domesticam disciplinam componere, pietatis opificijque institutione eos sedulo exercere, tum ea, quæ ad domesticam supellestem cibumque pauperibus parandum facerent, nauiter procurare. Prodibat ille quotidie onustus manticis ad rogitandam passim stipem, & vitæ subsidia conquirenda, pauperibus domicilio inclusis, sæpiusque fora obibat cum sporta obsonatum, dum illi domi confidentes artificum opera ad mœchanicas exercentur, summa christianæ fidei capita & sacras preces ediscunt, quas postea, instructo agmine, festis diebus tota Ciuitate vsitato more decantant. Magni animorum motus in vrbe facti, magna ad pietatem

tem commotio & ardor ex noui operis inspectione: cuius institutum larga postea Papiensiu benignitate auctum (vt est ea Ciuitas cum alijs rebus permultis, tum maxime christiana pietate nobilis) adhuc etiam magno pauperum Ciuium commodo viget. Ita, cum Hieronymi humilitate & abiectioe diuina bonitate & liberalitate decertante, factum est, vt, qui sibi publica fora ad hospitium paulò ante elegerat, nè pauperibus in valetudinario incommodo esset, statim perpetuum & sibi & pauperibus inueniret domicilium. Sed, dum solita sua disciplina domesticos è virtute fingit, & ad normam christianæ pietatis totos instituit, ad externorum etiam vtilitates & salutaria commoda paribus sese studijs explicat; & quæ sibi à doctrina & ingenio ad proximorum salutem procurandam adiumenta deesse sentit, ea vitæ exemplis, vt antea diximus, compensare nititur; quibus ardentius humana pectora incēdi, acriusque cieri, quam disertissima oratione vsu ipso didicerat. Et certè quàm ex animi voto & ingenti Ciuium fructu Hieronymi labores acciderint, docet par nobilissimorum sociorum, quos tanquàm illustria victoria trophæa gloriosus reuexit: de quibus antequam progrediamur, nonnulla hic obiter dicenda.

De Angelo Marico Gambarana

Cap. VIII

Angelus Marcus & Vincentius è Comitibus
 Apytenque Montis Segalij, & perillustri ac-
 que vetusta apud Papienses Gambarana gente,
 non opibus modo & mobilitate, sed animi etiam
 moderatione & civili prudentia inter suos fa-
 cile principes, duo florentissima totius Ciui-
 tatis lumina omnium sententia censebantur.
 Hi sæpius Hieronymum veræ pietatis sensu in-
 tuiti illius exemplis & cohortationibus incensi,
 & degustata non nihil interius virtutis dulcedi-
 ne, non modo nonos plane animos se induere,
 nonos ad pietatem impetus experiri sentiebant,
 sed etiam, vrilli se totos penitus dederent, cre-
 bris stimulis incitabantur. Verum, sæculi volu-
 ptate suauiter animo & sensibus blandiente,
 adhuc distrahebantur, & honorum opumque
 fulgoris mentis aciem perstringente, incerto flu-
 ctuabant animi consilio, neque satis vitæ suæ ra-
 tiones explicare, neque quid sequendum, vide-
 re poterant. Sed, cum singularis illa in homi-
 num animis peritè tractandis & versandis Hie-
 ronimi subtilitas & vis salutaria per colloquia
 sæpius accessisset, tandem eius instituti humili-
 tatem multò potiolem honorum titulis duxere,
 & humana gloria præ cælestis desiderio abiecta,
 ad paupertatem & Crucem tanquam ad por-
 tum salutis confugere omninò decreuerunt:
 itaque ab Hieronymo in pauperum Iesu Chfisti
 disci-

disciplinam sunt admissi: multò certe nobilitates & illustriores, hoc edito inter suos. Cives christianae humilitatis & abiectionis exemplo, quam antea genere aut opibus. Multorum corda pupugit ad pietatem, rarum & insolens exemplum. Tàm illustria verò christianae pietatis exordia, maiora semper sunt subsequuta in utroque incrementa, quorum aliqua seorsum hic breuiter recensenda. Ac, vt primum de Angelo Marco dicamus. Hic praeter ceteris videtur fuisse Hieronymo carus, consiliorum videlicet particeps, & peregrinationum comes; ab Epistolis etiam, nam adhuc nonnulla apud nos aternantur litera Angeli Marti caractere exarata, & Hieronymi manu proprii nominis chiographo subsignata. Quo loco mihi venit in mentem cogitare plurimè semper inter ceteros Angelum Marcum ab Hieronymo fieri consueuisse, quòd supernae lucis beneficio doctus praeflagret animo quàm generosum Duce. Nasceri suæ Congregationi pararet Dominus, cuius aliquando virtute sustineri, imperio regi, studio & opera ad instituti perennitatem stabiliri, denique Religionis etiã nomine decorari deberet. Et certe hic vnus à Domino delectus maxime videtur ad ea pietatis opera absolnenda & perficienda, quæ Hieronymus praepropera morte abiens inchoata reliquerat. Primum enim sub obitu Hieronymi cum animo nutaret permutari & ab instituto resiliere meditentur, Angeli Marti opera & auctoritate sunt in beneceptis confirmati. Deinde, cum multa in operum pro-

gressione socij experirentur aduersa, oppugnatoresque non desissent, qui auctoritate & potentia plurimum negotij & molestiæ in vinea Domini strenuè desudantibus exhiberent, in eam sententiam itum est ab omnibus Angelo Marco referente, vt current Pontificia auctoritate Congregationem muniri, licereque illi per Sedem Apostolicam sua obire munera, frustra contranite oppugnatorum audacia. Ad eam rem allegatus est Romam idem Angelus Marcus: nequè potuit maiore studio, quàm is fecit, communis causa suscipi; siquidem ità sedulo & prudenter rem cum Summo Pontifice transegit, qui tùm erat è Farnesia gente Paulus Tertius, vt datis literis Apostolicis Anno præteriti sæculi quadragesimo, pridie nonas Iunij, plurima in Congregationem contulerit ornamenta. Literarum Diploma adhuc apud nos in tabulario asseruatur; earum verò exemplum primum occurrit in Religionis Bullario, non ità pridem nostrorum Superiorum iussu typis excuso. Eiusdem generis etiã literæ sunt postea à Pio Quarto anno sexagesimo tertio, sexto Kalendas Iunij impetratæ, sed prioribus gratijs & priuilegijs longè ampliores. Verum his rebus minimè contentus Angelus Marcus, qui toto pectore confirmandæ Congregationis negotium suscepisset cœpit tandem de eadem per Summum Pontificem in Religiosorum Ordinum album referenda, & in consequentes propaganda posteritates, certisque vincienda legibus, serio & studiose agere. Non tam suo ipsius consilio permotus,

quàm

quàm defuncti Hieronymi, cuius ille ſenſum & mentem cognitam habebat, ſed in hoc magis opportunum tempus diſſimulandum, & protrahendum negotium iudicauerat. Igitur in deliberationem re cum alijs Patribus ſepiùs vocata, nè in tam graui conſultatione proprio fallerentur ſenſu, rem totam cum Domino tranſigere, & per orationes ac ſacrificia, aliasque corporis afflictationes diuinam voluntatem explorare, ſtatuunt. Quare per multos dies orationibus & ſacrificijs inſtitere vniuerſi, quibus vota, ieiunia, acerbæque alia corporum ſupplicia non pauca addidere; per externos etiam pios & religioſos Sacerdotes plura ſacra in eandem rem ſunt curata; tum ſatis diu & ſpiritualium exercitiorum uſu, & perſeuerantis inedia rigore cœleſti Numine propitiato, tandem de re propoſita communi voto deliberant. Vt quando, Hieronymo nimis maturè erepto, & nondum Religionis ordine canonicè inſtituto, Congregatio anguſtis paucorum hominum vitæ ſpatijs terminata, facile interitura videretur, quòd ſcilicet permulti & literarum ſtudijs, & moribus probè exculti, nulloque obligationis vinculo in Congregatione adſtricti, vel alijs Religionum ordinibus paſſim nomina darent, vel ad pinguia in ſeculo ſacerdotia, aliasque dignitates dilaberentur, hoc etiam poſtremum, ad egregia Hieronymi cœpta abſoluenda, procurarent, vt Apoſtolica auctoritate inter ſacros Religionum Ordines Somaſchæ Congregatio referretur; quò perpetui ad poſteros tantorum laborum &

ope

operum fructus manarent, & iterum Domino benedicente, copiosius in Ecclesiæ vinea, ad Dei gloriam & animarum salutem maturescerent. Negotij feliciter perficiendi spem maxime faciebat, quòd Romæ cum Sanctissimo Pontifice Pio Quinto tractanda res erat Patrum Congregationis olim perstudioso, necnon Hieronymi memoriæ impensè addicto, quo cū egerat sapius. Igitur è Patribus cura gerendæ rei demandata est Aloysio Baldonio Papiensi homini diuinis humanisque literis exulto, & tunc in Florentissimo Ticinensi Gymnasio græcas literas profitenti; qui Romam profectus, adeò felici euentu breui negotium confecit, ut Summus Pontifex anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, octauo Idus Decembris, ipso Sancti Nicolai natali die, publico Diplomate dato, vniuersa approbatæ Religionis iura Somaschensi Cōgregationi benignè contulerit, addito insuper honorifico tum Hieronymi, tum Patrum Elogio. Sanctæ Sedis Apostolicæ, confirmatione impetrata, sequens annus sexagesimus nonus diuina benignitate plane felix & faustus natalis illuxit Religioni, emissis scilicet à sex è primis illis Patribus solemnibus professionis votis tertio Kalendas Maij, Sancto Petro Martyri, & Catharina Senensi sacro die, Mediolani, in ipso Diui Martini Sacello. Derthonensi Antistite Cæsare Gambarà nobili Brixienti Comite, atque Senatōre Regio Ducatus Mediolani ipsa vota, ex Apostolicarum literarum præscripto, recipiente. His actis à Patribus illis de

Gene-

Generali eligendo statim itum in vota, communique suffragiorum assensu, Angelus Marcus primus Religionis Præpositus Generalis est renunciatus, nemine, præter ipsum, dissentiente, integroque triennio Religionem administravit; nam, ultra ne liceret eam supremam dignitatem prorogare, diplomate Pontificio cautum erat. Huius tum prælatæ gesta in eo magistratu, tum Illustria virtutum exempla toto consequenti vitæ curso edita, cum ad historiam Religionis pertineant, ea uniuersa ad illius Scriptorem integre reijcio; hic solum felicem eius mortem ad totius vitæ specimen breuiter attingam. Solemne erat Angelo Marco quotidie e codice horatio statam diei psalmodiam in genua prouoluta reddere, diutius rerum cœlestium commentationi vacare, tum rem sacram peragere, in quo ministerio a deo intimo pietatis sensu afficiebatur, ut inter orationum, & sacrificiorum vota, nihil æque à Domino suppliciter & enixe contenderet, quàm ut supremo etiam vitæ die liceret sibi immaculatam hostiam illam immolare. Vel supra vota satis est hominis pietati à diuina bonitate factum; orandi enim & sacræ rei agenda percupido, vel ipsa iam aduentante morte, licuit & sancto Sacrificio & oratione vacare. Nam, urgente vi morbi, iam morti vicino ita diuina virtute auctæ sunt vires, ut ipso die, quo extinctus est, & commodè lecto surgere, & iniustata animi pietate & vberissimo fletu sacri peragere potuerit; ut insuetus ille sacrificiæ ardor & pietatis sensus non obscura præsignificatio, si animaduert-

maduerreretur, imminens obitus esse posset. Post obitum itè diuina, viribus iterum destitutus, lecto decubuit; cumque Angelus Cerrus tunc Mediolani & medendi peritia, & genere admodum nobilis ægrum inuississet, & venarum pulsu explorato, morbi grauitatem deprehendisset, iussit ægrotanti perpetuò adesse vigiles, qui in omnem euentum parati, ægrum diem noctemque custodirent. Proxima sequenti luce sacer instabat dies, itaque Vespero de more vt familiæ confidenti aures daret, confedit; quippè ità domesticis omnibus paterna illa sua charitate & mansuetudine carus erat, vt ei multò libentiùs, quàm quàm superiori domus, cordis arcana detegerent, & intimas cōscientiæ latebras, animorumque maculas confessione aperirent, quàm Sacerdotibus ad id assignatis. Cùm autem numerosæ familiæ confessionibus excipiendis, nimis defatigari videretur: erant, qui precarentur, vt in sequens matutinum tempus reliquos reijceret, quibus ille in hæc verba, hilari vultu & præsentis animo, respondit; Nunc accedite filij, mane enim haud licebit; quàm vocem prædictionis vim habuisse non multò post innotuit, cùm denunciationi respondit euentus; licet tunc minime animaduersa, cùm nullus supremum casum tam proximè impendentem suspicaretur. Sed alta iam nocte, ijs etiam, qui custodiæ gratia aderant, quieti traditis, sensim, nè cuiusquam somnum interturbaret lecto cōsurgens, vesteque indutus ad Ecclesiam, quæ vix à Patris cubiculo aberat, discessit, ibi scilicet vitæ spiritum reddi-

turus, vbi ſanctæ profeſſionis & religionis ſpiritum antea hauſerat; ſed cum fores clauibus obſeratas offendiſſet, vehementer indoluit ingemuitque, & ad proximum Oratorium diuertit, vbi nixis genibus, ad momentû illud æternitatis arbitrum oratione ſe comparat, aduenientique Domino paratus occurrere ſtudet; &, aliquandiu ſupplicando ducta mora, manu ſcabellum, cui inhærebat, graui icû quatiens, quaſi migrationis dato ſigno, irreuocabilem illam ſupremæ rei clauſulam, vt erat in genua proſtratus & in preces effuſus (egregijs ſanè ſuæ ſalutis indiſijs) conſummauit. Eo icû à ſomno exciti excubitores, vbi patrem lecto & cubiculo exiſſe comperiunt, accurrunt ad proximum Oratoriû, vnde ſtrepitus inſonuerat, ibique genibus & ſcabello innixum, iamque extinctû deprehendunt. Tam repentino inopinati caſus euentu conſternatos vox & ſenſus, penèque ſpiritus defecit; ſed nouum pietatis ſenſum, & admirationis voces addidit ipſum mortis genus, quo Pater extinctus eſt. Vt enim decebat verè religioſum virum & familiæ præſidem, alijs ſomno deditis, ipſe orans animam egit. Ea res poſtera luce à Scipione Albano, qui primus rem literis conſignauit, funerique interfuit imò præfuit, & duxit, ad Sanctum Carolum delata, cui Pater æquè notus ac carus erat, etſi tanti viri amiſſione admodum, indoluit mirificè tamen tam pio mortis genere defuncto gratulari viſus eſt. Quam migrationem admirabiliorem apud me reddunt duo illa; alterum, quòd eam præſenſerit ac prædixerit;

maduereretur, imminenti obitus esse posset. Post obitavitè divina, viribus iterum destitutus, lecto decubuit; cumque Angelus Cerrus tunc Mediolani & medendi peritia, & genere admodum nobilis agrum inuississet, & venarum pulsu explorato, morbi gravitatem deprehendisset, iussit agrotanti perpetuò adesse vigiles, qui in omnem euentum parati, agrum diem noctemque custodirent. Proxima sequenti luce sacer instabat dies, itaque Vesperi de more vt familiæ confidenti aures daret, confedit; quippè ità domesticis omnibus paterna illa sua charitate & mansuetudine carus erat, vt ei multò libentiùs, quàm quàm superiori domus, cordis arcana detegerent, & intimas còscientiæ latebras, animorumque maculas confessione aperirent, quàm Sacerdotibus ad id assignatis. Cùm autem numerosæ familiæ confessionibus excipiendis, nimis defatigari videretur: erant, qui precarentur, vt in sequens matutinum tempus reliquos reijceret, quibus ille in hæc verba, hilari vultu & præsentis animo, respondit; Nunc accedite filij, mane enim haud licebit; quàm vocem prædictionis vim habuisse non multò post innotuit, cum denunciationi respondit euentus; licèt tunc minime animaduersa, cùm nullus supremum casum tam proximè impendentem suspicaretur. Sed alta iam nocte, ijs etiam, qui custodiæ gratia, aderant, quieti traditis, sensim, nè cuiusquam somnum interturbaret lecto còsurgens, vesteque indutus ad Ecclesiam, quæ vix à Patris cubiculo aberat, discessit, ibi scilicet vitæ spiritum reddi-

turus, vbi ſanctæ profeſſionis & religionis ſpiritum antea hauſerat; ſed cùm fores clauibus obſeratas offendiffet, vehementer indoluit ingemuitque, & ad proximum Oratorium diuertit, vbi nixis genibus, ad momentũ illud æternitatis arbitrum oratione ſe comparat, aduenientique Domino paratus occurrere ſtudet; &, aliquandiu ſupplicando ducta mora, manu ſcabellum, cui inhærebat, graui ictu quatiens, quaſi migrationis dato ſigno, irreuocabilem illam ſupremæ rei clauſulam, vt erat in genua proſtratus & in preces effuſus (egregijs ſanè ſuæ ſalutis indiſijs) conſummauit. Eo ictu à ſomno exciti excubitores, vbi patrem lecto & cubiculo exiſſe comperiunt, accurrunt ad proximum Oratoriũ, vnde ſtrepitus inſonuerat, ibique genibus & ſcabello innixum, iamque extinctũ deprehendunt. Tam repentino inopinati caſus euentu conſternatos vox & ſenſus, penèque ſpiritus defecit; ſed nouum pietatis ſenſum, & admirationis voces addidit ipſum mortis genus, quo Pater extinctus eſt. Vt enim decebat verè religioſum virum & familiæ præſidem, alijs ſomno deditis, ipſe orans animam egit. Ea res poſtera luce à Scipione Albano, qui primus rem literis conſignauit, funerique interfuit imò præſuit, & duxit, ad Sanctum Carolum delata, cui Pater æquè notus ac carus erat, eſſi tanti viri amiſſione admodum, indoluit niriſicè tamen tam pio mortis genere defuncto gratulari viſus eſt. Quam migrationem admirabiliorem apud me reddunt duo illa; alterum, quòd eam præſenſerit ac præ-

dixerit;

174 *De Vita Hieronymi Aemiliani*
dixerit; alterum, quod eam precibus impetra-
tam; non leuis coniectura confirmet. Hic ipse
Angelus Hieronymi vitam egregio volumine
conscriptisse fertur, quod opus si ad nos perue-
nisset, vel me hoc scriptiois onere leuasse, vel
certè multò plura & maiora ad scribendum
attulisset.

De Vincentio Gambarana.

Cap. IX.

Vincentius ab Hieronymi obitu reliquam
ferè ætatem omnem Bergomi Orphanor-
um, puellarumque regimini præpositus exegit
tanta vitæ innocentiâ, & christianæ pietatis lau-
de florens; vt cum Bergomenses tanquam virum
sanctum omninò suspicerent, multaque ab eo
passim extrà vires modicæque nature agris
corporibus adiuumente offerri narrarent, quæ
haud dubiam hominis sanctitatem testarentur,
quale fuit illud, quod subiiciam. In sancti Ale-
xandri Ede quædam intuitus altero tantum
genu inflexo sacro interesse, ratus id communis
irreuerentiæ vitio fieri, hominem modè ad-
monuit, vt in tanti sacrificij honorem alterum
etiam inflecteret, multum dedecere Christianum
ita rei sacra adesse ille reiecto pallio, genuque
derecto, offendit id non vitio, sed inuicem
fieri; a deo morbi vi offenso, ut frustra
illud inflectere conaretur. Pater hominis agri-
tatem miseratus, magna fide plenus, ipse inte-
rore animi affectu, agrum commendat, man-
que

que in formam crucis ducta, infirmam partem obsignat, & inter signandum blandè subjicit: at qui ne vereare, frater, cum sacro adstas sacrificio, omnino deponere & hoc genu, etiamsi læsum; id enim utique Deo libitum; cumque ille experiri vellet, nūm succederet, planè sensit morbum omnem abscessisse; rectèque postea semper eo genu conualuit. Vincentius verò domum reuersus, totius familie preces ad gratias Domino referendas, auxilio sibi deposcit, quòd scilicet piorum pauperum orationibus (ut illa aiebat) debili Dominus reddidisset sanitatem: ità videlicet auctore & magistro Hieronymo, omnem præclari operis laudem in alios referre didicerat. Multa præterea passim tum ægris, tum sanis, & animi & corporis subsidia præstitit, quibus in dies de eius sanctitate concepta opinio mirificè augebatur, donec tandem, quæ apud omnes constans & singularis floruerit, obitus ipse indicauit, cuius per urbem vix euulgata fama, ingentem exciuit Ciuium multitudinè, qui ad eius pedes vel manus osculabundi, magna cum religione & lacrymis, dulcique sensu pietatis, se se abiciebant, permulti ad manus, aut vestium contactus rosaria, & coronas proferabant. Sed & ipsum funus, quæque funeris apparatus sunt subsecuta, clarius, quàm egregia sanctitatis opinione decesserit, confirmarunt; nam pauperrimi sacerdotis funebris pompa tam solemnè apparatus est instructa, ut Clerus tum regularis tum secularis ne à domesticis quidem requisitus, adfuerit frequentissimus

cum

cum facibus, cereisque ardentibus, ad eius conestandas exequias: feretrum eleganter exornatum subuectabant certatim nobilium colla, maxima funalium ac luminum copia prosequente; nihil enim ad pompæ speciem, quam maximè fieri posset, agendam piorum Civium charitas, & in Patrem amor desiderari voluit. Procedente verò funere, peracerba omnium, exaudiebatur querela, ingens mœror, vberriimus fletus. Cum autem domi nullus esset sepulturæ locus, quando priuatum Sacellum domesticis tantum sacrificijs & familiæ comodo inseruiret, in ædem Diui Dominici Fratrum Prædicatorum cadauer est illatum (eratenim Vincentius eius Cœnobij Patribus vnice carus) absolutisque de more Ecclesiæ supplicationibus non sine cantu musicoque concentu, peculiari in loculo conditum est, quo à cæteris discretum, ad posterorum venerationem faciliùs seruaretur, tam densa interim multitudine & frequenti populo ad oscula & contactum manus, aut vestium tum maximè conuolante, vix vt humano corpori amplissimo in Templo locum daretur. Placuit Magistro Fratri Paulo in eodem Cœnobio tum Lectori Patris sepulchrum hoc simplici, pioque Epigrammate exornare; cuius postea exemplum nuper Bergomi inter antiquiora pij loci Diui Martini scripturarum monumenta nactus, hic ipsdem omnino verbis subiicere visum est. Sic autem habet.

Inſigne pietatis Monumentum.

Vincentius ex Comitibus Gambaranis Pa-
pienſis, Sacerdos, cum in huius ſæculi bo-
nis magnus eſſet, Chriſti Ieſu pauperiem ſecutus,
in humili ſocietate Patrum Somaſchæ, orpha-
norum miniſterio ſe totum dedit: vbi qualibet
virtute chriſtiana excellens, cen fulgentiſſimum
ſydus, è Mundo ſublatus, pios quoſque mee-
ſſiſſimos derelinquit. Dormiuit vir optimus
Bergomi in Domino, quinta Cal. Iulij M. D. LXX.
Aliquot viri nobiles, & Religioſi orphanorū
tutores proprijs ſumptibus, tumulo erecto, no-
bile quoque funus peregerunt.

Sed & hoc non omittendum, enixè complu-
res curaffe vt è paupere ſupellectile, quæ pio vi-
ro vſui fuerat, ſibi quidpiam impetrarent tan-
quàm ſacrum pignus aſſeruandum, ſed admo-
dum paucis è reclusa mos geri potui. Vidimus
non multis ab hinc annis Bergomi apud Fran-
ciſcum Peſantium piūm Senem Vincentij cya-
zum, quo ad potum vtebatur theca coriacea in-
cluſum, religioſè adhuc cuſtodiri, qui etiam ſe
Vincentij precibus multis in rebus paſſim ad-
iuuari teſtatur. Cum verò multis poſt eius obi-
tum menſibus, Diui Dominici Templum demo-
liri neceſſe fuerit, quò Ciuitas ad ſecuriorem
arcis formam accommodaretur, aliòque defer-
rentur mortuorum cadauera; Vincentij corpus
integrum repertum eſt, celeſtem ex vrna inha-
lans odoris ſuauiſſimam; cumque Sancti Domi-

nici Moniales Patrem ad se deferri enixè curarent cum alijs eiusdem ordinis fratribus, obstiterè Sancti Alexandri Sacerdotes, qui locum intra paratæ fines asserentes Ecclesiam Parochialem suo iure, eoque pignore minimè spoliandam contendebant; & post aliquam iuris disceptationem, Sancti Alexandri Ecclesiæ corpus est ab Episcopo adiudicatum; eaque occasione refricata quasi Patris memoriâ, excitata iterum est ad funus & pietatem magna Ciuium multitudo, & non sine pompa ad Sancti Alexandri conditum: donec tandem Patrum opera & studio recuperatum pignus Somascham est delatum, & Magistro Hieronymo appositum.

Lectis nouis Comitibus, Somascham redit.

Cap. X.

SED ad Hieronymum redcamus, qui, anno iam uertente, cum solemniore Conuentus tempus appeteret, Angelo Marco & Vincentio Comitibus, Papiâ discessit; abentem multorâ desideria & lacrymæ sunt profectæ; Mediolani paucis diebus commoratus, palisætie socijs uocatis, pro ac nobili consilio auctus, Somascham contendit. Mediolano autem discedens, Meraulum (oppidum est Brigantij montis) recta hospitij gratia diuertebat ubi cum illum multi hospitio sibi coniungere expeterent, vincebat tamen competitores omnes beneuolentiâ iudicis, & charitatis

ritatis ardore Franciſcus Albanus, qui chriſtiana
hoſpitalitatis partes adeò explebat abundè,
vt ad eum properans Hieronymus, comitibus
dicere ſoleret ad Abrahamum noſtrum diuert
tamus, quando nihil illi carius accidere poteſt,
noſque adeò hilari vultu, & liberali opera exci
pit. Quæ poſtea Franciſci in Hieronymum eiusq;
disciplina alunos chriſtiana charitas, ad poſte
ros etiam Albanæ familiae tranſmiſſa eſt. Vt
enim ceteros raceam, eiſdem Franciſci Nepo
tem ſuarum laudum præconem habuit Hierony
mus Scipionem Albanum, qui ex nobili illorum
ordine, quos Protonotarios Apoſtolicos appel
lamus, ſacræ theologiæ laurea donatus, & Scalé
ſis Eccleſiæ Mediolani Canonicus, piam Hiero
nymi memoriam veneratus, ætate iam graui,
eius vitam breui, ſed admodum graui commen
tario eſt proſecutus, quem viginti abhinc an
nis Mediolani excuſum euulgauit. Somaſcham
reuerſus Hieronymus mirificè vniuerſos exhila
rauit, ingenti ipſe viciffim gaudio perſuſus;
cùmq; per id tēpus eò etiam reliqui primæ auc
toritatis Patres conueniffent, ſiſis de more ad
Deum præcibus, habitaque ab Hieronymo in
publico contentu ſuo illo dicēdi ardore, exhor
tatione, in communem deliberationem ſunt
vocata, quæ ad publicam rem facerent. Sed
quid præcipue eò anno conſtitutum, nè diuina
re quidem nobis liceat; adeò confuſam & muti
lam harum rerum ſeriem vetuſta autographa
nobis tradunt. Liber tamen hic ad ipſam So
maſchẽſem Donum, Hieronymique familiam

iterum oculos conuertere, quam numero iuxta & virtute in dies augeri curabat; vnde currentes per se novos alumnos, Angelum Marcum præfertim & Vincentium, acrius ad Christi vestigia incitabat, vrgebatque ad maiora, ostentato sæpè veteranis ad solatium pariter, & incitamentum eximio nouorum militum ardore, & proficiendi studio. Aderant tunc Somaschæ, in numerosa valdè familia permulti non minus eruditionis laude, quàm generis nobilitate præstantes, sed multò certè, quàm terrena gloria, christianæ humilitatis luce magis conspicui, & virtutum splendore suspiciendi. Quàm gratum, superis, hominibusque iucundum spectaculum; & admiratione plenum fuisse dicemus, in corruptissimis illius æui temporibus, Patricium Venetum intueri vitæ sanctitate excellentem, ruditriloque vestitu, ac propè rusticano indutum, frequenti cum illustrium virorum comitatu, non modò diuinæ legis imperata toto pectore capessere, sed ardua etiam priscae pietatis studia colere, dura paupertatis incommoda perferre, Crucis Christi probra maiore animi ardore, prosequi, quàm reliqui mortalium perditissimi fluxas voluptates consecutentur? In eadem verò familia cum diuersa cernerentur ingenia, gradus, ætates, animi dotes, ac nationes, aliorum enim florentem iuuentutem egregia naturæ dona commendabant; multorum constans ætas exquisitis literis, & laurea etiam doctoratus ornabatur; aliorum sine literis sola vitæ probitas erat in pretio; nonnullorum cana & ferè extre-

ma vitæ pars eximia prudentia erat verenda; Sacerdotio permulti erant inſigniti, alij non item; tamen cum eſſent ex tanta varietate permixti, ſumma tranquillitate concordiffimè vivebant, & pacatiſſimè regebantur. Quid hic verò operum exercitia, & illorum labores exequar? quos ſatis conſtat adeò in quotidianis ferè agriculturæ operibus pauperum cauſa defudare ſolitos, vt ipſos planè agricolas laborum aſſiduitate vincerent ac ſuperarent? Verbis autem non ſatis aſſequi poſſem in tanta operum contentione quotidianos nouæ familiæ cum in omni varietate virtutum, tum in charitate ergà Deum & proximos, tum in ſui deſpectione & abiectione progreſſus; ſiquidem, Hieronymo præſente & vrgente, feruebant adeò in dies apud eos virtutum omnium ſtudia, vt in illorum victu & moribus expreſſa quædam Apoſtolicæ religionis facies emicare videretur. Cum verò multa interdum eleemoſynæ gratia offerrentur, admodum pauca admittebat Hieronymus cætera pauperibus abundè diſpertiens; ſiue quòd abundare, ſiue quòd ſuis ad meritum & pietatem emendicandi laborem, vtrò delatis eleemoſynis, præripi nollet: atqui extremæ plerumque eleemoſynarum paucitati, cibariorumque omniū penuriæ & caritati, par etiam erat in Dei ſeruis patiëntiæ vis, patiendi ardor, & pœnitentiæ cupiditas. Censebantur tunc in ea domo capita ſuprà ſexaginta, indèque vel ad ordiendâ noua loca, vel ad cœpta adiuvanda, multiplicemque meſſis varietatem, pro re nata ab Hieronymo mitte-

182 *De Vita Hieronymi Amiliani*
bantur, & sanctæ contemplationis sinu, ac solitudinis tranquillitate in apertum actionis campum, ad proximorum animæ & corporis comoda procuranda exire iuebantur.

*Novo domicilio in Arce Somaschenfi
constituto, ardentius pietatis
studia colit.*

Cap. XI.

CV M verò apud multos propagaretur quotidie magis salutaris disciplinæ nomen, & fructus, & opinio fama que probitatis plurimis parta documentis semper novis augetur virtutum experimentis; complures Somascham ad id pietatis spectaculum, & christianæ probitatis officinam oculis contuendam, & usu ipso degustandam, non modico itineris intervallo, conuolabant; alij etiam mirifica virtutum fragrantia illecti, ad hos confluentes, se suaque omnia in eandem vitæ societatem conferebant, ut Hieronymus ad noni domicilij molitionem animum adijcere fuerit coactus; siue quòd, domesticorum numerum cum dies ipsa progrediens duplicasset, multis iam capitibus aucta familia ampliores postulabat ædes; siue quòd, affluenti multorum conuersu, nimium frequentari habitationem cerneret. Ut enim christiana pietate admittebat eos iuua latque, quoad posset, qui vel ad impetranda apud Deum, suffragia accederent, vel ut de rebus diuinis, illos

son-

consulerent, aut Patrum monitis & suavi allo-
quio, aliquod ægotanti animo leuamentum,
quærent: ità permolestus illi erat creber ad-
modum, nimium frequens aliorum accessus,
qui vel graui, & pia Patrum consuetudine ille-
cti ad fallendum tempus, sæpius ædes frequen-
tabant; vel quadam, vti dixi, sanctitatis fama
permoti, oculos & animum præsentis spectaculo
tantùm pascere cupiebant; quorum accessum,
idcirco non admodum probabat, quòd singulis
penè horis adeò amicam interturbarent sibi, &
cæterisque quietem orationis, vel consueta in,
alios charitatis officia impedirent. Adde, quòd
solidæ humilitatis Magister, etsi nõ mediocrem
de Patrum probitate, & integritate famam lon-
gè, latèque diffusam ad vnius Dei laudem re-
ferret; sibi tamen aut alijs vanitatis periculum
creari externorum cõkursu nolebat, quorum
aspectus blandè admitteretur, & laudantium,
voces aliquo cum inanis gloriæ periculo exci-
perentur. Quare abruptenda abiiciendaque,
omni adicebat, quorũ in voluptate & consuetu-
dine aliquid ad perfectæ vitæ rationem impedi-
menti resideret, vel periculi timeretur. Per spe-
ciem igitur laxandi ædes, vtrique incommodo
statuit occurrere, & nouum Domicilium alibi
curare, bonamque familiæ partem eò transfer-
re, qua de re sollicitus, oculum primò proximæ
Arci Somasche, totique valli imminenti adiecit.
Abest Somascha ad milliare, vel eo amplius,
quod, totum altè difficilique accessu consumi-
tur; ingenio loci, atque natura adeò munita,

vt non facta, sed planè nata Arx videatur, quæ
 inexpugnabilis cuiusque numeros expleat. Val-
 li enim, Adduæque imminètes partes altissima
 precipitia tuentur; alia latera inuia montium
 iuga muniunt; inde verò missilibus, & tormen-
 torum globis petitiones commodissima siuè in
 Adduam, siuè in subiectos Pagos & Villas: sed
 tunc omni ædificiorum mole diruta, & æqua-
 ta solo, omnibus peruia aperta que iacebat. In-
 ter ruinas exigui sacelli vestigia Diuo Ambro-
 sio dicati visebantur. Opportunus suæ illo-
 rumque stationi visus est locus, quòd in sum-
 mo aqua planities latè patens, veterisque ædifi-
 cij signa nouis quædibus extruendis sese offerret.
 Saxea igitur in arce cellulis è vili rudique ma-
 teria vtcunque dispositis, & Sacello in primis
 Diuo Ambrosio veteri patrono instaurato, bre-
 uis rude, & impolitum opus, magnis sanè Hiero-
 nymi, & aliorum laboribus, stetit; quandò non
 fabri, operæque frequentes acersita, non pecunia
 in sumptus erogata, sed opus ipsi per se magna
 ex parte struere, materiã è syluis suis manibus
 cædere, humeris conuehere, saxa & cémenta cõ-
 portare, & qua poterãt arte, singula compone-
 re, vno Hieronymo fabrilem, lignariam, cemen-
 tariam, & quamcunque vsus coegisset, artem nõ
 ineptè exercente. Sed cum cætera ferè oppor-
 tunitates ad pauperum commodũ suppeteret,
 vna aquæ potabilis copia desiderabatur, ad
 quam suppeditandam, iubet Hieronymus cister-
 nam sub ipsum sacelli locum altæ, admodum
 profunditatis, iustæque latitudinis ad aquilegium
 in

in saxo excavari. Difficile verò omninò apparebat pluviâli aqua dumtaxat, è tam angustis ædibus collectâ, aut excisâ concavitati, aut degentium necessitati satisfacere. Sed euentu planè admiratione digno, aliundè diuina prouidentia indigentia occurrit abundè, siquidem in ipsam cisternam subita pellucidâ aquâ vis & ad potum apprimè gratâ, nò quidem pluuiò cælo collectâ, sed occultis terræ venis deriuatè influxit indeficienti ad hanc vsque diem copia; Spectabatur iam ædificium rudè, viliq; schemate absolutum, sed cælestium virtutum splendore illustre. Eo igitur recepti vnâ cû Hieronymo è Patribus permulti, sanctæ pietatis studia maximè auxerè, sacerdoti quotidie eo in facello sacris operanti summa cum pietate aderant, longiores ardentioresque in preces se se dabant, tû psalmodiâ, & rerum spiritualium inter se collationi sua spatia tribuebant, magna in primis virtus austeritate vsq; ad corporis enim refectionè, stans horis imbricis sonitu aduocati, vili agrestique ciborum genere famem, frigida ferè sitim mitigabant, enitente in primis aspera Hieronymi abstinentia, qui præter panem & aquâ nihil fermè consueuerat ad quotidianum victû adhibere, quod tam difficile ieiunium, ac penè incredibilem abstinentiam vix aliquando postea remisit; certè aquâ potum numquam omisit, licet magnam initio difficultatem magno cum naturæ fastidio se expertum fateretur, vt huiusmodi portioni dumtaxat delicatum assuesceret stomachum; sed diuina gratia benè iuuante,

te, constante ille voluntate, assiduoque usu omnem peruicit obluentis naturæ vim, postremisque vitæ annis frigidam solum ad potum, usurpauit. Quoniam verò diuinæ humanæque charitatis studia, perpetuò se inuicem excipientium officiorum cursu ita temperare consueuerat, vt neque diuinum studium ipsum redderet proximorum, & pauperum præsertim negligentem; neque horum cura à perpetuo cum Deo familiaritatis cursu auerteret; ad orphanos etiã eò trasferendos, animum adiecit; quò facilius, post Sanctæ Mariæ otia, ad solita Martæ ministeria se conferret. Vno igitur Arcis fastigio Patrum domicilio occupato, remotiorem venatur pauperibus sedem, quam breui sibi illisque percommodam est nactus. Quà enim Adduam versus protenditur Arx, non continenti excurrit tractu sed quasi duas in partes saxea moles distinguitur, iuxtaque spatij intercapedine, duæ rupes illæ dissociantur. Sed incultus erat omnino locus dumetis, spinis, virgultisque obfusus; visus tamen Hieronymo ad rem idoneus, quod inter prominentia ingentium rupium saxa, ad Domicilium construendum, interiecta, appareret satis lata, quam dixi, intercapedinis area. Itaque succidendis extirpandisque arbutis, loco purgando, manus omnium primus admouit Hieronymus, rudera permulta inutilemque materiem suis extulit humeris; tùm, repurgata area, æquato solo, egesta terra, scrobibusque actis, posita sunt fundamenta, ducti parietes, impositum tandem fastigium; vt eodem, quo antea

Hieronymus

Hieronymi labore & industria, breui domuncula pauperibus excipiendis peridonea steterit. Quibuscùm ferè degebat consuetis laboribus, & exercitijs occupatus; hic eorum morbis medebatur, hic de rebus diuinis eos instruebat, hic artium exercitia edoceri curabat, & si quando ad Patres in Arcis fastigio se se conferrebat, vel Somaschæ degentes inuisebat, aut circumiecta loca catechismi institutione lustraret, hilaris ad exiguam illam orphanorum vallem, tanquàm in quietis, & orationis portum redibat; ità enim locum appellabant, quòd inter summos Arcis vertices humiliori depressiorique loco concludatur, estque etiam hodie illi vulgò exiguæ vallis nomen, Vallettam vocant. Illud verò omni admiratione dignum non prætermittendum, quod hic accidisse tradiderunt, & qui rem oculis eo tempore vsurparunt, & qui ab eisdem certa narratione acceperunt, eo scilicet in loco cum aquæ inopia maximè fuisse Hieronymo obluendum, quæ ad nullum prorsus suppetebat vsus, neque vnde colligi, aut hauriri posset, omninò apparebat. Sed admirabilis planè diuinæ bonitatis vis indigentibus affuit, siquidem nouo, & ad eum diem (quod quidem sciri possit) eo in loco inusitato euentu, ex alta montis rupe ipsoque saxo erumpente aqua, & sensim gutta iugiter perstillante, subiectoque vase collecta, abudè in omnes vsus & cibi, & potus, & ablutionum suppetebat. Ad annos permultos integrum itetit, post Hieronymum Domitilium, donec & vetustate, & assiduis imbribus

ruente

188 . *De Vita Hieronymi Aemiliani*
ruente primùm fastigio, dissolutaque contignatione, & parietum cæterorum compage delapsa atque disiecta, nemine penitus reficiente, corruit vniuersum. Sed proximis annis Patris Bartholomæi Brocchi Somaſchenſis domus Præpositi ſingulari pietate & industria iterum repurgato loco, ducto muro, inſtauratoque ædificio, cœpit priſtina religio longo veluti poſtliminio veteri ſuo loco reſtitui.

Venetias reuertitur.

Cap. XII.

Quintus iam annus ferme appetebat à Hieronymi diſceſſu Venetijs, quod totum tempus in Gallia Ciſalpina multis rebus, è communi animarum ſalute, Deique gloria præclare gerendis, Impenderat: cum Venetæ reuerſionis, & videndæ Patriæ occaſionem quædam pietatis opera attulere, quæ iamdiu inchoata Parentis opem, qua perficerentur, poſtulabant. Sed & ipſum viſitationis tempus Hieronymi reuerſionem vrgebat; nam piæ inſtitutionis propagandæ conſilium ne alicubi in ſodalium peſtoribus congelaret, vel obiectæ difficultates bene cœpta retardarent, certam anni partem locorum viſitationi deſtinarat, quam pedes ſemper obibat. Cum igitur modo ex Inſubriæ locis rediret, alia etiam in Veneta ditione poſita aliquando reuiſere ſtatuit; licet enim domus illas periti, & integri moderarentur adminiſtri, ad vniuerſa tamen amollienda, quæ ſuborirentur, incommoda

moda eius præſentia permagni erat momenti; quin etiam extra ipſum tempus viſitationi ſi quid uſpiciam priuati negotij accidiffet, in quo præſens ipſe vtilem operam præſtare poſſet, eò ſubindè accitus impigrè ſe conferebat. Quare locum etiam cæteris antiquiorem, ex longo annorum interuallo, reuiſurus, in viam ſe dat. Venetias vt appulit, quàm ingenti animorum gaudio, & quam multis officiorum obſequijs ſit exceptus, quippè iam ſanctitatis fama, & multorum operum gloria inclytus, ſilètio faciliùs, quàm orationè conſequi poſſum: ſed non minori fortè lætitiâ & ipſe perſuſus ex eius loci inſpectione, qui veluti primus laborum ſuorum fructus, & indiſtriæ foetus, ei maximè ſemper cordi fuit; quo in loco tam affinium, quàm amicorū omniū nobili hoſpitiò conſtanter reſuſato, veteri ſua conſuetudine inter Chriſti pauperes eſſe voluit, vbi omnia vidit ſumma cum voluptate meliora eſſe facta, familiã in primis, quàm ipſe abiens reliquerat multò maiorem, acceſſione videlicet tum puerorum, tum operarum non exigua. Ibi aggreſſus vniuerſa de more reconoſcere, colloquium cum vnoquoque inſtituebat, de animæ corporiſque rebus edoceri, de totius familiæ regimine commoneſcieri volebat; idque ſingillatim, & remotis arbitris, quò liberior omnibus animi ſenſa depromendi facultas eſſet: quæ dicerentur, attentè & diligenter excipiebat: metu vel verecundia inter loquendum fortè hæſitanti, oris, & vultus hilaritas, tum blanda ſubindè interpellatio animos ad dicendum addebat. Si

quid verò vel ad communem familiæ gubernationem, vel ad priuata cuiusquam commoda, sua opera procurandum aut constituendum erat, id totum prudenter & opportunè præstabat; nec ferè quisquam erat tristi cōtractoque animo ad Hieronymum accedens, qui depulso mœrore distressæque tristitiæ nebula, hilaris & lætus ab eius colloquio non rediret. Sed, cùm domi rebus omnibus prudentia & diligentia pari prospiceret, foris etiam non tenui elaborabat prouentu; frequentissimi ad hominem consuebant, sed, magno etiam animorum commodo reportato, discedebant; adeò enim vberès cœlestis disciplinæ riuos in omnes deriuabat, vt salutaribus monitis, & rerum cœlestium ardore completerentur vniuersi. Vnum inter cætera sunt Veneti eo tempore in Hieronymo admirati, quòd miseram scilicet perditorum hominum vicem, tam acerbo animi sensu indoleret; vt nullam capere quietem, nullo frui commodo possiet, donec ab exitiali animæ sapore, & longo scelertum veterno sopitos excitasset, & lethali noxæ facta medicina, ab inueteratis abstractos flagitijs, ad sanitatem traduxisset; id verò tanto cum animi ardore, & in perditissimos quosque paterno beneuolentiæ & charitatis affectu procurabat; vt id vnum omnibus maxime esset admirationi verè tum illud oculis cernentibus, quod S. Gregorius aiebat: *Qui à vera iustitia compassionem habet.* Quam magno successu quanto animarum prouentu in hoc opere laborarit, piget hic fufius referre, cùm in promptu sit coniectura assequi,

*Etomil. 34
in EPIST.*

si mo-

si modò Hieronymum satis hucusque nouimus. Abeunte iam anno, discessit, duoque maxime hominis profectiōē nobilem reddiderūt atque illustrem; alterum aduentantis suæ mortis vaticinatio, alterum communis omnium fletus & ingens mœror: amico enim illi suo perfamiliari, cuius supra meminimus, eiusque postea vitæ Scriptori, & alijs, iam digrediens apertè significauit, suam ex hac vita migrationem, non multò post hunc Venetijs discessum, subsequituram; proinde ità valerent, veluti Hieronymum non ampliùs in hac vita reuisuri. Nec vana cecidit denunciatio: vix enim elapso anno, Somaschæ obiit Hieronymus. Tàm ingens verò omnium fletus abeuntem est profecutus, vt occumbentem veriùs, quàm discedentem flere viderentur; meritoque illud hoc loco vsurpare nobis liceat: *Magnus autem fletus factus est omnium: dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri: & deducebant eum ad nauem.*

AB. 20.

Venetijs rediens, mira abstinentiæ documenta edit in itinere.

Cap. XIII.

QUÆ IN præfens & proximum sequens caput reijctas, scio ab alijs tanquam ab Hieronymo gesta, cum primum Venetijs discessit, sexto ab hinc annis recenseri. Sed grauitur bato sine dubio temporum ordine, & historia veri-

veritate, vt ea fidem faciunt, quæ Pater Euangelista Auratus olim Præpositus noster Generalis planè sanctæ memoriæ vir à Stephano Bertazolo Salodiensi Sacerdote accepta literis consignauit, qui vnà cum multis alijs hoc tempore fuit Hieronymi in itinere comes, & rerum tunc gestarum inspector. Hic de Hieronymi rebus à Patre Euangelista aliquandò Salodij interrogatus hæc, quæ dicemus, aliaque plura, testis oculatus, apud eum deposuit, singula scripto excipiente Patre Aurato, quod adhuc apud nos sua manu exaratū asseruatur, vt nulla prorsus mendacij suspicio penes eos residere possit, quibus eximia tanti Patris integritas est nota, & Stephani item optimi Sacerdotis commendata morum probitas. Ità igitur se res habuit. Cum Verona Salodium discedens vix ad Martinianos campos peruenisset in nobilem planè comitatum incidit (diuina scilicet prouidentia illustriū virtutum exemplis testes submittente) Salodio enim Veronam Stephanus Bertazolus Salodiensis Sacerdos, Bartholomæus, & Ioannes Baptista Scaini fratres paulò antè aduenerant, vt veterem amicum Ioannem Petrum Caraffam, tum apud Matthæum Gibertum Antistitem Veronensem commorantem, Romanque statim discessurum officij causa consalutarent, & nescio quid negotij cum eo transigerent, quo mutæ benevolentia officio persoluto, Salodiensem Patriam repetebant: Hos igitur comites casu nactus Hieronymus pedes subsequēbatur equitantes. Sed illi, cū vacuos etiam adducerent equos, iubent

vnum

vnum Hieronymo admoueri, enixeque rogant, vt conſcendat; verùm ille gratijs actis, & collaudata comitum humanitate, eo beneficio vti noluit; cumque precibus ardentius vrgeretur, adduci non pòtuit, vt annueret. Piſcheriam vt ventum eſt, Cenomanorum oppidum opere, munitiõne, & amenitate cõſpicuum, ad Mintij caput inter duas nobiliſſimas vrbes Mantuam, & Veronam, aliquandiu ſuſſiſtunt, ſinè loci amœnitate illècti, ſinè itineris fatigatione coacti, & data quiete corporibus, menſam ſterni iubent, quæ lautè admodum inſtruitur pretioſioribus piſcibus è vicino lacu Benaco allatis; ad Septentrionem enim Mincio, ad Meridiem continenti, ad occidentem autem Solem Piſcheria Benaco iungitur. Orientem Arx nobiliſſima, ſpèctat. Veſcebantur alij lautioribus cibus ſatis naturæ, & appetitui indulgentes, Hieronymus in eadem menſa ſolo pane & aqua contentus, nullis conuiuarum officijs, nullis ciborum vel gulæ irritamentis perpelli potuit, vt quidquam aliud ad eſum, admitteret. Cui cum poſtremò Stephanus illud tam vulgò protritum, quaſi per iocum, obijceret: omnis repletio mala, panis autem peſſima; arridens Hieronymus vtique verum eſſe dictum reſpõdit in ijs, qui plus æquo eo cibo ſe replerent. Quod certè ab eo longè aberat qui ne in cibario quidem pane, quidquã de ſtriçtis tẽperantiæ legibus remitteret. A prædio iter repetentes, Salodium perueniunt: apud Bartholomęum inuitatus diuertit Hieronymus.

veritate, vt ea fidem faciunt, quæ Pater Euange-
 lista Auratus olim Præpositus noster Generalis
 planè sanctæ memoriæ vir à Stephano Bertazo-
 Io Salodiensi Sacerdote accepta literis confi-
 gnauit, qui vnà cum multis alijs hoc tempore,
 fuit Hieronymi in itinere comes, & rerum tunc
 gestarum inspector. Hic de Hieronymi rebus à
 Patre Euangelista aliquandò Salodij interroga-
 tus hæc, quæ dicemus, aliaque plura, testis oculo-
 latus, apud eum deposuit, singula scripto exci-
 piente Patre Aurato, quod adhuc apud nos sua
 manu exaratum aſſeruatur, vt nulla prorsus men-
 dacij suspicio penes eos residere possit, quibus
 eximia tanti Patris integritas est nota, & Ste-
 phani item optimi Sacerdotis commendata mo-
 rum probitas. Ità igitur se res habuit. Cum Ve-
 rona Salodium discedens vix ad Martinianos
 campos peruenisset in nobilem planè comita-
 tum incidit (diuina scilicet prouidentia illustriũ
 virtutum exemplis testes submitte) Salodio
 enim Veronam Stephanus Bertazolus Salodien-
 sis Sacerdos, Bartholomæus, & Ioannes Baptista
 Scaini fratres paulò antè aduenerant, vt veterem
 amicum Ioannem Petrum Caraffam, tum apud
 Matthæum Cibertum Antistitem Veronensem
 commorantem, Romamque statim discessurum
 officij causa consalutarent, & nescio quid ne-
 gotij cum eo transigerent, quo mutua beneuo-
 lentia officio persoluto, Salodiensem Patriam
 repetebant: Hos igitur comites calu nactus Hie-
 ronymus pedes subſequebatur equitantes. Sed
 illi, cū vacuos etiam adducerent equos, iubent

vnum

vnum Hieronymo admoueri, enixeque rogant, vt conſcendat; verum ille gratijs actis, & collaudata comitum humanitate, eo beneficio vti noluit; cumque precibus ardentius vrgeretur, adduci non potuit, vt annueret. Piſcheriam vt ventum eſt, Cenomanorum oppidum opere, munitiõne, & amenitate cõſpicuum, ad Mintij caput inter duas nobiliſſimas vrbes Mantuam, & Veronam, aliquandiu ſuſſiſtunt, ſine loci amenitate illecti, ſine itineris fatigatione coacti, & data quiete corporibus, menſam ſterni iubent, quæ lautè admodum inſtruitur pretioſioribus piſcibus è vicino lacu Benaco allatis; ad Septentrionem enim Mincio, ad Meridiem continenti, ad occidentem autem Solem Piſcheria Benaco iungitur, Orientem Arx nobiliſſima, ſpectat. Veſcebantur alij lautioribus cibus ſatis naturæ, & appetitui indulgentes, Hieronymus in eadem menſa ſolo pane & aqua contentus, nullis conuiuiarum officijs, nullis ciborum vel gulæ irritamentis perpelli potuit, vt quidquam aliud ad eſum, admitteret. Cui cum poſtremò Stephanus illud tam vulgò protritum, quaſi per iocum, obijceret: omnis repletio mala, panis autem peſſima; arridens Hieronymus vtique verum eſſe dictum reſpõdit In ijs, qui plus æquo eo cibo ſe repleant. Quod certè ab eo longè aberat quine in cibario quidem pane, quidquã de ſtriſtis tẽperantiæ legibus remitteret. A prædio iter repetentes, Salodium perueniunt: apud Bartholomęum inuitatus diuertit Hieronymus.

*Acta eius Salodij, & Brixie.**Cap. XIV.*

NON amplius, quàm tres dies Salodi; commoratus est, sed non sinè magno cum animorum fructu, illustriumque virtutum exemplo, equibus duo insigniora quæ ibidem accidisse, referuntur, subiiciam. Conuenerant sequenti die apud Bartholomæum Scainum reliqui pridiani itineris comites ad prandium vocati, ille quò amicius novos hospites exciperet, satis copiosam & lautam instruxerat mensam; cumque iam accubuissent, & vix primis gustatis epulis, subindè lautiores inferrentur, Hieronymus, ita commotus est, ut in lacrymas effusus, eductis ab imo pectore suspirijs, coeperit seipsum grauissimè reprehendere, ac de præsentis mensæ lautitiæ grauitè accusare; idque tanto doloris sensu & ardore verborum, ut aliorum etiam lacrymas exciuerit. vbertim, qui Hieronymi temperantiæ vehementer permoti & ipsi dapibus reiectis, nec dissimulare internum animi sensum, nec coercere erumpentem fletum potuerunt. Res centè fuit tam admiranda, quàm insolita. Hieronymus enim victus licèt parcissimus, & abstinentiæ per studiosus, interdum tamen nobilium, & potestatum, Christi exemplo, continia non aspernabatur; ut per eam occasionem, quando ceteræ decissent, viam sibi, ad instillandum eis aliquid de suo spiritu virtuteque, munitet, & se copem blandumque omnibus præbendo, omnes Christo

Lib. 4. c. 8.

sto lucrifaceret. Et ante quidem apud alios vitans, appositis, ex eiusdem Christi doctrina, cibis, uti consueverat: ut permirum fuerit, eodie apud Scainum à lacrymis sibi temperare non potuisse; quin adeo grauius in abstinentiæ leges peccasse sibi visum; ut, remotis dapibus, hospitalis mensæ lautitiam, triduo ieiunio pane & aqua traducto, vindicaret. Præbuit ea res gratum & salutare spectaculum omnibus Hieronymi abstinentiam & religionem admirantibus. Sed interim, qui cibi & gulæ blandimentis capi non potuit, amœnitate loci & iucunditate plus nimio ferè captus est; solitudinis enim cupidissimo arrisit quammaximè tùm Salodienfis Patriæ, tùm Benacensis oræ amœna iucunditas, quam haud ingrati arbitror, legenti, futuram, si subiiciatur. Benacus celebris est tota Italia lacus, cuius longitudo ab occasu brumali ad aquilonem triginta passuum millia excurrit, latitudo admodum minor. Cœlebs non degit Sarchæ & Ponalis fluuiorum dignatus connubia; à septemtrione Sarcham, à Borea Ponalim bibit; hic è Valle Leudri per auia & abrupta montium in lacum demittitur; ille verò è Nambino monte exortus, perpetuo, & sonoro fluminis amne subiectam Randenam vallem scindit & irrigat, donec in Benacum euoluatur. Nec sterile coniugium, nam quæ ad meridiem vergit Benacus, Pischeriamque interluit, nobilissimam sobolem Mincium flumen latissimo gurgite ex se fundit, Pischeria ipsa suo in sinu parienti Benaco obstetricis vices persolvente,

Permirum autem est, quam multis magnisque hinc indè torrentibus ambiatur, qui ad exiguè adhuc prolis incrementa nouumq; foetum alendum blandè nutricis munia subeuntes, veluti turgidis papillis mammisq; perpetuò tumescen- tibus, novos latices vberi vena fundunt. Cassa- nus è monte Baldo tanta aquarū copia diffluit, vt fluuij nomen apud aliquos inuenerit; ferèq; pares recensentur, qui eadem ex parte propè Brenzonios & Malfesinenses perenni aquarum fluxu è montibus ruunt: nec inferioris notæ al- tera ex parte Barbaranus, Bornicus, Brafa, cæ- terique, qui montes præcipiti cursu & sinuosis flexibus intersecantes in lacum influunt. Al- tissimæ profunditatis Benacus in medio esse dicitur; reliqua aqua ita perspicua apparet, vt in imo alueo minima quæque pellucidè admodū & distinctè conspici possint. Sed vt facili amæ- naq; nauigatione transmittitur, dum nullo agi- tatur vento; ita violentus & minax, vbi vel te- nuï tempestate turbari ccepit. Optimorū pisciū feracissimus, inter quos Cyarini, Carpiones vo- cant, omnium consensu principes habentur: illustrium conuiuiorum exquisitissima ganea, eruunturq; hi solum ex profundis aquarū fini- bus, nō minori piscantiū labore, quā discrimi- ne, cum impropria, ac subita tempestate lacus concitus, terribili furentiq; assurgat & intume- scat fluxu. Placet hic, quæ de Carpionū pesca- tione Poeta non ignobilis cecinit, adscribere.

Nec Carpio captus

Est facilis, non esca tibi, non farra paranda:

Reti-

*Pl. lib. 32.
cap. 11.*

*Iodocus
Berganus
in Bena-
lib. 9.*

Retibus extrahitur tantum. Sint retia curz,
Hæc bis centenas longa extendatur in vlnas,
& rursus non multò post hæc eadem subijcit.

Nàm Carpio sæpè pererrat
in bis centenos (abstrusa cubilia) passus . . .
nec absimilia sunt , quæ in eadem sententiam
eodem libro repetit .

Nec verò loca, cūcta lacus sunt cōmoda votis,
Nate, tuis, vada cum semper mediocria tēnat
Carpio, & occulti subeat stabula alta profun-
Ergò, vadis spretis, altum pete . . . (di

Sed hæc satis. Bēnaci ripas inspiciamus, in qui-
bus hinc indè ab vtraque parte antīcissima lo-
ca, & cultissima oliueta spectantur, quibus horti
passim interiecti sunt, odoriferis consiti arbori-
bus Citris, Medicis, Massilicis, Limis, alijsque
fragrantiam & odorem reddentibus, felicitque
pronentu hæc omnes arbores ibi propagantur
& adolefcunt: nec desunt personantes riuī &
obstrepenes gelidissimæ fontium perennitates:
indè enim frigello frigidissimo fonti nomen
factum aiunt. Est in ipso lacu ad meridiem bre-
ui tractu & sublicio ponte à terra discretus Syr-
mio Catulli Poetæ elegantissimi & natalibus &
carminib. celebris Vicns: cuius situ nihil amœ-
nius, & ad vasta lacus, asurgētiumque montium
spatia longè lateque despectanda, com modius
vbi miræ antiquitatis nobilissima vestigia cer-
nuntur aqueductus, & ant ra: fornicato opere &
concamerato amplissima. Non infrequentibus
vetè Oppidis ac Vicis, Bonaerisiora habita-
tus, licet enim ad Borzæm Montes asurgant

asperrimi, qui lacum ab omni ferè parte circum-
ambiunt, eorum tamen imi colles ac omnis ra-
dicum ambitus per Oppida, & Vicos frequens
incolitur; ad eam enim partem inflexo naviga-
tionis cursu, in conspectu sunt Madernum, Tu-
sculanum, Fasanum, Gardonum, Portesium, Bo-
iacum, Gargnæum, Limon. Nec vlla forte illu-
strior Benaci corona ea nobili Pagorum serie, &
aspectu. Oram illam, quæ Veronensem agrum
spectat, Lagisium, Bardolinum, Garda, Brenzo-
num, Malfesenum non ignobiles Pagi cingunt.
Brixienti verò obiacent Riuoltella, Delentianū,
Minernium, Felicianum, Monigum. Nec reti-
cendus inter ceteros humilior Vicus Nacns, vnde
Benaco nomen factum plerique arbitrantur;
Ex ea parte, qua montem Baldum recta prospice-
tat, intra colles montesque ad milliare, & eo
amplius excurrit Benacus, lateque expatiatur.
Ingrediendi sinum, dextero in latere sese obij-
cit Salodium egregio situ & peramœno, licet
angusto; profundo enim admodum lacu vna ex
parte alluitur, & montium radicibus ex altera,
ad lacus ferè ripam excurrentibus premitur,
nè adeò latè vbique expatietur. Cæterum quâ
montibus commissum, quâ lacu coercitum, ob-
longam in figuram se explicat, nobilemque, &
fatis amplam incolis præbet habitationem.
Quæ pars Benaco imminet, multiplici conti-
gnatione ad liberum aquæ, montiumque aspe-
ctum extollitur, podijs elegantibus, pictura, aut
opere albario exornata, vt accedentium oculos
non iniucundè excipiat. Veneto Magistratui
cele-

celeberrimo Oppidi loco stat amplum & illustre prætorium, additis ad prospectum pergulis, ac menianis commodisque ambulationibus, quas oblectationis causa pererret Prætor. Octo & eo amplius animarum millibus Oppidum frequentari dicitur, civili sanè & perhonesto hominum genere, cumque aliarum rerum, tum eruditionis ingenijque gloria omninò nobili: & inter cætera Benacensis oræ Oppida merito ea Patria princeps. Hieronymus igitur, (vt paulum egressus ad eum me referam) loci naturam diligenter contemplatus, statim solitudinis amœnitatem pellectus, audivissimè se in sylvas & sanctæ otia solitudinis rapi sentit eumque sibi ad remotum aliquem recessum parandum, aptissimum iudicat; quandò montes frequentem hominum accessum arcerent, subiecta verò loca & ad stipem colligendam, & ad diuinæ sapientiæ semina iacienda, proximisque subindè iuandos, maximè commoda essent. Itaque actuosæ vitæ labores cum solitaria quiete, illius pericula & ærumnas, quas iamdiù expertus erat, cum huius securitate & gaudio commutare deliberat: sequè iam ultimæ laborum metæ, vt animo præfagibat, vicinum, solitò ardentius contemplationi & solitudini impensius, tradere omninò decernit; neque inde ad socios, vel inuisendos, vel adiuvandos pro re nata nisi euocatus, & rarò admodum exire. Adhibitis igitur comitibus & amicis, tutus est quæsitus per eos dies contemplationi recessus; sed, Deo vtique aliter statuente, nihil vniquam occurrit, quod Hieronymo satisfaceret;

difficilem rei euentum tertio die diligentius ille cum Domino in oratione expendens, statim rem illam minus Deo gratam interiori lumine est admonitus. Quare blandientis sensus deceptione, proprięque voluntatis, & priuati commodi appetitu deprehenso, proxima statim luce, veluti insanientem sensum correcturus, Salodio ad Brixienfes Cenomanos discessit. Amicis verò illis adeò pia Hieronymi memoria peccatori semper hæsit, vt illi perpetuò addictissimi vixerint. Scaini certè nullum ynquam in Hieronymum, eiusque alumnos humanitatis & beneuolentię officium prætermisere: cuius rei fidem omninò faciunt Hieronymi literę familiares ad eos datę, quę adhuc apud nos leguntur. Bertazolus autem vel breui Hieronymi consuetudine & vsu ita est ad pietatem traductus, vt excellentis admodum probitatis & integerrimi Sacerdotis exempla reliquerit; opulentum enim Sacerdotium (duorum millium aureorum dicitur fuisse) spontè dimisit, paterno censu contentus: in maiori Ecclesia Salodiensis pœnitentibus operam dedit assiduam: ibidem quotidie, non sine magno pietatis sensu & lacrymis, Liturgiam fecit, & sacram synaxim multis per confessionem expiatis, impertiuit: denique ætatem omnem ad extremam vsque senectutem, assiduis pietatis officijs & charitatis laboribus, traduxit. Brixiam verò Hieronymũ per id tempus euocabat etiam cõmunis sociorum conuentus, quem hoc anno pridie Nonas Iunij ibi habitũ, cum sexdecim eo loco conuenissent vel fami-

liarum præfecti, vel aliæ primæ notæ Patres vetera autographa ipſius Hieronymi manu annotata, docent. His rebus Salodij, Brixixque peractis, Somaſcham contendit.

*Remotioris ſolitudinis deſiderio incenſus,
nouam ſedem in Arce ſibi conſtituit.*

Cap. XV.

Somaſchenſi ſuæ ſolitudini atque ad eò ſibi 1537.
asalis 56.
ipſi reſtitutus, & externarum curarum tumultu tantisper vacuus, ad vitæ ſuæ rationes diligentius explorandas, ſequè ipſum ad vnguentiſque exentiendum de more conuertit. Atqui ſedulò ſanctæ huic diſquiſitioni vacanti ſcrupulus hic vnus, ac veluti aculeus iniectus eſt, quo cœpit vehementer ſolicitari, & angī, quod ſcilicet per tot annos Chriſti veſtigijs inſiſtens, tamen remiſſe nimis ac frigide mentem ad eius, cœleſtem diſciplinam applicuiſſe videretur: quæ vna cogitatio cum hominis animum & ſalutis, obtinendæ, & diuinæ gloriæ augendæ cupidiffimum, dies nocteſque ſolicitem vehementiſſimè haberet, de maiori etiam ſpiritualis vitæ proſectu, ſeuerioriſque pœnitentiæ ſtudio cogitare cœpit: quippè in Dei via cum cæteris exemplo & admirationi pariter eſſet, ſibi tamen vni nunquam ſatisfaciebat. Inter hos autem animi motus, ruruſus igniculus ille ſolitudinis Salodij excitatus, ad eò ſolito vehementior reuixit, argentiſque flamma erupit; vt ad ipſam eremi ſolitudinem

tudinem, seu Paradisum tota mentis auiditate
 singulis horis inflammaretur Hieronymus, &
 plane irrequieto animi motu deferretur, quò
 scilicet rerum caelestium contemplationi libe-
 rius vacare, suoque vni Christo, ab alijs rebus
 omnibus planè alienus, & ab interpellatoribus
 vacuus, adhærere posset. Ad colligendam enim
 mentem, proximorum institutione & congressu
 distractam, salutare admodum experiebatur
 per aliquod tempus aliorum vitare frequentiam.
 Itaque diligentissimè per aliquot dies remotior
 adhuc quæritur pœnitentiæ & contemplationi
 secessus, sed nihil ad rem occurrebat. In Arce
 autem ipsa, quâ tota fronte Somascham Val-
 lemque spectat, profunda apparet latebra, sed
 adeò prærupto & confragoso situ, vt hominum
 iudicio inaccessus videretur locus; hanc eminus
 visam, sibi que opportunam ratus, cominus
 etiam lustrandam statuit, sed nulli aditus, semi-
 ræ nullæ ad latebram apparebant, omnia du-
 mis horrida, densis vepribus obsepta, & præ-
 cipiti loco adeò impedita, vt ferro & lacertis
 essent enata virgulta excindenda, manibusque
 ramusculi & frutices, ad progrediendum, hinc
 inde carpendi. Igitur cum omni difficultate,
 accerrimè obluçtatus, illuc tandem adrepens,
 peruenit, locumque attentè contemplatus, ibi
 suæ solitudinis remotissimique recessus sedem
 legit, Cellulam & oratorium extruere, totumque
 opus suis manibus absoluere constituit; nec in-
 teriecta mora, quod animo propôsuerat, opere
 complere aggreditur. Res ipsa fidem omninò
 exce-

excedere videatur, ſi cui loci natura nota ſit, vt, quò ſine vllò onere vix validiſſimus adrepere poſſet, eo tamen benè onuſtus accederet Hieronymus; conſiderant in tanta vitæ aſperitate, laborum defatigatione; & corporis conflictu iam penè vires, & viuicum illud firmæ conſtitutionis robur prorsus elanguerat, ſed cæleſti virtute naturæ imbecillitatem ſuperante, firmus & erectus animus, attritum ieiunijs corpus ac debile, lapidum, lignorum, ſabuli, aliarumque rerum oneribus ſupponere non verebatur, ſuis ille humeris materiam conuehebat, ſuis aptabat manibus, & quidem ex infima Adduæ ripa ad eam uſquè ſummitatem ſabulo deportato. Non deerant è Somaſchenſibus, qui hominem onuſtum & tam difficili opere implicitum intuentes, vltro ſeiſos ad materiam comportandam, opusque abſoluendum, per benignè offerrent, quibus ille comiter actis gratijs, ita reſpõdebat: quando in Cælo meriti præmium ſolum in terris laboranti reſponderet, perindè eſſe, ſibi laborè detrudere, ac cæleſte præmiũ imminuere, quod nulla ratione factum vellet. Abſolutum tandem opus mirificè Hieronymum exhilarauit, quòd nihil aut ad ſanctæ ſolitudinis otia commodius, aut ad aſpectum amœnius deſiderari poſſet. Difficili enim ac penè imperuio accèſſu ab hominum congreſſu remota ſolitudo moleſtos cæleſtis contemplationis interpellatores repellibat; edito verò & patenti loco ſita ſubiectum, Vallis tractum, & anfractus, flexuoſasque omniũ locorum excuſiones, & vicorum interualla, tum

lata

lata Adduæ spatia sese in lacum diffidentis, ita intuentibus obijciebat, vt tam vario & elegantium rerum aspectu oculorum acies quantumlibet fatigata, maximè recrearetur. Tam abditus recessus eremi nomen ad hæc vsque tempora loco facit. Ex area domunculæ Orphanorum ad eremum suam sibi ille viam perfoderat & aperuerat: nec enim admodum longo tractu ab eo domicilio distabat; quò cæteri solutus curis, tanta cum alacritate & celeritate se proripiebat, vt ad suos illum elysios properare dixisset, vbi solutus curis humanis, maiori cum incunditate, quoad liceret delitescerebat, quàm si totius Orbis delicias, angusto secum in eo terræ foramine clausisset. Eo autem recessu sanctæ contemplationis pœnitentiæque studium maximè est auctum: ibi breuiores, quam antea somnos, sæua hyeme & cælo obriente, de nudo solo carpere; corpus arctiori inedia castigare, perennilacrymarum fonte manante, superioris vitæ fordes animæque maculas abluere, asuperiori verberum flagellatione patrata in Deum scelera dignis pœnitentiæ fructibus emendare: cœlestium autem & æternorum meditationi intentus, adeò in eorum suauitate conuiescere, dulcique in somno diuinæ contemplationis consopiri, vt iam Paradisi delicijs interesse Deoque ipso se totum, quam maximè possiet, explere videretur. Prædebat se tunc maximè assiduum hoc orandi studium & arctior, quàm antea, cum Deo consuetudo, cum ex umbratili illo solitudinis recessu in solem ac pul-

nerem,

uicem, ad ceteros iuandos & instruendos, suo tempore euolaret; quam enim totus Deo plenus, quam caelestibus auctus ~~minibus~~ oculo illo montis latibulo prodibat? Si ad Dei amorē aut alia erant focij cohortatione inflammatis, id ille prestabat tanto pietatis ardore, ut spiriti illi igne, quo pectus feruebat dicentis, conflagrarent propemodum vniuersi, & vrenti illa voce, quantumuis frigidus incenderetur auditor, possetque expertus Dominus dicere: Ignem eloquium tuum velle moneri? Abundē fecerunt tibi Hieronymus, quod propinquo diuino Spiritu in sancta quiete, biberat; & totus diuino amore feruens alio fuisse inuoluitur. Si quae verò charitatis obsequio ministrata tibi Hieronymus tam nouo & inusitato feruore, tanta cum significatione, insolita curae virtutis deposcebat & exequabatur, ut ad pristinas eius virtutes, (quas tamquam numeris omnibus absolutas ceteri antea adminabantur) tanta appareret, haud diu solita solitudinis, & precandi studio, & ardenti diuinitum conmentatione, facta accessio, & si rursus quoddam & rudimentum superioris vitae fuisset, ita ille è cōtinua Dei cōsuetudine redibat quotidie cęlesti virtute auctior & seipso maior. Ceterum in supremos labentis vitę menses dilata quies haud diu permisit Hieronymum solitudinis ocio frui; siquidem non multo post tum ex eius prædicatione, tum subito rei euentu intellectum est illā Hieronymum remotam sibi curasse eremi solitudinem, non tam sanctę voluptatis

Psal. 118.

conci-

lata Adduæ spatia sese in lacum diffundentis, ita intuentibus obijciebat, vt tam vario & elegantium rerum aspectu oculorum acies quantumlibet fatigata, maximè recrearetur. Tam abditus recessus eremi nomen ad hæc vsque tempora loco facit. Ex area domunculæ Orphanorum ad eremum suam sibi ille viam perfoderat & aperuerat: nec enim admodum longo tractu ab eo domicilio distabat; quò cæteri solutus curis, tanta cum alacritate & celeritate se proripiebat, vt ad suos illum elysios properare dixisset, vbi solutus curis humanis, maiori cum incunditate, quoad liceret delitesceret, quàm si totius Orbis delicias, angusto secum in eo terræ foramine clausisset. Eo autem recessu sanctæ contemplationis, pœnitentiæque studium maximè est auctum: ibi breuiores, quam antea somnos, sæua hyeme & cælo obrigente, de nudo solo carpere; corpus arctiori inedia castigare, perennilacrymarum fonte manante, superioris vitæ fordes animæque maculas abluere, a superiori verberum flagellatione patrata in Deum scelera dignis pœnitentiæ fructibus emendare: cœlestium autem & aeternorum meditationi intentus, adeò in eorum suauitate conuiescere, dulcique in somno diuinæ contemplationis consopiri, vt iam Paradisi delicijs interesse Deoque ipso se totum, quam maximè posset, explere videretur. Prædebat se tunc maximè assiduum hoc orandi studium & arctior, quàm antea, cum Deo consuetudo, cum ex umbratili illo solitudinis recessu in solem ac pul-

nerem,

uerem, ad cæteros iuuandos & instruendos, suo tempore euolaret; quam enim totus Deo plenus, quam cœlestibus auctus muneribus è cæco illo montis latibulo prodibat? Si ad Dei amoré aut alia erant focij cohortatione inflammandi, id ille præstabat tanto pietatis ardore, vt spiritali illo igne, quo pectus feruebat dicentis, conflagrarent propemodum vniuersi, & vrenti illa voce, quantumuis frigidus incenderetur auditer, possitque expertus Domino dicere: Ignitum eloquium tuum vehementer: Abundè scilicet eructante Hierouymo, quod propinante diuino Spiritu, in sancta quiete, biberat, & totus diuino amore feruens alios facile incendebat. Si quæ verò charitatis obeûnda ministeria, ea sibi Hieronymus tam nouo & inusitato feruore, tanta cum significatione, insolitæ curæ virtutis deposcebat & exequebatur, vt ad pristinas eius virtutes, (quas tamquam numeris omnibus absolutas cæteri antea admirabantur) tanta appareret, hac assidua schola solitudinis, & precandi studio, & ardenti diuinorum commentatione, facta accessio, ac si tyrocinium, quoddam & rudimentum superior vita fuisset: ita ille è cõtinnua Dei cõsuetudine redibat quotidie cœlesti virtute auctior & seipso maior. Ceterum in supremos labentis vitæ menses dilata quies haud diu permisit Hieronymum solitudinis ocio frui; siquidem non multò post tum ex eius prædicatione, tum subito rei euentu intellectum est illã Hieronymum remotam sibi curasse eremi solitudinem, non tam sanctæ voluptatis

Psal. 118.

conci-

conciliatricem quàm proximi funeris apparatus, nec magis suæ quietis & tranquillitatis sedem, quàm instantis vltimi discessus scholam; in qua scilicet extremum huius humanæ fabulæ actum, quem iam appetere occultâ quadam præfensionis vi intelliebat, adornaret, & solus cum solo Deo res suas antea transigeret. Quam certò autem vicinum suum præfagiret obitum, illud inter cætera argumento est; quòd cum per eos dies à Ioanne Petro Carassa iam Cardinali, cui se totum, vt antea dixi, permiserat, literas accepisset, quibus Romam perbenignè inuitabatur, vt ea in Vrbe alijsque Pontificiæ ditionis Ciuitatibus eadem charitatis officia exequeretur, suoque exemplo multos ad eandem pietatem excitaret (nullum enim adhuc Romæ institutum erat Orphanorum Domicilium, nullum Puellarum) ille quam die communi oratione cum alijs persoluta, ita de Cardinalis Carassæ voluntate ad eos retulit, vt diceret se eodem tempore diuersis planè locis à duobus accersiri, Romam quidem à Carassa, à Domino autem in Cælum; tum adiecit, sed cæleste iter, Romano haud dubiè breui præferetur: quod ab eo dictum non sinè certa futuri euentus præfensione, non multò post res ipsa comprobauit. Loco verò solitudinis & eremi mansit postea semper religio & reuerentia; & adhuc magna ex parte dirutus quandam tamen pietatem ac sanctitatem redolere videtur.

Eius infirmitas & obitus.

Cap. XVI.

Hieronymi de ſua morte predictionem haud tardus excepit euentus ; ſiquidem grauiſſimo, & eo tempore populari morbo correptus, non multò poſt interijt. Aduentantis autem, vitæ finis haud dubia præceſſere indiçia ; miſſis enim in præſenti frequentibus & apertis prædictionibus; certè, a ſuperiore illa poſtremò ſuſcepta vitæ ratione, & plus ſolito pœnitentiæ rigore, aucto, nemo non intelligebat incitatioſiorem in virtutis curſu motum non multum à fine diſtare; Tum verò illorum temporum miſera calamitas, hominis animum præ cæteris vexabat, quòd catholicam Religionem nouorum dogmatum peſte, & iniquorum ſeditionibus agitatum, vehementer in fide ipſa tuenda, quæ totius eſt chriſtiana religionis firmamentum, laborantem cerneret. Quare afflictam eius ſæculi conditionem, & rerum humanarum inconstantiam & vanitatem maximè pertæſus, ſordelcentibus iam terris, ad ſuperna elatus, caduca omnia auerſari, communem lucem refugere, hominum conſuetudinem denitare, cœleſtia dumtaxat inter vota preceſſeque anhelare, ſolum Deum inter gemitus & ſuſpiria quærere, & eodem planè cum Paulo ſpiritu cupere diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Neque diu fidelis ſerui vota tentationum certaminibus, & pœnitentiæ laboribus ſatis fatigati diſtulit diuinà bonitas, ſed foelici planè
gene-

genere mortis, quasi emerito militi morem ge-
 rens, vt primis vltima responderent, ex chari-
 tate in proximos, qua tota vita maxime exarse-
 rat, mortis gloriosæ causam illi præbuit, quò
 Christum pro humano genere morientem etiam
 supremo interitu imitaretur. Horribili siquidem
 inguinaria lue Bergomensem ditionem fœdum
 in modum latè depopulante, Hieronymus, qui
 nullis in ægrotos & miserè iacentes officijs ab-
 stinebat, facile in pestilentem morbum prolap-
 sus est. Ignotum planè medicis id morbi genus
 erat, cuius vis & pertinacia omnem eorum elu-
 debat operam, & industriam, & eo ipso die, quo
 de ægritudine illi iudicium ferre solent (criticū
 ideò appellant) de ægri interitu morbus senten-
 tiam ferebat; quare quarto, aut ad summum sep-
 timo die scæuiente tabe absumebantur vniuersi.
 Eo igitur morbo acerbè correptus, breui se mo-
 riturum, quod summum erat in votis, certissi-
 mè præsensit; cūque vicinitas exitus eius de-
 siderium augetet, ad eum se se totum ex **Chri-**
stiana pietate comparare non distulit; inten-
 denteque se morbo, cū qui medicam manum
 admoueret, nullus ferè eo in loco esset, abiecta
 iam omni spe vitæ, ad diuinam implorandam
 opem se conuertit; Sacerdotem pœnitentię Sa-
 cramenti ministrum, & suæ conscientię mode-
 ratorem accersuit, confessioneq; plenâ dolo-
 ris plena pietatis, criminibus quàm accuratissi-
 mè expiatis, Sacratissimum Christi Dòmini
 Corpus Viatici nòmine, & quę moris sunt Sacra-
 menta (extrema morientis animæ solatia) quasi
 non

non multò poſt in cœleſtes illas oras migraturus, magna cum animi demiffione & humilitate poſtulauit, ac maiore accepit. Ità Dominicis præmunitus Sacramentis, ſupremam operiebatur horam. Peſtifer morbus Æmilianum inuaferat pridie nonas Februarij ipſo ſexageſimæ Dominicæ die, quocum tres integros acerbè luçtatus, quarto languore vehementer ingraueſcente, viribus omninò deſtitutus, mortem iam imminentem intellexit: cuius appulſu non modò non eſt territus, ſed aſtantes etiam in lacrymas effuſos, breui planeque cœleſti alloquio, deficiente penè ſpiritu, eſt hortatus: Vt Saluatoris noſtri Crucifixi veſtigijs prorsus inſiſterent, terrena deſpicerent vniuerſa, derelictorum pauperum curam ſuſciperent accuratiſſimam, omnes inter ſe inuiolabili mutui amoris vinculo nexi viuerent; ad hæc omnia verò, charitate in primis in Deum arderent, cuius beneficio anima indiſſolubili nexu ſuo ſociata Creatori, à terrenis omnibus quàm longiſſimè dinellitur. Si quidem ſperare (quæ Dei miſericordia eſt) plus illis in futura, quàm præſenti vita, profuturum. Ità ſolatos ac inſtructos dimiſit cum vox & vita pariter eum deficeret. Indè manibus, oculis, totoque corporis habitu, inſita pietate ad Cœlum erectis, I E S U & M A R I Æ Sanctiſſima nomina, ſubindè ingeminans, ſui ad vltimum composleniter ocluſis oculis, quieto & tranquillo vultu inter pſallentium & lacrymantium choros, media ſam nocte exacta, repetenti Deo ſpiritum reddidit Æmiljanus. Eius migratio

O

ſexto

210 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

sexto Idus Februarij annotandam quem diem, Sanctus etiam Æmilianus in Armenia minori egregio martyrio illustravit. Obijt diem suum Anno trigesimo septimo supra millesimū quingentesimum humanæ salutis; ætatis verò suæ sexto, & quinquagesimo abeunte, vigesimo quinto à sua ad Deum conuersione, sexto iam exacto à prima sua Venetijs discessione, & duodecimo à depositione togæ, noui rudisque habitus, & asperioris, sanctiorisque vitæ institutione. Quod de Mense, & illius obitus die à nobis dicitur, non me latet aliorum sententiæ & receptæ hucusque opinioni valde aduersari; sed certè veritatis à nobis proditæ probationes etiã luce meridiana clariores, si desiderentur, affereamus primo capite sequentis libri. Obijt Soma schæ in Ondæorum domo, atque in ea solitudine, quã viuens præ cæteris locis mirificè coluit; neque dubitandum, quin præcipua quadam charitate eum Hieronymus locū è Cælo respiciat, quem in vita adeo dilexit. In Ecclesia Sancti Bartholomæi ibidem sepulturæ mandatur. Vir cum virtutum omnium exemplis, tum excellenti in Deum & proximos charitate admodum illustris, & terrenarum rerum sui que ipsius contemptu planè eximius & singularis.

1537.
ætaris sua
56.

Libri Tertij Finis.

DE

DE VITA

HIERONYMI

ÆMILIANI

Congregationis Somaſchæ
fundatoris.

LIBER QVARTVS.

*Plurium testimonio Hieronymi
probitas commendatur.**Cap. I.*

IRMAM illam & constantem
integerrimæ probitatis atque
adeo Sanctimonix opinionem,
qua adhuc in humanis apud
omnes floruit Hieronymus,
subſecuta mors vehementer cõ-
firmavit & auxit; quam non di-
ctis, ſed ſcriptis etiã quamplurimi teſtataſſe
voluerunt. E multis ego pauca ſeligam. Ioannes
Baptiſta Guillhermius Iuris vtriuſque Doctor, &
Feltrenſis Eccleſiæ Canonicus Epifcopo Bergo-
menſi viuo Hieronymo Vicariam operam præ-

O 2

ſtabat.

stabat. Is illius virtutum spectator & admirator sæpius fuerat: accepto igitur de eius morte tristi nuncio, ita ad amicum de eo scribit. (referam autem eius epistolæ partem integra fide latinitati donatam) CERTISSIMIS re nuncijs Hieronymi Æmiliani strenuissimi in Christiana militia Ducis obitum accepisse non dubito, & duorū socijs huius præfecturæ qui suum obire diem. Euentum morbi & mortis casum describere si tentem, vereor, nè pietate, ac inimo cordis dolore perculsus nimium commoueare. Cæterū diuinæ felicitatis sortem certa spe (tanta erat illius in Christo confidentia) deuorauerat animo; vt ipsos Cæli cardines manibus contrectare videretur; frequentibus adhortationibus suos sæpè compellebar, hilari serenaque fronte, & ridendi oris aspectu, vt quemque suauissima Christi charitate incenderet. Certum fore obitus diem sic animo præfagebat, vt nihil minus illi de proxima morte constaret, quam mihi me in præsentiarum has ad te literas exarare. Subduxisse ad calculum rationes suas, & cum Christo Domīno pactum iniisse dicebat. Patriæ Venetiarum nulla mentio, de parentibus sermo nullus, frequentissima solum de Christi imitatione oratio. Aduentante Solemni Seruatoris Nostri Natiuitate, hinc discesserat, sed primò me contuenit, ad pedes prouoluit fidem Christi commendauit, supplex erratorum veniam petijt, cum recessit ea sponcione, ac si nunquam (vt euenit) eum essem reuisurus. Somasche ad celestem patriam euolauit, vbi quamplures

plures probata vitę Papienſes, Nouocomenſes, Bergomęſes Patres demoratur. Hodię non vna in Eccleſia ſacris illius manibus parętatum eſt: Mercurij die peragendis funeris cerimonijs, iterum litabitur, Summum Pontificem vel Episcopum noſtrum ę viuis exceſſiſſe, diceres. Eo denegerat vitę abſtinentia corporiſque maceratione, vt maiores progreſſus minimę exoptare poſſes. Age diuinę ſic collibuit Maięſtati: nullius mihi hęctenus acerbior obitus viſus. Orbitatem infelix hic grex proborum moderatorum ſentit acerbam; diuinę tamen bonitati non diffido, quin infinitę omnipotentię familiaria opera non perpetret. Epistolę longitudinem vt excuſes, oro; hic enim alter ab vltimo bacchanalium dies eſt, quo ita me tecum hac oblector ſcriptione; hęcque ex M. Marij noſtri narratione. Defunęto Deum propitium rogo; obiit autem die ſeptima menſis huius. Atque hucusque Vicarij literę. Ex quibus duo maximę annotari velim; Alterum quidem, quā amplum & illuſtre teſtimonium de Hieronymi probitate tantus hic vir tulerit; Alterum, quinam certus fuerit eius obitus menſis & dies. Cum enim in Vicarij literis menſis nomen non apponatur, conſtet autem illas extremis Antecederabilibus ferijs eſſe datas; diem enim vltimo bacchanalium proximioręm aperte nominat, quo literas ſcripſit; multi iuere in eam ſententiam, vt exiſtimarint menſem illum fuiſſe Martium; idque tam certo creditum, vt Nonis Martij Sanci Thomę Aquinani dicatis a pleriſque;

pia Hieronymi memoria coleretur: Sed tanta
 annorum series ab eius obitu interiecta facile
 quemuis decipere potuit. Non est autem diffi-
 cilis veritatis peruestigatio: cum enim certif-
 simè cōstet eo trigesimo septimo anno, quo de-
 cessit Hieronymus, mense Februario agitata
 esse bacchanalia, feriamque; Cinerum sexto deci-
 mo Kalendas Martij celebratā, ac proinde lites-
 ras biduo antè datas, pridie Idus Februarij fuisse
 cōscriptas, omnino certū est Hieronymi mor-
 tem nullo modo in mensem Martiū reijci posse.
 Qua in re omnis dubitandi suspicio prorsus euul-
 letur, si quis veteres illas temporarias mobilium
 festorum, vt vocant, tabellas adeat, antè annum
 scilicet octogesimum secundum præteriti sæcu-
 li aditas, videlicet ante Kalendarij correctionē
 euulgatam, superiorumque annorum Epactas,
 Aureos numeros, & literas dominicales singil-
 latim perquirat, & ritè præteritorum annorum
 tabellas percurrat & recurrat, donec ad annum
 trigessimū septimum perueniat; diligenti enim
 & accurata temporum supputatione planè com-
 periet eius anni trigesimi septimi Epactam fuisse
 xvij. Numerum item aureum xvij. Dominica-
 lem litteram G; ex quibus planum omnino fit &
 indubitatum, solemnem illam Cinerum feriam
 eo planè die contigisse, quo dixi, menseque Fe-
 bruario extinctum Hieronymum, illique in Ber-
 gomenſi Ecclesia eo mense iusta persoluta; quòd
 si ille Nonis Martij obiit, multis sanè diebus fune-
 bri pompa hominis obitum Bergomēses an-
 teuertissent. Cum verò septimo Idus Februarij

mor-

mortuum asserat Vicarius, nos verò sexto, id ita accipiendum, vti antea monuimus, quòd scilicet tertia ferè noctis vigilia expirarit, ac proindè melius sexto Idus eius mors annotanda videatur. Hoc etiam addo: vbi legitur in literis Vicarij die Mercurij reliqua persoluenda; mendum suspicor esse, qui enim proximè sequebatur dies Mercurij, is erat Cinerum ceremonia sollemnis, quo certè die mihi verisimile non fit Hieronymo alicubi funebria persoluta, sed fortè legendum die Martis, sequenti videlicet die, qui Lupercalium feriarum supremus erat. Sed iam ad reliquos pergamus. Bartholomæus Spatafora non ignobilis suæ tempestatis Orator in ea oratione, quam in obitu Marci Antonij Triuisani Venetiarum Dacis habuit, cum plurimos sanctitatis fama conspicuos retulisset è Venetis ortos, hæc tandem de Hieronymo addit, quæ integrè latinè reddam. Illud verò ardentissimū charitatis vas Hieronymum Æmilianum, qui non vt viuorum saluti tantum, sed etiam vt defunctorum cadaueribus consuleret, suæ minimè parcebat vitæ, cuius nō recens memoria solum, sed recentia sunt vestigia, recēs est monumentū. legitur autem Spataforæ oratio inter illustrium virorum orationes parte secunda, quæ Italico sermone conscriptæ circumferuntur. Sed luculentum in primis est testimonium, quod Hieronymi charitati reddit Bartholomæus Peregrinus in eo libro, quem Vineæ Bergomensis inscripsit. Is partē secunda capite 114. iisdem planè verbis, quæ subijciani, ea de Hieronymo scri-

*Barthola
Spatafora
oratio.*

*Barth. Pa-
regr. in Vi-
neæ Berg.
p. c. 114*

bit, quæ ipse oculis vsurpauerat; ait enim. Laborauit etiam in hac Vineâ Dominus Hieronymus Mianus Patricius Venetus, & verus Christi seruus, quando anno Domini M.D.XXXII. Bergomum venit, & suis christianissimis exemplis, & exhortationibus, & assidua sollicitudine, & cura congregauit multas à Diaboli compedibus solutas mulieres, vt simul iustè ac castè viuerent: vagantium quoque puerorum Orphanorumque multitudinem Sanctæ Mariæ Magdalenæ hospitali gubernandâ tradidit. Hæc ex oculata fide. Rursus idem Bartholomæus capite CXVIII. de Dominico Tasso, cuius opéra maximè vtebatur Hieronymus, vt diximus, hæc addit. Insuper idem Magnificus Dominus Dominicus in ipso Cœnobio cisternam cum aqua fluuiali ex vicino amne construi fecit: Et Domino Hieronymo Miano Patritio Veneto auxilio fuit, ad colligendas, & vniendas meretrices, à peccato ad Christi normam conuersas: tum & pueros & puellas nostras in Vrbe mendicantes. Hæc ille. Neque verò Reuerendi Fratris Hieronymi Malfettæ Concionatoris sui temporis celeberrimi è sacro Capuccinorum Ordinem Epistolam præteribo, quam illè opusculo de Diuino amore, à Reuerendo Patre Fratre Bartholomæo eiusdem Ordinis composito, præfixit, cum primum librum illum typis excudendum curauit, Patribusque & Fratribus seruis pauperum, ac eorum pueris orphanis in operibus Insubriæ inscripsit: qua in epistola multa de Hieronymo eiusque operibus ex oculata fide refert, quæ pium lectorem scire

operæ

Lib. 2. c. 96

operæ pretium eſt. Bonam igitur Epistolæ partem ſyncerè latinèque redditam ſubiſciam. Cum igitur, inquit, hæ mihi rationes omninò perſuaſiſſent, vt libellum in vulgus ederem, cœpiſſemque tacitus cogitare, cui tam pium munuſculum deſtinarem, veſtræ charitatis, opinor, non ſine diuino aſſatu, recordatio ſuccurrit, cui maximè cōuenire id genus argumenti putarem; vos enim tanquam lucernæ ardentes amoris diuini radios, virtutum officijs conſentientibus, effunditis; nimirum ad omnia pietatis opera inſtructi, ac incitati exemplis, præceptiſque illius beatæ animæ Hieronymi Æmiliani Patritij Veneti, qui ſummo ſtudio contendit, vt omnes omnium ordinum homines ad Deum incitaret atque, pertraheret: quod eo maximè tempore ſignis apertiffimis declarauit, cum diuinæ charitatis & Euangelij zelo vehementer inflammatus, vt regnum Dei, quantum in eo eſſet, amplificaret, lautiffimo patrimonio, nobiliſſimo genere, illuſtriſſima Patria contempta; ſe totum dilecto ſuo nudo & cruci aſſixo IESV Chriſto tradidit; cumque breui peregrinatione ſuſcepta, Bergamo primū, deindè alijs in Ciuitatibus plurimis, omnia pietatis opera ergà vos cœpit exercere; quos ſordidatos inedia, frigore, nuditate aſſictos complexus eſt & ſouit humaniſſimè, cumque in publica fame, miſerandæ calamitatis quærimoniæ paſſim exaudirentur, ille vos tam benignè collegit, ſic amauit, ita veſtris commodis ſtuduſt, vt exemplis ſuis & admonitionibus ſanctiſſimis, animarum morbis mederetur.

218 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

& corporum necessitatibus idem ipse inferu-
 ret, agris assideret, victum ostiatim pedes quæ-
 ritans mendicaret. Quæ res & virtutum illius
 odorem suauissimum diuinis naribus afflarunt,
 & egregium lumen atque exemplar sustulerunt.
 Insubriæ vniuersæ, nō in speciem quandam San-
 ctimonix, sed intime & ex animo Deum colen-
 di: quandoquidem illius opera, in multis eius-
 dem Prouinciæ vrbibus celeberrimis, Xenodo-
 chia & Orphanotrophia erecta sunt, in quibus
 vestra eadem vox, quæ olim temporū calamita-
 res deplorabat, nunc diurnis ac nocturnis horis
 laudes summo Numini persoluit. Neque tamen
 hisce rebus gestis cōtētus fuit; sed, cum magnū
 egentium numerum collegisset, tecto, victu, re-
 busque alijs ad vitam necessarijs iuuisset, multis
 prætereā clericalis & laicalis ordinis persuasit,
 amplissimis patrimonijs abdicare se, atque in
 sollicitudinem tam piolorum laborum communio-
 nemque venire. Sed quid ego dicam de illius
 charitate in Deum, multis in locis plurimis ex-
 perimentis atque rebus gestis aperte declara-
 tam? Nonne illud certissimū fuit amoris argu-
 mentum, quod, cum ipse grani morbo correptus
 vobiscum iaceret in paleis apud Ecclesiam San-
 cti Sepulchri Mediolani, vestri tamen curam,
 nunquam deposuit: quin etiam eum à pterisque
 honestis viris Mediolanensibus imitaretur in
 ædes amplissimas solus curandi sui gratia, ne-
 gavit pastor bonus se ab suis ouibus vho modo
 posse diuelli? quam singularem pastoris in pu-
 fillum gregem charitatem sic Deus amauit, ut

breui

ſuavi tempora ampta domicilium voluerit, & ad priſtinam uelocitatem reuocatum cōfirmauerit. Quid Papiæ? Nonne, cum Xenodochij curatores, cuius Miſericordia nomen fuit, quosdam in eo degentes aliò migrare iuſſent, & uenienti Emiliano & Orphanis eum locum habendum concederent, maluit ſub deſerto illo, uentis, & pluuiæ undequaue peruiſo tecto degere, quod apud Arcem in minori Ciuitate uifiſtur, quàm ut cuiquam aduentu ſuo incommodaret? Multa id genus ſciens prætereo, de quibus, qui modo illum uel de facie norunt, affirmare uerè & liquidò poſſunt. Quale dixeris, illatas iniurias patienter tuliſſe, peccantium ex animo ſemper miſertum fuiſſe, noxam, errata, moleſtias non eorum modò, quibuſcum uiueret, ſed omnium prorfus hominum æquo animo toleraſſe. Ut igitur illius ſtudium, opera mea aliqua ex parte iuuem, qui uos ad Deum allicere, oique uinculis amoris coniungere uehementer elaboraui uobis; diſſiſſimè libellum hunc dicam edere uobis; atque Deo, quæ uos tantus amoris ſui flammis in cordibus ueſtris accendat, quantas ego, ad illius honorem & ad Chriſtianiæ religionis amplitudinem expoſco; uos quoque iſdem operibus miſericordiæ & cœlestinae charitatis inſiſtere uelitis; & alij exemplo euſdem Hieronymi Emiliani (quem ego mortuum ſingulari ueneratione proſequor & colo) ad eadem pietatis opera præſtanda uehementer excitentur; atque hinc illa tandem exiſtat generalis in Eccleſia morum uincatio & Senti-
monia

monia, quam ille sitiuit auidiffimè; & cuius impetrandę gratia statas quasdam preces ex certa formula recitandas, conscripsit, quas subindè post Missarum solemnias in communibus vestris orationibus canere soletis. Hactenus Frater Hieronymus, qui admodum graphicè, ni fallor, & suis, vt aiunt, coloribus Hieronymum depinxit, vir & ob religiosi ordinis commendationem, & quod caput est, ob oculatam fidem eorum, quę scribit, omninò dignus, cui certa adhibeatur fides. Sed & in prætermiſſis non relinquam perhonorificum Pij V. testimonium, quo hominem decorauit, cum in diplomate Pontificio hisce planè verbis eum appellat: Hieronymus Aemilianus olim Patritius Venerus, vir eximie pietatis insignis, Spiritu Sancto, vt piè creditur, afflatus, omnibus sæculi curis posthabitis &c. Quod illustre testimonium eò pluris faciendum est, quòd à Summo Pontifice Pio V. verè Sancto, qui Hieronymum probè antea nosset, proficiscitur. Huc etiam faciunt tam multiplicia illorum vota, qui vel magnis itineribus ad eius sepulchrum, religionis causa, accedunt; vel beato viro precibus se commendant, quorum permulti non exiguis gratiarum donis, tum ad animæ, tum ad corporis commoda spectantibus, se in dies augeri testantur, & votiuis tabellis oblati, accensis funalibus, alijsque religionis significationibus ad sepulchrum adhibitis, beneficij accepti gratos se profitentur; nequicquam Aedituo prohibente, & reclamantibus Patribus; graui quippè Superiorum nostrorum

edicto

ediſto cautum eſt, ne quod omninò eius honoris genus, vel admittatur, etiam profectum ab externis, vel deferatur à noſtris Hieronymo, quod ſanctis viris, niſi ſupremæ ſedis accedente iudicio & conſenſu, deferri nequit. Sed quantumlibet obluſantibus ſuperioribus, ægrè admodum malis in locis piorum ſtudia coerceri, & filiorum præſertim in ſua entem optimum, & Congregationis auctorem pietatis ardor, & devotionis obſequium non paucorum annorum curſu iam confirmatum, cohiberi poſſe. Verùm de his ſequenti & altero capite, nonnulla dicemus.

Admiranda quædam de Hieronymo.

Cap. II.

Eſt, quæ toto vitæ curſu in Dei gloriam proxi-
morumque ſalutem peregit Hieronymus, quæque illi diuinitus ſepè contingere, mortalium profectò omnium commendatione ſunt & admiratione digniſſima; quædam tamen adeò extrâ communem rerum ordinem de eodem recenſentur, vt illis admirabilium nomen peculiari quodam iure proprium factum eſſe videatur. Quorum paucis exponendis, vno aut altero capite, immorabimur, quò ſplendidiùs diuina muna homini collata eniteant, & cęleſtis benignitas ab omnibus laudetur impenſiùs. Atque illud in primis admirabile, & rarum omninò diuinæ providentiæ & bonitatis argumentum in Hieronymo mihi videtur, quòd vnus ille tam multa
opera

opera aggressus, tam breui tempore, adeò secundo scèlicque euentu ad exitum perduxerit. Ex quo enim primò Venetijs discessit, ad eius vsquè obitum anni non amplius, quàm sex intercesse-
 re, quibus illè duodecim ferme pia loca erexit, & legibus instruxit, adeoque certa & stabili viuendi ratione muniuit, vt adhuc etiam multum aucta perseuerent. Sociorum nõ exiguum collegit numerum, eosque non infimæ notæ, sed literis nobilitatos, & fortunis omninò præstantes & eximios. Suprà trecenta capita Hieronymi nutu, & auctoritate regebantur, quorù permulti quàm sublimi honorù & diuitiarum gradu sint ad humile & abiectum vitæ genus traducti vnus Hieronymi exemplo & cohortatione iam satis antea dictum. Quòd certè non tam in hominis industrij atque nauissimi studiù, & diligentiam, quàm in diuinam Proidentiam reijciendù cen-
 sco; nam vix primum seruo Dei Ciuitatem aliquam ingresso, licèt ignoto homini & externo, abiectissimorù pauperum causam gerenti, omnia ex animi voto succedebant; vt ipsemet, cum tam effusam in pauperes & egenos diuini Numinis benignitatem animo perpenderet, vel alijs enarraret, erubesceret omninò, ac pudorè suffunderetur, tum, eductis ex imò pectore suspirijs, sermonem clauderet illis verbis: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit?* Nihil scilicet sibi arrogans, sed Deo, quidquid benè gestum esset, acceptù referri volens; neque immeritò sanè, quando quocunque animum verteret, vel manum admoneret. Hiero-
 nymus

Psal. 112.

nymus ſingulari quadam & admirabili ratione
diuinam opem præſentem experiretur, quæ fœli-
ci expeditoque curſu ſuis cœptis obſecundaret.
Quod cum in omnibus eius geſtis ferè animad-
uertere liceat; tùm verò, ſi ad ſingula deſcenda-
mus quæ egit aut dixit, quæque precibus à Do-
mino impetrauit, multò clariùs admirabiliſſimum
operum ſucceſſibus eluceſcet, inter quos ille,
mihi Principem locum videtur obtinere, quem
ſubijcio. Cùm domi aliquandò Somaſchæ, in
Arce ſcilicet, ad numeroſam familiam alendam,
panis deeſſet, & Cœli hyemiſque fœda tempeſta-
te, quæ ſolitò aſperior inhorruerat, omnia per-
horrerent, viarumque aditus omnes niuium in-
ſolentia intercladeret, vndè nec ab illis conqui-
ri, nec ſuppeditari ab alijs diſaria poſſent: Hiero-
nymo denunciât triclinij, cellæque panariæ mi-
niſter vnà cum alijs, domi vix tantum eſſe panis,
quo eo die tres quatuorue parçè admodùm ali
poſſint; numerabantur autem ſuprà quadragin-
ta capita in ea familia. Tùm ille nil commotus
eos etiam vetuit eſſe ſolicitos, in Deum tantum
ſpem conijcerent, admonuit, cuius breui lar-
gàm benignitatem eſſent experturi. Nùm qui
olim, inquiring, tot Hebræorum millia, aluit in
deſerto, & ingentem hominum multitudinem,
paucis admodùm panibus ad ſatiètatem paut,
qui implet omne animal benedictione, & pullis
coruorum cibum preparat, idem noſtri curam
gerens, rebus neceſſarijs deſtituet? ſicque animis
ad ſalutarem cõfidentiam excitatis, ad oratio-
nem ipſe ſecedens; Deo fidenter ſupplicat, vt
exte-

Matth. 14

Pſa. 146.

extremæ suorum inopiæ subueniat. Nequè irritæ vel inauditæ preces; ijs enim perfolutis, vrgente iam hora prandij, totum, quidquid erat panis, ad se deferri iussit; tres autem, quatuorue ad summum erant; quos in frustra comminutos, in gremium suum (quasi diuinæ confidentiæ agro seminis mandatis, vberem indè messem, collecturus) iniecit; tum manu ducta in formam Crucis, signat, tacitis secum precibus diuinæ clementiæ rem totam commendans: mox paucissimos panes illos intrà gremium suum cęlesti benedictione vsquè adeò auctos sensit, vt largè omnibus cęlestem gratiam dispertiens, non modò ad satietatem sufficerent, sed abundè etiam superfuerint. Facti fidem astruunt, qui præsentès & oculis & gustu rei veritatem explorarunt. Magnitudinem verò miraculi, nescio, an auerit, vel exornarit, quod de eodem pane postea traditur acceptum, nempe post multos etiam annos asseruatum, ad ægrotudines depellendas, vim habuisse. Res est sæpius experimento comprobata à Martino Martellino, qui tū ex illis vnus erat, qui Soma schæ ab Hieronymo alebatur; hic frustum panis, quem diuinitus auctum non ignorabat, magna religione diu asseruauit, cumque & spectatæ probitatis Sacerdos, & animarum Curator Gardæ Vallis Camonica Diocesis Brixiensis euasisset, sæpius ægros inuisens, trito in aqua vel iure pane, eos morbo leuabat. Idque tum aliàs, tum præcipuè nominatim postremis Martellini diebus hunc in modum accidisse, ferunt Nicolaus Ruggerius in vico Fosse propè

Gardam quintò iam mense febrì miserè conſtitabatur, nec arte medicorum lenari poterat; accedit ad eum Martellinus; Gardæ Parochus, allatique panis, quem in ægrorum vsum aſſerubat, paulù in aqua terit, tum ex eo ægro portionem porrigit; magna fine hauſtù panem ſanitas conſequitur, & Hieronymi meritis accepta refertur. Qui præſentes interfuere, factum teſtantur, ſæpiùſque Marcellinus ad varia morborum genera, certo reparatæ valetudinis fructu, eundem panem adhibuit. Auctum verò non ſemel in extrema ſuorum inopia Hieronymi precibus panem videntur teſtes indicare, Somaſchæ ſcilicet, & Bergomi. Quàm multis ægris, non tam medicamentis, quàm precibus vel ſigno Crucis, vt alij teſtantur, mederetur, ſuprà indicauimus; fuitque multorum ſententia illum, cum medicamenta quibusdam ægris adhiberet, tegumenta curationum illis remedijs de induſtria quætere, & valetudini quam precibus erat impetraturus velamentum obducere, vt ſcilicet remediorum adiumentis, non ſuis præcibus æger conualuiſſe crederetur. Quæ res non valdè quidem à veritate abhorret; nam permulti vlceribus grauiffimè affecti, quæ inſanabilia apparerent, adeo leui curatione, breuique ſpatio conualuerunt, vt meritò in admirationem, maioris que virtutis, quam ſit naturalis, opinionem eorù curatio veniret. Nec minorem habet admirationem, quod paulò antè, quàm extrema infirmitate decumberet Hieronymus, vniuerſis penè ſpectantibus & audientibus, qui doni erant, euenit. E colle-

cū ab illo pueris vnus etiam lue illa populari,
 qua tūc passim, vt diximus, grassabatur, gra-
 uissimè correptus, penè exanimis iacebat; lin-
 guæ eniui vsū ex morbo perdidit, omniq̃
 motu destitutus, mortuus potiùs, quàm morti
 vicinus, omnibus videbatur; resolutis tamen,
 momento faucibus, exclamat, mirū sibi & admi-
 randum planè visum obiectum; vrgent præsen-
 tes, vt, quid rei illud sit, proloquatur; tūc distin-
 ctis verbis & clara voce profectitur; E. sublimi
 illustrique loco sedem absè conspectam, auro
 & gemmis valdè conspicuam, & cœlesti fulgo-
 re radiantem, cum Epigrammate aureis literis
 in hæc verba exarato: Hieronymo Aemiliano
 preparata. Non dubium, quin ex ore infantium
 & lactentium Hieronymi serui sui laudem Deus
 perficere voluerit. Sed ille ea re vehementissi-
 mè commotus, cum se magis in quandam san-
 ctitatis opinionem hæc rebus trahi cerneret,
 fugam inde omninò meditabatur, eam citò arre-
 pturus, nisi morbus hominem lecto citiùs affi-
 xisset. Iam morti ferè vicinum maiores illius
 Vici conuenerunt; vt moriens ipsis benè preca-
 rētur, & aliquid è salutaribus monitis instillaret;
 quibus ille testamenti loco hæc documenta re-
 liquit: Si festis diebus à ludis, saltationibus &
 choreis abstinuissent, si sacros eos dies Christia-
 nē, & religiose coluissent, si blasphemandi, im-
 piam consuetudinem sustulissent, se certissimum
 apud Deum sponsores futurum; eorum agros
 à grandinis iniuria tutos fore. Præstitērunt illi
 per aliquod tempus debitam festorum celebra-
 tionem,

tionem, & blasphemix cessationem; stetit etiam Hieronymi promissis diuina Bonitas; nam grā-
dine per vicina loca dire grassante, Somaschen-
sis ager immunis cernebatur; idque aliquot an-
nos perdurasse illius vici seniores testati sunt.
Sed rursus illis, vel iunioribus ad pristina re-
deuntibus, rursus etiam grandinis flagello gra-
uiter iustēque percelluntur.

Alia eiusdem generis.

Cap. III.

POST eius obitum etiam permulti se illius
precibus varijs in rebus adiutos testantur,
inter quos, vt ab antiquioribus initiū faciamus,
Ioannes Antonius Mazzolenus Caloltij Nota-
rius maximē eminet; qui viuenti Hieronymo
inensissimus fuerat, eumque Caloltij primo do-
micilium ponere; vti statuerat, non est passus,
conuicijsque hominem impetere, tanquā erro-
nēsi & mendicū nunquam destitit vti suo loco
mōnuimus. Hic capitis dolore nunquam inter-
mittente, vexabatur, quin, subindē etiam ve-
hementi accessione facta, a deo grauiter excru-
ciabatur, vt decipere & insanire, ac penē de po-
testate mentis deijci videretur frustra per mul-
tos annos adhibita medicorum opera. Vulgato
Hieronymi obitu, fama que tunc maximē apud
omnes de illius sanctitate increbrescente, tan-
dem valde commotus est, quod vnus ipse aduer-
fatus esset homini a deo probo, & omnium testi-
monio fere sancto, eumque ad defuncti corpus

Lib. 3.

omnium ordinum concursus vndique Somascham fieri cerneret, & ipse facti pœnitens, hominem vita functum venerari statuit; quem vinum contempserat. Ad feretrum igitur genibus nixus, cum oraret, solitoque capitis dolore torqueretur, subit animum ea cogitatio, vt, ad morbum depellendum, Hieronymi intercessionem imploraret, quem Beatum ab vniuersis prædicari audiebat. Veniam igitur offensionum primò deprecatus magna fide eius opem poscit. Si ea, inquit, ò Hieronyme, quæ de vitæ tuæ sanctitate circumferri audio, ita se habent: & mihi misero peccatori indulgere, & capitis dolorem precibus tuis abigere digneris, oro; Vix precationem absoluerat, cum capitis dolore vexari desijt, neque amplius morbus redijt. Actæ ab omnibus Deo, Hieronymoque gratiæ; fuitque apud vniuersos illustrior gratia, quòd prima Hieronymi morte præ cæteris fuit inimico collata.

Anno etiam voluentis sæculi decimotertio mense Maio, Veronica Monialis Monasterij Sanctæ Matris Domini, Bergomi, ætate iam affecta, quæ sexagesimum excefferat annum, graui Ischiade laborabat cum vlcere putido circa fœmur propè os coxendicis, vt Ioannes Paulus Barilus Monasterij Medicus, morbo sæpius inspecto, assereret aliqua certè ad ægotantis solatium adhiberi posse remedia; cæterum desperatam esse morbi sanitatem, tum ob grauem ægotanti ætatem tum ob additæ vlceri ob temporis diurnitatem (vt fieri assolet) & labra callosa, & ossis exesionem acerbissimo cum languentis

guentis cruciatu : medicamentis nihilominus ad experimentum adhibitis , planè compertum , irritamenta potiùs quàm medicamenta fuiſſe : poſt quartum enim menſem , ità morbi vis increbuit , dolorque ſe ſe intendit , vt niſi ligneis adminiculis vtrique axillæ ſubiectis , progredi aut ſe loco mouere non poſſet . Cum igitur decimo Cal. Decembris , Horatius de Federicis Vicarius Generalis Epifcopi Bergomendiſ de Hieronymi vita , & moribus in eo Monafterio inquireret , admonita fuit ab alijs etiam Veronica , vt ſe proxima luce examini ſubijceret , & quæ de Hieronymi ſanctitate admodum inuenis à ſenioribus audiſſet , integra fide exponeret ; illa veſperi cubitum diſceſſura , cœpit earum rerum memoriam diligenter recolare ; cumque multa prorfus admiranda ſuccurrerent , quæ à fide dignis accepifſet , eam etiam induit mentem , vt ſe illi admodum ægram commendaret ; & ſtatim genibus nixis , orationi ſe dat intimo cordis affectu , Patrem rogans ; vt , ſi ea vera ſunt , quæ de ſanctitate alijs ægris reddita , & de panis multiplicatione auribus accepit , hoc etiam cæteris beneficijs addere velit , vt ſe graui & inſanabili infirmitatè laborantem , ſuis precibus liberet : tum ità Deo , Hieronymoque benefidens , lecto ſe componit , ſolitos dolores , quibus ſingulis noctibus acerrimè cruciabatur , non amplius experta , ſomnum comnodè capit . Primo mane expergefacta , morbo ſe liberam ſentit , lecto ſurgit , nulloque lignorum vſu adhibito , ſcalas deſcendit , ſola ſalutationis An-

gelicæ signum & nocturna psalmodiæ dat; absolutis nocturnis horis iterum scalas ascendit, eodem die ad examen vocata, rem, ut est exponit: multisque interiectis diebus, iterum Vicarius Veronicam examini subijcit, quæ se multò etiã fatiorem testata est, cum primum ne vno quidem gradu, sine fulcris axillis sustinendo corpori subiectis, promouere se posset. Abiecta lignea serperastrâ illa & adminicula, ad Hieronymi Sepulchrum suspensa cum facti narratione videntur.

Jacobus Metaxanus Caphalenia nobilis, cum in Seminario Patriarchali Venetijs studiorum causa degeret, sæpiusquè à Patribus nostris de Hieronymi rebus gestis audisset, vitam etiam perlegisset; tanta pietate in eum accensus est, ut eum elegerit sibi Patronum, & Advocatum apud Deum, seque totum vni illi in rebus omnibus commendaret. Anno igitur huius sæculi XIV. febris tertiana, eaque duplex, nec intermissa, inuenem incurabat, miserequè extorrebatur, nec deerant manifesta malignitatis argumenta; cumque Medicorum præceptis minus obtemperaret æger, factum est illius intemperantia, ut ad vsquè salutis desperationem morbus inualuerit: cogitur ergò quadam die Medicorum confessus, inter quos duo insigniores erant Marcellinus, & Amalthæus, qui, morbi gravitate perspecta, seuerè vno consensu pronunciant; ægrum in sequentem lucem viuere non posse; iam enim sensibus destituebatur. Marcellinus in discessu eum quam primum postremo

sacræ

facræ vnctionis auxilio muniendum commoneti
aduocatur illicò Sacerdos supræ vnctionis ,
minister, à quo pluries interrogatus, tum sacro
oleo iungi vellet, vix tandem intermortuis vo-
cibus, & oculorum motu annuit; post extremam
vnctionem, cum iam animam agere videretur, ab
eodem Sacerdote sacris precibus, quæ ad emi-
grantis animæ cõmendationem ex Ecclesiæ ritu
adhiberi solent, expiatus est, complorataque à
Medicis & omnibus eius salute, mors imminens
in singula momenta expectabatur. Aderat fortè
ex nostris Pater Franciscus Zoia, qui morienti
astabat; hic in imaginem Hieronymi, quæ ægro-
tantis capiti imminebat, oculos coniciens, Ia-
cobum hortatur, vt se Hierouymo Patrono suo
sanitatem à Deo impetraturo commendet, arre-
ptaque Imagine, exosculandam morienti por-
rigit; nec vana denunciatio cecidit, nam ille,
Patroni sui effigiem intuitus, piè osculatur,
eiusque intercessionem, vtcunque potest, voto
expetit: nec mora, Hieronymo ad opem vocato,
morbi vis sese remittit, liberiisque iam mean-
te spiritu, sermo redit ægro vnâ cum sanitate.
Postera luce adest Marcellinus quæsiturus, nùm
vixisset, deducitur in cubiculam, comperit di-
scussa febris, omni morbo conualuisse, reique ma-
gnitudine obstupescens, protinùs exclamat: en
Lazarum ab Inferis reuocatum; & deinceps re-
ctè conualuit, Medicoque affirmavit se, Hiero-
nymi ope voto quæsitâ morbo emeruisse; idque
Iacobus iuratus Venetijs deposuit, huius rei
confectis tabulis, seque meritis, & deprecationi

Hieronymi sanitatem debere professus est.

Capitis dolore acerrimè quidam Sacerdos ex nostris vexabatur, cumque nullo remedio tanto dolore leuari posset, sepulchrum Hieronymi adit, ibi aliquandiu orat pro sanitate, meritaque Hieronymi interponit; tum capite ad sepulchrum inclinato, illud exosculatur, caputque dolore vexatum aliquantisper ad sepulchri petram sistit; quo contactu dolor omnis illicò abscedit, eumque ille euentum, ceu miraculum omnibus statim narravit.

Gregoria Aemiliana fuit Hieronymo ex Luca Fratre Neptis, Virgo Deo sacrata, in Monasterio Monialium Sancti Ludouici Venetijs, vbi octogesimum annum agens, miro religionis & pietatis exemplo clara, & Monialibus omnibus cara excessit, hæc pluries referre solebat se Patrum sanctum habere, ad cuius intercessionem aduersa re aliqua imminente, se referret, eumque deprecatores apud Deum adhiberet; à quo etiam multa se accepisse insignia dona profitebatur; idque serió alijs Monialibus, cum de Dei rebus ageret, narrare consueuerat.

*Alia beneficia Hieronymi precibus
diuinitus concessa.*

Cap. IV.

Bergomi in Monasterio Puellarum Suburbij Sancti Antonij, Lucia Brigida quindecim iam annos rheumatismum (fluxionem salis) nostri

nostri vocant) patiebatur; quo noxio humore calentibus admodum naribus (quò maxime defluebat) caput etiam ardenti inflammatione incendebatur, neque grauedini subueniri vlla Medicorum peritia poterat, frustrà iam per tot annos implorata eorum industria, & adhibitis remedijs, diligentique ciborum delectu seruato: erat autem genus morbi tum ob narium capitisque inflammationem valdè noxium, tum ob putridam defluentem pituitam omnibus horridum & inuisum. Lucia igitur, damnata quadam die inutili Medicorù opera, ad Diuinam opem, Hieronymo deprecatore, se conuertit, eiusque meritis & intercessione sanitatem à Domino ardenti prece deposcit. Vtilis omnino Patronus Hieronymus extitit; siquidem citissimè sanam se sensit, omnique ciborum genere in posterum sine vllò delectu ac discrimine vsa, nullam prorsus offensionem eist experta, itaque Deo Hieronymoque deprecatori gratias agit.

Somaschæ Catharina Vulpia Ambrosij vxor difficili partu laborans, duabus noctibus, & die integro, discruciabatur vix ferendù in modum, nec fœtum eniti poterat, cum ad eandem accedit Andreas eius Socer, vixque parientis cubiculum ingressus, eamque tam acerbo cruciatu oppressam, & exclamantem intuitus, illicò recessit non diutiùs languentis aspectum ferre valens in proximumque cubiculum secedens ad imaginem Beatæ Virginis accedit, ibique humi positus genibus, fusa oratione. Hieronymi merita ad impetrandum laboranti leuamentum, adhi-

adhibet, polliceturque se argentam imaginem Hieronymi sepulchro oblaturum, si pragnans facilem partum enixa sit: statim ac Hieronymum voto propitiam, partus incolumis prodijt, nullo ferè doloris sensu, cum de vtriusque vita ab omnibus antea dubitaretur. Andreas, argentea tabella Hieronymi sepulchro oblata, eum sui beneficij auctorem professus est.

Eodem in loco Prudentia Amigonia colicis doloribus sapius acerrimè vexabatur, nec vllam iam arte leuari poterat, medicamentis omnibus irritò exitu tentatis; cum Hieronymo tandem, ardentissimas in preces fusa, se commendat, votique sponsione obligat diebus singulis, vita durante, recitaturam ter orationem Dominicam & Salutationem Angelicam, in honorem Dei, & Hieronymi; emissoque voto, nullo unquam postea dolore tentatur: quam gratiam, Hieronymi precibus & meritis se debere testatur.

Sed externa beneficia recensenti haud prætereunda domestica, prodendumque maxime, quod ex nostris Pater Andreas Stella in Hieronymi vita à se conscripta de se ipso publicè testatus est, Ego rem scitu non indignam eò fufius explicabo, quòd supremus à nobis tanti viri discessus admonet de eo liberius ea scribenda, quæ, illo viuente, minimè licuisset. Res igitur in hunc planè modum se habuit. Allegauerat in Dalmatiam Clemens VIII. cum Apostolicis Visitatoris munere Michaellem Priulum Antistitem Vicentinum, ad eam Prouinciam recognoscendam,

dam, & legibus ac constitutionibus ex ecclesiastica disciplina, si opus esset, cõmuniendam: debebat verò tunc Vicentiæ Collegio nostro Præpositus Pater Andreas Stella, qui eam Theologiæ partem, quæ de conscientiæ nodis, questionibusque dissoluendis agit, publicis lectionibus in Aula Episcopali, magno sanè nomine & concursu, nec fructu minore, explicabat; ad populum etiam in Ecclesia maiore nitido illo suo, ac florenti dicendi genere, quo plurimum valuit, ac planè aureo eloquentiæ flumine, sæpè dicebat, auditusque ibi fuerat in magni ieiunij ferijs tam denso, & frequèti auditore, vt in templo, alioqui amplissimo, interdum tamen ægrè admodum ad suggestum perrumpere posset.

Hunc igitur sibi Michael Theologi nomine in eo munere adsciuerat: quò ritè obito, cum Venetias rediisset, seu laboribus perfuncti muneris fractus seu noui Cœli inclementia grauer affectus, vix ab eo reditu mense decurso, ingenti sanè Patriæ mœrore, & Ecclesiæ Vicentiæ damno ex humanis ereptus est. Vir omnibus & probitatis & prudentiæ numeris absolutus, & in ecclesiastica disciplina constituenda, & retinenda in nulli secundus: cui etiam cum multa Religio nostra, tum Collegium Vicentinum acceptum referre debet. Per simile autem vitæ periculum, sed dissimili exitu non diu ab ea reuersione adiit etiam Pater Stella; nam mense Septembri Anno præsentis sæculi quarto, improba febris correptus est, cuius pestifera vis quò minus initio se proderet, tantò periculosius viralia popula-

lababa-

labatur, medendique peritos diu ancipites incerti euentus exitu detinebat; ad grauem autem corporis morbum, grauior etiam mentis ægritudo, phrænesis scilicet, addebatur, quæ aliquot dies hominem tenuit: in manifesto tamen delirio non deerat. illi qualiscunq; dicenda pietas; à Medico etiam adiri se non patiebatur, nisi antea de genu ibi ad eius lectum quinquies orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitasset (magnum certè infirmitatis argumentum, vt natura, quæ in eo genere morbi se maximè prodit ad ea pietatis officia prorumperet.) Ægro igitur permultos dies grauius conflictato, tum morbi improbitas omninò erupit, cū ad eò miserè iacenti nullam prorsus reliquam esse vitæ spem medici vno consensu affirmarent, eiq; tanquam medicorum sententia planè deposito, egressus in funeris pompam nostri apparatus. & non vna in Ecclesia eius salutis causa indicta esset à nobilioribus Ciuitatis supplicatio. Cùm igitur ad sanitatem mens ægra redisset, sacro iam pane Viatici nomine refecto, & aliquantisper orationi intento, Hieronymus noster, cuius sepulchrum non multo antè religionis causa adierat, animo occurrit, simulque voti cõcipiendi mens est data, quod ille statim hisce verbis nuncupauit. Bone Deus, si pristina redantur vires, lucisque vsura addatur labanti vitæ, me serui tui Emiliani ordinis nostri auctoris vitam scripturum recipio; & si Religionis meæ Præses, diuinæ tuæ voluntatis Interpretes annuerit: Voti etiã religionem me obstringo. Mirum dico;

vix concepto voto, in Hieronymi obsequium, remisit se morbi vis ceterisque de eius salute, desperantibus, vnus æger certissimam vitæ & lenitatis spem illic conceptit; nec eâ frustratus, siquidem in dies imminente semper morbo, citissime conualuit, ab omnibus desperatione in admirationem conuersa. Vix morbo releuatus, promissis stetit, & summa eloquentia ac pietate Hieronymi vitam italico sermone concrispsit, cuius meritis acceptum vitæ beneficium refert. Atque vtiâ par exitus alterius infirmitatis fuisset, qua idem Pater hoc ipso Anno Venetijs occubuit, vbi morbida quædam, ac penè pestifera Autumnî vis defæuire visa est, mense præsertim Octobri, quo longè plures solito, morbi tabe consumpti dicuntur: decimo septimo igitur Cal. Nouembris infirmitas Patrem inuasit, quæ satis apertè periculum vitæ intentare initio ostenderet, adeò etiâ offenso stomacho, vt, quidquid ingestum esset, continuo & magno impetu egereret: sed, validioribus remedijs statim adhibitis, ita videbatur repressa ægritudinis vis, vt supremo etiam discrimine satis obuiam itum, & periculum certissime propulsatû medici in primis arbitrarentur; immanis enim illa stomachi offensio conquieuerat, nihilque iam morbi supererat, nisi tenuissima febris, quæ viginouem dies ægrû, sed lenissime admodû tentabat; semper tamen recuperandæ salutis ostentata spe, Medicis etiâ nihil præterea mali futurû dicitantibus. Cû ecce, nihil minus illis nostrisque opinantibus, de repente collapsis viribus, præ corporis

labatur, medendique peritos diu ancipites incerti euentus exitu detinebat; ad grauem autem corporis morbum, grauior etiam mentis ægritudo, phrænesis scilicet, addebatur, quæ aliquot dies hominem tenuit: in manifesto tamen delirio non deerat. illi qualiscunque dicenda pietas; à Medico enim adiri se non patiebatur, nisi antea de genibus ad eius lectum quinquies orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitasset (magnum certè infirmitatis argumentum, vt natura, quæ in eo genere morbi se maxime prodit ad ea pietatis officia prorumpet.) Ægro igitur permultos dies grauius confluctato, tum morbi improbitas omnino erupit, cū ad eò miserè iacenti nullam prorsus reliquam esse vitæ spem medici vno consensu affirmarent, eique tanquam medicorum sententia planè deposito, caput in sineris pompam nostri apparerent: & non vna in Ecclesia eius salutis causa indicta esset à nobilioribus Ciuitatis supplicatio. Cùm igitur ad sanitatem mens ægra redisset, sacro iam pane Viatici nomine refecto, & aliquantisper orationi intento, Hieronymus noster, cuius sepulchrum non multo antea religionis causa adierat, animo occurrit, simulque voti cõcipiendi mens est data, quod ille statim hisce verbis nuncupauit. Bone Deus, si pristinae redantur vires, lucisque vsura addatur labenti vitæ, me serui tui Æmilianii ordinis nostri auctoris vitam scripturum recipio; & si Religionis meæ Præses, diuinæ tuæ voluntatis Interpretes annuerit: Voti etiã religione me obstringo. Mirum dictus;

Vix concepto voto, in Hieronymi obsequium, remisit se morbi vis cæterisque de eius salute, desperantibus, vnus ager certissimam vitæ & lenitatis spem illicò concepit; nec eâ frustratus, siquidem in dies imminente semper morbo, citissime conualuit, ab omnibus desperatione in admirationem conuersa. Vix morbo releuatus, promissis stetit, & summa eloquentia ac pietate Hieronymi vitam italico sermone conscripsit, cuius meritis acceptum vitæ beneficium refert. Atque vti nam par exitus alterius infirmitatis fuisset, qua idem Pater hoc ipso Anno Venetijs occubuit, vbi morbida quædam, ac penè pestifera Autumnî vis defæuire visa est, mense præsertim Octobri, quo longè plures solito, morbi tabe consumpti dicuntur: decimosextimo igitur Cal. Nouembris infirmitas Patrem inuasit, quæ satis apertè periculum vitæ intentare initio ostenderet, adeò etiâ offenso stomacho, vt, quidquid ingestum esset, continuò & magno impetu egereret: sed, validioribus remedijs statim adhibitis, ita videbatur repressa ægritudinis vis, vt supremo etiam discrimine satis obuiam itum, & periculum certissimè propulsatû medici in primis arbitrarentur; immanis enim illa stomachi offensio conquienerat, nihilque iam morbi supererat, nisi tenuissima febris, quæ viginouem dies ægrû, sed lenissimè admodû tentabat; semper tamen recuperandę salutis ostentata spe, Medicis etiâ nihil præterea mali futurû dicentibus. Cû ecce, nihil minus illis nostrisque opinantibus, de repente collapsis viribus, cæca corporis

238 *De Vita Hieronymi Aemilian*

languore correptus est, vt nullam in partem fo-
 mouere posset: febriculaque in luem pestiferam
 versa biduo homiuem estinxerit. Non tamen,
 imparatum supremus hic casus Patrem inuasit,
 nam per eos leuationis dies, cum eius salutem
 omnino in tuto positam omnes illi certissime
 affirmarent, iamque periculo liberatum, citissime
 ex omni morbo emerfurum dicitarent, & Me-
 dici in primis secundo ac prospera vniuersa de-
 nunciarent; vna tamen illi impendentis mortis
 facies ita oculis semper obuersabatur, vt nihil
 minus, quam de vita cogitaret. Quare nullus nisi
 de morte sermo, nulla cogitatio; patientia autē
 tanta morbi molestias perferre, vt nō obscuram
 vicinæ migrationis præparationem planè cer-
 neres. Diem suum obiit quintodecimo Kalen-
 das Decembris maiore certè quàm in præsentī
 explicare queam; totius Religionis dolore &
 incommodo; quam ille assiduis concionum la-
 boribus in primis Italiæ Ciuitatibus, solida
 suggesti gloria, non parum illustrauit, & singu-
 lari rerū agendarum prudentia tum in supremo
 magistratu, quem inter nos magna cum laude
 gessit, tum postea semper magnis in rebus præ-
 clare adiuuit. Ingenium illi erat viuidum & ex-
 cellens, animus excelsus ad magna quæque &
 ardua factus, mores suauissimi ac planè amabi-
 les, aspectus venutaste simul & maiestate deco-
 rus, semper hilaris ac renidenti persimilis. Cæ-
 tera suo loco vberiori stylo tradet historia Re-
 ligionis; hæc ego pauca præcurens, quò com-
 munem acerbissimi vulneris dolorem aliqua ex
 parte

Congr. Somasche fund. Lib. IV. 239
parte lenirem; ad reliqua de Hieronymo re-
deamus.

Hieronymi in Deum charitas.

Cap. V.

PRæteritarum rerum intermissa narratione; maiori, credo, cum legentium utilitate, ad celestes Hieronymi virtutes explicandas, stylus reuocabitur; vt enim superiora admirationis purissimum habeant, quæ legentium curiositatem alit & prouocat: ita hæc imitationem excitant & acuunt, qui sacrarum historiarum fructus solet esse præcipuus. Ab ea autem virtute libet scribendi initium sumere, quæ nobilitate inter cæteras, & dignitate princeps est, ardenti scilicet & eximia in Deum charitate, qua vna in primis ad eum excelluit Hieronymus noster, vt vniuersa huius virtutis seu indicia seu partes in eo plurimum enituerint. Frequens primo loco, atque ad eum assiduum orationis studium in eo fuit, vt in plures horas supplicationem quotidie produceret; quantumque huic exercitio diurna proximorum ministeria & institutio interdium detraxissent: tantumdem, nocturnis spatijs somno ereptis, sarcire studeret; iamque illi erat per familiare, non modò bonam noctis partem orando traducere, sed integras etiam, nixis genibus supplicando insomnes transigere; idque præsertim cum ægris in Valetudinario, aut suis domi ad necessaria ministeria aduigilaret. Illud verò de asseribus aut etiam nudo solo somnum cape-

re

re neque, positis vestimentis, si ideò factum interpretar quo citius expergisci, expeditiorque ad orationem excitari posset; non longè à vero aberrem, qui solam huiusmodi quiescendi rationem ab alijs etiam Sanctis Viris solius orationis causa esse susceptam; Sancta enim Elisabeta) vt alios omittam). Lantgrauij Turingiæ Principis vxor super pauimentum distento tapetulo cubitabat, ne mollius iacenti arctior somnus horas interciperet orandi. Atriensi non multum erat in Hieronymum conquirendo, si vocaretur ad ianuam, laborandum; nisi enim communibus exercitijs, vel puerorum institutioni occupatum inuenisset, certum illi erat, ad orationis locum hominem conuenire. Qua ex longa frequentique cum Deo colloctione, & consuetudine tam facilis & prompta inerat illi in Deum mentis eleuatio, vt ex cuiusque creaturæ aspectu, vel nouo reru obiectu, aut etiam inusitato aliquo euentu, in Deu facillimè raparetur; & quæ alios mente abstractos, euagationum molestijs à Deo abducere consueuerunt, ea vniuersa quasi supernæ ascensionis gradus Hieronymu semper in Deum agerent. Orationum autem eius fructus non tenuis aut contemnendus, erat, idque sæpius tum ægrorum, tum rectè valentium comodo est comprobatum. Sed aliud, quod ad orationem etiam faciat, nouum placet asserre experimentu. Cum aliquandò Somaschæ in Arce stata hora quotidianis precibus yacaret, omnisque circa familia effusa de more adesset; tam pium pietatis opus non ferentes Inferni hostes, inter ardentis

omnium

omnium preces, pueras inuadunt impuriffimi ſpiritus, eoſque ita verfant, vt in riſus cachinnosque ſoluti, in turpes obſcœnasque voces, in iocoſè ſcurriliterque dicta erumpentes, pïorantium ſtudia interturbarent. Intellexit illicò Hieronymus, vndè vocum inſolentia, & inſuetus exiſteret riſus. Quare ardentiores in preces fuſus, adiurare funeſtiſſimas beſtias, vt illinc faceſſerent: Chriſti nomine imperare, vt pueros, in quibus nullum ius illis eſſet, liberòs ſinerent, & ſine cunctatione loco ſe proriperent: nec mora, Hieronymi precibus indè exacta Inferni monſtra nunquàm rediere. Non tenue certè in Deum charitatis argumentum tam frequens, & tam vberi cùm fructu, orationis exercitium. Tantum porrò caducarum rerum contemptum, & tantam terrenarum omnium abdicatorem, atque obliuionem, an abſque eximio aliquo, & flagrantiffimo eiufdem virtutis ardore exiſtere potuiſſe putemus? Nunquam certè adeò ſordescentibus terrenis, ſuperna expetuntur, niſi diuinæ charitatis dulcedine ſuo in fonte deguſtata: Hieronymo autem adeò iſta viluerant, vt nulla iam Patriæ, nulla Affinium, nulla harum rerum mentio aut recordatio apud eum vigeret: quin nihil moleſtius, quàm ſi quis de his ſermonem mouiſſet; Omnia enim perofus, nihil niſi diuina illi ſapere videbantur. Sed nullum forte, illuſtrius ardentiffimè in Deum charitatis argumentum erat ingenti illo dolore, quo ex diuina offenſa afficiebatur, & peracerbo animi cruciatu, quem, numine læſo, experiebat. Eſt qui iura-

Q

iuramento affirmet, à Somaschenfibus iam grandævis octogenarijs nempè, testibusque oculatis audiuisse, quod subijciam. Duo fratres Somaschenses, an ex alio Vico, non proditur; mutuis ac diuturnis impliciti discordijs, odijs inter se capitalibus diffidebant; cumque alter Vercuragum peteret, alter Vercurago Somascham rediret, in ipso cliui descensu sibi occurrerunt: vtriusque ad alterius conspectum, mota ira, excitati vindictæ motus, efferuescente scilicet circâ præcordia, totoque corpore ebulliente sanguine; indè atrox & plena periculi exorta rixa: & primò verbis agi cœpta res est, sed ita, vt inter iurgia & minas, alter alterum maledictis & iniurijs lacefferet, impias omninò, & immanes, prout ab huiusmodi hominum genere fieri assolet, in Deum sacratissimaque Matrem blasphemias frequentissimas vterque effunderet: vt primum duo illi obuiam se habuere, fortè superuenit etiam Hieronymus cum alijs; initioque contentionis audito, accurrit, medium se interponit, hortatur & rogat, iras vt deponant, à blasphemiam scelere linguas coerceant. Quid (aiebat Hieronymus) quid mali commeruit Dominus noster? quid Sacratissima Virgo? qua in re vobis damno aut offensionis fuit? vt tam diris à vobis profcindantur execrationibus? Cumque videret clausas esse momenti aures, & hortationibus ac precibus iam obduruisse pectora; ille, qui horrendum blasphemarium sonum amplius ferre non posset, tantaque numinis iniuria planè disrumperetur; eodem in luto, vbi erat, genus

ponit; & vos, inquit, à tanto blaſphemiæ ſcele-
re, vel admoniti linguas non continetis? en ego
in me ipſum vicifcar ſcelus veſtrum, luam diræ
blaſphemiæ pœnas, ego cœleſti, vt potero, oc-
curram vindictæ; tum os infigit luto, dentibus
carpit, toto ore cœnum verſat, mandit, & denti-
bus terit; ad eoſque iterum, non ſine lacrymis;
veſtris vos, inquit, linguis & ore pluſquam ſacri-
lego malè Deum Beatiffimamque Virginem,
accipitis: ego lingua oreque meo tandiu cœnum
volutabo, donec à diris deſiſtatis, læſoque Nu-
mini ſatiſſiat: cumque ità & lutum ore ſumere,
& veluti dentibus mandere, illoſque objurgare
pergeret, non tulit diuina bonitas, vt tantus de
Numinis iniuria conceptus dolor, & tam no-
bilis ad eam auertendam Hieronymi conatus
irritus concideret: ſiquidem illi tam raro inſo-
lentique factò vehementer permoti; ſtupore de-
fixi hæſere, irarumque nonnihil reſtinctis ardo-
ribus, maledictis etiam abſtinuerunt: tum Hie-
ronymus pacem expetere, pacem vrgere per
Chriſti Domini Beatiffimeque Virginis merita,
pacem implorare & deprecari: hoc ſanctiffimis
illis Numinibus tribuerent, aiebat, quæ tam di-
ris execrationibus ſcèdè laniaſſent; vt, pœniten-
tiæ ſatiſfactionisque loco, pacem inirent, pacem
darent; nec ægrè Hieronymi factis & dictis,
obdurata pectora ſunt emollita, poſite iræ, ſubla-
ta rixa, vt, non ſine mutuis lacrymis, gaudioque
reconciliatione facta, in fraternam conſuetudi-
nem ſtatim redierint. Ità inueteratas iras & di-
ra blaſphemiæ crimina inuſitata ad eum diem

244 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

Hieronymi pœnitentia castigauit & sustulit. Et sanè asperrima quæque prompto libentiquè animo subiisset, vel leuissimæ in Deum offensionis propulsandæ causa; adeò ille, læso Numine, intimis animi doloribus discruciabatur, cuius rei causa postremis præsertim vitæ annis maximo-perè affligi, ac penè profligari videbatur; cūque corruptissimam illorum temporum viuendi licentiam diutiùs ferre non posset, & emendatam christiano homine dignam morum disciplinam in omnibus auidissimè expeteret, in eam rem breuem quandam ac simplicem confecit orationem, quam à pueris sub Missæ Sacrificium, & inter alias preces quotidie recitari voluit: eam orationem hic ego, eadem, styli simplicitate latinè factam subtexam, sic autem habet. Dulcis Pater noster, Domine Iesu Christe, rogamus te pro tua infinita bonitate, vt totam Christianitatem informes & dirigas ad eam normam sanctitatis, quæ floruit temporibus Apostolorum tuorum. Quæ precationis formula in præsentī etiam à pueris orphanis inter quotidianas orationes vsurpatur. Sed cum non modò in meliorem locum res deuenirent, verum etiã, prauorum dogmatum pestilenti afflante viru, & nefaria insanissimarum opinionum licentia, in summam perturbationem incidissent tempora illa, & catholica disciplina multis in locis immani perfidorum exagitata furore periclitari, frangi, ac omninò profligari videretur: tabescebat Hieronymus in tam dira temporum calamitate, nec sinè lacrymis intueri poterat Ecclesiæ nauem,

uem, commune ſalutis perſugium, improbiffimorum hominum audaci temeritate, grauiffimis aduerſæ fortunæ fluctibus miſerè iactari, atque affligi: cumquè multò maximam, multoque grauiffimam ex eo contraxiſſet moleſtiam, tamen quotidie magis cōtracti doloris vehementia ex improborum desperata ſalute, abſumebatur, neque vlla voluptas impreſſam animo ſolicitudinem lenare poterat: quin longo iam ærumnarum, & malorum concurſu defatigatus animus, cum ad obrepentem mœrorem opprimendū deficeret; ipſi etiam corpori ſupremam ægritudinem attulit, quæ ab animo in tanta moleſtia, & graui mœrore diu verſante, frequenter exiſtere ſolet. Atque ità Hieronymum ærumnarum acerbitate debilitatum, & doloris angore victum, bona valetudo, ac poſteà vita dereliquit; vt non immeritò ardenti potiùs Catholicæ fidei zelo, & acerbiffimo diuexatæ Eccleſiæ dolore (quæ ardentiffimæ in Deum charitatis indicia ſunt manifeſta) quàm morbi vi credatur extinctus.

*Eiuſdem Charitas in proximos.
Cap. VI.*

SED non infœcunda erat illa in Deum charitas, & ſterilis; nàm amor Dei, vt inquit Sanctus Gregorius, Amorem proximi generat, & amorem proximi calefacit amor Dei. Amor hic porro proximi & ipſe multiplici ſobole germinans, late admodum in proximos ipſos ſeſe

*Humil. in
Evang.*

Q 3

effin-

effundit, quorum egestatem subleuat, inscitiam depellit, errata condonat, offensas suffert, quibus in officijs omnibus insignis planè, si quis alius, fuit Hieronymus: qui hanc benignè faciendi disciplinam erga omnes adeò excoluit; vt inter virtutes, quibus in omni vita ornatissimus fuit, nulla mihi hac vna in proximos charitate admirabilior videatur. Vt enim, de suis bonis largè pauperibus subuenire non rarum & infrequens sit; quantum illud est domesticam supellectilem eleemosynis vniuersam exhaurire, facultates omnes in pauperum vsus profundere, seque adeò in eundem paupertatis & miseræ ordinem redigere; vt ostiatim victum mox egenis refundendum emendicaret, mucidis crustis, & panis recisamenti ipse victitare assueuerit, meliore cibo pauperibus appposito, quasi multo acerbius aliena, quam sua premeretur egestate, & inedia cruciaretur? non absimilis certè hac in re Sancto Exuperio illi Tolosanae Ecclesiae in Narbonensi Gallia Episcopo, quem mirificè commendat S. Hieronymus; quòd scilicet viduae Sareptensis imitator ipse esuriens pasceret alios, & ore pallente ieiunijs, fame torqueretur aliena; omnemque substantiam Christi visceribus erogarit. Sed, vt à rectè valentibus ad ægros me referam, in quos multo effusior eius excurrerat benignitas, hic vnum non reticebo, quo vniuersa superioribus libris hoc de genere tradita facilius ad examen reuocabuntur, & inuentium oculis singula sua cum dignitate & præstantia subiicientur; Hieronymi scilicet cha-

ritatem

*Epistol. ad
Rusticum
Monach.*

*Eius cha-
ritas in æ-
gros.*

ritatem in languentes & ægros huiusmodi habuisse exordia, & incrementa, quæ cum aliorum illustri sanctitate facilè certet, & eos postremò exitus nactam, qui sublimen martyrij gloriam merito exæquent. Cogitanti enim mihi initia, illa pietatis in ægros Venerijs impensæ, vbi prima Hieronymo fuit huius palæstra virtutis, planè sese obijciunt Diui Bernardini Senensis sanctitatis tyrocinia, quæ ille huiusmodi operibus ità apud ciues suos posuit cum Senæ graui pestilentia vastarentur, vt duodenis comitatus iuuenibus, quos sibi ad ipsum opus delegerat, circumiret ægrotantium domos, languentes & grauius affectos consolaretur, egestate laborantibus subueniret, sepelliret defunctos, paratus omnes subire casus, quos terra illa lues se remerè ingredientibus inferre potuisset. Certè si quis Hieronymi charitatis initia illa in ægros, & defunctos, quæ suo retulimus loco, cum ijs Sancti Bernardini conferre velit, non admodum fortè inter se differre comperiet. Quo deinde in studio impensius occupatus Hieronymus, & multo iam tempore animo obfirmatus, eos habuit progressus, qui præstantioribus in hoc genere nihil omninò concedant, quod planum fiet si ea repetantur, quæ de Elisabeta Pannoniorum Regis filia, & Lantgrauij Turringia Principis coniuge in ægros charitate traduntur; quæ scilicet eò processerat, vt non alienum à sua dignitate putaret mendicum, infirmum, obsitum, squalidum, male olentem suo recipere sinu, suisque manibus crinem illius pectere, tondere caput, lauare to-

*Initium
eius chari-
tatis in æ-
gros.*

Lib. I. c.

*Eiusdè vir-
tutis aug-
mentum.*

tum corpus ; & quantum licuit à fœdore, sordibusque vindicare : aliaque huiusmodi in pauperes ægros , & ulcerosos officia persolvere . Cui etiam adnectenda Maria illa Decegnies, cognomento dicta, cum viro suo, quos non languoris deformitas , non tabes , non sanies fœculenta , non morbi euitanda contagio, ab ægrorum cura arcebat : quin miserabilior ægrotantium facies , ministrantium curam magis accendebat : quibus christianæ charitatis incrementis ex æquo respondere cernet, quæ de Hieronymo in ægros, & ulcerosos, ac sanie manâtes suo retulimus loco, qui attentè perpendet. Sed exitum iam tantæ in ægros, & miserè iacentes charitatis spectemus , qui is tandem fuit , vt, grassante lue , cum ægri suo more impense deseruiret Hieronymus eodem tractus morbo , non fortè minori interierit, quàm martyrij gloria; quandò obeuntes in huiusmodi charitatis operibus implicitos , in album martyrum ecclesiastici facti referre consueverint ; ita enim pridie Kalendas Martij permultos, qui, peste grassante, laborâtibz strenuè ministrantes mortem oppetiere, veluti martyres religiosa piorum fides venerari consuevit; quibus etiam luculentum dedit testimonium. Sanctus Dionysius Episcopus Alexandrinus in epistola ad Hieracem Episcopum , quam refert Eusebius, cuius hæc pauca nos verba subscribemus . Adeò vt istud mortis genus, quod propter incredibilem pietatem, & robustam fidem suscipiebatur , nihil à martyrij splendore abesse videretur. Adeundus omninò Eusebij locus, qui

Lib. 3.

Hic in ægros charitatis persolio .

Lib. 7. hist. c. 16. 17.

plu-

plurimum ad cauſam mortis Hieronymi illuſtrandam facit; atque ex his habemus quæ exordia, & progreſſus Hieronymi in proximos iacentes charitas habuerit, & quò tandem illuſtri ſuo exitu euaserit. Omiſſa verò corporum curatione, ad animorum culturam gradum faciamus. Quorum tantò erat ſtudioſior Hieronymus, quantò corpore animus eſt præſtantior; cuius rei cauſa, quos ille non tulit labores? quæ non denorauit moleſtias? quæ non ſubiuit diſcrimina? hinc illa perpetua, ac ferè nunquam intermiſſa catechiſmi tradendi occupatio, & chriſtianiæ doctrinæ inſtructio, hinc creberrimæ illæ & ardentes in foro, in triuijs, in agris, vbi tandem commodum fuiſſet, ad multitudinẽ exhortationes tam flagranti cum ardore dicentis, & audientium fructu, vt vir ineruditus ſæpiſſimè de rebus diuinis verba faciens, libentiſſimis audiretur animis, & probaretur ab omnibus; cui nullum vacuum tempus à proximorum inſtitutione & commodis eſſet qui ad omnia fauentis occaſionis momenta incumbens, ea ſedulò exciperet, quò vniuerſos ignorantia tenebris, quoad poſſet, eductos, ad iuſtitia & veritatis lumen traduceret. Et fanè cum ea, quæ alienæ ſalutis procurandæ ſtudio egit, mecum animo reputo, venit ſæpius in mentem mirari, qui artus, quæ vires, quæ tam firmã bene compacti corporis conſtitutio potuerit tanta paupertatis incommoda, laborum moleſtias, ærumnarum acerbitates abſorbere & concoquere, tranquillo præſertim ſemper animo, ſerena fronte, ac corpore

Eius charitatis officia animarum cauſa

pore propè indefesso : sed nimirum cœlestis illa charitatis vis , & proximorum Christiana dilectio ità mentem ad omnes corporis labores , & ærumnas æquo animo non solum perferendas , sed etiàm contemnendas confirmauerat ; vt nullis hominum conuicijs , & probris , nullis paupertatis molestijs , aut incommodis , nullis corporis laboribus , & vigilijs à proximorum salute procuranda reuocari , aut retardari posse videretur : ità scilicet ille , gemina in Deum , & proximos charitate magistra , ad omnem animi , & corporis patientiam , quæ malorum omnium victrix egregia est , iàm eruditus , obduruerat ad molestias , & occalluerat ad labores . Sed illud in hoc genere singulari animaduersione dignum , quod magno ausu aggressus , exitu tam secundo , felicique euentu absoluit : cum Christo Domino peperit , adduxitque mulieres publico in scelere perditas , fecitque christianæ probitatis magistras , ac duces in clauastro , quæ fuerant in lupanari integritatis hostes infensissimæ . Non defuerè certè sanctissimi viri , qui eadem in proximos charitate incensi , eandem etiàm aggressi sunt prouinciam ; vt huiusmodi mulieres ad Christum perducerent ; sed quàm dissimili euentu intelligimus ex earum paucitate , quas verè ad penitentiam ab illis traductas legimus ; idque non nisi summa quadam dissimulatione , & artificio planè singulari , non leui etiàm interdum famæ honorisque iactura . Vnus celebratur scriptorum monumentis Pafnutius Abbas , qui Thaidem nobile illud scortum eo artificio à quæstu meri-

Eius charitatis in perditissimas mulieres.

tricio ad pœnitentiam compulit ; impetrato scilicet ab ea secreto loco , & metum ac trepidationem simulans, identidem siscitabatur, an, si congregarentur, eos visurus esset aliquis ; cum quem negaret illa ab vlllo se videri, præterquam, ab ipso Deo, qui omnia cerneret, omnia sciret : ergo, arrepta occasione, subintulit senex, credis Deum nihil latere, & coram ipso peccare non erubescis, qui tua puniet, & omnium scelera ? Perculit meretricis animum tempestiva Pafnutij exprobratio, abortisque lachrymis, illico pœnitentiam egit. Sed tam nobili artificio, & acri interrogatione vix vnam Christo peperit Pafnutius. Vitalis etiam Alexandria Monachi mira admodum in persimili opere, fuit charitatis industria, qui postribula sæpè adibat sceminarum, & cum ea, quæ impudentiore lasciuia diffluere videbatur, noctem pactus, pretium offerebat : admissus autem in aliquo fornicis angulo, procumbens, orationi vacabat, donec illucesceret dies ; factum admirans mulier cogebatur interim tacita intra se cogitare, non certè quantum lucri fecisset, sed quantum, turpiter viuendo, cœleste nomen offendisset : itaque nonnullæ ab eo hac simulatione commersæ, vitam correxere ; sed Vitalis peruersa hominum opinione iactatus, palàm malè audiebat, quòd frequens circa lupanaria esset ; vt facile intelligam : huiusmodi mulierum correctionem tanto cum salutis & fame discrimine, tanto cum labore, & industria à sanctissimis viris tentatam, quam exiguo cum fructu sæpè suo cesserit. Quo

libeat

252 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

libeat magis in eodem charitatis opere admirari Hieronymum priscis illis sanctissimis patribus non quidem sapientiozem, aut sanctiozem; sed secundo rei euentu feliciozem, qui non vnā, aut alteram, sed permultas non ab ea turpi vitæ licentia, & vitiorum castris abstraxit, quod permultum est, & æstimandum maximè, sed intrā monasterij septa in ipsa pēnitentiæ & virtutum omnium castra, quod maximè admirandum est, compulit; idque non integra solūm apud omnes innocentia fama, sed illustriori etiam æximia charitatis commendatione & gloria.

Quam eximiam charitatis committere super peccatis.

Erat hic etiam eius charitatis in proximos fructus non contemnendus, quod aliorum in Deum commissis, etsi intimè angeretur, diuinamq; bonitatem ab ingratis scelere offensam vehementissimè indoleret; adeò tamen humanam fragilitatem eleuando & excusando, benignè ferebat; vt æquiozem in delinquentes ac mitiozem præbere se non possët: cumque acerrimè in vitia ipsa exardesceret, ac penè desequiret, vitijis tamen obnoxios mitissimè accipiebat & lenissimè; sic in se ipsum etiam ob leues noxas seuerus, in alios verò lenis & mitis esse consueuerat. Si verò quidpiam iniuriæ aut offensionis ab alio tulisset, admirationi prorsus erat animi illa constantia & æquabilitas, qua vniuersa mitissimè ferebat. Plura sunt huius generis, eaq; grauissima in tota eius vita exempla obseruata. quia ita ille rebellantem sensum edomuerat, vt nullum dulcius acroama ad aures illius, quam multa in eum congesta conuicia, & illata contume-

Quam constantiam charitatis sibi insensos prosequere.

tumeliæ accedere posset; atque his, alijsque per-
multis experimentis, quibus christiana in proxi-
mos charitas comprobatur, adeò illustris in hac
virtute, & excellens extitisse videtur, vt, quod
de Sancto Honorato dixit aliquandò Sanctus
Hilarius, non incongruè de Hieronymo vsurpa-
re me posse diffidam: tantam scilicet in eo fuisse
latitudinem charitatis, vt, si specie facieque,
hominis ea virtus exprimenda esset, Hieronymi
potissimum pingi vultu debere videretur: neque
suprà fidem, aut exaggerandi gratia aliquid à
nobis dici existimabit, qui superiores vitæ li-
bros æquo animo percurret. Sed quandò nul-
libi magis assiduam & feruentem libet spectare
Hieronymi charitatem, quàm in pauperes de-
relictos & orphanos; placet seorsim hoc pium
charitatis institutum expendere, fusiùsque de
eo agere.

*Derelicta sobolis educatio quàm pium,
& Republica vtile institutum.*

Cap. VII.

Ardentem illum in Hieronymo sanctæ chari-
tatis ignem alebat maximè, perpetuoque
fouebat quædam non intermissa diuinorum be-
neficiorum recordatio, quæ semper in eius men-
te vigebar; sed vnico illo, & inter cætera singula-
ri mirificè capiebatur, quòd cum ille diues esset,
pro nobis egenus factus est, cui cum nunquàm
parem ab humano genere gratiam persolui pos-

*Cuius pau-
peres de-
relictos mira
charitate
complacere
videtur Hie-
ronymus.*

254 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

se intelligeret, quantam maximam tamen posset pro viribus rependere studebat. Quocirca in Christi pauperes effusissima ferebatur charitate, quòd ipsum Christum pro nobis egentem factum maximè referrent, & impensa Christianæ charitatis officia eiusdem Christi vice admitterent; qui, quod vni ex his minimis præstitum fuerit, sibi vni præstitum fatetur; vt nil mirum, si totus eo in opere Hieronymus, hoc vnum, inter cætera pietatis officia, proprium sibi fecerit institutum: quod certè munus quàm non modò ipsi Deo gratum & acceptum, sed & Reipublicæ còmodum sit, neque à suscepta scriptione alienum, neque lectori iniucundum erit paucis indicare, Qui enim diuina humano contuentur oculo ad egregiam operis commendationem non animaduertunt quàm salubri, & religioso conatu, è communi animarum salute, diuinaque gloria quisque desudet: sed quàm specioso & illustri hominum plausu, aut è priuatæ utilitatis commodis & splendore laboret; ac idè minus huic instituto deferunt, in quo plus est curarum & laborum, quàm splendoris & pompæ. Cæterum vtilius hoc, quàm speciosius institutum solidæ charitatis rei que publicæ per commodum opus, si quod aliud, meritò censentur; nobilioribus enim, & fortunis instructis, qui sedulam nauent operam, reperiuntur non infrequentes; quando ex eo opere, vel non exigua lucri affulgeat spes, vel ambitionis aura è potentiorum seruitute & clientelis excitata, & collecta non leuiter blandiatur; extremorum verò inopia & miseria con-

*Quam necessaria de-
vel. Et a so-
bolis iusti-
tio.*

Reipublicæ curam qui suscipiât, admodû perrari;
 cum nullum alliciat cõmodum, nullum solíciter
 lucrum, sola laborum & ærumnarum copiosa se-
 ges efflorescat & inuitet. Quod si pauperis cor-
 pus vel cibo alere, vel velle contegere charita-
 tis non infima putatur, quantò altioris ordinis
 illa erunt? eiusdem animum bonis moribus ex-
 colere, mentem christianis virtutibus exornare,
 catholicæ fidei rudimenta, diuinæque legis præ-
 cepta tenellæ adhuc ætati & infirmæ instillare,
 quæ formantiùm manus ad virtutem, rectamque
 fidem facile sequitur; tum eosdem varijs artibus
 & opificio informare, quò vitam honestè tradu-
 cere, & si contingat, familiam etiã alere queant;
 si qui etiam eminentioris ingenij existant, è se-
 dentarijs illis artibus, sordiumque tenebris ad
 doctrinarum lumen adducere; nec modò corpo-
 ris famem cibo, sed insitam etiam illam, & à na-
 tura ingenitem sciendi cupiditatem ingenuis
 artibus sodare. Et certè si vniuersos christianæ
 reipublicæ ordines animo repetas, si gradus om-
 nes ratione perlustras, si status denique mente
 reuoluas ac percurras, complures occurrent, qui
 miserè neglecti in perpetuis natalium sordibus,
 furto, vitijque omnibus expositi, diuino numini
 & Ciuitatibus infensi perpetuò iacuissent, nisi
 huius institutionis & disciplinæ beneficio è na-
 talium tenebris, reique familiaris angustijs, vel
 ad doctrinarum culmen & gloriam, vel ad ho-
 nestas artes & opes non exiguas, ingenti certè
 Reipublicæ bono, aliquandò emerfissent: quales
 etiam innumeri penè sunt tum minores opifices

Estiam in-
 firmi bene
 excoliti v-
 niuersa rei
 pub. admo-
 dum vtilis

in

256 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

in officinis operam mercede exercentes, tum etiam officinarum magistri, qui ex hac pauperum derelictorum institutione prodire prodeuntque quotidie, quorum in officinis, si quid contrahas, vides omnia citra fraudem ac periuria omnino sincera fide transigi, magna contrahentium utilitate, & Christianæ probitatis exemplo. Nec in præteritis illud reliquendum, quam frequentes sacris ordinibus nomina dederint, dentque frequentissimi, quorum doctrina & probitas multi Christianæ Reipublicæ partibus admodum utilis, & frugifera commendatur. Ut igitur nobiliorum institutio præclaros sanè & egregios habeat exitus, (permagni enim Reipublicæ interest, quam recte ad pietatem & virtutem nobilitas informetur, cuius tanta est in utramque partem vis atque potestas) infimorum tamen & tenuiorum informatio suo non caret fructu, nec minori apud Deum mercede compensatur. Quin vberiores etiam interdum pietatis & religionis fructus, vel tenui cultura, ex infimis & humilibus legi, quam è nobilium diuitumque diligenti cultu, idcirco plures Sanctorum Patrum sensere: tum quia opulenti & potentiores nihil præter terrena sapere aut curare videntur, tenuiores verò rebus humanis minus addicti facile, hisce contemptis, toto pectore ad cœlestia anhelant, eaque magno cum pietatis sensu contemplantur, & expetunt: tum etiam, quia diuitias & nobilitatem, Dei hominumque contemptus ferè comitatur: cum infimiores cœleste numen puriori religione colere,

*Quam spiritus
ritualium
honorum
fecunda
infimorum
instituentia.*

cuiusque

eiusque maiestatem vereri facile condiscant ; hi enim humana non magnopere expetentes , diuina auidè arripunt, quæ nobiliores, animo amplitudinis humanæ cupiditate occupato, penitus excludunt; pauperes illos rerum inferiorum cōtemptores haud agrè allicit celestis vitæ amor & studium ; quod potentioreꝝ imaginarijs honoribus , excellentiæque studijs (cuius maximè appetens est nobilitas) indulgentes ratio atque molestia afficit . Vnde non immeritò celestium donorum opes laxiori manu in illos effundere diuina bonitas cōsuevit, quos ab his rebus mente soluta , ab alienataque voluntate , sitire celestia videt ardentius , & ad christianā disciplinam multò esse propensiores . Quippè tanti refert , quàm vacuo liberoque animo ad Deū accedas . Quibus certè alijsque permultis de causis nemini iam mirum esse debet, si huius destituta sobolis cura perpetuò summis viris , sanctisque hominibus cordi quam maximè fuerit . Inter quos tam pijs sacrique instituti Princeps & auctor Sanctus Zoticus censetur ; qui eximia nobilitatis & virtutum omniū laude Romæ florens , cum alijs summis viris Constantinopolim à Magno Constantino Cæsare traductus , ad summa Imperij munera obeunda , ibi primus orbis curam suscepit , eisquè contubernio erecto , proprias aedes assignauit , & certam viuendi rationem instituit . Vnde Leonis & Anthemij Augustorūm rescripto ad Dioscorum Præfectum , sancti viri memoria in hæc verba commendatur . Zoticus beatissimæ memoriæ , qui primus huiusmodi

*S. Zoticus
orphanorū
institutor*

*Leg. omnia
privilegia,
C. de Episc.
& Cleric.*

R

pieta-

pietatis officia inuenisse dicitur. Sed & Græcis
 Latinisque sacrorum factorum monumentis pri-
 die Kal. Ianuarij egregia viri sanctitas, & pium
 charitatis opus illustratur: vt non parum etiam:
 hæc pauperum derelictorum institutio auctoris
 nobilitate & sanctitate commendetur: Quod
 verò Constantinopoli S. Zoticus, idem etiam in
 Gallatia, pari pietatis laude, S. Clemens Episco-
 pus & martyr præstitit. Hic magnus ille Clemens
 martyrum columen, & æterni terror, cui orpha-
 norum colligendi curam & studium accendit di-
 ra fames, quæ tunc Gallatiam inuasit, cumque
 esset ille admodum iuuenis, & tunc, vix vigesimo
 ætatis anno expleto, Ancyrensi Episcopatu in-
 auguratus, Orphanorum tamen institutum non
 dimisit. Quin illud etiam addidit (quod Hiero-
 nymus etiam Somaschæ præstitit, & nostra
 adhuc in Religione, certis ad id modis affli-
 gnatis, vsu receptum est) vt præter pauperes
 orbos etiam à nobilioribus oblatos filios apud
 se domi aleret, educaret, & erudiret. In ean-
 dem pietatis laudem accerrimè incubuit sanctus
 Adelhardus Pipini Magni Nepos, & Caroli Au-
 gusti Consobrins, qui nouam in Regno Gallia
 vel inuexit, vel tempore defuetam derelicta soli-
 bolis curam reuocauit, orbis enim pueris in
 vnum collegiis in sine dunicilijs attribuit, tan-
 taque pietate operi semper præfuit, vt quos huic
 officio ministros assignaret, velut pauperum
 medicum ac patrem, cum ipse interesse, opusque
 suis manibus perficere non posset, diligentissi-
 me instrueret, qua ratione cibos pararent, ne-

tenellæ

genellæ ætatis fanitas læderetur. Sed & hoc mi-
nimè reticendum, quod maximè ad rem nostrâ
facit, Adelhardum virum Religiosum fuisse, &
Abbatem Corbeiensem, vt hoc institutum à re-
ligiosis hominibus non abhorrere appareat. In
Cypro etiam S. Sophronius Episcopus pupillor-
um, & orphanorum patronus, & pauperum om-
nium adiutor mirificus fuit, cuius in pauperes
egregia charitas ecclesiasticis factis celebratur
sexto Idus Decembris. Neque verò in omni con-
sequenti posteritate viri omnium laudum gene-
re defuerit, qui in idem pietatis opus curas om-
nes direxerint, quibus Hieronymum etiam no-
strum præterito sæculo diuina bonitas addidit,
& ad huiusmodi loca tota fermè Gallia Cifalpi-
na construenda excitauit: quo in munere quam
diuina clementia magnis rebus gerendis eidem
adfuerit, satis præcedentibus libris continenti
narratione expressus illius vitæ cursus decla-
rauit.

*Insignis Hieronymi corporis, mortificatio,
quæ pœnitētia & paupertate absoluitur.*
Cap. VIII.

Veram & germanam in Deum, proximisque
charitatem, & assiduum orationis studium
insignis semper mortificatio comitatur, indisso-
lubiliq; nexu illis perpetuò vnitur: nec ea so-
lum, quæ insanas corporis appetitiones, & effra-
nos sensuum motus domat: sed etiam quæ anidit

elationes immoderatosque spiritus cohibet, & reprimat: quæ utraque mortificationis pars quæ in Hieronymo fuerit absoluta, tradendum est.

*Corporis
mortifica-
tio, quæ per
abstinentiæ
& paupertate
continetur.*

*Pœnitentiæ
Hieronymi
pœnitentiæ
in vita
quam aspe-
ra.*

Ac ut eam, primo contemplemur, quæ corpus respicit, ea ferè Pœnitentiæ & Paupertate continetur, quarum virtutum gloria perillustris fuit Hieronymus; quippè asper admodum semper in se ipsum fuit, sensumque & corporis domitor omninò seuerus. Quam enim asperam victus rationem usurparit, sapius indicatum est: initio namque suæ conuersionis cum cibi minimi esset atque vulgaris, tum verò eos fecit in abstinentiæ virtute processus, ut vix aliquid vilissimi edulij cum ceteris domesticis victitans ad panem adhiberet; eoque postremis vitæ annis processit ut pani secundario, vel etiam hordeaceo, & frigida vitam duceret: atque adeò tam asperæ ciborum abstinentiæ assueuerat, ut nè aspectum quidem lautiorum ciborum ferret; cuius rei argumento sunt vberriam lachrymæ super mensam apud Scainum fusæ: quod ego nunquam certè memini, quin memoriæ succurrat, quod de Palæmone Thebaidæ solitudinis Monacho produnt, qui cum Pachomium contubernalem suum hortaretur, ut celebri die Resurrectionis Domini solito lautius obsonaret, coxit ille olus, oleoque & sale condidit; sed; posita mensa, Palæmon suspensus parumper hæsit, ingemuit, hisque verbis lachrymas emisit: Dominus meus crucifixus fele & aceto potatus est, & ego oleum edam? cumque illum vbertim flentem rogaret Pachomius, ut cibum sumeret, illamque olei lautitiam nō tam sibi,

Lib. 3. c. 13

sibi, quam illi strī, & omnium maximæ celebri-
tati concederet, non obtinuit; quin Palæmonis
lachrymę persuicerunt, ut nē Pachomius quidem
præter panem cum sale & frigida, quidquam
gustaret. Simili abstinentię ardore Hieronymus
Sanctissimi, Crucifixi recordatione splendor
res auersabatur mensas, & pari lachrymarum
uērtate alios etiam à lautiori escarum usu eo
die apud Scarium reuocauit. Et quidem ad hanc
virtutem abstinentię domesticos in primis ce-
terosque, qui illi in disciplinam se traderent, suo
informabat exemplo, & institutione, parcoque
& parabili cibo eos uti ubique volebat. Ut uni-
uersa in hoc genere de eius instituta illis planè
verbis S. Hieronymi concludere posse mihi ri-
deat, quæ de Monachis eremi ait. De cibis ve-
rò & potu taceo, cum etiam languentes Mona-
chi aqua frigida utantur, coctum aliquid acce-
pisse luxuria sit. Eadem vitæ asperitas comita-
batur quiescentem; cum enim aliquando subie-
ctas palcas ad subitum adhiberet, eò postea do-
uenit, ut corpore paucissimo potrecto nudo fano-
vel (si paulò cōmodius quiescere necesse fuisset)
alicui asseri, neque positis indumentis, ad cuba-
ret; vixque satis naturæ faceret indigentia; in se
ipsum autem immitti sauoque flagello, nec ci-
tra sanguinem desanire; terga corpusque foedè
discerpere erat illi perfamiliale. Sed longum
esset omnino recensere, quàm adeò afflictum, &
flagris contusum debile corpusculum, alijs præ-
terea laboribus ac vitæ asperitatibus seuerè
frangeret; cum illud ferendis oneribus subij-

*Epistol. ad
Eustoch.
24*

*Eisdem
rigor cum
solum
caperet.*

Disciplinæ

*Corpus cō-
sinus labo-
ribus fra-
ctum.*

ceret, longis itineribus, Oppidorū Vicorumque
concurſationibus fatigaret. Quoties hominem
ligna, saxa, ſabulum conuoluentem cōſpexerunt?
Quoties in agris, nulla frigoris aut caloris habi-
ta ratione ruſticorum vices expletem ſunt in-
tuiti? Quæ omnia ad corpus edomandum re-
bellantiſque ſenſus vires atterendas ſpectabant:
quod mortificationis genus priſcis etiam illis
Sanctis Patribus in uſu fuiſſe, vel vnum Maca-
rij Alexandrini Monachi exemplum docet, qui
ſaccum ſabulo plenum ſæpè geſtabat humeris,
nihil inde præter extremam laſſitudinem cap-
tans: rogatusque quid ſuperuacua illa ſibi vellet
opera, egregiè reſpondit: niſi corpus hoc gra-
uiter affecero, periclitetur anima, neceſſe eſt:
hunc planè Macarium mihi videtur referre Hie-
ronymus, adeò propenſus aſſiduus laborum de-
fatigationibus, ad corporis vires perdomandas.
In omnia certè labores mihi inuenti ſæpe ſuc-
currit admirari, qui artus, quod robur, quæ cor-
poris firma conſtitutio, & membrorum apta co-
agmentatio, tantam ſubire laborum molem po-
tuerit: qui certè humanam fidem excedere vi-
deri poſſent, niſi pios huiuſmodi conatus cœlo-
curæ eſſe ſciremus. Vnanimis etiam ſoror, &
indiuſibilis comes eius mortificationis eſt pau-
perſas; quæ ſola ſuo honeſtat comitatu plurimis
carentem commodis vel ad ipſam vitam tuen-
dam neceſſarijs. Quo in genere quantum Hie-
ronymus, ſiue ad peculiarem nec vnquam inter-
ſiſtentem huius virtutis exercitationem, ſiue ad
abſolutam corporis caſtigationem excelluerit;
adeò

*Paupertas
quæ corpo-
ris morti-
ficatio ab-
ſoluitur.*

adeò totus illius vitæ curſus legentium oculis obiectus ostendit, nihil vt iam ſuper addi poſſe videatur. Quare compendio ſunt hic aliqua attingenda, tum quæ ad corporis mortificationem, tum quæ ad abſolutum huius virtutis exercitium faciunt. Ac vt de primo dicam. Extréma ſemper earum rerum inopia, quæ ſunt alieno corpori neceſſariæ, ad eius mortificationem, conſiſtabatur: cumque ſedulo cum alijs ageret, vt extrêmæ pauperum miſeriæ vellent obuiam, ire, ex publicaque miſericordia nõ exigua Chriſti pauperibus annonæ ſubſidia exprimeret; ipſe tamen commune cum illis paupertatis incommodum præcipuo damno, ex arctioribus ſcilicet mortificationis legibus, ſubire volebat; quippè ſtipem in alios largè diſperſiens, ſibi tamen, vix quantum quotidiana tolerandæ vitæ neceſſitas poſtularet, reſeruabat; quoque magis apud illum valebat rarus ille ſenſus alienæ miſeriæ, & diræ famis horror; eò minùs ſibi vitæ ſubſidia vſurpabat. Itinera inſuper, quæcunque incidiffent, quouis anni tempore, pedes, & ſolo diuinæ providentiæ viatico inſtructus obibat: quocumque perueniſſet, ad Xenodochia vel Noſocomia pauperum diuertebat, incommoda ſcilicet, & viliffima huiusmodi diuerſoria, quibuſcunque nobilium habitationibus, paupertatis & mortificationis ſimul amator anteferens. Amictu adeò paupere & vili utebatur, vt interdum, læua hyeme procedente, frigore obdurari eius membra viderentur. Atque, vt vno verbo concludam, in hunc planè finem tum domi,

rum extrâ in suppellectili & victu, cæterisque rebus paupertatem potissimum eminere volebat, quò nullibi mortificando corpori deesset occasio. Eoque studio consequebatur, vt non modò mortificationi inferuaret hæc virtus; sed ad absolutam etiam Euangelicæ paupertatis speciem se ipsum, aliosque formaret: quos non in postremo aliquo gradu consistere, sed ad altiores secuehere contendebat. Liber hic, quàm per omnes paupertatis gradus sit egregie vagatus, cursum exponere. Primum enim ab alienata à diuitijs voluntate, omnique praua animi affectione deteresa, interno illo diuitiarum contemptu inter eos cooptari meritò debet, qui primo in agmine pauperes spiritu à Domino vocantur, & quibus regni Cælorum possessio addicitur. Verùm primo in hoc ordine non constitit ille, sed ad proximum etiam paupertatis gradum euasit; vt scilicet in summo bonorum omnium despectu aliquandò euulgato, & in lucem educto, rebus suis se spontè abdicaret, omnique paterno censu exutus, Christi pauperrimus fieret. Illud etiam (quod permagni in paupertatis studio estimatur) est tertio loco assecutus, vt voluntarie huic rerum abdicationi, perpetuitatem adderet; nam illam semel arctè completis, in omni postea vitæ parte diligentissime custodiuit, & quibuscumque officijs sanctissime retinuit, summis etiã opibus libens semper cam prætulit. Quippè in ea rerum inopia tam diues, nihil vt appeteret; in magnis verò diuitijs tam largus, omnia vt Christi pauperibus effusè diuideret.

deret. Sed vno fortè gradu summo illo Euan-
gelicz paupertatis fastigio minor Hieronymus
videri potest; quòd, an voti religione ad hoc
vitæ genus aliquandò se obstrinxerit incertum:
Cæterùm in tam ampla bonorum abdicatione,
qualem de Hieronymo retulimus, maius quod-
dam inest voluntariæ paupertatis momentũ, &
excelsi animi suprâ humana omnia erecti argu-
mentum, quàm leuiter intuenti appareat. Non
enim fortè admodum difficile privatæ renun-
tiare fortunæ, nec altioris ordinis iniecta aliqua
spe, velle præterea maioris voti aleam experiri:
sed hominem in amplissima Republica natum,
nequicquam illi maiorum dignitatum, & supre-
mi etiã in sua Ciuitate Principatus aure adblan-
diente, eo diuitiarum honorumque culmine,
spontè decedere, quamcunque supremi fastigij
spem abijcere, & ad tam vilia abiecta que paupe-
rum seruitia se se deijcere; admirandum pro-
fecto, & suprâ cõmunia mortalium vota obstu-
pescendum factum videtur. Quod facile ma-
gnum illum Quinium Gallicanum, bis Consu-
lem, pluries barbarorum victorem, & Constan-
tini Magni generum designatum animo subij-
ciat. Hic toties Romani exercitus Imperator,
post Thraces, Dachos, & Scythas bello domitos,
Constantiam tamen Constantini Magni Cæsaris
filiam sibi sponsalium pollicitationibus destina-
tam, cum ingenti opum vi spontè dimisit; & ad
Ostia Tyberina secedens Sancto viro Hilarino
se se aggregauit, & pauperum hospitalitati,
infirmorumque seruitio se totum addidit, multò
sibi

sibi gloriosius fore ratus, cœlesti militiæ subesse, quàm Romanæ præesse, & salubrius Christi pauperibus se immiscere, quàm primo post Cæsarem loco in Aula consistere: quare tam ardentè in priuatis ædibus serui functus est officio, quàm prius in castris imperatoris ac ducis; nec magis olim militaris gloriæ auidus fuit, quàm postea abiectissimæ paupertatis studiosus: cui nō admodum absimilis Hieronymus noster videri potest in tam egregio rerum humanarum contemptu, & sui ipsius despectu. Sed & quemadmodum suos habuit admiratores voluntaria Gallicani paupertas, & in Christi pauperes pietas, cū, vulgata latius per orbem tantæ rei fama, multos vndique illuc acciret, qui ad virum ex Patricio & Consule lauantes pauperum pedes, ponentem mensam, affudentem manibus aquā, languentibus sollicitè ministrantem, & cætera sanctæ seruitutis officia exhibentem, contuendum properarent: ita neque ipsdem suo caruit tempore Hieronymus, quos latè manans in hominum ora eius virtutis rumor, ad ipsum Somschensis solitudinis recessum inuitabat, quò tantæ paupertatis & pietatis spectatores forent. In ea verò abiectissima rerum conditione. (vt hoc etiam postremo loco addam) non minori profectò laude digna sunt, quæ in pauperum obsequium præstitit; quàm quæ in summa opum affluentia in luxus & voluptatis gratiam à vanis diuitiarū amatoribus profecta videmus: Villas illi, Palatia, Thermas, Theatra, aliæque ædificia insanis innixa substructionibus, & immani-

bus

bus columnis ſuffulta, tam ſtulta, quàm larga diuitiarum profuſione excitantur: ſed Hieronymus non ſæcularis auræ, ſed paupertatis ſtudio incenſus, pauperumque addiſtus ſeruitio, humiles caſas erigere, hoſpitia miſeris parare, multa paſſim gymnafia ad exercendam pietatem, & charitatemque aperire, in quibus ille de his virtutibus prælectiones quotidie habebat admodum vtilis & frugiferas, non nitido dicendi genere & conquiſita verborum pompa explicatas, ſed aſſiduis aſperæ pœnitentiæ & paupertatis laboribus atque incommodis expreſſas, quæ non vulgarem ſui corporis mortificationem, illuſtricum pietatis ſignificationem, mortalibus obteſtarentur.

Eiuſdem interior mortificatio, quæ humili ſui abnegatione, & obedientia continetur.

Cap. IX.

SED ad alteram mortificationis partem devenio; quæ animi cupiditates frangere, & interni ſpiritus elationem humili ſui contemptu & obedientia deprimere ſolet. Arduo ſanè & difficili certamine, ut non paſſim huius victoriæ exempla numerare queas; quippe Chium Ariſtonem illū plures ſecuti, ad propriæ laudis gloriæque ſtudia potiùs, quàm veræ virtutis ſe ſe retulere: non minora tamen in Hieronymo ſuppetunt huius virtutis, quàm cæterarum argumenta; cui vnum illud familiare fuit, infra omnes

nes, se se demittere, præ omnibus se contemne-
re: maximè sollicitus, nè magnarum virtutum
mercibus referta nauis ad cacos elationis sco-
pulos illisa, miserè aliquandò superbiæ fluctibus
absorberetur. Molestior fortè videbitur narra-
tio, si singulos humilitatis, propriæque abnega-
tionis gradus persequar; idcirco pauca tantum
hoc de genere attingam, ex quibus de reliquis
in procliui erit iudicium. Ipse hominis habitus
cum primû in oculos incurreret, erat nõ obseu-
ræ humilitatis indicium: eandemque virtutem
tùm domestica, tum externa eius exercitia pro-
debant. Domi siquidem ad abiectissima quæque
& laboriosa ministeria, studiosa & prompta ad
omne officium celeritate, vel non rogatus, se se
porrigebat: hoc erat illi solemne, coquo operam
dare, sordida culinæ seruitiâ obire, aquam &
ligna conuehere, lances patinasque perpurgare,
reductis ad cubitum manicis, inquinatos lebe-
tes & ollas feruenti aqua sua manu diluere, pa-
uimentorum quisquilias verrere, in cuiusque vel
infimi obsequium se totum occupare: ut, cate-
ris officio Prælati, mutata cum illis officij vice,
eorum expleret ministeria: cæterorum seruum
& administratorem, seu verius mediastinum,
dixisset. In cõmuni, verò & quotidiano congressu
omnes comiter appellare, & infimum quemque
blandè affari consueuerat; nec vlla re magis tam
multos ille ad se alliciebat, quàm miti illo sua-
uique alloquio. Pauperes autem & egenos pe-
culiari prosequeretur honore, omnia eorum
causa præstare cupiens; quòd in illis singularem
quan-

quandam Chriſti Domini ſpeciem agnoſceret, qui cum eſſet ciues, propter nos egenus factus eſt. Si quid interdum ab eo erratum eſſet (quod in hac contagione in procliui eſt) non ille pertinaciter errorem defendere, non ſtudioſè occultare, ſed grauiffimum fateri, emendationem polliceri: ſæpè cum in cœnaculo, cæteris affidentibus, ſuis erratis veniam depoſceret, id tanto animi ſenſu & oſtentione doloris præſtabat, ac ſi verè grauiffima fuiffent: quæ tamen vel nulla, vel certè ex eorum genere erant, aduerſus quos nunquam fatiſ cautæ eſt humana fragilitas. Sed umbratilis iſta exercitatio virtutis minus fortè ſplendoris habet ac probationis; clarior illa & illuſtrior, quæ integris ſpectabatur ciuitatibus: cum onuſtus manticis, ad comunem miſericordiam prodiret in publicum: quo loco nè aliqua fortè fictæ humilitatis ſuſpicio eſſe poſſet, addebantur infanæ plebis probra, ſcommota, & contumeliæ, quibus quædam illiſ, obſceptis verò plurimum inſultibus, & iſtè dymus, inagno corde edomiri interioris ſenſus argumento. Egregium fuit olim Sancti Franciſci aduerſus glifcentem ſanctitatis ſuæ famam commentum; illud (quando latiùs quòtidiè in vulgus manare, & celebrior in ora deueniret) nè qua inanis gloriæ voluptas ſubiret animum, cum negotium dedicaciffimo cuidam, vè vitam & mores ſuos omni verborum petulantia inceſſeret: **urgete ille** immaniter volentem non deſtitit: quin etiam, conuicia aliquantò ſeueriùs acerbiiſque quàm deceret, quaſta congeſtaque in eum ſcimus: ſed

&

& hoc vnum mirificè aduersùs animi elationem
 medicamentum semper adamat Hieronymus,
 sanctæ humilitatis & mortificationis sectator;
 cui nullum dulcius acroama, quàm cõuiciorum
 & iniuriarũ nobile præconium. Lacescenti verò,
 & iniuriam inferenti quàm blandum se præbe-
 ret, satis explicatum, cum barbæ euulsionem,
 minanti, tam inusitato modestiæ documento,
 mitissimum se obtulit. Hoc etiam inter insignio-
 res humilitatis & abiectiõnis notas referendum;
 infima loca ambire, oblatos honores reijcere;
 suprema munera detrectare: regebat ille initio
 auctoritate potius, quàm imperio reliquorum
 cœtum, cupiebatque eo se onere leuare; cum-
 que abnueret ceteri, primum tamen ille gra-
 dum, quamdiu potuit, recusauit; tandiu ve-
 rò restitit, donec omnium efflagitatione victus
 animum inflexit. ~~re desinere cogari tandem &~~
~~negare; illud tamen constantissimè semper re-~~
 tinuit, vt, quando primo loco abire non posset,
 cum saltem omnium nomina essent conscriben-
 da, tertio se loco semper scriberet, duosque ad-
 minus sibi præferret: idque vetustissima aucto-
 grapha sua mane exarata, adhuc ostendunt, in
 quibus Alexandrum Mediolanensem, & Augu-
 stinum Bergomensẽ illi prælatos legimus. Huc
 etiã mirificè facit, quod alibi à nobis est quæsi-
 tum, cur scilicet villarum & solitudinis recessum
 magnis prætulerit Ciuitatibus; vt enim illam in
 præsentem causam omittam quæ illi, cum alijs san-
 ctis viris communis esse potuit, qui vrbes illece-
 brarum plenas, ceu scelerum irritamenta cum
 eremo

eremo libentiſſimè cōmutarunt; quo in genere illuſtris admodum fertur S. Benedictus, qui, Roma cum ſtudijs relicta, in ſolitudine maluit eſſe cęleſtium rerum contemplator, quàm in ea Vrbe ſæcularium ſtudiorum cultor: huius tamen Hieronymi conſilij, primas ſibi partes uſurpare videntur. tum proximorum charitas, tum ſui ipſius contemptus. Videbat ille rudes & agreſtes homines egere admodum Chriſtiane Doctrinæ magiſtris, quorum in ciuitatibus copia nō deeſſet; præindè libentiſſimè ad eos ſe cōferebat, exemplo fortè Pachomij Monachi, qui animaduertens proximi vici colonos rerum cęleſtium, ignaros, à cultu abeſſe diuino, & tantummodò in paſcendis pecoribus ſtudiū protrahere, vehementer indoluit, nihilque moratus, ad eos ſe cōtulit, & inter illos tuguriolū cōſtituit, neque prius diſceſſit, quàm illos docuiſſet Deum timere Chriſto credere, piè atque innocenter viuere. Sed hoc fortè melius in ſingulari hominis humilitatem, ſuique contemptū reiſciendū; qui ſe mortalium omnium viliffimū caput, & frequenti illa hominum luce omninò indignū arbitratus, latebras, ſolitudoines, eſcaque montiū latibula circumſpectabat. Sed quæ ab hominū cœtu arcebat humilitas renocabat poſteà charitas, cogebatque ſpiritualis inſtitutionis gratia, hominum frequentiam ſubindè reperere; veluti qui maris periculo emerſus, iamquæ in ipſo portu receptus, ſi quos naufragio conflictari videt, rurſum committit ſe fluctibus, vt in alto laborantibus opem ferat: ità ferè Hieronymus ſua nimirum quiete aliorū ſalu-

272 *De Vita Hieronymi Aemiliani*

salutem potiozem habens. Superest iam postremo loco eius obedientia explicanda; quam ab animi mortificatione non seiungendam docuimus. Cui virtuti (quoad licuit) semper Hieronymus, cum absoluta sui abdicatione iudicij, ac voluntate promprissima paratum, & alacrem se obtulit. Sed cum ceteris moderator praeset, minus multa huius generis exempla edere potuit. Initio suae conuersionis quam ardenti obsequendi studio rerum spiritualium moderatori se totum permiserit, ac penitus subiecerit, suo retulimus loco. Cumque postea in disciplinam etiam Carassae se tradidisset, ita ab eius nutu pendebat, ut, eo inconsulto, ne leuissima quidem attentaret: Ad tantae virtutis specimen indicandum, hoc unum subiiciam ex quo de caeteris prudens Lector coniecturam faciat. Cum Salodij Stephanus Bertazzolus, Hieronymo audiente, aliquot capita ex S. Augustini meditationibus perlegisset, magno pietatis ardore Hieronymum ea lectio compleuerat, ut libellum apprimè vtilem, & fructuosum vehemèter laudaret commendaretque; ea res Stephanum impulit, ut librum Hieronymo muneris loco offerret; sed gratum dantis animum multa humanitate collaudans Hieronymus, gratiae omnino remittebat: verum cunctantem ad accipiendum, cum alter precibus percelleret ardentius, annuit tandem Hieronymus, seque oblatum munus hac conditione admisurum spondit, si, datis ea de re ad Carassam litteris, & ipse consensisset; ne videlicet quicquam in sanctae obedientiae iura ea de causa peccasse videretur. Post verò suum à Carassa discessum,

soeffum, cum varia obiret loca, nouasque pauperibus sedes pararet; diœcesanis Episcopis eorūque Vicarijs ita se, suaque omnia subdebat, vt singula pro eorum moderaretur arbitrio. Si Ciuitatem relinquere, Villasque & agrestes homines Christiana doctrinae præceptis imbuere in animo esset; id non nisi Episcopo benedictione annuente, agrediebatur. Nunquam ille vel Ciuitates appetebat, vel ab eis Somascham rediret, quin saltem Vicarij benedictione, ac veniamuniri vellet. Quin etiam cum Bergamo Mediolanum, ad Orborum contubernium curandū, se contulit, id non nisi permittente Episcopo, ab eo factum asserit Caraffa. Quò manifestè liqueat illum adeò sanctæ obediētis studio incensum fuisse, vt quando illius exercendæ argumenta, tanquàm aliorum moderatori inter suos, desissent; ea a pud externos studiosissimè conquireret.

Eius corporis forma, & figura.

Cap. X.

Satis hucusque quantum vires tulere, internam animi effigiem Hieronymi proferre, hoc est perfectæ virtutis simulacrum, & excellens christiana disciplinae exemplum exprimere sum conatus: eaque parte quatuor libris adumbrata, ipsam etiam corporis formam, oris lineamenta, faciemque tradere, hac suprema operis clausula, **liber:** Statura fuisse aliquantò supra communem & tota corporis mole egregiè formatam; capillo supercilioque nigro, sed ita, vt atro densoque pilo-

rum excursu in vnū ferè suprà nasum cōuenirent
 supercilia; grandioribus viuacibusque oculis, &
 pleno tandem maiestatis ore omninò venerabilē
 tradiderunt, qui proximi Hieronymo, id
 vel à viuentis imaginis spectatoribus hausere, vel
 contemplari recentes illius æui figuras potuerunt,
 quàm minimè aberrantes à vero: sed difficile,
 admodum antè tantū temporis absumpta linea-
 menta, penna tanquam pennicillo reponere...
 Multum tamen fuisse dignitatis in illius ore, ac
 vultu, vt vehementer assentiar, facit peruerusta
 adhuc Venetijs apud Emilianos gentiles suos ho-
 minis imago (quæ è presentis vultu, fortè pictor
 effinxit) quæ barba, & mento confirmata, iam æta-
 te virū ea, quam referunt, aspectus dignitate in-
 signem ostendit. Consequentes postea anni ca-
 titiem, & penitentiae rigor, maciem pallorēque
 addiderunt, sed maiestate vultus, & frontis imperio
 nō imminuto. Cernitur adhuc Brixiae in supre-
 ma ædium cōtignatione rudi & ineleganti opere
 expressa hominis iam senis figura, ac penè æui ta-
 be absumpta; quæ tamen ex tam diffita memoria
 plenū grauitatis propagauit in hanc diem homi-
 nis aspectū. Sed quæ fuerit Hieronymo facies, &
 quàm minimè dissimilis à pictoribus expressa,
 non multum laboro. Illud vnum est, quod in
 operis meta constitutum me maximè sollicitat
 & vrget, vt internam illius animi effigiem tam
 claris virtutum luminibus radiantem, & fusiùs
 hisce libris à me in hunc finem explicatam, quot
 quot ab Hieronymo sumus, vita & moribus tan-
 dem aliquandò ad viuum referamus.

PROTESTATIO AVCTORIS.

CUM Sanctiss. D. N. V. RBANVS PP. VIII. die 13. Martii anno 1625. in S. Congregationis S. R. & Vniuersalis Inquisitionis Decretū ediderit, idemque confirmauerit die 5. Iulii anno 1634. quo inibuit imprimi libros hominum, qui Sanctitate, seu Martyrii fama celebres è vita migrauerunt, gesta, miracula, vel reuelationes, seu quacunque benefeicia, tanquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes sine recognitione, atque approbatione Ordinarii, & qua hætenus sine ea impræssa sunt, nullo modo vult censeri approbata. Idem autem Sanctissimus die 5. Iunii 1631. ita explicauerit, ut nimirum non admittantur Elogia Sancti, vel Beati absolute, & qua cadunt super personam, bene tamen ea, qua cadunt supra mores, & opinionem, cum protestatione in principia, quod iis nulla adsit auctoritas ab Ecclesia Romana, sed fides tantum sit penes Auctorem. Huic Decreto; eiusque confirmationi, & declarationi obseruantia, & reuerentia, qua pars est, insitendo profiteor me haud alio sensu quicquid in hoc libro refero, accipere, aut accipi ab illo velle quàm quo ea solent, qua humana dumtaxat auctoritate, non autem diuina Catholica Romana Ecclesie, aut sanctæ Sedis Apostolica nituntur, iis tantummodo exceptis, quos eadem sancta Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Catalogo adscripsit.

S E R I E S

CAPITVM OPERIS.

Libri Primi.

<i>ATRIA, natales, ortus. cap. 1. pag.</i>	1
<i>Ingenium, puerilis educatio, litterarum studia. cap. 2.</i>	7
<i>Quando primum ad arma transierit. cap. 3.</i>	9
<i>Deprauati adolescentiae mores. cap. 4.</i>	13
<i>Iterum difficillimè Reipub. tempore ad arma reuocatur. cap. 5.</i>	16
<i>Castrum Nouum acri oppugnatione Caesariani inuadunt. cap. 6.</i>	20
<i>Castro Nouo direpto, Hieronymus carceri addicitur. c. 7.</i>	24
<i>Ex carcere insigni Beatissima Virginis miraculo liberatur. c. 8.</i>	27
<i>Nouo miraculo Taruisum deducitur. c. 9.</i>	31
<i>Bellicis rebus compositis Castro Nouo Aemilianus praeficitur. c. 10.</i>	34
<i>Defuncto fratre, Magistratu se abdicat, reique familiaris administrationem suscipit. c. 11-37</i>	41
<i>Insignis in Hieronymo morum mutatio. c. 12.</i>	41
<i>Rerum spiritualium Moderatori se totum per-mittit. cap. 13.</i>	45
<i>Varia virtutum exercitia. c. 14.</i>	49
<i>Ad quem perfectionis gradum, & qua ratione breui peruenerit. c. 15.</i>	53

<i>Miseris in magna annona caritate plura collata subsidia c. 16.</i>	60
<i>Ioāne Petro Caraffa familiariter utitur. c. 17.</i>	65
<i>Ex graui morbo desperata salute conualefcit. c. 18</i>	72
pag.	

LIBRI SECVNDI.

H ieronymi deliberatio de noua uita ratione instituenta. c. 1.	77
<i>Eius uocatio ad pauperum derelictorum curam cap. 2.</i>	84
<i>Collectis orphanis certa domus assignata, & pra- scripta uiuendi ratio. c. 3.</i>	87
<i>Ad Orphanos ex vicinis etiam insulis colligendos proficiscitur. c. 4.</i>	93
<i>Valetudinarij Insanabilem cura illi demanda- tur. cap. 5.</i>	97
<i>Ad continentis ciuitates eadem charitate inuan- das se confert. c. 6.</i>	102
<i>Brixia orphanorum domus constituitur. c. 7.</i>	104
<i>In Agro Bergomensi fruges metit duo pia loca in Ciuitate excitat. c. 8.</i>	107
<i>Instructio demitibus impudicarum mulierum sa- luti consulit. cap. 9.</i>	110
<i>Rudes homines in Agro Bergomensi Christianae Fidei mysterijs imbuit. c. 10.</i>	115
<i>Noua sociorum ad Hieronymum facta accessio cap. 11.</i>	119
<i>Profectio Hieronymi Nouocomum, Ciuitati, & pauperibus admodum frugifera. c. 12.</i>	120
<i>Primi Comitum Hieronymi sorij res gesta, & obi- tus. cap. 13:</i>	123

Leontii Carpentarii & primis Hieronymi socijs
vita, & obitus. c. 14. 129

LIBRI TERTII.

- D**E Principe Congregationis loco Meronij in
communi Conuentu deliberatum. c. 1. 135
Pagi Somaschenfis descriptio, aeris temperies.
cap. 2. 139
Qualis Somascha domesticorum disciplina, & in
externos caritatis officia. c. 3. 144
Hieronymi Mediolanum profectio, in Deum fi-
ducia, & Francisci Sfortia in Hieronymum
liberitas maximè insignis. c. 4. 148
Pij loci exordia, & varia de Hieronymo Medio-
lanensium iudicia. c. 5. 153
Mediolanensibus morbo laborantibus succurrit,
insigni Ducis testimonio eius charitas cōmen-
datur. cap. 6. 157
Eius Ticini gestatio. c. 7. 162
De Angelo Marco Gambarana c. 8. 166
De Vincentio Gambarana. c. 9. 174
Lectis nouis Comitibus, Somaschã redit. a. 10. 178
Nouo domicilio in Arce Somaschenfi constituto,
ardentius pietatis studia colit. c. 11. 182
Venetias reuertitur. c. 12. 188
Venetijs rediens, mira abstinentia documenta
edit in itinere. c. 13. 191
Acta eius Salodij, & Brixia c. 14. 194
Remotioris solitudinis desiderio incensus nouam
sedem in Arce sibi constituit. c. 15. 201
Eius infirmitas, & obitus. c. 16. 207

LIBRI QUARTE

Plurium testimonio Hieronymi probitas commendatur. cap. 1. 211

Admiranda quadam de Hieronymo. c. 2. 221

Alia eiusdem generis. c. 3. 227

Alia beneficia Hieronymi precibus diuinitus concessa. cap. 4. 232

Hieronymi in Deum charitas. c. 5. 239

Eiusdem charitas in proximos. c. 6. 245

Derelicta sobolis educatio quam pium, & Republica utile institutum. c. 7. 253

Insignis Hieronymi corporis mortificatio, qua penitentia, & paupertate absoluitur. c. 8. 259

Eiusdem interior mortificatio, qua humili sui abnegatione, & obedientia continetur. cap. 9. 267

24 pag.

Hieronymi corporis forma, & figura. c. 10. 273

SYLLABVS

RERVM NOTABILIVM

- Abdicatio publicarum munerum quã
difficilis visa Hieronymo pag. 77. 78*
*Abdicat Hieronymus res omnes ter-
renas. 82. 83*
*Abnegationis sui ipsius initia unde
in Hieronymo. 49*
Abnegationis propria gradus. 261
Abstinentia Hier. 108. 117. 121. 185. 193. 213. 246
*Ad abstinentiam inducuntur alij eius exemplo.
194. 261. & doctrina. ibid.*
Acelum direptum à Germanis. 19
Addua flumen 139. 140. describitur. 141
*S. Adelhardus vir religiosus orphanis educandis
piam curam impendit. 258*
*Aelius pertinax mercaturam per suos exercuit.
40. Aer purior qui. 142*
*Aemilianorum ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~
Ioannes Petrus ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~ ~~castrum~~
S. Aemilianus martyr. 210*
*Aetas adoleſcentia laboris impatiens, & appetit
libertatis. 8*
Aetas longa unde. 142
*Aetatis ſtorem quam male conſumpſerit Hiero-
nymus. 14. 15*
Affabilitas Hieronymi. 268
*Aſſatus diuinos, excitantiſque gratia impulſus
quid maximè retardet. 116*

Ager

<i>Ager Somaschensis immundus à grandine preci- bus Hieronymi.</i>	226.227
<i>Agunt Patres de religione per summum Pontifi- cem instituenda.</i>	169
<i>Alexander Besuzius addit se Hieronymo so- cium.</i>	110
<i>Eius vita virtutum laude commendata.</i>	ibid.
<i>Alexandri Monachi labores.</i>	262
<i>Aloysius Boldonius agit cum Pontifice de nostra Religione approbanda.</i>	170
<i>Ambitionem fugit Hier.</i>	30
<i>Amicitiam quam studiose seraret, & conciliatas excolet Hier.</i>	34
<i>Amor Hieronymi in Deum.</i>	44.78.81.130
<i>Amoris Dei effectus.</i>	245
<i>Amor Hier. in proximos.</i>	53.78. & अनु 245
<i>Amoris in proximos effectus.</i>	246
<i>Andreas Borellus Hieronymum iuuit.</i>	144
<i>Andreas Rémundij è Castro Novo fuga.</i>	19
<i>Andreas Stella commendatur.</i>	222. 238
<i>Eius in Dalmatiam projectio.</i>	235
<i>Eiusdem agritudo periculosa.</i>	ibidem.
<i>Voto Hieronymo nuncupato valetudinem re- cuperat. 236. eius obitus.</i>	238
<i>Angelus Amilianus Hieronymi pater.</i>	6
<i>Eius obitus immaturus.</i>	12
<i>Angelus Marcus Gābarana Hier. socius.</i>	166. 167
<i>Es precipue carus, atque ab epistolis.</i>	ibid.
<i>Roma petit ad Pontificum diploma impetran- dum.</i>	168
<i>Curauit Congregationem nostram in Religio- forum ordinum numerum referendā.</i>	158. 169
	Cre-

<i>Creatur primus Prapostus Generalis.</i>	171
<i>Gesta, & virtutes eius.</i>	171
<i>Eiusdem pius obitus.</i>	ibid.
<i>Animarum saluti in stat Hier. 99. 100. 109. 147. 148. 158. 217 249.</i>	
<i>Animi magnitudo in Hier.</i>	12. 20. 21 22. 23
<i>Animus Hieronymi adhuc iuuenis quam feroc, durus, & obfirmatus.</i>	14 15
<i>Annona mira caritas in Gallia Cisalpina.</i>	60
<i>Annus Natiuitatis Hier.</i>	6
<i>Aqua Hieronymi precibus impetrata.</i>	187
<i>Aragonij Reges pelluntur Regno Neapolitano.</i>	10
<i>Arcis Somaschenfis situs, ac descriptio.</i>	183. 184
<i>Ardor charitatis Hier.</i>	180. 205. unde 253
<i>Ardor sociorum eius.</i>	180. 181
<i>S. Augustini sententia de frequentia Eucharistia.</i>	47
<i>Augustinus Barilus socius Hieron. eiusque vita laudatissima.</i>	119
<i>Auxilium diuinū presens Hieronymo. 42. 81. 223</i>	
<i>Ab eo imploratur.</i>	82

B

B <i>Artholomeus Scalmus.</i>	192
<i>Bartolomei Spatafore de Hieronymo testimonium.</i>	215
<i>Bartolomei Perēgrini testimonium de eodem.</i>	216
<i>Bellum Venetis ingruit.</i>	16
<i>Quando eis illatum & quale.</i>	17
<i>Benacensis lacus, & ora descriptio.</i>	195 197. 198
<i>Bene agere praestantius, quam facillime dissere.</i>	225

Bene-

<i>Benedictione Episcopi munitus procedit Hieronymus ad ignaros erudiendos.</i>	115.273
<i>S. Benedictus Abbas solitudinis cultor.</i>	271
<i>Beneficium in se à B. Virgine collatum predicat ubique Hieronymus.</i>	33
<i>Beneficia accepta meritis Hieronymi.</i>	232
<i>Benevolentiam inter nostram, & Patrum Theatinorum Religionem.</i>	70
<i>Benignitas Venetorum in orphanos.</i>	92.97
<i>Brixientium in eosdem.</i>	105
<i>Item Comensium.</i>	122
<i>Bergomum Hieronymum vocant eius Urbis calamitates.</i>	107
<i>Bergomensium liberalitas in conuersas mulieres.</i>	114
<i>S. Bernardini pia opera in agrorum.</i>	247
<i>Bernardus Odescalcus eius Comensis, & eius liberalitas.</i>	122
<i>Blasphemiam tollit Hieronymus.</i>	226.227 242
<i>Bonitas diuina quos beneficijs ad virtutem allicere nequit, ex peccatis à malis reuocat.</i>	27
<i>Bonitas diuina in Hieronymo.</i>	26.149.165
<i>Et in suos.</i>	222
<i>Bonorum consuetudo utilis.</i>	48
<i>Eorum familiaritatem conquirat Hieronymus eosque diligit, & obseruat.</i>	ibid.
<i>Verbanus Urbem diripit.</i>	66

C

C *Asa Gambarana Episcopus Dertbonensis vota Patrum excipit.* 170

B. Cai-

<i>B. Caietani Thienensis opera & sanctitas.</i>	97
<i>Galotij consistere cupit Hieronymus.</i>	137
<i>Canonicus Lateranensis Hieronymi confessor, & magister.</i>	46
<i>Cantilenis turpibus sublatis pias inducit Hieronymus.</i>	109
<i>Carolus Octavus Galliarum Rex Regno Neapolitano potitur.</i>	10
<i>S. Carolus visitator Apostolicus orphanis profuit.</i>	234
<i>Cassiani locus de vitijs expugnandis.</i>	58
<i>Castitas nutat inter milites.</i>	12
<i>Castro Novo praeficitur Hieronymus.</i>	9.19
<i>Castrum Novum oppugnatur.</i>	20
<i>A Germanis diripitur.</i>	ibid.
<i>Receptum familia Aemiliana attribuitur.</i>	35
<i>Castro Novo iterum praefectus Hieronymus. ibi.</i>	
<i>Cato censorius mercator.</i>	40
<i>Charitas Hieronymi in Deum.</i>	44. à nu. 239
<i>Charitas Hieronymi in proximos.</i>	61.62.105.
	158.162.218. à 245.254.271.
<i>Ad charitatem alios incendit.</i>	212.217
<i>Cibus Hieronymi.</i>	105.117.121.160
<i>Claves è caelo delatas accipit Hieronymus à B. Virgine.</i>	31.32
<i>S. Clemens Episcopus, & Martyr orphanorum curam suscepit.</i>	258
<i>Cœlestia quando expetantur.</i>	241
<i>Cogitationes Hieronymi.</i>	43.51.83.85.86.88.
<i>Cognitionis sui ipsius cupidus Hieronymus.</i>	42
<i>Cohortationes Hieronymi.</i>	102.113.123.131.
	158.190.205.249.
	Cohort.

<i>Cohortatio Hier. morituri ad socios.</i>	209.212
<i>Collocutiones inanes vetat Hier.</i>	183
<i>Colligit orphanos Hier.</i>	87.105.154.164.217
<i>Concordia nobis à Christo commendata.</i>	54
<i>Concordia sociorum Hieronymi.</i>	181
<i>Commoditates oblatas respuit Hier.</i>	151
<i>Compedes Hieronymo iniecti quales.</i>	33
<i>Conciones audit Hier. attentissime.</i>	42
<i>Confessionem frequentat Hier.</i>	46
<i>Conscientia Stimulis agitatus Hier.</i>	43.47
<i>Bius securitas, & tranquillitas.</i>	48
<i>Constantia Hieronymi.</i>	20.23.158.269
<i>Consuetudo peccandi quam periculosa.</i>	27
<i>Consuetudo cum bonis quam utilis, & cum improbis quam damnosa.</i>	45
<i>Consuetudinis bonae effectus.</i>	235
<i>Consultitur Hier. de rebus animae.</i>	100
<i>Consultuntur Hier. socii de rebus animae.</i>	182.183
<i>Convalescit ex morbo Hier.</i>	74
<i>Contemptus Dei, & hominum ex diuitijs, & honoribus.</i>	256
<i>Contemptus suiipsum in Hier.</i>	49.50.56.83
	256.271.
<i>Contemptus sui tulit a quo animo Hieron.</i>	157
<i>Contemptus rerum humanarum quam difficilis.</i>	79
<i>Contumelia, & idgenus alia quam grata Hieronymo.</i>	269
<i>Eas paratus beneficijs compensare, ne dum remittere.</i>	54
<i>Id quod reipsa prestitit.</i>	57.156
<i>Magno contemplationis desiderio terretur Hieron.</i>	102.

<i>non. 199. 200. ea fruitur.</i>	204
<i>Conuersio perfecta quibus rebus contineatur.</i>	42
<i>Conuersioni. Hieron. initia.</i>	9. 26. 27
<i>Conuentus primus à Hier. & socijs habitus.</i>	136
<i>secundus 179. tertius.</i>	200
<i>Conuiuia cur non aspernetur interdum Hieronymus.</i>	194. 195
<i>Correctionis morum dilatio stulta.</i>	131
<i>Crumenam auro plenam oblatam repudiat Hieronymum.</i>	153
<i>Cruciatus Hieron. in carcere.</i>	26
<i>Cura Hier. erga orphanos.</i>	88. 95. 98. 153. 218
<i>Erga agros.</i>	64. 118. 146. 158. 218. 248
<i>Erga mulieres conuersas.</i>	114. 216

D

D <i>Eliberatio animi anceps in Hier.</i>	83
<i>Desides vituperantur.</i>	88
<i>Descriptio urbis Venetiarum.</i>	2. 3
<i>Descriptio Pagi Somaschensis.</i>	142
<i>Eius Arcis.</i>	183. 184
<i>Descriptio vallis Sancti Martini.</i>	139. 140
<i>Descriptio Abduæ fluminis.</i>	14. 141
<i>Aestuariorum circa Venetias.</i>	93. 94
<i>Canicula.</i>	108
<i>Habitus Venate nobilitatis.</i>	83
<i>Deum iratum curat placare Hieron.</i>	159
<i>Illi Hieron. se dicat.</i>	75. 82
<i>Dexteritas Hier. in sceminis inhoneſtis à turpitudine abducendis.</i>	112
<i>Dieta Hieron. qualia.</i>	42

Diſte-

<i>Differa in eum quo animo tulerit .</i>	156
<i>Dies obitus Hieron .</i>	210. 213. 214
<i>Dignitatum contemptor Hier .</i>	49. 78
<i>Dignitates reiscit Carpanus .</i>	133
<i>Dionora, vel Eleonora mater Hier .</i>	6
<i>Diplomata Pontificia Congregationis concessa .</i>	168
<i>pag .</i>	
<i>Discedit Venetis Hieron .</i>	103. 192
<i>Disciplina Somaschensis, domicilij qualis .</i>	144. 181
<i>Mediolanensis . 155. Ticinensis .</i>	164. Socio-
<i>rum .</i>	181
<i>Distrahit Hier. suppellestitem domesticam con-</i>	
<i>sa pauperum .</i>	62. 63
<i>Demonum astutias, ut cognoscat Hier .</i>	241
<i>Doctrina christiana radimenta docet Hier .</i>	109
<i>Domicilium orphanorum primum Venetis ere-</i>	
<i>ctum .</i>	87
<i>Domicilium Brixienfe .</i>	104
<i>Domicilia duo Bergomensia .</i>	109
<i>Domicilium item mulierum conuersarum .</i>	114
<i>Domicilio duo Nouocomensia .</i>	122
<i>Domicilio Somaschense .</i>	144
<i>Domicilium Mediolanense .</i>	154
<i>Domicilium Ticinense .</i>	164
<i>Domicilium in Arce Somaschensi .</i>	184
<i>Aliud ibidem pauperum domicilium .</i>	186
<i>Domus Hier. quàm facile pateret egenis .</i>	63
<i>Donorum cœlestium opes cur Deus potius in pau-</i>	
<i>peres, quàm in diuites effundat .</i>	257

E *Celestia calamitates exoruciant Hieronymi.* pag. 244.245

Electis omnia in bonum proficiunt. 8

S. Elisabetha Langravij uxoris quiescendi ratio. 240

Eius in agros pietatis officia. 247

Elogium Pij V. de Hier. & Patribus. 170

Emendatio multorum exemplo Hier. 96

Erasmus Hieron. 204

Erratis suis abscribit Hier. suas calamitates. 28

P. Buangelista Auratus Prapostus Generalis pag. 192

Eucharistie mysterium sapissimè obit Hier. 46

Eius fructus. 47

Exagitatur maledictis Hier. 155

Exempla malorum, quam honoram proclivius homines sequuntur. 45

Exempla Hier. 91.216.217

Exemplo eius corriguntur multi. 96.101.166

Exempla magis mouent, quam verba

Exercitationes pie Hier.

Exercitia Hier. 50

Exercitiorum

F *AE*
g
Fam
Fa

<i>Familia Emiliana, & Maurocena, quae nobi-</i>		
<i>les, & unde profecta.</i>		3
<i>Falsidium rerum terrenarum in Hier.</i>		43
<i>Febri corripitur Hier. & abspueri.</i>		149
<i>Ferdinandus Hispaniarum Rex cur Venetis in-</i>		
<i>sensus.</i>		17
<i>Festorum dierum cultum suadet Hier.</i>		226
<i>Fides Hier. in bonis nepotum curandis.</i>		41.82
<i>Fiducia Hier. in Deum.</i>	88.97.149.152	123
<i>Filij Dei qua nota a filiis Daemonis discernun-</i>		
<i>tur.</i>		14
<i>Fœdus aliorum Principum in Venetis & eius</i>		
<i>causa.</i>		11
<i>Fortitudo militaris Hier.</i>		25
<i>S. Francisci commentum ad sanctimoniam suam</i>		
<i>tegendam.</i>		168
<i>Franciscus Sfortia Dux Medice</i>		
<i>ficus in Hieron.</i>		151
<i>Eius explorat studium pauper</i>		
<i>eundem colit.</i>		151
<i>Locum illi erit domicilio ex</i>		
<i>Obitus eius</i>		153
<i>Fredericus Vincet</i>		
<i>pre-</i>		154
<i>in Pa</i>		
<i>179</i>		177
<i>60.161</i>		179
<i>47</i>		60.161
<i>45</i>		47
<i>148.1</i>		45
<i>ensi me</i>		148.1
		III
		ementer
		38.227
		228

E	<i>Celestia calamitates exduciant Hieronymi.</i>	244.245
	<i>Electis omnia in bonum proficiunt.</i>	8
	<i>S. Elisabetha Lantgraviæ uxoris quiescenti ratio.</i>	240
	<i>Hius in agros pietatis officia.</i>	247
	<i>Elogium Pij V. de Hier. & Patribus.</i>	170
	<i>Emendatio multorum exemplo Hier.</i>	96
	<i>Erasmus Hieron.</i>	204
	<i>Erratis suis abscribit Hier. suas calamitates.</i>	28
	<i>P. Buangelista Auratus Præpositus Generalis.</i>	192
	<i>Eucharistiæ mysterium sapißimè obit Hier.</i>	46
	<i>Eius fructus.</i>	47
	<i>Exagitur maledictis Hier.</i>	153
	<i>Exempla malorum, quam bonorum proclivius homines sequuntur.</i>	45
	<i>Exempla Hier.</i>	91.216.217
	<i>Exemplo eius corriguntur multi.</i>	96.101.165
	<i>Exempla magis mouent, quam verba.</i>	165
	<i>Exercitationes piæ Hier. & sociorum.</i>	145
	<i>Exercitia Hier. 52.88.98. & sociorum.</i>	185.187
	<i>Exercitiorum eius moderatio.</i>	100.186.

F

F	<i>Actum Hier. in signe ad blasphemiam corrigendam.</i>	142.143
	<i>Fama de Hier.</i>	92.100.119.162.182.227
	<i>Fames dira in Cisalpina Gallia.</i>	60.61

Fami-

<i>Familia Emiliana, & Maurocena, quàm nobi-</i>	
<i>les, & unde profecta.</i>	3
<i>Fasidium rerum terrenarum in Hier.</i>	43
<i>Febri corripitur Hier. & alij pueri.</i>	149
<i>Ferdinandus Hispaniarum Rex cur Venetis in-</i>	
<i>sensus.</i>	17
<i>Estorum dierum cultum suadet Hier.</i>	226
<i>Fides Hier. in bonis nepotum curandis.</i>	41.82
<i>Fiducia Hier. in Deum.</i>	88.97.149.152.223
<i>Filij Dei qua nota a filiis Damonis discernan-</i>	
<i>tur.</i>	54
<i>Fœdus aliorum Principum in Venetos & eius</i>	
<i>causa.</i>	11
<i>Fortitudo militaris Hier.</i>	25
<i>S. Francisci commentum ad sanctimoniam suam</i>	
<i>tegendam.</i>	268
<i>Franciscus Sfortia Dux Mediolanensium bene-</i>	
<i>ficus in Hieron.</i>	150.151
<i>Eius explorat studium paupertatis.</i>	151
<i>Eundem colit.</i>	153
<i>Locum illi ante domicilium extruendo.</i>	ibid.
<i>Obitus eius.</i>	154
<i>Franciscus Pesantius Vincetii Gambarana pre-</i>	
<i>cibus adiutus.</i>	177
<i>Franciscus Albanus in Patres benignus.</i>	179
<i>Fridericus Panigarola sit Hier. socius.</i>	160.161
<i>Fructus sacramente Eucharistie.</i>	47
<i>Confessionis generalis in Hier.</i>	48
<i>Fructus animarum ex Congregatione.</i>	148.165
<i>Fruges curat Hieron. in agro Bergomensis meten-</i>	
<i>das.</i>	108

G	<i>Alcatus Moronus orphanos heredes instituit.</i>	154
	<i>Generis nobilitas quanti apud Daum estimetur.</i>	4
	<i>Germanorum inmanitas in Castri. Noui direptione.</i>	25
	<i>Sauitia in Hieron.</i>	26
	<i>Gloriam quam spernaueret Hieron.</i>	50. 2. 25
	<i>Ab eius periculo socios abducit.</i>	182
	<i>Gloria diuina fructuosus Hieron.</i>	91. 103
	<i>Gradum superiorem ut recusat.</i>	270

H

H	<i>Ieronymi natiuitas.</i>	6
	<i>Eius prima militia tyrocinia.</i>	9. 12. 13
	<i>Castro Nouo proficitur.</i>	19. 35
	<i>Captus Germanis liberatur à B. V.</i>	30. 32
	<i>Eius vita mutatio.</i>	36. 42. 77
	<i>Orphanorum curam suscipit.</i>	86
	<i>Eius Brixiam profectio. 104. Bergomū. 107. 109</i>	
	<i>Novocomum. 120. In Somaschensem vicū. 138</i>	
	<i>Mediolanum. 148. Ticinam. 152</i>	
	<i>Eius Venetias reditus. 189. Brixiam. 200. Somascham. 201. ubi eius obitus. 209. de 10 plurima alia suis locis.</i>	
	<i>De S. Honorati charitate dictum S. Hieronymi.</i>	233
	<i>Honor Hieron. mortuo datur.</i>	245. 246. 247
	<i>Honorum ambitio Hieron. mores corrigit.</i>	256
	<i>Hospitium recusat Hieron. nisi orphanis. seculum admissis.</i>	150

Humi-

Humilitas Hieronymi. 44.47.91.267.270
Humilitatis gradus. 261

I

- I**acobus Metaxanus conualefcit inuocato Hieronymo. 231
Ieiunia Hieron. 52
Contra cannis illecebras quibus armis depugnet. *ibid.*
Ignorantiam veram fidei depellit Hieron. 116
Improbi quàm agrè obiurgatione ferant. 15
Eorum confuetudo quàm damnosa. 45
Impetrata precibus puerorum simplicitati afcribit Hieron. 101
Inertes quàm meritis omnibus inuifi. 88
Inimicitias gerere quàm à Christiana religione alienum. 53
Initia nouorum operum ferè feruentiora. 97
Iniurias acceptas quàm libenter remittat Hieronymi. 54.156
Ioannes Petrus Caraffa magifter vite fpiritualis Hieron. 65
In eius amicitiam, & confuetudinem fe Hieron. infinuat. 68
Romam Hieron. per litteras inuitat. 20
Ioannes Remitiani duo commendantur. 65
Ioannes Tifferanus primus mulierum conuerfalem inftitutor. 111
Ioannes Antonius Mazolenus Hier. vehementer obftitit. 138.227
Eius meritis curatur. 228

T 2

Ira

Tra motibus quàm obnoxius aliquando Hier. 53
Itinera pedes obit Hieron. 283
*Iura humana plusquàm diuina apud improbos
 valent :* 16

L

L <i>Abores Hier.</i>	108.109.145.149.155.181
<i>Lachryma Hier.</i>	43.48.52.82.102.204
<i>Largus in alios parcus in seipsum.</i>	263
<i>Laudes proprias quàm auersetur.</i>	50.99.103.156
<i>Lectionem sacram mensa adhibet Hier.</i>	145
<i>Lectus Hieron.</i>	101.105.123.150.204
<i>Leges præscribit Hier. sæminis conuersis.</i>	114
<i>Leo Carpanus excipit Hier. cum pauperibus.</i>	131
<i>Eius res gesta, & pietatis opera.</i>	ibid.
<i>Liberàlitas Brixiensum.</i>	106
<i>Bergomensum.</i>	114
<i>Leonis Carpani.</i>	130.135
<i>Andrea Borelli.</i>	144
<i>Francisci Sfortiæ Ducis Mediol.</i>	152
<i>Licentia iuuentutis summum seruitutis iugū.</i>	13
<i>Lipomanus Antistes Bergomensis.</i>	114
<i>De loco Congregationis principe diligendo uaria patrum sententia.</i>	136
<i>De eo reiecta ad Hier. deliberatio.</i>	137
<i>Lucam fratrem defunctum fufis præsibus expiandum curat Hieron.</i>	37
<i>Ludouicus Rex Gallie cur Venetis iratus.</i>	17

M

M <i>Acarius Monachus Alexandrinus.</i>	262
<i>Magister necessarius in vita spirituali.</i>	45
<i>Malorum consuetudo bonis officit.</i>	45
<i>Manna. Zenonis pater mercator.</i>	40
<i>Maria Virgo data mortalibus misericordia mater.</i>	29
<i>Maria Decegnies, & eius viri in agros pietatis opera.</i>	248
<i>Martyres qui dicantur.</i>	248
<i>Maturitas, & dexteritas Hieron. in tractandis ingenijs.</i>	166
<i>Mediolanensis agrī penuria.</i>	60
<i>Mendicat Hier. victum orphanorum.</i>	105. 117.
	155. 164. 218. 246.
<i>Menti distracta colligenda quid conducat.</i>	202
<i>Mentis in Deum eleuatio quàm facilis Hieronymo.</i>	240
<i>Mercatura non officit nobilitati.</i>	38
<i>de Mercatura Cic. sententia.</i>	39
<i>Mercurius rex mercatorum inuentor.</i>	40
<i>Ministeria abiectissima obit Hieron.</i>	268
<i>Mira quedam de Hieron.</i>	224. 225. 228. 329. 331.
	232. 233. 237.
<i>Misericordia in Hieron.</i>	62
<i>ad Misericordiam inducuntur alij exemplo Hieronymo.</i>	64
<i>Mitis in delinquentes Hieron.</i>	252
<i>Monita Hieron. morientis.</i>	226
<i>Morbus grauis grassatur Mediolant.</i>	157
<i>A quo immunis Hieron. cum suis.</i>	159
<i>Venetijs.</i>	237

<i>Morbo vexatur Hieron.</i>	72
<i>Ex eo conualefcit.</i>	78
<i>Lethali corripitur.</i>	208
<i>Moribus bonis quàm obfiat militia.</i>	12
<i>Morum emendatio in Hieron.</i>	42.60
<i>Mores corriguntur exemplo Hieron.</i>	96
<i>Morum Sanctimoniam in Ecclesia fitiuit Hieronymus.</i>	220.244
<i>Morientibus præfto Hieron.</i>	64.99.218
<i>Mors Hieron unde.</i>	245
<i>Mortificatio Hier. 52.105.117.186. & à 259</i>	
<i>Mortificatio tum anima, tum corporis.</i>	260
<i>Mortificationem perfectam paucis affequantur.</i>	
pag.	267
<i>Mutatio in Hieron.</i>	42.81.84

N

N <i>Eceffaria fuppeditantur mulieribus Conuerfis.</i>	114
<i>Erga nepotes Hieron. Studium.</i>	38
<i>Nepotum tutela fe abdicat Hieron.</i>	82
<i>Nicolaus Ormanetus Vicarius Mediol.</i>	127
<i>Nicolaus Ruggerius Curatus.</i>	224.225
<i>Nobilitati mercatura non officit.</i>	39
<i>Nobilitatis infignia rejicit Hieron.</i>	83
<i>Nominis immortalitatem aliquando fpectauit Hieron.</i>	13
<i>Noctes Hieron. vel precibus vel agrorum cura intentus ducit infomnes.</i>	239
<i>Nouocomum petit Hieron.</i>	120
<i>Eius urbis commendatio.</i>	122

Ob-

O bedientiam pollicetur Hier. suo spirituali magistro .	46
Obediencia Hieron. specimen.	274
Obediencia sciorum Hieron.	145
Obitum suum pradicat Hieron.	191.206
Odiu[m] reru[m] terrenaru[m] in Hieron.	43
Odor ex sepulchro Vincentij Gambarani.	177
Ondarum ades conducit Hieron.	144
Opera pietatis Hieron. in pauperes .	246
In aegrotos .	247.248
Opinionem vulgi negligit Hieron.	56
Opinio de Hieron.	93.100.153.180.182
Opulenti quam rebus terrenis addicti .	256
Orationu[m] Hier. assiduitas .	52.82.115.118
Earu[m] fructus .	240
Ordo in rebus quam necessarius :	136
Orphanorum cura a Hier. primo suscepta .	86
Horu[m] institutio .	154.164
Preces a 88. episcopis . 97. 98. leges damose- ce . 88. supplicationes diebus festis .	90
Quinius Gallicanus .	263

P

P acem conciliat inter inimicos Hier.	243
Pax inter Principes .	34
S. Pochomius Monachus .	271
Pasnutius Abbas Thaidem scortum conuertit .	
pag.	250
Palamon Monachus .	260
Pa-	

<i>Paliffia belli Dux.</i>	20.21.22.
<i>Panes aucti precibus Hier.</i>	224.225.229
<i>Panis eiusdem vis ad morbos pellendos.</i>	224
<i>Parentes Hieron. commendati.</i>	46
<i>Patientia Hieron. in aduersis.</i>	37.72.150
<i>Inferendis iniurijs.</i>	54.156.219.252.
<i>Eius patientie specimen.</i>	55
<i>Patres ad Veneti Seminarij curam ascerfiti.</i>	71
<i>Pauperes rebus diuinis interdum aptiores.</i>	256
<i>Paupertas maximè cordi Hieron.</i>	43.83.87.151.
	262.264.
<i>Eius illustre exemplum.</i>	151.152
<i>Panpertatis comes mortificatio.</i>	262
<i>Pauperum ministerio addictus Hieron.</i>	82.83.
<i>à pag.</i>	88
<i>In eos beneficus Hieron.</i>	51.62.63.95
<i>Paupertatis Hieron. magnitudo unde pensanda.</i>	265
<i>Paupertatis gradus quos Hier. mensus est.</i>	264
<i>Perturbationes animi in Hieron. sedata.</i>	56
<i>Petrus Emilianus commendatus.</i>	5
<i>Petri Borelli Studium in pauperes.</i>	137
<i>Pietatis officia Hieron. in Deum.</i>	36.78.80
<i>Eiusdem pietatis officia in pauperes.</i>	164.217.
	228.
<i>In agros.</i>	146.246.247.
<i>Ad pietatem christianam alios erudit.</i>	95.100.
	104.117.147.
<i>Ad eam multis exemplo eius excitantur.</i>	92.106
	123.165.
<i>Pius V. Congregationis studiosus eam in Religionis numerum refert.</i>	170.
<i>Eius</i>	

<i>Epist. de Hieron. testimonium.</i>	220
<i>Plato mercaturam exercuit.</i>	39
<i>Pœnitentia initium Hieron:</i>	28
<i>Epist. in ea exercitia.</i>	43.44
<i>Alios ad eam inducit.</i>	93
<i>Precatio Hier. ad Virg. Beatissimam.</i>	32.35
<i>Precatiuncula iaculatoria Hier. familiaris.</i>	44
<i>Alia pueris prescripta.</i>	244
<i>Preces Hier. & sociorum.</i>	145
<i>Preces Hier. interturbare nititur Damon.</i>	241
<i>Precibus Hieron. ascribitur Veneta Reipub. incolunitas.</i>	99
<i>Primi Comitis virtute & rectè facta.</i>	121
<i>Principum Italia consilia.</i>	10
<i>Progressus Hier. in spiritali vita.</i>	50.78.113
<i>In proximorum charitate.</i>	47
<i>Providentia divina erga Hieron. 8.15.17.97.149. 199.222.</i>	
<i>Prudentia Amigonia meritis Hier. curata.</i>	234
<i>Pugna inter Carolum VIII. & Venetos.</i>	13
<i>Pugnandi ratio cum vitijs Hieron.</i>	56.57
<i>Quam & alios docet.</i>	ibid.
<i>Pugna spiritalis.</i>	78.79

R

R <i>Atio Hier. in rudibus instituendis.</i>	115
<i>Rationes suas explorat Hieron.</i>	201.212
<i>Rerum terrenarum contemptus in Hier.</i>	217.241
<i>Responsum Hieron. ad Legatos Paksiffie.</i>	20
<i>Aliud eiusdem.</i>	203
<i>Responsum Macharij Alexandrini.</i>	226
<i>Rudes instituit Hieron.</i>	95.116.147
	Sacra-

S.	
S acramentorum frequentiam inducit Hieronymus. 114-118.	
Salodizum oppidum describitur.	198
Sanitas agris collata pietate Hier. magis quam curatione.	147
Scipio Albanus primus Hieron. vitam auulga- uit.	179
Scrupulis agitatus aliquando Hieron.	47
Scrupulorum incommoda.	48
Secessum exoptat Hieron. ad seipsum colligen- dum.	199. 201
Sedes in caelo Hieron. parata.	226
Sensus Hieron. seipso.	50
Sensus proprii libertas Hier. suspecta.	69
Sententia varia de Hieron.	155. 156
Sepultura mortuos Hieron. donat.	64
Serapionis Abbatis doctrina de vitijs profligan- dis.	38
Sermonis Hier. licet simplicis quantus fructus. pag.	211
Sermonum eius initium.	216
Seuerus in vitia Hieron.	252
Situs orbis Venetiarum.	2
Socios Hier. multi se addunt.	119-160 161
Solon mercatarum exercuit.	39
Somascha prima sedes Congregationis.	138. 139
Somaschensis Religionis institutum.	86
S. Sophronius Episcopus orphanorum patronus. pag.	259
Sponsio Hieron. de immunitate agrorum gran- dine qua conditione.	226. 227

Stepha-

<i>Stephanus Bertazolus.</i>	192.200
<i>Studiū orationis in Hier.</i>	108.138.121.205.239
<i>Supplicationes orphanorum.</i>	60.109.121.162

T

T <i>Euphram Diuo Thoma Emilianorum sum-</i> <i>ptibus extractum.</i>	4
<i>Aliud Diuo Mauro à Mauroccnis edificatū.</i>	5
<i>Temperantia mira Hier. multi permittit.</i>	194
<i>Terrena quando sordefcant.</i>	241
<i>Testimonia de Hieron. sanctitate.</i>	212.213.215
	217.220.
<i>Thais meretrix conuersa.</i>	250
<i>Thales mercaturam exercuit.</i>	39
<i>Thomasus Mauroccnia Regius.</i>	6
<i>Ticini exceptus Hieron.</i>	162.163
<i>Tristes solatur Hieron.</i>	190
<i>Tutela nepotum demandatur Hieron.</i>	37
<i>Es se abdicat.</i>	

V

V <i>Aletudinarium incurabiliū Venetijs.</i>	97
<i>Vallis S. Martini idonea principi Congre-</i> <i>gationis loco deligendo.</i>	137
<i>Eius descriptio.</i>	139.140
<i>Veneta urbis situs, descriptio, & commendatio.</i>	
<i>in Venetorum perniciem qui conspirauerint.</i>	17
<i>Ventorum qualitas, & utilitas.</i>	142.143
<i>Veronica Monialis meritis Hier. curata.</i>	229
<i>Vespasianus Imperator mercaturā exercuit.</i>	40
<i>Victo.</i>	

<i>Victorum insolentia</i>	10
<i>Vindicta cupiditatem reprimit Hieron.</i>	56
<i>Vincentius Gambârana Hier. adiungitur.</i>	166
<i>Multa de illo</i>	167
<i>Victus & vestitus Hieron. ac sociorum.</i>	144. 181.
185. 260.	
<i>Virginum pauperum pudori prospicit Hier.</i>	51
<i>Virtutis praestantia locum apud Deum habet.</i>	4
<i>Virtus bellica Hieron.</i>	24
<i>de Virtute Hieron. testimonia</i>	180
<i>Visio mira de gloria Hieron.</i>	226
<i>Visitationem locorum pedes obit Hieron.</i>	188
<i>Visitationis modus</i>	189
<i>Vita Hieron. à quibus scripta</i>	174. 234
<i>Vitia qua ratione euellenda</i>	56. 57
<i>Votum B. Virginis à Hieron. nuncupatum.</i>	30

Z

Z <i>Acharias Pizanus in orphanos beneficus</i>	
<i>pag.</i>	107
<i>Zeno mercaturam fecit</i>	30
<i>S. Zoticus orphanorum institutor</i>	257

FINIS.

